194

GALENI
Extra ordinem Classium
LIBRI

IN QVIBVS BREVES RERVM determinationes traduntur, quarum perceptio, superiorum librorum lectionem requirit.

ET HVIC VOLVMINI IN HAC TERTIA nostra editione, aliquis etiam accessit ornatus, locis aliquot diligentius animaduersis.

Librorum series proximo folio habetur.

τὸ ἀφοριστικόν.

Cum summi Pont. Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS APVD IVNTAS. MD LVI.

Libri Extra ordinem Clasſium.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARII SEPTEM.

QVOS A NICOLAO LEONICENO TRANSLATOS

Iul. Martianus Rota & Augustinus Gadaldinus e cõ pluribus grecis codicibus illustrauerunt.

COMMENTARIVS PRIMVS.

1 *Vita breuis, ars longa, occasio praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Nec solum seipsum praestare oportet opportuna facientem, sed & aegrum, & assidentes, & exteriora.*

Hanc orationem, siue vnus sit aphorismus, siue plures, esse procemium totius operis, pro confesso habetur apud omnes ferè eius expositores. Quid vero sibi Hippocrates volens, tali vtendum procemio

C censuerit: non parum sententię ambigunt. Forte vero idipsum inueniemus, si singulas orationis partes prius diligenter considerauerimus. Quòd quidem igitur vitam dixerit breuem artis comparatione, omnibus ferè libri expositoribus est manifestum. Artem vero ipsam hac ratione arbitror longam existimare, quoniam omnium ferè operationum particularium occasionem habeat momentaneam, & ob id difficulter comprehensibilem: vt nemo eam possit agnoscere, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus. Ac, cũ duo sint instrumenta ad artes inueniẽdas necessaria, experimentũ, & ex ratiõe iudiciũ: illud quidẽ periculosum est, hoc aũt haudquaq̃ facile existit, imo, siquid aliud, maximã habet difficultatẽ. Est igiẽ occasio praeceps ob materiae, circa quã versatur ars, fluxibilitatem. Corpus siquidem nostrum valde mutationibus obnoxium est: neq; à causis externis tantum, sed ab internis etiam facile alteratur. Experimentum vero periculosum est, propter materiae dignitatem, non propter transmutationis facilitatem. haec.n. in momentanea occasione continetur. Iudicium vero siquis (vt ego assero) pro ratione accipiat, liquet ipsam esse difficillimam, cum ad hoc vsque aeui ambigua permanserit: Si vero (vt non nulli, qui se ab experientia empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat eorum, quae experientia eueniunt, diiudicationẽ: sic quoq; nõ est

D obscura eius rectitudinis difficultas. Sed auctorem libri eẽ dogmaticum in tota ostendetur commentatione. Prima itaq; procemij particula ad hunc vsque locum terminatur. Secundam autem scribit non vt pronuncians, sed vt consulens: Nec solum seipsum praestare oportet opportuna facientem, sed & aegrum, & assidentes, & exteriora. Quorum verborum vis talis existit: Si debes exquirere, & examinare veritatem eorum, quae in hoc libro scribuntur, non modo teipsum medicum oportet omnia, quae conuenit, agere: sed & aegrum, & ministros: atque insuper exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaque pars orationis hoc vnum caput complectitur: Vita breuis, ars longa. Nam reliqua, quae sequuntur, artem esse longam demonstrant. Post hanc secunda pars quoddã veluti cõsilium siue pactum affert illis, qui librum lecturi sunt, ac diiudicaturi. Sed quidnam sibi vult statim in libri principio hoc scribens, breuem esse vitam, si ad artis magnitudinem conferatur? Nam hoc ipsum indagare, ab initio proposueramus. Sunt itaq; nõ nulli, qui volunt id egisse Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam: Non nulli contra, dehortandi causa: Quidam ad hunc finem, vt experiretur atque discerneret eos, qui gnauiter, & eos, qui secus, artem essent exercitaturi: Alij volunt ipsum causam attulisse, ob quam oportuit scribere commentationes: Alij adijciunt, aphoristicas: Quidam hoc sermone putant ipsum causas assignasse, propter quas haec ars sit coniecturalis: Alij, ex quot caussis contingat me-

dicos suo fine frustrari. Hi igitur, vt à postremis primum incipiam, mihi omnino videntur nihil E
consonum dicere. Quam enim præ se ferret sapientiam, aut quid Hippocratis sententia dignũ, sta
tim circa initia operis docere, vel ꝙ ars quædam coniecturalis sit medicina, vel ꝙ eius frustramur
fine, siue hoc fiat ex nobisipsis, siue ex magnitudine artis? Sed & verba illa/ Nec solum oportet p̄
stare seipsum opportuna facientem, sed & ęgrum, & assidentes, & exteriora/ contrariũ omnino in
dicant. Hæc enim omnia illi magis scribere conuenit, qui profiteatur omnia, quæ in libro continẽ
tur, esse vera, ꝙ̃ qui fateatur ob multas causas non sortiri finem. Neq; enim dixisset, Oportet autẽ:
sed post illa verba/ Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculosum, iudicium
difficile/ hæc alia subiunxisset, Et medicus ipse etiam delinquit, & ægri, & eorũ ministri. Sed ne-
que illi, qui aiunt voluisse ipsum auertere lectores à studio medicinæ, cũ dicat vitam esse breuem,
artem vero longam, videntur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret dementia, simul scri-
bere commentationes, quæ posteritati vtile quidpiam tradant, simul ab initio statim non solum
à legendo vel discendo ea, quæ scripseris, dehortari, sed etiam ab arte vniuersa, cuius doctrinam
profitearis, abalienare. Qui vero aiunt voluisse ipsum homines ad artem impensiori studio ca-
pessendam excitare (neq; enim aliter posse totam tempore breui, cum sit longa, perdisci) ij etsi ali-
quid veri dicunt, non tamen mihi videntur vel viri sententiâ dignum, vel ijs, quæ hoc in libro F
scribuntur, congruens satis procemium ostendere: Sicuti neque quicunque arbitrantur hoc ge-
nus sermonis fuisse ab Hippocrate vsurpatum tentandi gratia illos, qui ad artem accedunt. Ve-
rum enim est, quod etiam à Platone dicitur, hac maxime via periculum fieri de illorũ animo, qui
quamuis artem sunt percepturi, si magnam atque difficilem esse illis eam doctrinam ostenda-
mus. Atqui hoc neque per librum aliquem, sed per mutuos sermones agitur, neque mihi con-
gruens videtur præsenti commentationi: siquidem procemium oportet ijs, quæ sunt in libro scri-
benda, esse accommodatum. Nisi forte quis sentiat, omniũ librorum primos legendos esse apho
rismos, atque ideo Hippocratem in procemio commentationis communem fecisse vniuersæ arti
sermonem: volentem per hunc ostendere, non posse vnumquenque suo arbitrio artem discere I
medicinalem, longa cum sit, sed illos tantum, quibus suppetat tempus ad discendum, & natura
sint ad hoc aptiores. Quòd si probabile prorsus appareat hanc totius artis communem esse præ
fationem: neque illi sunt reprehendendi, qui aiunt Hippocratem causam assignasse, ob quam
commentationes scribere oporteat. Fecit autem & in libro, qui περὶ τῶν κατ' ἰητρεῖον, id est de
ijs, quæ in officina medici fiunt, inscribitur, omnium lectionum commune procemium, quem-
admodum in eiusdem libri expositione fuit à nobis ostensum. Illorum itaque sententia, qui vel G
doctrinæ modi, vel certe commutationum vtilitatis causam volunt in procemio assignari, mihi
præferenda videtur. Nam & forma doctrinæ aphoristica, quæ omnes rei proprietates breuissi-
mis verbis circumscribit, est illis vtilissima, qui volunt breui tempore longam artem docere:
Et conscribere commentationes ob id, quòd vita sit breuis, si ad artis magnitudinem conferatur,
summam habet præ omnibus alijs rationem. Nemo enim nostrum satis esse potest ad artem si-
mul & constituendam & absoluendam: sed satis superq; videri debet, si, quæ multorum anno-
rum spatio priores inuenerint, posteri accipientes, atque his addentes aliquid, illam aliquando
compleant atque perficiant. Vel enim propter istorum alterum, vel propter vtrunque, mihi
videtur tali esse vsus procemio, ac si ita scripsisset: Quoniam artis magnitudo vitam excedit ho-
minis, adeo vt ab homine quantumuis diligenti ac laborioso non possit & inchoari, & ad finem
vsque perduci: propterea operæpretium est, quæ quisque cognouit, ea mandare literis, & tradere
posteritati commentationes, quæ rerum docendarum naturam omnem diligenter, breuiter, &
dilucide interpretentur. Quod vero ars longa sit, verba hæc, quæ subsequuntur, ostendunt:
Occasio præceps, experimentum vero periculosum, iudicium difficile. Quasi ita dixerit: Vita
breuis, ars longa: quoniam & occasio præceps, & experimentum periculosum, & iudiciũ dif- H
ficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occasio agendorum in ipsa est maxime præceps,
hoc est angustissima & breuissimi temporis. Præterea, cum sint duo instrumenta, per quæ reme-
dia inueniuntur, ratio, & experientia: hæc quidem est periculosa, ratio vero difficilis, hoc est
non facilis cognitu. Vera autem esse, quæ dicuntur, non est difficile paucis ostendere. Occasio
enim præceps est propter artis materiam: dico autem corpus, quod continue fluit, & momen-
to temporis transmutatur. Experimentum autem periculosum est & ipsum, materiæ ratione.
Neque enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria, artis medicinalis, vt aliarum, materia
sunt: in quibus experiri & exercitari multis modis impune licet illi, qui se circa materiam exer-
ceat, & artis theoremata meditetur: id quod in lignis carpentarij, in corijs coriarij faciunt. Li-
gna siquidem & corium male tractantem corrumpere, nullum periculum est: at in corpore
humano illa experiri, quæ non sunt experientia comprobata, non est citra periculum, cum ma-
la experientia ad totius animalis interitum terminetur. Iam vero & iudicium (sit autem ratio
ipsa iudicium, quoniam per eam, quæ sunt facienda, iudicantur) difficile est, nec inuentu fa-
cile. de vero autem iudicio loquor: atq; hoc sectarum multitudo in arte medicinali ostendunt.
Neque enim, si veritas esset inuentu facilis, tot ac tanti viri, qui illam perquisierunt, vnquam in

tam

A tam repugnantes sententias deuenissent. Empiricis vero nō videtur ratio dici iudicium, sed, quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum diiudicatio. Nam, vt verum fateamur, & hæc difficilis est, nec exploratu facilis, quando multis remedijs ægrotāti adhibitis, aliquod vnum illorum in causa fuisse diiudicat, vt æger vel melius se habeat, vel deterius: quem si forte contigerit bene dormijsse, deinde vnctum fuisse, postea emplastrum adhibuisse, deinde clysterem, vel spōtaneam vētris deiectionem habuisse, deinde tales cibos assumpsisse, & post hęc omnia sensisse iuuamentum vel detrimentum: non facile dictu est, quidnam eorum, quæ circa ipsum facta sunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex causis omnibus iudiciū est difficile. Sed iam sermonem totum vno capite colligamus. Ars qdem est longa, si eam vnius hominis vita metiamur. Expedit aūt relinquere posteris cōmentationes, præsertim compendiosas, atq; aphoristicas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primam disciplinam, & ad illa, quę quis didicit, retinēda, quæq; oblitus postea fuerit, in memoriam reuocanda, vtilissimus est. Consonant aūt his & verba sequētia. Nam, tanq; proœmium fecerit & ipsi cōmentario, & his, quæ in eo scribenda fuerunt, cōuenienter subintulit. Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Siquis (inquit) aliquando dijudicaturus est, quæ in hoc libro scribuntur, quantum habeant veritatis: nō
B solum seipsum præstare debet opportuna facientem, & nihil, quod ęgro possit conducere, prætermittētem: sed & ipse æger parere medico debet, & in nullo propriæ indulgere voluptati: ministri etiam idonei assideant, oportet: & exteriora omnia adsint apparata. Nam propter illa plerūq; vel præcognitionem, vel curationem, vel vtraq; interrumpi contingit. Exteriora autem sunt habitationes idoneæ, vel turbarum plenæ, vel turba vacantes, præterea quæ nunciātur & agūtur, quęq; iram, aut tristitiam, aut aliquem alium affectum ægrotanti infligunt, ad hæc illa, quæ noctu somnum abrumpunt, quæ propè infinita sunt. Si igitur (inquit) hęc omnia bene & recte se habuerint: nihil eorum, quæ in hoc libro scribuntur, falsum esse inuenietur.

2 *In perturbationibus ventris, & vomitibus spontaneis, si talia purgentur, qualia purgari oportet: confert, & leuiter ferūt: sin minus, contra. Sic & vasorū inanitio si talis fiat, qualis fieri debet: cōfert, & bene tolerant: sin minus contra. Inspicere itaq; oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.*

Non de quātitate eorum, quæ euacuantur, sermo ipsi est (vt nō nulli sunt arbitrati) sed de qualitate tantum, vt manifestant duo verba, qualia, & qualis. Nam in ijs, quæ sponte fiunt, euacuationibus, ita dixit/Si qualia oportet purgari, purgentur: confert, & leuiter ferunt/. In alijs vero, quæ
C à medico/Si qualis fieri debet, ita fiat/. Atqui potuisset dicere, Si, quantum purgari oportet, purgetur. & rursus, Si tanta fiat, quanta debet fieri. Hoc idem ostenditur & ex verbo purgari. Neque enim simpliciter dixit, Si, qualia oportet euacuari: sed, Si, qualia oportet purgari. Est autem purgatio, humorum, qui sua qualitate molestant, euacuatio. In his itaq; multi delinquunt expositores, qui neq; verba, neq; mentem hominis recte percipiunt. Adhuc autē magis peccant, cum nomen κενεαγγείη .i. vasorum inanitionem alij pro inedia accipiunt, alij pro venæ sectione. Hippocrates siquidem omnem euacuationem solet ab euentu nominare vasorum inanitionem: qm̄ in omnibus euacuationibus contingit vasa inaniri. Sermo quippe nunc ipsi est de qualitate eorū, quę euacuantur. Sicuti autem semper adhortatur, vt, quę recte à natura fiunt, medicus imitetur: sic & nūc idem agit, à spōtinis euacuationibus suā exorsus orationem: in quibus si, qualia oportet purgari, purgētur, (hoc est ea, quæ corpus infestāt) confert, & leuiter ferunt. Quòd si aliorum fiat euacuatio, & non eorum, quæ corpora nostra molestant, contrarium euenit: neq; enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem pariter modo, si medicus moliatur aliquam facere euacuationem, eorum esto, quæ corpora nostra molestant: quemadmodum & in alijs locis humorem noxiū præcipit euacuari, neq; alterum illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita superabundet, hāc omni
D no oportet euacuari: flaua autem bile vel atra infestante, abstinendum est à pituita, & bilem infestantem euacuandum. Sic & si sanguis in corpore modum excesserit, sanguinem euacuari oportet: itidem & serosam eius partem, si hæc fuerit superabundans. Humorē aūt superabundantē ex
" colore debemus coniectari, nisi aliqui forte in profundum recesserint. Color.n. similis efflorescit
" humoribus, si non retro gurgitauerint. In ijs ergo præcipue, qui retrocesserunt, & non sunt æqua portione per totum corpus diffusi, oportet inspicere tempus anni, & regionem, & ætatem, & morbos, in quibus cōueniat, aut non: hoc est in quibus cōueniat, aut non, talis vel talis humoris facere euacuationem. Habet.n. & vnusquisq; humor in corpore superexcedens indicia propria, de quibus deinceps plenius dicemus. Perfectæ tñ gratia cognitionis, inspicere oportet tempus anni, quod pręsens est, & regionem, in qua degunt ægrotantes, & eorum ætatem, & speciem ęgritudinis. Sint enim, si ita contigerit, flauæ bilis in corpore abundantis indicia: simul cum ipsis inspiciendum erit, si tempus ęstiuum, si regio calida, si æger in ætatis vigore consistit. Eodem modo & in pituita considerandum est, si adsit hyems, si regio frigida, si homo senex. Et præter hæc omnia, ipsam morbi speciem inspicere oportet: veluti q̄ tertiana (si ita contigerit) fit à flaua bile modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, erysipelas à flaua, atq; singulæ aliæ morborum species. Si enim hæc omnia distinxerimus, firmius atque stabilius ad

nöxij humoris euacuationem perueniemus. Illi igitur expoſitores præ alijs (veluti abſurda dicẽ- E
tes) ſunt repudiandi, qui putant ipſum de ſola inedia, quæ adhibetur in febribus, ſermonem habe
re. neq; n. ipſe febres nominauit, ſermoq; fit de omnibus in vniuerſum, quæ ſunt præter naturã:
intentiones nos docens, ad quas reſpiciẽtes nos oportet inuenire non quantitatem, ſed qualitatẽ
euacuationis. Nã de quãtitate, ſequens differit aphoriſmus. Quo autem morbi tempore aggredi
oporteat euacuationem, & quo modo ipſa ſit facienda, in alijs deinceps dicet aphoriſmis. quare
neq; nunc mihi de his dicere eſt neceſſarium. Sic. n. noſtra doctrina non foret ſapientior, & cõmẽ
tationes ad immodicam minimeq; neceſſariam prolixitatem peruenirent.

Habitus exercitatorũ, qui ad ſummũ bonitatis attingũt, periculoſi, ſi in extremo cõſtiterint. Neq; enim poſſunt 3
in eodẽ permanere, neq; quieſcere. Cũ vero nõ quieſcãt: neq; poſſũt proficere in melius: Reliquũ eſt igitur, vt decidãt
in deterius. His de cauſis, bonũ habitũ ſtatim ſoluere expedit, vt corpus rurſus nutriri incipiat. Neq; compreſſiones,
ad extremũ ducẽdæ: (periculoſum enim) ſed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Sic
& euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculoſæ. Et rurſus refectiones, cum extremæ fuerint, periculoſæ.

Illum, qui antecedit, ſermonem eſſe de eorum, quæ euacuãtur, qualitate, docuimus. In hoc aũt
& ſequentibus vult de quantitate docere: & ab immoderata repletione atq; euacuatione initium F
ſumit in hoc quoq; aphoriſmo propoſito, ſicuti in alio præcedente, quoddam exemplum ſuppo-
nens, & ad ipſum, vt conſueuit, ſuum ſermonem dirigens. Exẽplum aũt ipſi eſt, exercitatorũ bo-
nus habitus. Vocat aũt bonum habitum exercitatorũ, illorum, quibus hoc eſt totius vitæ inſtitu-
tum, aſſidue operam dare exercitationibus, vt alios deijciant, qui mos eſt athletarũ. Qui. n. ſimpli
citer bonus habitus nominatur, quẽ plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metendis ſegeti-
bus, & alijs rutalibus laboribus occupati, ad immodicam repletionẽ non attingit. Athletarũ aũt
bonus habitus non paruam culpam habet, ſtudere magnitudinẽ molis corpori adijcere, & (vt li-
quere poteſt) humorum multitudinem. Hi. n. apparatus ſunt toti corpori nutriendo, qui ſi ipſi p̃-
ſtò non adſint, fieri non poteſt, vt corpora ad molem immodicam perducantur. Quare neceſſariũ
eſt huiuſcemodi diſpoſitionem eſſe periculoſam. Cum. n. vaſa cibis ac potibus fuerint ſupra mo-
dum repleta, periculum eſt, ne aut ipſa dirumpãtur, aut calor natiuus ſuffocetur extinguatur've:
ſicuti etiam ſubita morte interierunt athletæ quidam, cum ad ſummam repletionem veniſſent.
Qui autem ad naturæ opera vtilis eſt bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius eſt, q̃a
nunq̃ ad extremam peruenit repletionem: quare neq; ipſum ſoluere oportet, ſicuti habitum athle
tarum, cum ad extremum peruenit. Hunc. n. ſoluere oportet, haudquaq̃ morantes, ſed anticipan- G
tes ſolutione periculum. Cauſam vero, ob quam ſoluere ipſum oporteat, talem ipſe ſubiecit di-
cens: Neq; n. poſſunt in eodem permanere, neq; quieſcere. Nam, cum ſemper natura coctionem,
diſtributionem, ſanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atq; aſſimilationẽ ope-
retur: quando nihil adijci ſolidis corporis partibus poteſt, neq; venæ amplius habẽt cõceptaculũ,
in quod alimẽtum diſtributum recipiatur, tũc neceſſario periculum imminet, ne aut vas aliquod
dirumpatur, aut ſubita mors obueniat. Vt igitur corpus rurſus habeat locũ, quo nutriatur, bonũ
habitũ oportet ſine mora ſoluere. Eius aũt ſolutio eſt euacuatio, vt liquet. Et hanc quoq; oportet
non vltra modũ facere: cũ ſit immodica euacuatio nõ minus immoderata repletione periculoſa.
Intentio aũt quantitatis euacuationis, non ſolũ humorẽ ſuperabundantem reſpicit, ſed & naturã,
hoc eſt vires hominis, qui debet euacuari. Alij. n. alijs magis minus've perferunt euacuationes.
Hæc itaq; ab ipſo de bono habitu athletarum dicta fuere, quæ quidem ipſa per ſeipſa poſſunt cõ-
ducere ijs, qui tale vitæ inſtitutum elegerunt: medicis autẽ ſunt veluti exẽplum ſermonis poſtea
ſubiungẽdi. Inq̃t. n. Sic & euacuationes, quæ ad extremũ deducũt, periculoſæ. Et rurſus, refectio-
nes, cũ extremæ fuerint, periculoſæ. Tale quid in toto hoc ſermone indicare volens, quòd nimirũ
neq; euacuare, neq; replere ſupra modum oporteat: cuius rei documento eſſe poteſt bonus habi- H
tus athletarum, qui alioqui inculpabilis exiſtens (nam & bonis abundant humoribus, & vires ro
buſtas athletæ habent) hoc ſolum malum maximum continet, q̃ ad extremam venit repletionẽ:
quapropter ſtatim eum ſoluere oportet. Et, ſicuti rurſus, qui ſunt tali habitu præditi, non ſunt ad
extremam euacuationem perducendi: ſic, & qui alia quauis egent euacuatione, nõ ſunt ſupra mo
dum euacuandi. Nam, vt in vniuerſum dicamus, in omni euacuatione vires ægroti oportet attẽ-
dere: &, donec tolerant, nec laborant, tentandum eſt humorem exuperantem educere. cum vero
diſſoluuntur vires, etiam ſi reſtent aliquæ ſuperfluitates: cauere oportet earum euacuationem.
Quod aũt ait, Et rurſus refectiones, cum extremæ fuerint, periculoſæ: ſiquis debeat ſermonẽ hũc
ad exemplum referre, ne ſit decurtatus, de vltima dictus repletione videbitur, quam iubet caue-
ri, & non vſque adeo reficere copora, vt ad extremam veniant repletionem. Si vero ſermonis fi-
guram attenderis, vt non nulli expoſitores fecere: de eadem re bis ipſum dicere, ſed aliter atq; ali-
ter, cogitabis. Cum igitur ita dixerit, Sic & euacuationes, quæ ad extremum perducunt, periculo
ſæ: per hoc ipſum ſolum putabis præcipere, fugiendas eſſe immodicas euacuationes, q̃m ſint ad-
modum periculoſæ. Cum vero poſtea ſubiungens dixerit, Et rurſus refectiones, cum extremæ
fuerint, p̃iculoſæ: ob hoc vetare immodicas euacuationes, quoniã & refectiones poſt ipſas factæ,

haudquaq;

A haudquaq̃ securę existũt, cũ sit natura iã facta imbecillis, & neq; iã possit sufficiẽter coquere, neq; distribuere alimentũ, neq; assimilare. Verũ, siquis ita sermonem acceperit: altera doctrinę pars de extrema repletione, manifeste relinquetur, et frustra exẽplũ de bono exercitatorũ habitu erit allatũ. Quid, q̃ & hoc ipsum verbũ /rursus/ in tota adiectũ oratione, sententiam, quã diximus, videtur manifestare, cum ita dicat /Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ/. Vt enim, qui de altera re sermonem faciat, ita verbum /rursus/ apposuit.

4 *Victus tenuis atq; exquisitus, in passionibus quidẽ lõgis semper, in acutis vero, in quibus nõ cõuenit, periculosus. Et rursus, qui ad extremũ deuenit tenuitatis, grauis est. Nã & repletiões, q̃ ad extremũ deueniũt, graues sunt.*

Cũ in supiori aphorismo de qualibet in vniuersum imodica repletiõe atq; euacuatiõe locutus fuerit: in hic de ægrotãtiũ victu sermonẽ habet, pcipiẽs nobis, in passionibus lõgis semp victũ cauere tenue, in acutis vero nõ semp. plurimi. n. horũ victũ tenuẽ exigere videntur: qdã vero eorũ & illũ, q ad extremũ tenuitatis deuenit. Esset aũt victus tenuis in extremo, q̃ p solã inediã vel melicratũ, vsq; ad iudicationẽ pcedit. Tenuis vero, q p pauca, aut parũ nutriẽtia edulia, qualis est ptisanę succus. Eius aũt terminus est viriũ diminutio, quarũ gratia nutrimus. In sanis itaq; corporibus B semp oportet robur seruare viriũ, vel augere alimẽtis, nõ diminuere. Ac augẽs qdẽ alimẽtum est, quod plenũ vocatur: cõseruãs aũt, quod mediocre existit: diminuẽs vero, qd tenue dicitur. Hoc igitur semp fugere oportet: alijs vero, vt pplentia exigũt, vti. In ęgrotãtibus ãt raro qdẽ accidit, vt robur corporis maius reddere, q̃ acceperimus, studeamus: magna vero ex parte studemus in lõgis qdẽ morbis seruare vires, in acutis aũt moderate debilitatas cõseruare. Nã, si eas i istis tales, quales accepimus, vel seruare, vel augere semp studuerimus, morbũ augebimus. Qui vero morbi acuti victũ exigãt tenuissimũ in extremo, quiq; tenuissimũ qdẽ, nõ tñ in extremo, & q tenuẽ: in libro de victu acutorũ (qui de ptisana ã nõ nullis inscribitur) plenius Hippocrates docuit: & nos nostris in eũdẽ librũ expõnibus, totũ sermonẽ absoluimus. Nũc vero tñ hoc dixisse sufficiat, in oibus morbis, in qbus summus vigor & iudicatio primis quatuor diebus futura ẽ, mõ vires sint fortiores, itegrã inediã seruãdã esse, q̃ est in extremo tenuissimus victus. In quibus vero nõ vltra primã septimanã ptrahẽtur, fortibus existentibus viribus, solo melicrato vti sufficiet. Solus aũt hic victus tenuissimus esset, nõ tñ in extremo. Quod si viribus nõ fidamus, ptisanæ vtemur succo. rõnabiliterq; huiusce modi victus tenuis diceretur: sicuti, qui per ptisanã hordeaceã, nõ est qdẽ tenuis exquisite, nisi oino pauca assumpta fuerit: nõ tñ propterea plenus, qualis qui fit per oua, & alicã, & pisces, atq; alia hu C iuscemodi. Quod igitur adiectum est sermoni de acutis, in quibus nõ cõuenit, haudquaquã dicitur propter peracutos, de his. n. ipse mox inquiet: Vbi igitur morbus peracutus est, statim & extremos labores habet, & victu extreme tenuissimo vtendum est.

* Dictio hæc nõ est in codicibus græcis.

5 *In tenui victu ægri delinquunt: quo fit, vt magis lædantur. Quicunq; enim error committitur, maior in hoc fit, quàm in paulo pleniori victu. Propterea etiam sanis periculosus existit valde tenuis & constitutus & exquisitus victus, quoniam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus atq; admodum exquisitus, eo, qui fit paulo plenior, magis periculosus.*

Huius initium aphorismi ẽt aliter scriptũ inuenitur, hoc mõ: In tenui victu magna ex parte bifariãm peccant, qui ægrotãt: quo fit, vt magis lædãtur. Et hãc scripturã pleriq; magis altera probant, hoc putãtes Hippocratẽ voluisse dicere, q in tenui victu bifariãm ægri delinquentes, magis lędũtur. Nã inscijs medicis ob hoc ipsum coguntur cibari, qm̃ tenui victu ab ipsis regũtur: & hinc maius detrimẽtũ suscipiũt, q̃ si victu tenui non regerẽtur. †Adhuc aũt delinquũt, scilicet & iã natura existente imbecilli, vt q̃ antea alimenti inopia laborauerit. Mihi aũt videtur prior scriptura melior, vt quæ hãc quoq; cõplectitur, & sermonẽ facit generaliorem, cũ de omni delicto doceat, siue volentibus, D siue inuitis ægrotãtibus accidat: vt talis sit sermo. Quicunq; error accidit ægrotantibus, qui tenui victu reguntur, hic maius affert periculum, quia & natura ã tali victu debilis facta est, & ad eũ trãsitus est insuetus. Confirmant antedictã scripturã ea, quæ de sanis dicuntur, in qbus tenuẽ ait victũ esse periculosum, qm̃ errores grauius ferunt, nõ quia propter victus tenuitatem cogantur delinquere. Quæ vero de aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

*Codic. multi antiqui habent διχῶς, vt Leonicenus vertit. impssi dictionem hanc non habent. & ita ẽt paulo post codi. græci antiqui habent διχῶς vt Leonicenus impressi non habent.

† Codices qdã antiqui habẽt ἔτι δὲ ἁμαρτάνουσι. i. Adhuc aũt delinquunt &c. vt Leonic. ipressi habent ὅτι δὲ ἁμαρτάνουσι, δῆλον, ὅτι &c. vt postea ita sit vertendum: Quod aũt delinquãt, manifestũ est, qm̃ vires habẽt imbecillas.

6 *Extremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt.*

Extremos morbos noiauit Hippocrates summos, vltra quos non sunt alij. Quare præcipit in ipsis tota curatione exquisitissima nos vti, ac proculdubio victũ quoq; adhibere tenuissimũ. tales aũt prorsus sunt morbi peracuti, i peracutis aũt, qui tertio die ad summũ vigorẽ perueniũt, victus summe tenuissimus optimus est. Vnde sequentẽ subiungens aphorismum, ait.

7 *Vbi igitur morbus peracutus ẽ, statim et extremos habet labores, et extreme tenuissimo uictu utẽdũ est. Vbi vero nõ, sed pleniorẽ victũ cõtingit adhibere: tantũ cibi indulgendum est, quantũ morbus extremu est mollior.*

Sicuti superius morbos, qui maximi sunt, extremos nominauit: ita & nunc labores, q maximi sunt, extremos appellat: labores autem, (græce πόνους) vel accessiones, vel simpliciter casus vni-

uerſos. Etenim acceſſiões, atq; omnes ſimpliciter caſus maximos poſſidet morbus peracutus ſta B
tim in primis morbi diebus: nã in ipſos ſtatim morbi incidit vigor: qui nihil aliud eſt, q̃ morbi, quã
tum ad caſus attinet, maximũ. Iam vero morbus ille eſt peracutus, qui ſtatim in ſummo vigore cõ
ſiſtit. Statim aũt, eſt intelligendum, circa primos quatuor dies, vel paulo vlterius. Idcirco autẽ ex-
treme tenuem victum adhibere conuenit, ſi modo victus tenuiſſimus morbis conſiſtentibus eſt
neceſſarius: quemadmodum docuit in libro de victu acutorũ, & in hoc ipſo aphoriſmo. Conſiſtit
autem extreme morbus peracutus ſtatim in primis diebus. Quòd autem ſit rationi conſonum in
morbi vigore tenuiſſimo vti victu, alibi eſt à nobis plenius oſtenſum. Nunc id tm̃ dixiſſe ſat erit,
ꝙ, ſiquis propter inflammationes, vel febres (quę à morbis acutis ſunt inſeparabiles) quiſpiam ve
retur eſſatu dignũ afferre alimentũ: hoc ipſum morbo in ſuo vigore conſiſtente magis verebitur
facere. Tunc.n. phlegmaſię, vt appellat ipſe in libro dę victu acutorum, maximæ exiſtũt: ſiue quis
per phlegmaſias velit intelligere illas, quæ proprie dicunt̃ phlegmonæ .i. inflãmmationes: ſiue ẽt
libeat febres vnà complecti, ſm̃ antiquam vocabuli acceptionẽ. Accedit ad hęc, ꝙ melius eſt natu
rã permittere vacare circa morbi coctionem, morbo in ſuo vigore cõſiſtẽte, neq; diſtrahere ipſam
ad cibos recenter aſſumptos cõficiendos. His rationibus itaq;, cum morbus cõſiſtit, victu tenuiſſi
mo oportet vti. Hoc ergo ſuppoſito, in alijs morbis, qui ſuum vigorẽ ſunt poſterius accepturi, nõ F
licet afferre ſtatim ab initio extreme tenuiſſimũ victum. Nã ſic prius homo morietur, q̃ morbus
in vigore cõſiſtat. In q̃bus vero morbi vigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus,
in ijs poſſumus victu extreme tenuiſſimo vti: cum vires tolerent & inediam omnimodã, et ſolius
melicrati exhibitionem, & ptiſſanæ ſuccũ paucũ oĩno. talis quidẽ tenuiſſimus eſt victus. Qui ve-
ro hoc minus tenuis exiſtit, quem etiã pleniorẽ nominauit, illis conuenit morbis, qui poſterius in
ſuo debent vigore conſiſtere: in quibus præcipit tm̃ à victus tenuitate declinare, quantũ morbus
ab extremis recedit, hoc eſt à vigore ſummo. Hoc.n. proximo exiſtẽte, minus plenũ victũ affere-
mus: longius vero diſtante, magis plenum: &, quanto tardiorem fore ſummũ morbi vigorem ex-
pectabimus, tm̃ & victus formã commutabimus.

Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſsimo vtendum eſt. 8

Hic pariter ſermo pars quædam eſt artis diæteticæ, id eſt, quæ docet victum conuenientem ad
hibere: qui à non nullis ſeorſum ſcribit̃ per verba nunc dicta: ab alijs vero antecedenti annectitur
aphoriſmo, eo mõ, quo antea ſcriptus eſt. Docet aũt nos, vtcũq; ſcribatur, vnũ & idẽ theorema, an
tiquo magiſtro præcipiente, vt, cũ morbus in ſuo vigore cõſiſtit, victu tenuiſsimo vtamur, tum ꝓ G
pter caſuum magnitudinem, tũ propter morbi coctionẽ. Neq;.n. diſtrahere oportet naturam ad
alteram nouam coctionem, cum eo tempore humorum morbum facientium coctioni fortiter va
cet, & haud ita multo poſt ipſos ſit euictura: Sic enim à nobis oſtenſum eſt in tractatione de Criſi-
bus: de ijs videlicet tantum morbis ſermone {nunc} tranſacto, in quibus omnino & curationem
& victus rationem intendimus. Ii vero ſunt, in quibus poſt vigorem ſequitur declinatio. Nã, quo
rum ſummũ vigorem excipit mors, in his ea ſola parte artis vtimur, quæ prognoſtica nominatur,
id, quod futurũ ſit, prænũciantes, ne euentus rerũ noſtro aſcribatur errori. Hæc igitur tibi ſit vna
indicatio, ſumpta ex morbi temporibus ad victus formam, altera vero à viribus ęgrotantis, quam
in ſequenti docet aphoriſmo.

Coniectari autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat: & nunquid prius ille deficiat, nec poſsit cum victu perdurare: vel morbus antea deficiat, atq; hebeteſcat. 9

Quia in ſuperiori aphoriſmo tantum iuſsit ab eo, qui extreme tenuis victus nominatur, decli-
nare, quanto morbus mollior extiterit ſuo vigore, hoc in loco nũc alterã adijcit intẽtionẽ, vt quan
titatẽ declinationis exquiſite noſcamus. Eſt autem hæc intẽtio, vis ipſa ægrotãtis: cuius gratia nu- H
trimus, neq;.n. morbi cauſa. Cũ.n. vis ita robuſta fuerit, vt ſperemus ipſam poſſe perdurare totũ
tempus intermedium vſq; ad ſummum morbi vigorem, cum tali victus figura: tunc exquiſitã ha-
bebimus declinationis, quam diximus, quantitatem. Quòd ſi imbecillior extiterit, adijciendum
eſt aliquid victui, & plenior eſt adhibendus, tãto, quãtum virium imbecillitas expoſtulat. Quocir
ca aliquando in ipſo etiam morbi vigore, vbi caſus aliquis interuenerit robur naturæ diſſoluens,
nutrire cogimur. Eſt autem hic quoque ſermo pars totius offerendi alimenti rationis. Vnde, ſiqs
& hunc, & priorem, atq; ſequẽtem aphoriſmum vnũ fecerit, nõ aberrabit. Ego vero in partes ſe-
cans expono, quoad fieri poteſt, doctrinæ gratia clarioris.

Quibus igitur ſtatim morbus conſiſtit, ijs etiam ſtatim tenuis victus adhibendus eſt: quibus vero poſterius debet conſiſtere, ijs & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud, cibus ſubtrahendus: prius vero vberius victus adhibendus eſt, vt æger ſufficiat. 10

Hic pariter ſermo eandem ſententiã habet cum priore, niſi ꝙ eſt illo vniuerſalior. Prius enim
in peracutis morbis dicebat, ꝙ ſtatim in ipſis tenuiſsimo victu vti oporteret. Hic vero ſimplici-
ter de omnibus morbis pronunciat, quibus ſtatim conſiſtendi tempus futurum eſt, hoc eſt, non

multo

A multo post primam inuasionem: iubens ob id tenuem adhibere victum. Quæ vero sequuntur, manifesta: cum eidem hæreant sententiæ.

11 *In accessionibus abstinēre oportet: nam† {cibum dare} nocuum est: & , quibus per circuitum fiūt accessiones, in ipsa accessione abstinēre oportet.*

Totius quidē victus rationē in vnoquoq; morbo à duabus intentionibus iussit sumere, ex futuro totius morbi vigore, & ex viribus ægrotantis. Quo modo vero quispiam particulares ciborum oblationes faciat conuenienter, in hoc docet sermone, caueri iubēs morborum accessiones. Ipse vero manifestius libro de victu acutorū dixit, q neq; cū iam adsunt, neq; cū haud ita multo post affuturæ sunt accessiones, cibus dandus est, sed cum declinant & cessant.

12 *Accessiones vero, & constitutiones, morbi indicabunt, & anni tempora, et circuitum successiua incremēta, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiāt. Sed & ex ijs, q̄ mox apparēt, indicia sumūtur: quēadmodum in morbo laterali si circa initia statim sputum appareat, morbū breuiat: si vero postea appareat, producit. Et vrinæ, & alui excrementa, & sudores, quæcunq; apparuerint, vel bonam morborum iudicationem vel malam, vel breues aut longos fore morbos ostendunt.*

B Si, quæ prius dicta fuerunt ab eo de victus rōne, ad memoriam reuocemus: eorum, quæ nunc dicuntur, vtilitas fiet nobis manifestior. Quæ aūt prius dicta fuerunt, hæc sunt. Totius victus figuram ad duas respiciēs intentiones faciebat, quarum altera erat vis ęgrotantis, altera constitutio morbi. Nam considerare, an morbus sit acutus, vel peracutus, vel longus, & quando maxime in vigore consistet: morbi constitutionem est considerare. Particulares autē ciborum oblationes, ex accessionibus particularibus coniecturabatur. Cum igitur tres essent intētiones ad perfectam & absolutam victus rationē instituēdam, primaq; ex viribus ægrotantis, secunda ex morbi constitutione, tertia præter has ex particularibus accessionibus sumerentur: vires q̄dem sub primo statim ingressu dignoscere medicus potest, ex pulsibus scilicet & alijs, q̄ ipse in libro prognostico latius scriptitauit: quamuis forte q̄s dixerit virium magnitudinem esse incomprehensibilem. At, si non possumus earum quantitatem exq̄site inuenire, posse tamen nos artificiosa quadam coniectura ad veritatē proxime accedere, nemo inficiabitur. Morbi vero constitutionē, qualis nam sit, et particulares accessiones, multi medici existimarunt non posse dignosci: non tamen idem sensit Hippocrates: sed & in hac parte, sicuti & in alijs omnibus sępe quidem exq̄site, & , vt q̄spiam dixerit,
C perite atq; scienter, sæpe vero coniecturaliter quidem, non tamen inartificiose, neq; longe à veritate, sed propinq; ac proxime perueniemus ad præcognoscendum futurum consistēdi tempus & accessionum reciprocationes. Verū hæc omnia latius & in libris, qui Prognostica, & in alijs, qui Epidemiæ inscribuntur, Hippocrates docuit: nosq; iuxta antiq magistri sententiam, ipsius verba cū decenti expositione apposuimus in primo libro de Crisibus: in quo ostendimus, quomodo q̄spiam futurum morbi vigorem possit præcognoscere. Nunc vero sunt omnia ab Hippocrate per capita tradita: nosq; ipsa, quābreuissime fieri poterit, dilucidabimus. Quibus vero curæ est omnē de his disciplinam diligēter perdiscere, ad librum de Crisibus à nobis conscriptū, legendum accedant. Ipsi igitur quoq; morbi & ipsas accessionum proportiones, & suas etiam constitutiones nihilominus ostēdent: veluti in intermittētibus, q tertiana cito iudicatur: quotidiana vero longa erit: quartana aūt etiā hac longior existet. In cōtinuis, q uòd causodes quidē, id est incendētes, acutæ sunt, quæ vero typhodes .i. succēdentes nominātur, longiores: mediæ vero inter has, semitertianæ. Quo modo vero quispiam has omnes febres statim inuadentes dignoscat, secundo libro de Crisibus plenius edocuimus: quare non oportet huc transferre, quæ in alijs bene iam explicauimus: neq; enim sæpius eadē in pluribus libris sunt repetēda, sed solum ad memoriam reuocandū,
D quo modo, si possibile fuerit tertianā inuadentē statim ab initio cognoscere, ex ea comprehēdere queamus, q & cito iudicabitur, & q per tertiū diem fient accessiones. & hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: Accessiones aūt, & constitutiones, morbi iudicabunt &c. Nos quidē, cum statim prima die febrium quartanarum initia sæpe cognouissemus: non expectata secūda accessione formam victus ab initio constituimus, tanq̄ ad morbum, q longo post tēpore ad suum vigorē foret peruēturus. idē in quotidiana & tertiana fecimus, tempus futuri vigoris in vtrisq; secundum propriū terminum metiētes. Sicuti autē in febribus, itidē in alijs morbis est faciendū. Morbus .n. lateralis, & q peripneumonia & phrenitis à Græcis noiant, morbi acuti sunt. Angina aūt, q̄ græce synāche dr: iuxtangina, q̄ cynāche: & cholera, & distētio neruorū, tetanos gręce dicta, pacuti. Aqua inter cutē, melancholia, suppuratio, & phthoe .i. tabes, diutini. Ac morbo quidē laterali, & phrenitidi magna ex parte per tertium diē accessiones fiunt: suppurationibus aūt, quę vētri eueniūt, aut hepati, & tabi, quotidie, & magis ad noctē: q vero ex liene laborāt, & omnino melancholicis, per quartū. Quod aūt subinde dicitur de anni tēporibus, ad ea, quæ antea dicta sunt, habet relationē. Nam & morbi constitutiones, & accessiones possunt ab anni tēporibus vnà cū morbo indicari. Neq; enim sufficit hoc tantum scisse, q quartana inuasit hoc die, vt ab initio præcognoscamus instituendam esse victus figuram, vt ad morbum futurum diutinum: sed ēt, si hieme, aut vere, vel

æstate,

æstate, vel autumno suum fecit initium, prospicere oportet: id cognoscentes, quòd æstate quarta- E
næ magna ex parte breues sunt, autumnales longæ, & magis, quæ hiemẽ attingunt. Nam hæc ea-
dem ipse nos in sequẽtibus edocebit. siquidem & tertiana febris est quidem & alioqui celeris iu-
dicij, sed æstate longe magis, quàm hieme. Atq; alijs singulis morbis æstas addit celeritatẽ, hiems
vero tarditatem. Sed & accessiones, per tertium quidem maxima ex parte æstate fiunt, per quar-
tum vero autumno, singulis vero diebus aut noctibus hieme. Sicuti autem in anni tẽporibus, sic
& in tẽperaturis ex proportione res se habet: de quibus & ipse Hippocrates sæpe disseruit, non ta
men hic quidquam dixit, vt q ex vno alia nobis ad memoriam reuocanda reliquerit. Quæ enim
tempus æstiuum, eadem & ægri temperatura, si fuerit natura calidior & siccior: & ætas, si in suo vi
gore constiterit: & locus, si calidus & siccus, vnà indicabunt. Liquet autẽ, quòd & industria vitę,
& assuetudo eodem modo se habẽt, & præsens aeris nos ambientis constitutio: de quibus postea
docebit. Sic, & quæcunq; de tẽpore autumnali ad morbi cõstitutionem, & accessionum recipro-
cationem assumebantur: hæc eadem & de ætate ægrotantis atq; natura, & vitæ industria, & assue
tudinibus, & regione, in qua ægrotat, & aeris ambientis, quę tunc vagatur, tẽperatura assumere
licet. Ex his quidẽ iam constare potest, q & morbi constitutionem, & accessiones cognoscemus:
Constitutionẽ quidẽ, si morbus fuerit peracutus, vel diutinus, quod ad consistẽdi tempus pręco- F
gnoscendum est necessarium: Accessiones vero, an per tertium, vel per quartum, vel singulis die-
bus, siue qua hora diei aut noctis sint inuasuræ. Quòd vero circa finem aphorismi scribit, dein-
ceps videamus, si ad eorum, quę nos diximus, faciat declarationẽ. Sic enim Hippocrates inquit:
Et circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interual
la fiãt. Clarum est autẽ ipsum intelligere per circuituum incremẽta, accessionum, quæ in ipsis eue
niunt, augmenta: quæ & modum, quo morbus augetur, & futuri vigoris tẽpus pręfinitum osten
dũt. hinc autem præcipue disces. Secũdę accessionis ad primam accremẽtum, in hisce tribus con-
spicitur, in hora, qua fit accessio, in lõgitudine accessionis, & in magnitudine. nihil autem differt,
si in vehemẽtia dixeris, quia hæc duo nomina sunt apud medicos vsitata, ipsaq; sæpius de re eadẽ
pronunciant, cum aliquando dicunt maiorẽ fuisse febrem ea, quæ pręcessit, aliquando vehemen-
tiorẽ. Contingit autẽ hanc febrem vehementem vel æquales horas cum præcedẽte obtinere, vel
pauciores, vel plures: quod ad magnitudinẽ siue vehemẽtiã accessionis non pertinet, sed ad pro-
lixitatẽ accessionis. Per accessionẽ aũt te nunc oportet intelligere deterius tẽpus totius circuitus,
quod est à primo insultu vsq; ad tẽpus cõsistẽdi: sicuti reliquum tempus declinationis est melius.
Cum itaque accessio, siue per tertium, siue per quartum, siue quotidie fiat, anticipauerit propor- G
tionẽ, atq; ita anticipando ad longius extẽditur tempus, atq; insuper vehementius afflixerit: tunc
manifestum est morbi augmẽtum. Quantũ autem augeatur, vnumquodq; ex dictis sua quantita-
te monstrabit. siquidẽ accessio pluri tẽpore anticipans, & longius atq; vehemẽtius affligens, effa-
tu dignũ indicabit augmẽtum, & velocẽ esse morbi motũ, atq; haud ita multo post in suo vigore
futurum. Neq; enim fieri potest, vt magna incremẽta suscipiẽtibus accessionibus, nõ proxima sit
morbi cõsistentia. Contraria autẽ accessio, quæ. s. parua faciat incremẽta omnium eorum, quæ di-
ximus: quantum ad hoc attinet, longius distare futurum morbi vigorẽ ostẽdit. Hoc igitur ipsum
per circuituum incrementa discemus, coniectura scilicet assequi, post quantum tempus morbus
in suo vigore consistet, ac præterea horam præfinitam, qua accessio inuasura sit. Conducit autem
prima cognitio ad formam totius victus constituendam: secunda vero ad cibum dandum in par-
ticularibus temporibus, quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit. Quòd autem circui
tum (græce periodum,) vocet similem ad idẽ reditum, neminẽ puto dubitare. Sed & ex ijs, quę
mox apparẽt, ait coniecturandum esse de accessione, & totius morbi cõstitutione. Siue aũt casus
(græce symptomata) siue signa, velit qspiã illa, quæ mox apparẽt, noĩare: nihil retulerit. Illud autẽ
de omnibus casibus signis've est cognoscendum, quòd non nulla quidẽ eorum significant passio- H
nẽ, aliqua assident, aliqua decernunt ac iudicant: aliqua coctionem, aliqua cruditatem, aliqua salu
tem, aliqua perniciem ostendunt. Passionis significatiua sunt, quæ vnà cũ morbo inuadunt. Quæ
vero assident: aliquando simul inuadunt, aliquando superueniunt, non nunquã vero neq; omni-
no veniunt. neq; enim sunt à morbo inseparabilia, neq; eorum velut substãtiam constituunt, sed
proprias faciunt differentias. Quæ vero ab Hippocrate crisima. i. decernẽtia siue iudicantia vocã-
tur: cum primo quidem exquisite morborum principio nõ sunt apta inuadere: cum duobus alijs
autem apta sunt, de quibus paulo postea dicemus: Aliquando vero neque in his, sed, cum morbi
augentur, aut iam consistunt, apparent. Signa vero coctionis cõtingũt quidem & ista nunquam
in primo statim morbi principio: terminant autem illud principium, quod est pars totius morbi.
Signa vero cruditatis cum primo morbi principio statim inuadunt, et non nũquam posterius ap-
parent, sicuti & mortis signa. Nam & horum generatio, morbi principium subsequitur. Morbi au-
tem principium intelligi volumus (vt in cõmentarijs de Crisibus manifestauimus) & primũ eius
insultum, quod nullam habere latitudinem dicitur: & id, quod est sicuti pars totius morbi, quãdo
in principium diuiditur, augmentum, & tempus consistendi, & declinationem: & aliud, quod
vsq; ad tertium extenditur diem. Sed & in eadem tractatione docuimus omnium casuum pote-
states:

A ſtates:& ſimul,quæ expoſitione indigere videbantur verba Hippocratis ad hoc pertinentia, ex-
poſuimus.Sed & nunc per modum compendij de ipſis à nobis dicetur. Qui vero voluerit totam
Hippocratis artem circa iſta perdiſcere,ad illam vadat tractationem. Ex mox apparentibus igi-
tur totam iubet morbi conſtitutionem coniectari: deinde quandam morbi ſpeciem in medium
adducens,ita inquit: Veluti, in laterali morbo ſi circa initia ſtatim ſputum appareat,morbum bre
uiat: ſi vero poſtea appareat, producit. Perſpicue vero,quod docet, aſſequeris,ſi ex tertio libro
Epidemiarum apponam,quæ ipſe de Anaxione ſcribit,morbum lateralem patiente:quem etiam
ægrotum ego in primo libro de Criſibus, mea expoſitione patefeci. Verba autem Hippocratis
hæc ſunt: In Abderis Anaxiona,qui iuxta portas Thracias habitabat, febris acuta inualit, late-
ris dextri dolor continuus, tuſſis ſicca: neque primis diebus expuebat aliquid: ſitibundus, per-
uigil: vrinæ bene coloratæ, multæ,tenues. Sexto die delirauit: neque calefacientia aliquid pro
ficiebant. Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur, & dolores non minueban-
tur, tuſſesq; infeſtabant, & difficulter ſpirabat. Octauo venam in cubito ſecui. ſanguis mul-
tus fluxit,qualem oportuit. dolores remiſſi ſunt, verum tuſſes ſiccæ ſubſequebantur. Vndeci-
mo die febres minores factæ ſunt:parum circa caput ſudauit:tuſſes,& quæ à pulmone,humidio-
B ra. Die decimo ſeptimo cœpit pauca quædam cocta expuere: leuatus eſt. Vigeſimo die ſuda-
uit, & deſiit febricitare. Poſt criſim leuatus eſt:ſiticuloſus vero erat,neque à pulmone bonę erant
expurgationes. Vigeſimoſeptimo die febris redijt,tuſſijt, multa concocta eduxit: vrinis adfuit
multum ſedimen album: ſitis ceſſauit, & bene ſpirauit. Trigeſimoquarto die ſudauit totus,per
criſim febris omnino ſoluta eſt. Hic igitur Anaxion ab initio morbum lateralem patiebatur,nõ
tamen ab initio expuebat, ſed & octauo die adhuc tuſſes ſiccæ ſubſequebantur, vt inquit Hippo
crates. Quare rationabiliter totius morbi ſolutio ad trigeſimumquartum diem extenta eſt:cum
tamen magna ex parte lateralis morbus terminum ſuæ iudicationis habeat quartumdecimum:
&,ſi non hunc,ſaltem omnino vigeſimum. Quòd ſi ante tertium diem expuiſſet:vel circa ſepti-
mum, vel nonum, vel omnino vndecimum diem iudicatio eſſet ſubſecuta:&,ſi in ipſo die tertio
ſpuere cœpiſſet, quartumdecimum diem non tranſcendiſſet. Hoc enim accidit in omnibus in-
flammationibus,quæ non teguntur operculo denſiore, vti in ijs, quæ exteriorem occupant cutẽ,
quaſdam ſanies(græce ichoras)reſudare,ab initio tenues,poſtea vero, ſi coctionem accipiant, &
ad melius proficiant, craſſiores: & ex his ipſis craſſioribus aliquas eſſe magis concoctas, aliquas
vero minus. Hoc idem in omnibus inflammationibus,quæ vel os,vel oculos infeſtant, licet in-
C tueri:nec minus in quacunq; alia corporis parte, quando pars aliqua interior ſimul cum cutis di-
uiſione patitur inflammationem. Nam ex huiuſcemodi vlceribus ſanies profluunt tales, quales
ego dixi. Quando igitur aliqua fuerit inflammatio cum tanta meatuum anguſtatione, vt nihil
extra effundatur, neceſſe eſt illam eſſe & coctu difficilem,& longo tempore perdurare. Hac igi-
tur ratione & in morbo laterali (qui & ipſe eſt ex genere inflammationum) attendere oportet ſi-
gna coctionis. Nam crudiſſimus morbus eſt,in quo nihil omnino expuitur:ſecundum ordinem
obtinet ille, in quo ſanies tenues: tertiũ, in quo craſſiores:& quartum, in quo perfectam habent
coctionem. Verum,ſi hæc circa tertium, vel quartum diem apparuerint,non contingit morbum
tranſcendere ſeptimum diem. In alijs vero ſingulis neceſſe eſt, vt pro coctionis modo menſura
temporis conſequatur. Sicuti igitur ſputum,perfectæ coctionis ſignum eſt,quando album fue-
rit, & lene, & æquale conſiſtentia,neque nimis humidum,neque nimis craſſum:eodem modo in-
tegram cruditatem oſtendit,quod nullo modo expuitur. Quòd ſi expuatur quidem, ſed tamen
adhuc tenue ſit,debilis coctionis eſt ſignum.Quòd ſi impermiſtum fuerit,vel flauum, vel ruſum:
haudquaquam bonum. Quòd ſi liuidum fuerit,aut ærugini ſimile, aut nigrum: pernicioſiſſimũ
exiſtit. Cum itaq; à nobis diſtincta ſint ſigna coctionis & cruditatis, & præter ea tertium genus
D exitialium: illud ſcire oportet, quòd ſigna coctionis ſemper ſunt bona, vt quæ morbi ſolutionem
haud ita multo poſt futuram oſtendant: ſicuti genus ſignorum exitialium, mortem ægri citam
prænuntiant. At vero ſigna cruditatis diutinum quidem ex neceſſitate morbum ſignificant:
ſed, quantum in ipſis eſt, neque moriturum, neque euaſurum è morbo hominem oſtendunt:
Tibi vero prius ægroti vires expendenti, etiam ex his licet præcognoſcere. Aliud eſt ſignorum
genus, quæ iudicatoria ab ipſo nominantur: ſunt autem hæc,ſudores,ſanguinis fluxus, rigores,
multum alui profluuium, & ſimilis vomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas ſpiran
di præter rationem & vehemens, vel cordis morſus,vel quædam in hypochondrijs citra dolorem
tenſio,vigiliæ vehementes, delirium, & nox abſque ratione moleſta, & acceſſio anticipans, &
lachrimæ inuoluntariæ nihil patientibus oculis neque ex triſtitia prouenientes, rubor faciei, &
labrũ inferius agitatũ,lucida vel obſcura & tenebroſa, quædam ante oculos obuerſantia, & hal-
lucinationes quædam, & malæ vel naſus repente rubeſcentes, parotides, aut omnino alicu-
ius in articulum decubitus generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiuſce-
modi ſecundum propriam eorum ſubſtantiam caſus nominata, quatenus vero ſubitam muta-
tionem oſtendunt, ſigna iudicatoria appellata, duplicem tibi præſtabunt præcognitionem.
Siquidem morbo iam cocto ſuperuenerint, futuram ſtatim ſanitatem denunciant: Si vero
crudo

crudo adhuc morbo, iudicationem non bonam, quæ aut perniciem agat, aut in longum tempus B
morbum producat. Quòd vero alia sit natura horum signorum, quę iudicatoria nominantur, alia
vero eorum, quæ coctionem significant: hinc discere possis. In primo libro Epidemiarum inquit
Hippocrates: Coctiones, iudicationis celeritatem salutisq; securitatem significant: Cruda vero &
incocta, & quæ in abscessus malos conuertuntur, iudicationum carentias, vel dolores, vel tempo-
ris longitudinem, vel mortes, vel recidiuas ostendunt: ita quidem hic in vniuersum collaudauit
morbi coctionem. In libro autem, qui Prognostica inscribitur, particulatim in hunc modū simul
docens ipsius indicia: Vrina autem optima est, quando sedimentum album, lene, & ęquale fuerit
per omne tempus, donec morbus iudicetur. Significat enim salutis securitatem, & morbū pauco
tempore duraturum. Sic rursus laudauit vrinam mōstrantem coctionem in venoso genere. Rur-
sus aūt, cum dicit, Alui autem excremētum optimum est, quod est molle, consistens, & hora ex-
crerum, qua solet, cum sanitas adest: hic indicia coctionum ventris simul collaudat ac docet. Sic et
eam, quæ fit in membris respirationi seruientibus, coctionem simul collaudans ac docēs, in hunc
modum scribit: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonē & costas infestant, celeriter
ac facile expui, flauitiemq; valde sputo commistam apparere. Coctionis igitur signa semper bona
sunt, iudicationis vero signa non semper. Sic ergo, inquit, signa iudicatoria, nō iudicantia, aliqua F
mortem, aliqua difficilem iudicationem portendunt. Saneq;, & cum ait, quæ ad melius iudicant,
non confestim appareant: per hæc verba eandem indicat sententiam. Nam coctionis signa, quo-
cunq; tempore apparent, bona sunt. semper enim eorum vniuersum genus optimum existit. Nō
ergo repugnat illud, quod nunc dictum est, in morbo laterali sputum si statim appareat, illi alteri,
quod dicitur, signa iudicantia ad melius, non statim appareant. Nam signa iudicatoria nō nūquā
mala fiunt: signum vero coctionis nullum vnquam prauum fuit, sed oīa optima semper: & tanto
citius ægrum sanitatem recuperaturū ostendunt, quanto citius apparuerint. Hæc dixisse sufficiat
per modum cōpendij, quantum ad præsentem attinet locum. Totam vero de istis antiqui magi-
stri senrētiam in libro de Crisibus exposuimus. Vt aūt sermo, quem nuper diuidendo proposui,
perfectus habeatur: quomodo à dictis differant, & quæ passionis significatiua, & q̄ assidentia di-
cuntur signa, hinc volo transigere, vnā in mediū adducens pro exēplo passionē, hanc ipsam vide-
licet, quam Hippocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris vnà cum spirā-
di difficultate, & tussi, & dolore lateris pūgēti, signa passionis significatiua nominātur. Quòd au-
tem dolor aut ad hypochondriū, aut ad clauim perueniat, assidentia dicūtur: sicuti, q facilius ī la-
tus patiens, quàm in alterū, decūbat æger, ad idem genus assidentiū attinet. Scripsit aūt & Praxa- G
goras Nicandri filius duo volumina de assidentibus signis: de ijs aūt, quæ superueniūt, vnū aliū,
ac si de mox apparentibus inscriberetur. Hæc igitur mox apparentia inquit Hippocrares & bonā
morbi iudicationē & malam: morbumq; vel longum, vel breuem futurum ostēdere: Meminit au
tem non solum sputorū, sed & vrinarum, & excremētorū alui, & sudorum: ea scilicet, quæ sunt in
libro prognostico scripta, nobis exēplo subijciēs: quæ ad hunc locū trāsferre superuacuum foret.
nam de his in libris de Crisibus diximus, & in commentarijs in Prognostica: in quibus adhuc ma
gis antiqui magistri sententiam explanauimus.

Senes facillime ieiunium ferunt: secundo loco, qui ætatem consistentem habent: minus adolescentes: omnium mi- 13
nime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt viuidiores.

Differentia etiam ætatum confert aliquid ad capiendam victus rationem. Senes siquidem fa-
cile ferunt inediam, pueri vero difficulter. Est autem facilitas & in non appetendo, & nihil inde
mali sustinendo: Difficultas autem in contrarijs oritur. Etenim pueri magis appetunt, & plus of-
fenduntur in longis inedijs: Mediæ vero ætates inter senes & pueros, quanto alteri ipsorum pro-
ximiores existunt, tanto aut minus, aut magis molestantur atque offenduntur ex longis inedijs. H
Huius autem aphorismi causam ipse in sequenti docet, qui ita incipit: Qui crescunt plurimum ca-
loris innati habent. Ita vt, siquis velit ipsum priori adiungere, & cum/enim/coniunctione profer
re, tunc sermo vnus fieret, & manifestus, in hunc modum se habens/ Senes facillime ieiunium fe-
runt: secundo loco qui ætatem consistentem habent: minus adolescentes: minime vero omnium
pueri: Qui enim crescunt, plurimum caloris innati habent, Appellat autem ætatem habentes cō-
sistentem, eos, qui mediam ætatem habent inter iuuenes ac senes, ita vt ab ætate quidem vigente
recedant, nondum tamen sensum habeāt senectæ manifestum. Sic autem & Thucydides quos-
dam in ætate dixit esse consistente. Verum inter hanc ætatem, & adolescentium, altera quædam
est, quæ, sicuti ætatum, ita facilitatis & difficultatis medium ordinem obtinet: ita vt neq; tam faci-
le inediam ferre possit, sicuti qui in ætate sunt consistente, atq; senili: neq; difficulter, sicuti adole-
scentes & pueri. Eius tamen non meminit Hippocrates, cum possit eam vnusquisq; ex illis, quas
dixit, intelligere. Cum vero inquit/Præsertim qui sunt inter ipsos viuidiores/naturarū differētias
manifestat. ex pueris enim, qui calorem innatum validiorē admodum habēt, ij promptiores sunt
ad cibos assumendos, & ipsos magis possunt concoquere: &, si non assumpserint, plus offendun-
tur. Talis quidem est sermo Hippocratis: indiget tamen adhuc parua quadam additione ad per-
fectionem:

A sectionem:de ijs enim,qui sunt in pricipio senilis ętatis, recte dictum est, Senes facillime ieiuniũ ferunt:de ijs vero,qui ad extremam peruenerunt,non recte:quia hi non possunt tolerare longas inedias, Vel igitur addere oportet aphorismo exiguum quiddam, & hoc modo ipsum pronũciare,Senes facillime ieiunium ferunt,præter eos,qui ad extremam senectam peruenerunt:secundo loco,qui ætatem consistentem habent. Vel verbum/ieiunium/in ciborum paucitatem est cõmutandum,atq; ita dicendum,Senes ciborum paucitatem tolerant:secundo loco, qui ætatem consistentem habẽt. Nam, et qui ad extremam senectam attingunt,inuenientur,etsi non possint longam inediam tolerare,paucis tamen cibis indigere. Tale enim quiddam patiũtur,quale lucernis, quæ extinguuntur,accidit,quæ & continuam exigunt olei suffectionem,& multã,ac subitam simul nequeunt sustinere.quãquidem & his exhibere oportet vniuersam multitudinem paucam:et hanc ipsam cibi paucitatem in multas partiri portiones:neq; vna illis longa inedia est iniũgenda.

14 *Qui crescunt,plurimum habent calidi innati:plurimo igitur egẽt alimẽto:alioqui corpus absumitur. Senibus vero parum calidi innati inest:paucu propterea fomitibus egent,quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob causam febres senibus non similiter acutæ fiunt:frigidum enim eorum corpus.*

B Dictum est à nobis plenius etiam in cõmentarijs de tẽperaturis,quo modo visum est non nullis medicis eos,qui in iuuentæ vigore consistunt:non nullis vero pueros esse calidiores. Habent enim hi quidem calorem acutiorem,hi vero abundantiorem. Nũc vero etiam necessarium est dicere,quantum ad præsentem locum conducit,sermones lõgos, quoad fieri põt, in pauca conijciẽtes. Hoc ipsum igitur verbum/calidum/aliqñ transferimus ad qualitatem, cuius propriũ nomen est caliditas:aliqñ denominatiue totũ corpus dicimus calidum,à caliditate:estq; hic modus loquẽdi plurimus in omni vita,& fuit apud antiquos,veluti Theophrastus ostendit in eo libro, qui de calido & frigido inscribitur. Nam, cum substantia corporea contrarias qualitates,caliditatem, frigiditatem,humiditatem,siccitatem vicissim recipiat: Secundum substãtiam quidem recipientẽ, cum calidum nominamus,corpus dicimus:multũq; vel paucum dicimus esse calidum, ad quantitatem substantiæ referentes. Et hoc dupliciter facimus: vno quidem modo in substantijs impermistis,alio aũt in mistis. In impermistis quidem,veluti si duo haberent aquam æqualiter calidam in duobus inæqualibus labris contentam:alterum diceremus plus habere calidi, qui maius labrũ possideret:alterum minus. In mistis vero,veluti si essent æqualia labra,sed inæquali mẽsura ex vino & aqua temperata:alterum ipsorum plus vini continere,alterũ plus aquæ diceremus. Cui mo-

C do etiam ille esset persimilis,si duo labra inæqualia supponeremus æqua proportione temperata. Non nunquam vero non ad substantię multitudinem sermonem referentes,sed ad qualitatem solam,huic quidem alicui dicimus plus calidi inesse,huic vero minus:sicuti si ex duobus labris parẽ prorsus magnitudinem habentibus,alterum, quod calidius esset, plus habere calidi diceremus:alterum,quod frigidius,minus:non tamen proprie verbo/plus/vteremur in hoc loco.melius enim est magis & minus,vehementius ac debilius omniaq; eiuscemodi vocabula qualitatibus accommodata:paucum vero & multum in sola substantiæ quantitate seruare. Verum non in hoc tantum huiusmodi fiunt nominum abusiones,sed in quampluribus alijs,quę per vitã sermone vsurpamus,idq; non minime fit in arte medicinali. Omnes siquidem morbos,magnos aut paruos nominant,quãuis substantię non sint:febrem magnam,febrem paruam:apoplexiam magnam apoplexiam paruam:sic & pleuritidem, & phrenitidem, & peripneumoniam,& omnes itidem alios morbos. Aduertere igitur oportet æquiuocationes, & considerare,quid sibi velit semper vnaquæq; dictio dicẽtis. Si enim in altero significato nomẽ protulerit,nos vero in alio accipiẽtes, sermonem redarguimus:non illum, qui protulit(si verũ fateri velimus)sed nostram potius existimationem redarguimus.quod non nulli proculdubio faciũt hoc in loco, qui Hippocrati student cõ-

D tradicere. Nã ad qualitatẽ nomen calidi trãsferentes, conãtur ostẽdere hãc esse vehementiorẽ ijs, qui in ętatis vigore cõsistũt. Verum Hippocrates non ad qualitatem, sed ad substãtiã in præsenti sermone refert id nomẽ. Nam substãtia innati caloris aerea est & aquea,sicuti ex semine licet cõiectari,quod paucam omnino terrenã substãtiam participat,plurimum aũt aeris calidi humidiq; in seipso cõtinet,quemadmodum in cõmentarijs nostris de semine ostẽdimus. Iam vero & alterum nostræ generationis principiũ sanguis menstruus,humidũ natura est. Cum igitur magis terrestre efficitur animalis corpus(tale aũt quotidie efficitur,dum augetur)tũc licet valde vehemẽter calidũ existat & igneum:substantiã tamẽ innati caloris paucissimã habet:alioqui febricitãtes diceremus plurimum habere calorem innatum,qui nedum plus,sed nec priori æqualẽ habẽt. Bene enim tẽperata est caloris innati substãtia:ignea aũt,aduẽtitij. Sed & effluxus,qui è toto corpore fiũt, caloris quidem aduẽtitij,sunt fumei,fuliginosi,aridi & acres:Cõtra vero,vaporosi,suaues, & bene tẽperati,caloris natiui. Hæcq; ipse potes tactu discernere. Nam sanorũ calor vaporosus est atq; suauis,& tactu cõueniẽs,nihil triste,nihil asperum,nihil mordax præ se ferẽs:Eorum vero,qui febricitãt,et præcipue hecticas febres,aut eas,quę ex putredine humorum ortum habẽt,acris est et insuauis,ac mordax,& nostrum corrodẽs tactum. Salubris vero eius qualitas in pueris exquisita habetur:sicuti plures eorum,qui in ætatis vigore consistunt, inuenire contingit calorem habentes

mordacem,

mordacem,& non amplius humidum aut vaporosum,neq; aereum.Neque mirum hoc videri de- E
bet.Oportet enim defluxum similem esse subiectæ substantiæ:vt,quando humida atq; aerea substantia existit,tunc,quod ab ea defluit,vaporosum est atq; suaue:Cum vero terrestris atque arida: tūc, & quod effluit, fumeum fuliginosumq; est & acre,quod et in exterioribus euenit.Nam,quę ex aqua dulci & calida euaporant, optima sunt & vaporosa: quæ vero ex aliquo corpore solido exustó,fumea sunt & acria.Cum igitur duæ substantiæ sint, & hæc quidem suauem habeat caliditatem,hæc vero tristem:alteram quidem plurimam habent pueri,alteram vero ij,qui in ætatis vigore consistunt,vt ad totius videlicet corporis proportionem. Vt autē hæc physice magis adhuc pertractem,rem totam ad elementa traducam. Cum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt tēperata:puerile quidē corpus,multum in seipso continet aereæ atq; aquosæ substātiæ,minimum terrestris:contra vero eorum,qui in ætatis vigore cōsistunt,à terrestri siccitate vincitur,deficit aūt aquosa atq; aerea substantia:adeo vt,si quartum in̄ vtrisq; elementum,ignem scilicet,pari portione posuerimus,atq; æqualiter calida corpora esse voluerimus:nō tn̄ similem substantiam calidam in ipsis esse dixerimus:cum puerorum quidem substantia humida sit:eorum vero,qui in ætatis vigore consistunt,sicca.Humida.n.secūdum innatum calorem maxime, quia ex humido nostra est generatio:sicca vero secundum aduentitium.Sic quidē infantes recenter nati, F
substantiam calidam & aquosam plurimam participantes,plurimum dicerentur habere calorem innatum.Qui vero ætate vigent,& iam declinant:quantum istæ deficiunt, terrestris vero superabundat,tantū habere minorem substantiam natiui caloris putarentur. Quód vero ex aquosa & aerea substantia plus defluere sit necessarium,q̄ ex terrestri,etiam si ambæ sint æqualiter calidæ secundum qualitatem:neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet intueri.Nam ex corporibus,quæ ad similem perueniunt caliditatem,non æqua portio videtur defluere,sed ex siccis quidem minimum,ex humidis vero plurimum.Statim igitur aqua & oleo mediocriter calefactis,plurimum defluit atq; dissoluitur:ferro vero,& ęre,atq; lapidibus,minimum: adeo vt,si tibi libuerit exponere ad solem ardentem aquam,(si ita contigerit)& ferrum æquo pōdere,deinde transacto die ambo perpēdere:aquam quidem inuenies multo seipsa minorem effectam,ferrum vero æquale.Sic,& si velis oleum ęri,& ferro,& lapidi comparare:illud quidem absumptum inuenies,hæc vero æqualem substantiæ molem retinentia.Hinc vero ad ceram,picem, bitumen,& resinam transcendens,& quæcunq; alia plurimam substantiam humidam obtinent: videbis & hæc sub sole calentē multo magis absumi atq; defluere,q̄ lapidem,æs,& ferrum, & alia ad hūc modum sicca.Quare,si necessarium est alimētum,vt, quod effluxit ex corpore, suppleat: G
ex humidioribus vero, & plus aeris participantibus, plus effluit: fit,vt huiusmodi corpora pluri egeant alimento.Puerorum vero corpus tale existit,plus humidæ & aereæ substantiæ obtinens: non sicuti iuuenum,& declinantium,ac senum,siccæ atq; terrestris.Hippocrates igitur,cum hoc in libro proposuisset cōpēdiosam atq; aphoristicam doctrinam facere: nō ita sermonē ampliauit, quemadmodum ego nunc,sed loco istorum verborum,Qui crescunt,etsi æqualem habeant substantiam calidam atq; igneam cum ijs,qui in ætatis vigore consistūt,aquosę tamen atq; aereę substantiæ plus habent: Qui crescunt, dixit, plurimum habent innatum calorem: Simul memoriæ subijciens ipsorum substantiam,simul propositum suū demonstrans.Quia.n.humidam & calidā habent substantiam,qui crescunt,idcirco plurimum ab ipsis defluere necessarium est,& plurimo egent alimento:alioqui corpus,inquit,absumitur:& recte. Vbi enim id,quod defluit,plurimum est,quod vero influit,paucum:hic necesse est subiectam corrūpi substantiam. Senibus vero paucum inest calidum:his sané iuxta vtrunq; appellationis significatum paucū inest calidum, siue qs ad qualitatem sermonem referat,siue ad substantiam.Nam & qualitas debilis, & substantia minima est:si quidem eorum meminimus,quę supra diximus.Ob hęc igitur,inquit,paucis fomitibus indigent.Nam fomites,græce hypocaumata,alimēta nominauit,suum sequens dogma & omniū H
ferè nobilissimorum philosophorum,qui eorum,quæ aialia constituunt,elementorū,ignem maxime vitæ esse causam existimarūt.nam, vt lucernarum flāmæ,q̄uis oleum alimento habeant,tn̄, siquis id totum simul superinfundat,extinguūtur potius, q̄ nutriantur, eodem modo & in senibus calidum,sui fomentum quidem habet alimenta: sed si repente eorum multitudine & cumulo suffocetur,periculum est, ne extinguatur:non aliter, ac si paruæ scintillæ ignis lignorum multitudinem superacerues. Quod autē subinfertur, Et propterea febres senibus non similiter acutæ sunt,signum re vera est & hoc,ꝙ corpora senum frigida sunt,& ꝙ ob innati caloris maxime cōuersionem ad igneam naturam accenditur febris. Verū tantam euenire senibus cōuersionem, vt æqua sit ei,quæ iunioribus accidit,vix fieri potest. Multum.n.calidū prōpte in immensum attollitur,paucū vero nō facile,sed maximā exigit causam,quæ cogat ad hoc. Ob hāc igit̄ causam neq; senes magna ex parte febricitāt acutas febres,sicuti iuniores: &, si aliqn̄, quāuis raro, talis his accidat febris,qualis iuuenibus,oino hęc ad interitū ægrotantis terminat̄.Indicio.n.est immensam quandā esse magnitudinē causæ febrē facientis.Hęc sufficere possunt ijs,qui secundum naturam se habēt ad intellectionē & fidē eorū,q̄ scripsit Hippocrates.Ad eos vero,qui per calūniam Hippocratē reprehenderūt, è quorū numero vnus fuit Lycus, nos vnū integrum volumen scripsi-

mus

A mus aduersus ea, quæ contra aphorismum perperam obijciuntur. Huic aũt titulũ fecimus, Aduer-
sus Lycũ, ꝙ nihil erratũ sit in aphorismo, cui principiũ est, Qui crescunt plurimũ habent innatum
calorem. Datus aũt est mihi Lyci liber post scriptos à me hosce cõmentarios, vnde ego postmodũ
his hæc verba subiunxi, quæ nõ sunt in ijs, quæ prius edideram. Seorsum aũt in alio volumine de-
fendi Hippocratem in ijs, in quibus fuerat à Lyco reprehensus.

15 *Ventres hyeme & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copio-
siora sunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus copiosior est, vnde & pluribus egent alimentis: indicio sunt
ætates & athletæ.*

Non parum etiam tempora anni conducunt ad victus rationem inueniendam. Nam hiberno
tpe plus appetunt homines, & cibum facilius concoquunt: contra in æstate: cuius rei causam ipse
Hippocrates reddidit, inquiens ventres hyeme & vere natura calidissimos esse. Quid autem sit,
quod/natura/dicitur, & ꝙ nõ frustra id verbũ adiecerit in hoc aphorismo, ipse paulo post explana
uit, inquiens, Etenim tunc calor innatus, multus: plurimo igitur indiget alimento. Ventres itaq;
hyeme & vere calidissimi sunt, non simpliciter, sed calido naturali: cuius substantiam antea osten
B di. Causam vero, ob quã hic idem calor hyeme augeatur, etiam Aristoteles explicuit. Refugit. n.
pp circunstantem extrinsecus frigiditatẽ, sicuti rursus æstate ad sibi affinẽ protenditur. Atq; ita cõ
tingit dissolui quidem ac dissipari eius substãtiã tpe æstiuo: contineri autem ac cohiberi & in pro-
fundũ secedere hyemali. Ob hoc igitur & coctiones, & sanguificationes, & nutritiones hisce tẽ-
poribus sunt meliores. Addidit aũt & aliud ipsis contingens, nempe ꝙ somni lõgissimi fiunt, ob
noctium videlicet lõgitudinem: quod neq; ipsum parum cõfert ad naturales operationes. Quod
vero in fine adijcitur/indicio sunt ætates & athletæ/pro argumento ponitur, ꝙ plurimum alimen
tũ sit necessariũ, vbi calidũ superabundat. Pueri siquidem, quia calidum plurimũ habẽt, idcirco &
pluribus indigẽt, & plura cõcoquũt. Athletæ etiã, quia exercitijs augent calorem natiuum, ob id
multis frui possunt alimẽtis. Quæ igitur in aphorismo dicuntur, sufficienter exposuimus. Si qs
vero ipsorum veritatem diligentius examinet, non ad oĩa aĩalia sermonem extendat, sed ea exci-
piat, q̃ in latebris degunt. Hæc. n. cũ se recondunt, non egent pluri alimento: qñquidem & sine ci-
bo possunt perdurare. Et, si supposuerimus ea tãto vti cibo, quanto, anteq̃ recõderentur, male ip
sum cõcoquerent. Quale. n. hoĩbus cõtingit aqua frigida lotis, tale etiam aĩalibus accidit hyeme.
Contingit aũt hominibus, qui aqua frigida perluũtur, si debile corpus habuerint, refrigerari, atq;
C offendi: si vero robustũ, primum quidem innatũ calorem ad interiora refugere, ibiq; seipsum colli
gere: postea vero ad exteriora remeantem, multo, q̃ prius erat, fieri fortiorem. Sic & aĩalium quæ-
cunq; sunt natura frigidiora, ijs calor innatus à frigore hiberno superatur, adeo vt ferè extinguat.
quare plurima ipsorũ, similia mortuis cõspiciuntur, cũ sine sensu ac motu in latebris iacent: quędã
vero prorsus in hoc ipso affectu moriuntur. Quæ aũt plurimo sanguine abundant atq; calore, tale
quiddã hyeme patiuntur, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nã calor eorum ad
interiora se colligit, nõ (per Iouem) carnibus ad hæc, prima sede derelicta, refugientibus, sed spiri-
tu vnà cum sanguine. Tria aũt erãt corpora, quæ archigonon, hoc est primogeniam nostrã substã-
tiam compleuerunt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas, ex qua in primo ortu, veluti in libris
de semine diximus, fiunt partes aĩalis solidiores: mox vero augmentũ & nutritio in istis perficiĩ.
Quòd igitur melius hyeme cibũ concoquimus, sanguine ac spiritu ad profundum corporis retro
cedentibus, vnicuiq; est manifestum. Non modo igitur hoc ipsum dicit Hippocrates, sed ꝙ plura
accipere cõfert. In hisce. n. tpibus, inquit, hoc est hyeme et vere, plures cibi dãdi sunt. Atqui, si pa-
rum defluit ac difflat hiberno tpe ad exteriora, multum alimẽtum non est corporibus necessariũ:
siquidem nutritio est eius, quod euacuatur, repletio. Oportet igitur alimenti quantitatẽ esse eius,
D quod difflat, quãtitati proportionalem. Verum igitur esse, ꝙ quidã hyeme nõ modo melius con
coquunt cibum, sed etiã ꝙ pauca assumentes refrigerantur, atq; ideo offenduntur: si vero plura as-
sumpserint, in nullos plethoricos incidunt morbos, ipse euentus ostendit manifeste. Causæ vero
inquisitio in cõmune proponatur. Neq;. n. Hippocratem solũ, sed omnes alios, huiusmodi obie-
ctio fatigat. Nemo itaq; est, qui non consentiat difflari corpora animalium ea, quæ fit per sensui oc
culta foramina, difflatiõe. Idcirco enim ad hoc deueniunt, vt egeant alimento, quoniam euacuan
tur: ita vt, si nihil à corporibus nostris efflueret, sed semper æqua moles substãtiæ seruaretur, nul-
la foret alimenti necessitas. Tu vero animaduerte, nunquid hac in parte alijs quidem omnibus ra
tio sit inexplicabilis, soli vero Hippocrati atq; eius sectatoribus explicabilis. Neq; enim aliud qc-
quam, animal ab initio afformauit, sicuti neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit,
præterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic igitur, cum sit omnium operum
naturalium causa, quia copiosior est hiberno tempore, idcirco cibi appetentiam intendit, coctio-
nes auget, & plus sanguinis accumulat, & crassius corpus efficit, & vt superfluitates excernan-
tur, prouidentiam habet. At calor circunfusus non modo superfluitates, sed æqualiter omnia
euacuat, materiam inutilem, & ea etiam, quæ in corpore secundum naturam continentur, vnà
dissoluens per eam, quæ à medicis occulta difflatio nominatur, quam calor innatus operatur.

Neque enim aliud quicq̃ est natura animalium præter hoc calidum, secundum Hippocratis opi- E
nionem. Ostensum autem à nobis est in commentarijs de viribus naturalibus, naturam non so-
lum appetere, cõficere, agglutinareq́; singulis partibus proprium alimentum, sed & huius quoq;
superfluitates disflare: Ac, quanto fortius extiterit calidũ innatum, tanto magis difflatio effugit
sensum. Et ob hanc causam Diocles inquit sudores esse præter naturã, qm̃ oibus, quæ ad corpus
attinent, recte administratis, & alimento à natura subacto, nunq̃ sensibilis humor per cutẽ excer-
neretur. Quęcunq;.n. in balneis aut vehemẽtibus exercitijs, vel propter ęstiuũ calorem exudant
homines, ex causis violentis originem habent. Bene igitur omnia tempore hiberno in corpore
animalis administrant̃, qñ hyems mediocritatem seruauerit. Nam immoderatas intemperaturas
& ipse Hippocrates in sequentibus damnat. Quòd autem omnia bene hiberno tempore in cor-
pore animalis administrẽtur, indicio non paruo sunt naturæ opera fortiora. Nam cibi in ventricu
lo bene concoquuntur, qm̃ calor innatus plurimus est: & vnà superfluitates somnis longioribus
expurgantur, quæ quidem exquisite extenuata sunt, per cutem: quæ vero in vapores conuersa
sunt, per expirationem: quæ vero sufficientem habent crassitudinem, per vrinas. In his.n. plus est
sedimenti, q̃ per æstatem, pręter id q̄ etiam tota vrinarum multitudo hyeme sufficienter augetur.
Iamuero magis nutriunt̃, & carnẽ augent corpora hyeme, & plus boni sanguinis cumulant, nisi F
malo prorsus vtantur victu. Nam, si cõsideraueris, vt corpora nostra paucum habentia sanguinẽ
autumni tempore, atque extenuata, suscipiens hyems bonis implet humoribus, & crassiora effi-
cit, percipies, puto, nos gubernantis robur facultatis, quæ est calor innatus. Verum, nisi hic abun-
dans habeat, quo fruatur, alimẽtum, primus ipse à circunstante frigore superabitur, tam ab eo, qui
extrinsecus ingruit, q̃ ab illo, qui p inspirationẽ attrahitur: cum ipso vero & coctio ciborũ debili-
tabit̃, & boni sanguinis generatio, & partiũ animalis enutritio & superfluitatũ vacuatio. Si vero
tm̃ abunde habuerit alimentum, quantum potest euincere, & ipse magis augebitur, & oia, quæ
antea diximus, circa corpus animalis perficiet. Cæterum, vt ex pluri alimento oblato, quod non
solũ bene in ventriculo conficiatur, sed etiam in venis & omni animalis parte, vnũquodq; multo
seipso carnosius reddat̃, & plus sanguine abũdet, habẽt homines satis ipsa experientia cõpertum,
non in seipsis tantũ, sed etiam in iumentis. Nam ante æstatis initiũ, circa vltimã veris partẽ, & sibi
& illis sanguinẽ detrahunt, in memoriam reuocantes, quibus capiantur morbis, qñ repente calor
æstiuus superuenerit. Hic.n. adeo sanguinẽ extẽdit atq; diffundit, ac quodã modo efferuere facit,
vt, qui hactenus moderatus fuerat, non possit amplius in venis contineri, sed vel dirumpat ipsas,
vel exedat: &, quando impetum fecerit ad aliquam corporis partem alijs debiliorem, in ipsa vel G
inflammationem, vel erysipelas, vel aliquod aliud tale morbi genus operetur. Nam multo plu-
res ac grauiores morbi, quibus plenitudo dedit occasionem, ex humorum fiunt fusione. Hęc igi-
tur omnia cum alijs astipulantur, quæcunq; in præsenti aphorismo Hippocrates docuit: tum hoc
probant, nõ solum posse calorem per id tempus multos coquere cibos, sed etiam multis indige-
re. Semper enim oportet alimenta esse innati caloris multitudini proportionalia, nisi forte, vt
dixi, natura ex aeris ambiẽtis caliditate imbecillis facta cogat subtrahere. Quam ob rem, cum &
de vere Hippocrates sermonem indistinctius habuerit, ipse distinguam: Ac primum quidem ve-
ris initium hyemi simile magis esse, quàm æstati: finem contra. Deinde quòd non nunquam talẽ
ver habet frigiditatem, qualem tempus hibernum: aliquando talem, qualem tempus æstiuum, ca-
liditatem. In primis igitur partibus eius, siquando frigidum fuerit, hibernæ similem rationem
victus adhibebimus: in posterioribus autem, siquando fuerit calidius, æstiuæ similẽ. Quòd si me-
diam seruauerit temperaturam, victum illi proportionalem instituemus. Atq; hæc omnia de vi-
ctus ratione, quam sanis oportet adhibere, dicta sunt: deinceps autem de illa, quæ ægrotis cõue-
nit, sermonem faciet.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & alijs, qui tali victu vti con- H 16
sueuerunt.

In præcedẽtibus aphorismis de victus quãtitate doctrinã nobis tradidit: nũc vero de qualitate
trãsigit, multa, q̃ in arte cõducũt, breuissimo sermone docẽs: ac primo qualis sit adhibẽdus victus
febricitãtibus: Deinde q̄ victuũ sanõrũ indicationes in ijs quidem, q̃ pręter naturã sunt, cõtrarias:
in ijs aũt, q̃ sunt fm naturam, similes facere oporteat. Febri enim, quoniã calida & sicca passio est,
(est enim conuersio natiuę caliditatis ad igneam) victum humidum cõsulit. Humidioribus vero
naturis, siue propter ætatem, siue propter consuetudinem, † { non contrariam, sed magis affinem
seruandam statuit. Oportet.n. naturam eorum fouere per humida, non eodem, quo morbos, mo-
do demoliri. } Qui vero aquam inter cutem, cui febris adiungitur, in medium adducentes, sermo
nem Hippocratis student per cauillum reprehendere, quoniam hic morbus non humidũ exigit
victum, sed siccum, ignorant ij artis curatiuæ caput in primis necessarium, quod nos vberius in il-
la tractatione transegimus: id autem est, simplicem quenq; affectum propria egere curatione: plu
res vero inuicem copulatos tantum habere communem curationis indicationem, quantum co-
pulabuntur, nobis vel ei, quod magis vrget, obuiantibus, non tamen alterius cura omnino
posthabita,

*Non est in antiquis.

†Al. Ex antiquis clarius. non cõtrarium victũ, sed sibi ipsis ac cõmodatũ, ac pprium consulit. conseruãda est.n. (per victum) natura, nõ, vt morbus, destruenda.

A poſthabita,vel omnibus pari ſtudio ſuccurrētibus.Quod autem de aqua inter cutem & ſimul fe-
bre laborantibus meminere,non eſt abſimile morbo laterali, in quo ſanguis expuitur.Nam & in
his contrarias exigunt affectus curationes,eductio ſanguinis,& paſsio lateralis:ꝙ vbi cuipiam ſi-
mul contigere, ad id, quod magis vrget, obuiare oportet,non oīno poſthabita ēt alterius curatio
ne.Sic itaq;,ſiquis ſimul febricitet,et ea laboret diſpoſitione,quę aqua inter cutem nominatur:ad
ambos affectus reſpicientes,qui cōtrariam exigunt curationē,vtriq; eorū probe reſiſtimus,quem
admodū & alijs oībus pari mō copulatis.Neq; igitur ipſi tale quicq̃ dixerimus, neq; alterū talia di
centē admiſerimus:verum,ſiquid per verba ſua Hippocrates in aphoriſmo nō dixit, quod tñ idē
habeat iudicium cum ijs, quæ ab ipſo dicuntur: hoc quoq; fuiſſe dictū potentia,debemus exiſti-
mare.Nam & ætatis meminit,& conſuetudinis:tu vero & naturalis temperaturæ,& temporis an
ni,& regionis nō abſq; rōne memineris,quæ & ipſe Hippocrates adijcit aliquando:non nunq̃ ve
ro vnius,aut duorum mentione facta,reliqua,quę ſunt eiuſdem naturę atq; ordinis,prætermittit.
Fiunt aūt & ab his indicationes,quemadmodum ſupra & ab ætate,& à morbo fieri diximus, ſer-
uantibus nobis,quęcunque inculpata ſunt,per victum ſimilem temperaturæ:quæcunq; vero cul
pata ſunt,per contraria corrigentibus. Diximus autem plenius de omnibus indicationibus in li-
B bris, quibus ars curatiua docetur.

17 *Et quibus ſemel,aut bis,& quibus plura,vel pauciora & particulatim oporteat afferre,conſiderandum. Condo
nandum autem aliquid tempori,ætati,& conſuetudini.*

Quoniam de quantitate,& qualitate eorum,quæ offeruntur, ſermonem habuit: mox docere
proponit modum eorundem.Neque enim ſufficit hoc ſolum cognoſcere,ꝙ huic plus, vel minus
ſit offerendum,vel ꝙ victu exiccante,vel humectante vtendum ſit:ſed, nunquid ſemel,an ſæpius
qualibet die,vel nocte cibum offerre oporteat,maxime neceſſarium eſt conſiderare:& ad hæc ip-
ſa ab anni tempore,ab ætate,à conſuetudine ſumere indicationem: ſicuti in qualitate & quantita
te ſumebatur.Nam ad hæc primæ erant intentiones,& morbi ipſi,& vires ægrotātis, & præterea
ætas,& anni tempus,& conſuetudo, & quæcūq; his ſunt proportionalia: & propterea ipſe Hip-
pocrates illud adiunxit, Condonandum eſt autem aliquid tempori, ætati, & conſuetudini, liqui-
do oſtendens per verbum/condonandum/ꝙ neq; totum,neq; maximum à talibus accipit. Nam,
ſi ſæpius,aut raro,ſiue omnino nutrire oporteat:ab ægritudine & viribus primum & maxime ac-
cipitur:poſt hoc autem & ab anni tempore,& ab ætate,& talibus. Si enim vires laborantis debi-
C les fuerint, & ea,quæ in corpore eſt diſpoſitio, ſit ex corruptione humorum vel defectu: parum
alimenti ſæpius talibus afferemus:Parum quidem,quia virium imbecillitas non poteſt totā ſimul
multitudinem alimenti ſuſtinere:Sæpius autem,quoniam multis indiget diſpoſitio. Defectus ſi-
quidem exigit adiectionem,corruptio vero contemperamentum. Si vero cum virium debilitate
neque defectus aliquis affuerit, neque corruptio, humores autem ſecundum naturam modera-
te ſe habuerint,vel etiam ſuperabundauerint:his raro,& pauca afferemus. & multo magis iſtud
agemus,ſi cum virium robore humores ſuperabundauerint. Si vero cum humorum defectu, vel
corruptione vires validæ fuerint: tunc multos cibos, atque multoties ijs,qui ita laborauerint, da
bimus: vtpote multos exigente diſpoſitione,& natura robuſta potente illos ſuperare.Si vero ac-
ceſsiones non permiſerint, neque multas alimenti offerendi occaſiones præſtiterint: raro plura
exhibebimus. At,ſi vires validæ fuerint cum plethorica diſpoſitione,raro pauca afferemus. Nā,
etſi eum,qui cibum debet conficere,robuſtum habeamus: quia tamen diſpoſitio multis non in-
diget,rationabile eſt,vt pauca afferamus. Sic quidem oportet & à morbo,& à viribus ægrotan-
tis ad ea,quæ propoſuimus, ſumere indicationes. A tempore autem, ætate & conſuetudine, &
alijs,quæ his ſunt proportionalia,hoc modo; Æſtiuo quidem tempore, quantum ad temporis ra-
D tionem attinet, ſæpius pauca danda ſunt: quoniam & pluri ægent adiectione, vt qui diſſoluan-
tur, & vires habeant imbecilles. Hiberno vero tempore multa quidem propter robur virium,
ſed raro:quia non valde multa indigent adiectione laborantes,vt quibus non multa fiat euacua-
tio. Nam ſanos quidem antea oſtendimus ſufficienter hyeme euacuari,quoniam plus habeāt in-
nati caloris. Vere autem medio,atq; adhuc magis æſtati proximo,paucis,& ex longo interuallo
nutriemus.Nam tempus id periclitatur,ne proxime accedat ad plethoricam diſpoſitionem, pro-
pter humorum, qui hiberni temporis frigore concreuere,fuſionem. Quemadmodum ergo in
plethoricis diſpoſitionibus, ſi vires validæ fuerint, paucum cibum,& ex longo temporis inter-
uallo damus:ſic & in vere faciendum eſt,præſertim in febricitantibus,de quibus nunc ſermo ha-
betur ab Hippocrate. Sanorum enim victum antea docuit. Autumnus vero morbis,qui ex cor
ruptione fiunt,aſsimilatur. Quapropter,qui eo febricitant tempore,continua boni indigent adie
ctiōe:&,ſi vires validæ fuerint,ſępe,& multa dabimus:ſin imbecilles,pauca,& ſæpius afferemus.
Simili modo quiſpiam & ab ætatibus, & à conſuetudine, & à regionibus ſumeret indicationes,
ad duas primas redigens intentiones.Singula enim,quæ diximus,aut fortes,aut debiles vires ef-
ficiunt, & corpus reddunt,aut ſuperabundans bonis humoribus,aut ſufficientibus carens, aut
vitio humorum deprauatum.

Aestate & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime: secundum locum ver habet. E 18

Non bis, vt forte quispiam existimauerit, de eisdem disseruit Hippocrates, cum superius illum
scripserit aphorismum, cuius principium est, Vētres hyeme et vere calidissimi sunt natura: nunc
autem rursus, ꝙ Æstate & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime, & ver secundū ha-
bet locum: Verum, quoniam & ad quantitatem victus, & ad modum vsus ciborum tam in sanis,
q̄ in ægris, quandam accipit à temporibus indicationem: nō absq; ratione eorum in vtrisq; cōme-
minit: illic quidem ostendens cibos plures sanis dari hyeme oportere, quoniam plus inest innati
caloris, quem nutriri oportet: nunc autem ꝙ, si semel etiam multum illis ciborum attuleris, haud-
quaq̄ nocebis. Facile.n. omnes ferunt ciborū multitudinem hyeme, difficulter vero æstate. Qua-
ꝑꝑ hyeme quidem raro, & multos cibos afferri cōcedendum est: æstate vero, quia cibos ferūt dif-
ficulter (siquidem is, cui eos coquendi ac cōficiendi officium natura tribuit, calor innatus scilicet,
exiguus est) cauēdum omnino est, ne totum simul cibum exhibeamus: sed studere oportet, vt fre-
quentius pauca afferamus. Nam corporis dispositio similis ijs, qui ex humorum defectu morbi
consistunt, existens, exigit adiectionem. Hyems quidē atq; æstas talem naturā habent: reliqua ve-
ro duo tempora, autumnus quidem æstatem subsequitur, ver autem hiemem. Et causa aperta est. F
Nam refrigerari, & cogi in vnum, atque densari corpora autumno: laxari vero, & rara fieri verno
tempore incipiunt. Ob hanc igitur rationem, nō idem bis de temporibus enunciauit: & ob illam
etiam, quia in altero aphorismo de sanis sermo habebatur.

Iis, qui per circuitus accessiōes habēt, nihil dare oportet, neq; cogere, sed subtrahere adiectiōi ante iudicatiōes. 19

Cum igitur tria sint capita, quibus victus ratio comprehenditur, quātitas ciborum, qualitas, &
vtendi modus: ad duo quidem priora capita ex accessionibus nullā habemus vtilitatē, ad tertium
vero ex accessionibus aliq̄d sumere possumus. Quare non temere Hippocrates earū in tertio ca-
pite meminit. Nam tēpora cōmoda ciborū particularium, præcipue docēt accessiones, in morbis
tn̄, in quibus ordinatim obueniūt, hoc est per circuitus: atq; ideo ipse quoq; Hippocrates inquit,
Iis, qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, vt qui non ignoraret alios esse, quibus
fierent in morbis accessiones, nō tn̄ per circuitus, hoc est nō ordinatim. In hisce igitur rō exquisi-
ta inueniendi tp̄is, quo cibus offerat̄, haberi nequit. In quibus vero accessionū ordo seruat̄: princi
pia earū oportet obseruare, hoc est, ne eis iam factis, vel nō multo post futuris, nutriamus. Quod
aūt dr̄, ante iudicatiōes, vel ante accessiōes quascūq; simpliciter, vel ante morbi vigores, vel ante G
illas, quæ proprie judicationes noīantur, est intelligendū. Nam hic triplex intellectus, verus est.
Primus aūt magis vr̄ ad propositum pertinere, si videlicet ante accessiōes intelligamus. Nam de
morbi vigore, retro dictum est: et, si de hoc intelligatur, ēt de iudicatione intelligetur: qm̄ maxima
ex parte morbo in suo vigore cōsistente fiunt iudicationes.

Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neq; mouere, neq; nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irri- 20
tando, sed sinere.

Iam perfecto de victus ratione sermone, ad alterum caput transcendit: in quo docet, qn̄ sit to-
tum ipsi naturæ permittendum, quod ad regimen pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agenti-
bus, nisi victum conuenientē instituentibus: qn̄ etiam non sit totum naturæ permittendum, sed
& aliquid nos oporteat operari. Vbi igitur (inquit) vel integra iudicatio facta est, vel adhuc fit, to-
tum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet: vbi vero indeficienter iudicat̄, id, quod defi-
cit, supplere nos conuenit. Hoc aūt & ipse dicebat in libro de humoribus, per hæc verba: Quæ p-
fecte iudicantur, nō mouere: neq; medicamentis, neq; aliter irritando, nouare quicq̄. Nam, quod
in aphorismis ἀρτίως.i. integre dixit, hoc in illo libro commutans ἀπαρτί.i. perfecte noīauit. Est au H
tem huius nominis ἀπαρτί apud alios antiquos significatū pro cumulate, plene, atq; indeficiēter:
quæ oīa etiā hoc loco per ἀρτίως.i. integre, debemus accipere. Neq;.n. per id verbum, dies pares
oportet intelligere. eēt enim i propatulo falsum, si quis in diebus paribus vel iudicatus est, vel iu-
dicatur, nihil in his nouandum esse. Neq; etiam hæc dictio ἀρτίως, hoc in loco significat nuꝑ: quod
maxime ostendunt verba sequētia. Neq; enim simpliciter dixit ἀρτίως, hoc est nuper, iudicata, sed
quæ iudicātur, & iudicata sunt: quorū alteri quidē, iudicata, aduerbium ἀρτίως.i. nuper, posset cō-
uenire: alteri vero, iudicantur, nullo modo. Sed & hoc ipsa rerū euidentia demonstrat. Neque.n.
siquid paulo antea sit iudicatū, hoc nouari non debet: sed si perfecte, si indeficienter, si plene, tunc
verum est, quod dicitur. Siquid vero deficiat: id, quod deficit, oportet adiungere. Nam, quæ post
iudicationem relinquuntur, faciunt recidiuas. Quænam igitur est perfecta & indeficiens iudica-
tio? nempe in qua cuncta bene procedūt, & cui nullus numerus deficit iudicatorius. Primū enim
melior est iudicatio, quæ fit per euacuationē inferiorem, q̄ quæ per abscessum: deinde per quam
humor noxius & redundans, q̄ per quā alter euacuatur: tertio loco, quæ *κατ' ἶξιν.i. secundum pro-
cessum fit, quàm quæ secundum processum non fit: vocat autem ipse secundum ꝓcessum id, quod
recto tramite procedit: & quarto post has, quæ facile toleratur: quæ cum coctione fit, & in de-

*Hæc vox non est in græcis codicibus.

crετorio

A cretorio die. Hæc omnia adesse conuenit perfectæ iudicationi: cui siquid desit, vel plura: neq; exquisita, neq; integra fuerit iudicatio.

21 *Quæ ducere oportet, quò maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere conuenit.*

Quænam sunt illa, quæ ducere oporteat: nempe quæ neq; iudicantur, neq; integre sunt iudica-
ta: hæc igitur per quam partem sint euacuanda, docet, duplicem nobis dans intentionẽ, & ipsam
partis naturam, & humoris inclinationem. Ad quem enim locum ex conferentibus vergit, eo du-
cere cõuenit. Sunt aũt euacuatiõibus cõferẽtia loca, intestina, vẽter, vesica, vterus, cutis vniuersa:
ad hæc, palatũ, & nares, qñ vel cerebrũ expurgamus, vel per pfluuiũ sanguinis fit ẽxcretio: præci-
pueq; si κατ' ἴξιν, hoc est per directum ad locũ patientem. Nã, quæ cõtra fiunt profluuia sanguinis,
mala sunt. Inclinationes vero humoris noxij ad loca non cõferentia fiunt, qñ vel aliquem habue-
rint suapte natura principatum, & maius ex ipsis damnũ est subsecuturum, q̃ morbi, qui iudica-
tur, dignitas expostulet: vel nullam habeant effluxionẽ. Exempli gratia, vbi hepar humores infe-
stant, quos oporteat euacuari, duæ sunt ipsorũ accõmodæ inclinationes: prior per ventrem: cuius
illa melior est, quæ per inferiora, q̃ quæ per vomitũ: secunda per renes atq; vesicam. Non tñ, quæ
B ad pulmonem, thoracem, & cor est inclinatio, bona est. Oportet itaq; medicum naturæ inclinatio
nem animaduertere: &, siquidem idonea fuerit, subministrare & adiuuare: sin autem cõtrarie si-
mul ac noxie fiat, prohibere, transferre, atq; diuertere oportet.

22 *Concocta medicari, atq; mouere, nõ cruda neq; in principijs, modo nõ turgeant: plurima vero non turgent.*

Consueuit Hippocrates dicere, medicari (græce φαρμακεύειν) pro vti medicamento purgante.
Verbum aũt ὀργᾶν hoc est turgere, translatũ est ab aialibus cõcubitũ appetentibus, ad humores.
Nã, sicuti illa stare loco nõ possunt, quadam titillatione impulsa, eoq; affectu cõcitata: sic & humo
res plerũq; in motu vehemẽtiore, atq; transfluxu à partibus ad partes, in morbi principio hoĩem
infestant, mouẽtes, titillantes, & quiescere nõ permittentes, cum & ipsi pariter moueant, & trans-
fluant, & tanta latione ægrum molestent. Tales igitur humores euacuare cõuenit: hoc est, q sunt
in motu, & latione, & fluxu: Eos vero, qui iam sunt in aliqua corporis parte firmati: neq; alio vllo
auxilio mouere oportet, neq; medicari ante coctionem. Tunc enim naturam quoq; ipsam habe-
mus euacuationi adminiculantem. cõspicitur siquidem & ipsa post coctiones, & humores discer
nere, & superfluitates expellere: quo in tempore fiunt & iudicationes. Sed, cum perfecte ipsa mo
C uet, nullo medicamento opus est: cum mediocrius atque imbecillius agit, id, quod deficit, oportet
supplere: vt ab vtroq; noxij humoris fiat euacuatio, natura quidem expellente, medicamento ve
ro attrahente. Ostensum enim est à nobis in commentarijs de potentijs naturalibus naturã vniuſ-
cuiusq; particulæ, quatuor vti potentijs, attractiua proprij alimenti, & eiusdem retẽtiua, præterea
quoq; concoctiua, & quarta alienorum expulsiua. Singula vero medicamenta proprium sibi at-
trahunt humorem. Bene aũt sermoni addidit, Plurima vero nõ turgent. discereq; oportet hoc ab
experientia, raro contingere, vt humores ab vna parte ad aliam transfluant, sed frequẽtius accide
re, vt in vna aliqua parte quiescant atq; consistant: in qua ẽt cõcoquuntur toto morbi tẽpore vsq;
ad eius solutionem. Scire aũt oportet, q̃ ĩ quibusdam exẽplaribus hic aphorismus scriptus nõ est:
in libro autem de humoribus passim scriptus inuenitur.

23 *Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deijciuntur, qualia conueniunt, et ægri facile tolerant. Atq;, vbi vsq; ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.*

Siue à natura, siue à nobis euacuatio fiat, oportet omnino constituere quandam ipsius mensu-
ram. Sicuti. n. qualitatem pro humoris molestantis ratione vacuari: ita videlicet quãtitatem mul-
D titudini molestantis humoris respondere oportet. Sed qualitatis quidem indicia superius dixi-
mus, vbi illum aphorismum exposuimus, cuius principiũ est, In perturbationibus ventris. Quan
titatis vero nullum tale habemus indicium. Ob hanc igitur causam nobis dedit Hippocrates de
eadem quantitate iudicandi viam, ex facilitate tolerantiæ. Nam, si humor superexcedens euacue-
tur, tunc ipsum seipso ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium: quòd si aliquod
etiam ex ijs, quæ sunt secundum naturam, excernatur: dissolui ac debilitari ægri vires, & tolerãtiæ
difficultatem sentiri. Quare non promptam eorum, quę euacuantur, quãtitatis phantasiam opor
tet attendere, sed duas, quæ dictæ sunt, notas, si qualia oportet euacuãtur, & si facile tolerãt. Quod
autem postea ab ipso subiungitur, Atq; vbi vsq; ad animi defectionem expedit ducere: recte qui-
dem ab ipso dictum est, sed adijcere oportet vsus notas: quas quia ipse prætermisit, nos, ex qui-
bus ipsa experientia & ratione videmur inuenisse dispositiones, in quibus expedit vsq; ad animi
defectionem euacuare, dicemus. Et primum, vsq; ad qualem animi defectionem dictum ab ipso
fuerit, distinguere oportet. Neq; enim tales dicit animi defectus, q & expauescentibus aliquando
ægris venæ sectionem, vel tale auxilium aliquod, solent accidere: neque cum in ore ventriculi
humores mordaces aliquando fuerint, vel prius in ipso coaceruati, vel qui in ipso remedij vsu ad
ipsum confluxerint, qui causam dederint animæ defectionis. Solent enim & hoc tempore pati

animi defectionem: non tamen huiusmodi animi defectio est sufficiens mensura euacuationis, E quæ non nunquam, antequam conueniat, contingit: sicuti febricitantes plerique, vel inter surgendum, vel residendum, animo defecerunt: ob quam causam accumbentibus ipsis secamus venam. Ea igitur, quæ fit animi defectio ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est esse mensura euacuationis & in maximis inflammationibus, & in ardentissimis febribus, & vehementissimis doloribus. Oportet autem (sicuti & ipse inquit) viribus integris atque valentibus, tantam moliri euacuationem. & nos sæpius huiuscemodi euacuationes prodesse plurimum, experientia didicimus. Nam & in ardentissimis febribus, si vsque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur: plurimis etiam aluus ciet, & sudores emanant, ac quidā eorum ex his sanitati prorsus sunt restituti: alij valde adiuti vehementiam ægritudinis absciderunt. In maximis ēt inflāmationibus & vehementissimis doloribus nullū maius noui remediū, quàm vsque ad animi defectionē euacuare adhibita distinctione, an mittere sanguinē, an purgare oporteat† {vsque ad animi defectionem,} quemadmodum in libro de venæ sectione monstrauimus.

In acutis passionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciēdū. 24 F

Paulo antea dictum erat, Concocta medicari, & mouere, non cruda, neque in principijs, si nō turgeant: plurima vero non turgent. Nunc autem, quod circa principia acutarum ægritudinum tm̄ contingit aliquando purgare vtiliter, nos docet Hippocrates. Nam in longis morbis semper oportet expectare coctionem, in acutis vero, cum turgent, ab initio possumus vti medicamentis purgātibus, & hoc ipsum cum multa cautione & consideratione facere. Vnde mihi vr̄ Hippocrates recte adiecisse, Et hoc cum præmeditatione facere. Siue.n. per hoc verbum diligentem intelligat examinationē prius factam, siue ægrotum ante præparatū, siue recti iudicij expectationē, siue horū aliquid, siue omnia vnius vocabuli significatione cōprehendantur: quantū huiuscemodi vereat purgationes, manifestat. Neque.n. paruū periculū est in morbo acuto male vti purgāte medicamēto, cum oīa id genus medicamenta potestate sint calida, febris vero, quatenus febris est, & sui rōne, non calefacientibus atque exiccantibus, sed maxime contrarijs, hoc est humectantibus & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem, purgationem adhibemus (hanc.n. scimus sui rōne nocere) sed propter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorū humorum euacuatione fieri vtilitatem, quàm id, quod necessario cōsequitur ex purgantibus medicamentis, detrimentum. est autem vtilitas maior, si absque molestia omnis humor noxius & infestans sit euacuatus. G Vt vero hoc fiat, primo oportet considerare, nunquid æger idonee se habeat ad huiusmodi purgationem. Nam, qui multa cruditate laborant, quique tenaces aut crassos cibos assumpserunt, quibus itidem extenta atque inflata hypochondria sunt, aut supra modum calida atque ignea † existunt, & hoc ipso in loco aliqua est viscerum inflammatio: omnes ij inepti sunt ad purgationes. Hæc itaque abesse oportet, humores autem, quàm maxime fieri potest, esse fluxui paratos, hoc est tenues, & nullum lentorem participantes, & aperta esse foramina, per quæ debet purgatio fieri, & nullam habere obstructionem. Nam & nos ista antea paramus, cum quempiam sumus purgaturi. Et hoc est, quod ab ipso Hippocrate dicitur in illo aphorismo, Corpora vbi quis purgare velit, oportet fluida facere. Verum in acutis morbis, circa principia statim, vel circa primum diem, vel non vltra secundum, si sumus vsuri purgantibus medicamentis, quādo turgent, non datur facultas ista præparandi, nisi quis forte arripiat occasionem propinandi melicratum, in quo decoctum sit aliquid hyssopi, vel origani, vel tragorigani, vel thymi, vel pulegij, siue quid huiusmodi, vim habens humores extenuandi: Quare non sine ratione dixit raro circa principia morborum acutorum nobis venire in vsum purgationes, quoniam non sæpius turgeant molestantes humores in principijs: neque, † {siquid etiam istorum adsit,} ægro satis H ad purgationem parato, neque dante morbo nobis temporis occasionem, quo possimus ex imparato paratum facere.

Si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile ferunt: si contra, difficulter. 25

Non est dubium hunc aphorismum in illo contineri, in quo dicebatur: In perturbationibus ventris, & vomitibus spontinis si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile tolerant: si vero non, contra. Verum, quia in hac libri parte de purgationibus à medico factis loquebatur, & omnes ferè necessarias distinctiones commemorauit, non piguit ipsum hunc quoque adiungere aphorismum, in quo nihil magis nouum edocetur, sed ad memoriam reuocantur ea, quæ prius in alia libri parte enunciauerat de spontinis euacuationibus, vt hoc etiam in loco totus sermo de purgationibus esset absolutus.

†Hęc verba nō sunt in tralatione veteri, nec in Oribasio, qui libro 7. collectanearum medic[inalium] ad Iulianū Imperatorem ex[scripsit] hunc locum [ex Galeno]. nec ēt [in] ... de phlebotomia hoc dixit Galen⁹ q. si purgādū absque sit vsque ad animi defectionē. nec forte quisquam est antiquus auctor, qui hoc scripserit. delēda ergo videntur hæc verba.

†Codices antiqui habent, vt Leonicen⁹. quāuis impressi addant τὰ ὀλίγα, vt ita postea sit vertendū: Calidę atque igneę vrinæ.

† Al. si hoc adsit.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SECVNDVS.

1 *IN quo morbo somnus laborem facit, mortale: si vero somnus iuuat, non mortale.*

Quòd quidem labor (græce πόνος) apud ipsum nunc læsionem significet, cla-
rũ est ex eo, quod opponitur. Inquit enim: Si vero somnus iuuat, non mortale.
Cum vero duplex sit ea, quæ ex somno fit lęsio, altera cõmunis, qñ in principijs
accessionum, quas ἐπισημασίας, hoc est annotationes vocãt, ægroti dormierint:
altera propria, in quibusdam morbis, quando in aliquo alio tẽpore: de hac ipm
dicere est existimandum. illa enim neq; mortem, neq; aliquod aliud graue significat, cum naturã
temporis cõsequatur. In principijs siquidem accessionum calor {naturalis} totus, & humores in
profundum corporis vergunt, (quemadmodum ipse docuit) et magis in quibus horror, vel rigor,
B vel fortis partium exteriorum refrigeratio contingit. Et propterea, si in principijs dormierint, ca-
sus illis protenduntur, & vix febres ad consistentiam perueniunt. Ac, siqua inflãmatio sit circa vi-
scera, rationabile fit ipsam augeri: siq; humores aliqui ad ventrem cõfluant: nõ, vt in alijs somnis,
cõcoquuntur, sed multo plures fiunt, incocti permanentes. Ob hanc itaq; causam, ęgrotis vigilias
tunc præcipimus, illam, quæ à vigilijs fit, spiritus, sanguinis, & caloris, qui in eis est, ad exteriora la
tionem opponentes, tanq̃ maximum auxiliũ, aduersus illam, quæ fit in accessionũ principijs, san-
guinis, spiritus, & caloris {naturalis} ad interiora lationẽ. Quare nõ sine rõne dixerit quispiã hu-
iuscemodi læsiones hoc tpe accidere quidem ex natura accessionis, sed vigilia prohiberi: Cum ve
ro hac quoq; priuati fuerint ægrotantes, tunc damnum sentire manifestius, nõ quia altera læsio ac
cedat ex somno, sed quia deest illa, quę ex vigilia habetur vtilitas. Hic itaq; sermo nullam ostendit
fieri in accessionum principijs ex somno læsionem, sed hoc ipsum tantummodo, carentiam vtili-
tatis. Alter autem sermo, qui concedit ex somnis fieri hoc tempore læsionem, asserit nunc Hippo-
cratem docere de ijs, qui in alijs temporibus dormiunt, in quibus maxima ex parte manifesta vti-
litas ex somno prouenit, præsertim vbi morbo declinante adhibeatur. Nam aliquando etiam cõ-
sistente morbo somnus manifestam affert vtilitatem: quãdoq; etiam in extremis partibus augmẽ-
C ti, quæ ad consistentiam copulantur. manifestissima tamen omnium vtilitas est, quæ in declinatio
nibus fit. Saneq;, cum somni nocent, minus quidem exitiales sunt iam cõsistente atq; increscente
accessione: præcipue vero sunt in declinationibus perniciosi. Nã, quo tempore aliquid est vtilissi
mum, si præter id, quòd nihil prodest, etiam nocet, mortem nõ sine rõne significat. Ex somno au-
tem læsiones sunt, quæ sunt vtilitatibus contrariæ: idcirco quia febres vel ab eo non dissoluũtur,
vel etiam excitantur, & quia dolores intenduntur, & fluxiones multiplicantur, & crescunt inflã-
mationes. Quidam vero & inter dormiendum delira loquuntur: et, vbi expergefacti fuerint, mul
to tempore in delirio perseuerant. Quibusdam etiam initiũ comatis in somno fit: & vix, cum pur-
gantur, excitantur. Hæc autem omnia contingunt propter humorum malignitatem: quos, vbi ca
lor innatus fortior extiterit, per somnos concoquit: vbi vero debilior, illis succumbit, ab eisq; vi-
scera aggrauantur, & dictis affectibus homo corripitur. Ipse etenim Hippocrates vult hominem
vigilantem extrinsecus esse calidiorem, dormientem vero contrario modo se habere: id nos edo-
cens (quod etiam quibusdam alijs rerum naturalium studiosis visum est) somnum atque vigilias
fieri secundum innati caloris motiones. Non absq; ratione igitur euenit, vt, cum in visceribus iste
collectus causas morbificas nequeat euincere, perniciem significet. Si tamen euicerit, nondũ cer-
D tæ salutis est signum, nisi quispiam dicat, quantum ad talem affectum attinet, ægrotum non peri-
clitaturum, ex alio tamen affectu interire posse. Nam, siqua inflammatio solutu difficilis aliquam
ex partibus principalibus præoccupauerit, contingit ægrum, qui ita se habeat, interire. Quare se-
curius pronunciandum est, vbi quidem ex somno læsio aliqua aduenit, letalem esse notam: vbi ve
ro prodest, non letalem. Quòd vero ex somnis aliquę accidant læsiones, ipse in libris, quos Epide
mios inscripsit, ostendit his verbis: Inter hos multi erant comatosi, & delirantes: non nulli vero ex
somno tales fiebant.

2 *Vbi somnus delirium sedat, bonum.*

Si ambos dixerimus aphorismos, & hunc scilicet & antecedentem, inuicem iungi, totus sermo talis vtique fiet: In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si vero somnus iuuat, non mortale. vbi igitur somnus delirium sedat, bonum. vt vnum aliquod veluti exemplum particulare subiungat sermoni antecedenti vniuersaliter dicto: tanquam si ita dixisset: Vbi igitur dolorem somnus sedat, bonum. Vbi igitur febrem somnus sedat, bonum. Vbi igitur inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satis fuit tantum periculosiorem morbum nominare. Nam veritas sermonum vniuersalium, ex huiuscemodi exemplis magis dilucet.

Somnus,atq; vigilia,vtraq; si modum excesserint,malum. 3

Non nulli ex medicinæ professoribus existimarũt vigiliam modum excedentẽ malum esse & signum,& causam:non tñ somnum:hunc.n.semper bonũ esse & signum,& causam:& nunq̃ fieri somnum modum excedentem:plurimos vero decipi,arbitrantes comatosas dispositiones incipientes,somnum esse longum.Verum hi à nobis discentes,q non prius coma nominatur,q̃ difficilem habuerit expergefactionem,concedant somnum longum rectè nominari,qñ solo tempore modum naturæ conuenientem excesserit,et nondum habuerit difficilem expergefactionem.Fit autem huiusce modi somnus refrigerata prima parte sensitiua,hoc est cerebro ipso:quæ refrigeratio,cum fortis fuerit,mista quidem humiditati,facit lethargicas passiones:cum siccitate vero,eas, quæ græco vocabulo κατοχὰς,id est deprehensiones nominantur. Sic & vigiliæ fiunt propter calorem primæ partis sensitiuæ,vel ex sola intemperatura,vel ex humoris biliosi abundantia.Horum vero talium omnium demonstrationes in nostris sunt scriptæ tractatibus: nunc autem sufficiat sola eorum capita tetigisse.Sicuti autem quidam fuere,qui somnum semper fieri commoderatum,existimarũt,& nunq̃ immoderatum:sic non nulli rursus aiunt vigiliam nũquam esse moderatam,sed hoc nomen solam immoderantiam significare,obliti eius,quę in vsu vitæ seruat̃,cõsuetudinis,quoniam & mala non nunq̃ mediocria dicimus magnorum comparatione. Sic igitur oportet accipere vigiliam mediocrem,ac si significet paruam. F

Non satietas,non fames,neq; aliud quicquam,quod modum naturæ excesserit,bonum. 4

Rursus hic aphorismus,sicut & alter,qui antecedit,quod in vna materia,idẽ in omnibus enũciat.Nam,cum sanitas moderantia quędam sit,necesse est omnes immoderantias,quę plurimum à modo recesserunt,iam ægritudines esse:quæ vero nondum id,quod plurimũ est,obtinent,ęgritudinum generationem ostendere.

Spontaneæ lassitudines morbos prænunciant. 5

Non eius,quæ fit ex motionibus, immoderãtiæ nomen est lassitudo, sed eius,quæ aduenit in corporibus animaliũ,dispositionis.Neq;.n.lassitudinũ meminit,quæ ex talibus accidunt motionibus,sed quæ sponte contingunt.Cum igitur absque motu huiusmodi euenerit dispositio:non simpliciter lassitudo,sed lassitudo spõtanea nominatur. Sed, cum tres sint lassitudines,quemadmodũ in salubribus declarauimus,prima, quæ vlcerũ, secunda, quæ tentionis, tertia, quæ inflãmationis sensum habet,ex his cõposita:prima quidẽ ex vitiatis humoribus ortum habet,secunda ex plenitudine,tertia ex vtrisq; simul iunctis.Sic.n.à nobis est monstratum in ea, quæ de salubribus inscribit̃, tractatione. Quare nõ temere dictũ est spontaneas lassitudines morbos nũciare. G

Quicunq; dolentes parte aliqua corporis,omnino dolorem non sentiunt,ijs mens ægrotat. 6

Dolores(hoc est πόνους)solet nominare non nunq̃ dispositiones ipsas,in qbus dolemus:in quẽ sensum dicebat in libro Epidemiorũ,q i Cranone antiq dolores frigidi,noui aũt calidi:haudquaq̃ dolores calidos frigidos ve,sed dispositiones,ex qbus hãt,ita noians. Et hoc in loco igitur eodẽ modo dolores ipsas dispositiones nominauit,quæcunq; cum dolore fieri sunt natura aptę,quemadmodum erysipelas,inflãmationem,& vulnus,& collisionem,atq; rupturam,& conuulsionem, & quodcunq; tale alquid:quod si adsit,& ab ægroto non sentiatur,mentem indicat ægrotare. Siue autem γνώμην.i.mentem,siue διάνοιαν.i.cogitationem dixerit,nihil in præsentia refert.

Quæ longo tempore extenuantur corpora,lente reficere oportet:quæ vero breui,breuiter. 7

Quæ enim pauco tẽpore extenuata sunt corpora:ob humorum & spirituũ euacuationẽ,nõ ex solidorum colliquatione id perpessa sunt.qui vero lõgo tempore extenuati sunt,ijs carnes liquescunt,graciles etiã redduntur aliæ partes,per quas concoctio in animalibus,& distributio, & sanguificatio atq; nutritio perficitur:quare tantũ nõ poterit concoqui alimentum, quãto indiget corpus. Quam ob causam talia corpora longiori tempore reficere oportet,atq; tenuiter, quod lente nominauit.In quibus autem soli humores & spiritus sunt euacuati,in ijs celeriter ac plenius contingit reficere,cum fiduciam nobis præstet solidarum partium robur.In fine autem aphorismi duplex scriptura inuenitur,& idem vtraq; significat, siue breui casu ablatiuo, siue breuiter aduerbialiter scriptum sit. H

Si quis à morbo cibum assumens non corroboratur, pluri alimento corpus vti significatur.quòd si non assumente cibum hoc accidat,scire oportet,quòd indiget euacuatione. 8

Propter breuiloquium,& vsum quendam dictionis,qui etiam est apud nos in multis ciuitatibus Asiæ, hic aphorismus habuit obscuritatem. Consuetum enim est nobis dicere, non assumere cibum illos,qui sunt sine appetitu, assumere autem eos,qui appetunt ac comedunt vsque ad satietatem.Quicunque igitur appetentes,& abundans alimentum accipientes, non possunt robur

A ſanitatis recuperare, grauantur potius, non ab eo nutriuntur. Qui vero neque, quod ſatis eſt, poſſunt aſſumere, vitioſos humores habẽt: quos niſi euacuarint, fieri nõ poteſt, vt robur ſanitatis recuperent. Hippocrates vero non hic tñ, ſed & in alijs ſuis cõmentarijs, quãdo proportione inter ſe ſeruata humores omnes augentur, miſſione ſanguinis auxiliatẽ. Vbi vero vnus aliquis ex ipſis ſuperabundat, illi purgatorium exhibet medicamen. Vt igitur iſta cognoſcens, & qui ſæpius in ſuis commẽtarijs eadem tradiderit, recte duos ſequentes aphoriſmos ſubiungit, in quibus de eadem docet diſpoſitione, de qua etiam in hoc antecedente docuit aphoriſmo, inquiens: Si vero nõ aſſumente ægro hoc fiat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. Saneq́ꝫ ordinem duorum ſequentium aphoriſmorum puto deprauatum in multis exemplaribus: illaq́ꝫ rectius ſe habẽt, in quibus prior ille ſcribitur: Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. vt totus ſermo talis exiſtat: Quòd ſi nõ aſſumente cibum hoc accidat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. non pura enim corpora quanto plus nutries tanto magis lædes. Nos vero ſequentes ordinem, quem in pluribus exemplaribus ſcriptum inuenimus, ſic eorum faciemus expoſitionem.

9 *Corpora cum quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere.*

B Multi quidem volunt corpora fluida fieri: vbi per medicamenta vomitoria euacuatio eſt facienda, vomitum irritando: vbi vero per deijcientia, continuo aluum ſubducendo. Atq; ob hæc totam diſpoſitionem vtriſque, his quidem ad alui ſubductionem, his vero ad vomitum habilem faciunt. Ego vero Hippocratem puto non minimum id, ſed aliquid maius hoc in loco nos docere voluiſſe, quod nos longa experiẽtia didicimus ita ſe habere. Siquis enim extenuet & incidat craſſos atque tenaces humores, qui in corpore ſunt, & meatus aperiat, per quos iſti tranſmittuntur atque trahuntur à medicamentis, quæ vim purgatoriam habent, tunc purgatio recte in omnibus procedit. Qui vero iſtud quidem neglexerint, vomitus autem atque alui ſubductionem procurauerint: ijs difficiles obueniunt purgationes, non ſine torminibus interdum, & vertigine quadam, faſtidioq́ꝫ multo, & malo pulſu, ac diſſolutione, & difficultate. Nobis autẽ extenuanti victu (de quo integrum ſcripſimus librum) vtentibus nihil horum contingere cõſueuit: & eorum, quæ in corpore præter naturam continentur, euacuationes ſine vlla moleſtia ac celerrime fiunt; atque idcirco Hippocratem dicimus ſuo adieciſſe ſermoni: Vbi quis voluerit purgare corpora, oportet fluida facere: ac ſi ita dixiſſet: Siue per vomitus, ſiue per alui ſubductionem purgare velis, poſtq́ꝫ fluidum totum corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, vt diximus,
C omnibus meatibus reſeratis, & humoribus inciſis atq; extenuatis, ſiquis fuerit humor in corpore craſſus ac glutinoſus.

10 *Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.*

Corrumpitur enim adueniens alimentum vnà cum ijs vitioſis humoribus, qui iam in corpore præexiſtunt: ita vt ipſorum quidem quantitas augeatur, qualitas vero ſeruetur. Hoc pręcipue fit, quando ventriculus quibuſdã humoribus vitioſis plenus extiterit, ob quos & caſus paulo antea dictus ex morbo conualeſcentibus accidit, non poſſe videlicet cibum aſſumere.

11 *Facilius eſt impleri potu, quàm cibo.*

Cum ſermo ipſi de ijs, qui indigent refectione, antea ſit habitus: propterea nunc ſcripſit materierum diuerſitates, ex quibus renutriuntur. Scriptum autem eſt & in libro de alimento ſic: Qui cita indigent adiectione, ijs humidũ ad recuperandas vires remediũ optimum eſt: vbi autẽ adhuc citius, per odoratum. Oportet autem non ſimpliciter intelligere in vtroq; libro, vel in illo humidum, vel hic potum, ſed humida et potus, quę ſuapte natura apta ſunt nutrire corpus. Nã, ſi nõn
D ita nuntriunt, ſicuti ſolidiora, ſuperant tãmen nutriendi celeritate: veluti vina craſſiora. Nã aquoſa (ſic autem nominant alba & tenuia) ſicut aquæ ſimilem formam habẽt, ita etiam vim: quare vrinam cient, & minimum nutriunt. quæ vero craſſa ſunt, & colore rubea, omnium vinorum maxime nutriunt. Ineſt aũt eis & citiſſime implere corpora euacuata, & ob hoc indigentia adiectione. Quòd autem humidum alimentum, præcipue cum fuerit natura calidum, facilius nutriat, manifeſtum ijs eſt, qui norunt, quo modo & coctio, & diſtributio fiant.

12 *Quæ relinquuntur in morbis poſt iudicium, recidiuas facere conſueuerunt.*

Hic etiam aphoriſmus antecedentibus iungitur. Nam, cum Hippocrates dixerit, Si à morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, pluri alimẽto corpus vti ſignificatur. ꝙ ſi non aſſumẽte cibum hoc accidat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. & ob hanc cauſam cum deinceps de euacuationibus ſermonem habuiſſet, nũc cauſam aſſignat ob quam oporteat euacuare eos, qui poſt morbum non appetunt: ac ſi totus ſermo ita ab ipſo trãſigeretur: Quòd ſi nõ aſſumente cibũ hoc accidat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. nam, quæ relinquuntur in morbis poſt iudicationem, recidiuas facere conſueuere. Per ea, quæ relinquuntur in morbis, malorum humorum reliquias intelligens, quas neceſſarium eſt tempore putreſcentes, febrem accendere. cum omnis hu-

mor alienus à natura corporis, in quo cōtinetur, aptus nō sit ad eius nutritionem: & deinceps necessario ad putredinem conuertatur. Quando autem & locus calidus erit, in quo fuerit collectus, tunc & maxime & celerrime putridus fit. B

13 *Quibuscunque crisis, id est iudicatio fit, ijs nox grauis ante accessionem: quæ vero subsequitur, magna ex parte leuior existit.*

Iudicatio est subita in morbo, vel ad sanitatem, vel ad mortē mutatio. Fit autem natura separāte à bonis mala, & ad excernendū præparante. Non temere igitur in tali turbatione grauiter se habent. & grauitas hæc noctu fit manifestior. nam hoc tpe dormire consueuimus. Somno igitur interrupto, clarius grauitas illa percipitur: licet similis fiat interdiu turbatio, qn̄ nocte sequente est iudicatio futura. Quod aūt in fine aphorismi scribitur, Quæ vero subsequit, magna ex parte leuior existit: in multis exemplaribus non habetur. Vult autem docere nos, quòd magna parte nox subsequens iudicationem facilior præcedente existat, qm̄ plures iudicationes bene terminātur. Nouimus.n. plures esse ex ægrotis sanatos, q̄ mortuos, nisi pestilens constitutio sit.

14 *In profluuijs alui, mutationes excrementorum iuuant, nisi ad mala mutatio fiat.* E

Mutationes excrementorū, quæ multas humorum formas educunt, exquisitius corpus expurgant, nisi habeāt signa colliquationis, aut putredinis: de quibus in Prognosticis ipse transegit: vbi & pinguium, & vitiosorum ac male olentium meminit excrementorum.

15 *Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet. Nam, si biliosæ fuerint, corpus vnà ægrotat: Si vero similes sanis, tutum est corpus nutrire.*

Duos inuicem sermones ex aduerso ponens, in vtroq; id, quod manifeste consequitur, prætermisit. Quare, si vtrique id, quod deest, adiungatur: erit vniuersa oratio huiuscemodi: Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, inspicere excretiones oportet. Si enim biliosæ fuerint, corpus vnà ægrotat, neq; tutum est ipsum nutrire. Si vero similes sanis: corpus vnà non ægrotat, & tutum est ipsum nutrire. Ex quibus vero mihi videtur Hippocrates ipse sibijpsi persuadēs, in hunc modum scripsisse, iam dicam: Animalium natura non nunquam ex principalibus membris humores malos euacuans, alios per vrinas, vel vomitus, vel aluum inferiorem excernit: alios ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter crassitiem nō possit, ibi eos deponit: atq; hoc modo tubercula nascuntur in corpore: sæpe & fauces fluentem ex capite humorem suscipientes inflantur. Tunc igitur considerandum est ac distinguēdum, nunquid natura totū in partibus partibus superfluitatē deposuerit, an adhuc corpus vniuersum vitiosis humoribus abūdet: quod excrementa indicabunt. Nam, si omnino natura mota est ad expurgandum corpus, biliosa apparebunt: qm̄ & tubercula sanguine calefacto à bilioso humore fieri sunt apta. patetq; prius esse purganda, q̄ nutrienda huiuscemodi corpora. Non pura.n. corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Sin autem excretiones sunt similes sanis, totum corpus bonos habere humores indicatur: & sine vllo periculo nutriri potest. G

16 *Vbi fames, laborandum non est.*

Famescere illos dicimus, qui ob ciborum inopiam ad extremam esuritionem perueniunt. Sic Hippocrates ipse secundo libro Epidemiarum dixit. In oppido Æno, ijs, qui ob famem leguminibus vescebantur, crura debilitata sunt. Et quidem omnem eximium ciborum defectum, etiamsi citra penuriam ex electione vel iussu fiat, famem cōsueuit appellare, veluti cum ait: Carnes humidas habentibus, famem adhibere conuenit. Fames.n. exiccat corpora. Et, cum in Prognosticis inquit, Interrogare oportet, nūqd vigilauerit homo, vel aluus fortiter exinanita fuerit, vel fames ipsum obsederit: pro defectu ciborū famem accipit. hoc etiā in loco sic dixit, Vbi fames, nō oportet laborare. ac si ita dixisset: Qui cibum capturi non sunt, ijs eo die labor aliquis iniungendus non est. Hic aūt per laborem (græce πόνον) oportet intelligere vehementē motum, quem exercitiū nominant. In hanc itaq; sententiam ipse dicebat: Labores cibum antecedant. Est igitur ipsi sermo cōmunis ad ægros & sanos. Sanis.n. non sunt præcipienda exercitia simul cum inedia: nec ægris aliquis vehementior motus adhibendus vnà cū cibi abstinentia: non sanguinis missio, non alui purgatio, non vomitus excitatio, non frictio multa, non deniq; vehemens vlla corporis cōmotio, aut alteratio. In talibus siquidē motibus oībus, vbi cibus defuturus sit, vites dissoluūtur, siue ęgrotēt, siue sani sint homines. Vbiq; vero Hippocrates magnopere studet seruare fortē eā, quæ regit animalia, potentiā. Siue igitur numero singulari, potentiam, dixerimus, siue plurali, potentias, nihil refert. hocq; in libro de alimento Hippocrates ipse dixit, potentia vna, & non vna: genere quidem ostendens vnam esse potentiam, species autem plures habere. H

17 *Vbi alimentum præter naturam plus ingestum est, hoc morbum facit: ostendit autem sanatio.*

Quod in altero aphorismo vniuersaliter dixit, hoc nunc in vna specie docet. Vniuersalis enim

est hic

A est hic sermo:Non satietas,non fames,neq; aliud aliquid,bonum , quod modum naturæ excedat. verum propositus nunc aphorismus,de vna re,scilicet satietate,pronunciat.Plus enim alimẽti, q̃ modo naturæ cõueniat,satietas seu repletio,græce πλησμονὴ,noiatur.Semper igitur id,quod plus est,ad aliqd dicitur.Verum in nostris corporibus duplex est,vnũ quãtum ad vasorum capacitatẽ, alterum quantũ ad illam,quæ nos gubernat, naturã:de quo nunc Hippocrates docẽs,alimentum copiosius dixit esse præter naturam:ne eos,q ita cibis sunt repleti,vt vẽter extẽdatur, omnino ex hoc arbitremur sensuros lęsionẽ:neq; eos,qbus aliqd deest ad cõceptaculi mẽsurã, † pauca assumpsisse,& oino illa bene concocturos.Nã & priores cõtingit,q̃ vẽtriculum repleuere,cõcoquere,si eorum natura fortis extiterit:& secundos non posse concoquere propter imbecillitatẽ,tunc pſertim, cum priores assumpserint cibos cõcoctu faciles , secundi vero concoctu difficiles.Sic et in distributione alimẽti,potẽtia sanguifica illi proportionalis , quæ in vẽtre cibum concoquit,aliquãdo ex imbecillitate nõ alterabit humorẽ ad venas distributũ,ẽt si mediocris esse videatur. Aliqñ mediocri copiosiorẽ prompte in sanguinẽ trãsmutabit , partim ex sui robore, partim ex humoris natura ad coctionẽ idonea.Eodẽ modo & tertium alimẽtum(quod maxime proprium alimentũ nominamus,id dico,quod partibus animalis adijcitur)pro natura potẽtiæ,vel copiosius vel non **B** copiosius dicetur,& vel bene concoquetur,& nutriet,vel non : & iuxta hoc vel ab ipsa obtinebitur,vel nõ obtẽtũ corrũpetur,& morbũ generabit. Vna igit̃ expositio hęc est,illud,quod plus est, quantum ad potẽtiã,à qua animalia reguntur,nobis intelligẽtibus. Altera, quãtum ad qualitatẽ præter naturam,vera & ipsa.Nutritur siquidem pars vnaquęq; ex proprio sibi alimento,quod recte diceremus esse illi secundum naturã.Cum igitur aliquando ad ipsam peruenerit aliquis humor,qui alteri quidẽ parti sit secundum naturam,ipsi vero alienus,& præter naturam:malum qdẽ hoc existit,nõ tamẽ ex necessitate sequetur morbus,vbi exigua portio fuerit.Nam, cum neq; illa medicamẽta,quæ corpus nostrum possunt corrũpere,sicuti mandragora,papauer,atq; cicuta, possint sine quantitate nocere:multo minus huiuscemodi humor,qui præter id,quòd non corrũpit,etiam alias partes enutrire potest:alioqui ipsum neq; alimentum vocasset,nisi tali esset natura præditus.Sicuti igitur,si parum aliquid spiritus per gulam ad ventriculũ deferretur,aut potę humiditatis pauxillum ad pulmonẽ per asperam arteriam dilaberetur,neq; ventriculus, quo ad hoc ægrotaret,neq; pulmo:eodem modo se res habet etiam in aliarum partium alimẽto. Iam vero & tertia quædam expositio est à quibusdam inuecta,qui nos accipere iubẽt/præter naturam/pro valde & exuperanter,ac si ita diceretur:vbi alimentum exuperanter intrauerit, id morbum facit. **C** Nam alimentum paululum mediocritatẽ excedẽs,nõdum posse facere morbum, sed adhuc seruare corpus intra latitudinẽ sanitatis,vera quidẽ & hæc est sentẽtia.Oportet siquidẽ alimẽtũ , quod morbum facturum sit,non paruo aliquo excedere exquisitã mediocritatem. Verum non est mos ob hoc sermonẽ distinguere.Solẽt enim ipsum tantummodo genus enunciare , vel exustionem, vel frigefactionẽ,vel cruditatẽ,vel corruptionẽ humorum , &,quæcunq; alia huiusmodi,morbũ facere dicentes,quasi nos in singulis horum effatu dignam quantitatẽ subintelligamus.Eodẽ igitur modo & alimentum excedẽs dicunt facere morbum,non adijcientes multo : cum nos non lateat,q̃,si quintadecima vnius drachmæ parte mediocritatẽ excesserit,nõdum potest morbum efficere:verum,si hic excessus multiplicetur,faciet et ipse aliquando morbum.ex genere enim causarum est vna,quæ morbos cõmittẽdi vim habẽt.Secundum hæc igitur tertia expositio,etsi quãmaxime vera sit,mihi tamẽ videtur esse curiosior,q̃ deceat veterũ consuetudinẽ,præter id,q̃ violẽtius exponit vocis illius/pter naturã/significatum. Verba aũt , quæ in fine aphorismi scribũtur, vbi ait/Ostẽdit aũt sanatio/:melius scriberentur cum coniunctione/&/hoc modo:Ostẽdit autẽ & sanatio.Neq; enim sola sanatio ostẽdit alimẽtum,vbi plus moderato ingestum est, facere morbũ, sed & rei natura indidat,contestãte etia sanatione.In omnibus siquidẽ artibus,ijs,quæ recte sunt **D** excogitata,accedit etiam ex euẽtu testimonium.Quodnam igitur illud est in præsenti sermone? ea,quæ sequitur ad noxiorum humorum euacuationes sanatio , quod etiam testimonium Herophilus in tritẽporea significatione vocata assumpsit.Siquis enim plus consueto assumpserit cibi, æquali aũt prioribus,aut etiã minori vtatur exercitio,moxq; aggrauato corpore cum rubore atq; tumore venarum incipiat febricitare:non absque ratione quispiam illum ex multitudine febricitare existimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuatur,statim existimatio de multitudine confirmabitur,& crescet audacia in eisdẽ simili modo euacuandi,non expectantibus empiricorum obseruationẽ,quam ipsi aiunt eorum esse,quę sæpissime in eisdẽ eodẽ modo contigerunt.Forte igitur in aphorismo adiecta erat coniunctio/&/deinde aliquis tanquam superfluam ipsam abstulit.Forte aũt & ipse Hippocrates ab initio simpliciter scripsit absq; coniunctione , Ostendit autem sanatio:ac si ita dixisset:Iis.n.quæ prius dicta sunt,ita se habentibus , vt dictũ est,hoc est pluri alimẽto præter naturam comprehenso in corpore,vbi adhibita euacuatione ægrotus leuabitur : argumẽto erit morbum aduenisse ex multitudine alimenti.Quòd autem euacuationem simpliciter Hippocrates dicere consueuerit,quando humores oẽs æqualiter euacuantur: purgationẽ aũt , quando praua affecti qualitate , meminisse oportet:& q̃ præsens sanatio , non à purgatione facta , sed euacuatione,attestatur illi,quę fuit de multitudine existimationi.Euacuatio autem omnium humorum

† Al. ex antiq. quiq; pauca assumpsere, omnino &c.

morum æqualiter(quæ quidem exquisitissima est)fit per venæ sectionem. Proxima autē huic est, B
quæ per malleolorum scarificationē, vt nos facere cōsueuimus, & quæ ꝑ exercitia, vel frictiones,
vel balnea,& præterea ex accidenti per inediam. Dixi aūt ex accidēti, qm̄ non per seipsam inedia
euacuat, vt singula antea dicta, verum naturali modo per trāspirationē euacuatio qdem fit, q̄ nul-
lo accedēte alimēto in locū eius, quod fuit euacuatum, tūc sensu manifeste deprehēditur, quæ an-
tea latuerat. Hæc igitur sufficiāt ad aphorismi expositionē. Qui vero vult sermonē de multitudi-
ne diligētius perlegere, vnum habet librum integrum à nobis conscriptū, cui titulus est, De mul-
titudine. Nunc vero hoc tm̄ sufficiet adiungere ijs, quæ prius à nobis sunt enarrata, ꝙ incipere q-
dem potest ea, quæ ad vires refertur multitudo, absq; corruptione: verum non potest bona perma
nere: nam oino necesse est, vt ſm qualitatem trāsmutetur, & processu tēporis corrumpatur. Verū,
et si istud fiat, interim multitudinem ipsam noiabimus, donec ex superflui euacuatione residuum
bonum fieri possit. Quod.n.in vinis accidit acescentibus: tale quiddam & in sanguinis alteratiōe
cōtingit. Quod aūt in vinis accidit, tale est: Vbi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad vi
ni naturam: paruo aūt in ipsis facto momento; ita vt acidum quidem habeant saporem, nōdum tm̄
acetum sint, multa multoties ex his pristinam naturam recuperarunt. Hoc idem in sanguine eue-
nit. nam & ipse, vbi magna in eo sit facta corruptio, nō redit amplius ad habitū naturalem: si vero F
pauca contigerit: vbi id, quod est superfluum, fuerit euacuatum: quod residuum extitit, ad suā na-
turam restituitur. Et quidem consuetum est huiuscemodi dispositionem, non corruptionem, sed
multitudinem nominare: illa(vt dixi)sola vocata corruptione, quę tam estatu dignam habet eam,
quæ ad id, quod præter naturam est, euersionem, vt non possit iterum ex naturæ coctione ad pri-
mam humoris redire bonitatem.

Eorum, quæ vniuersim, & velociter nutriunt, veloces quoq; fiunt excretiones. 18

Velociter quidē nutrire accipiendum est ab ipso dici ea, quæ paruo post assumptionē tempore
statim nutriunt, suæ naturæ ratione: quam in ijs exploramus, q integra sanitate fruuntur. Vniuer
sim aūt quæ, postquam alere cœperunt, exiguo tēpore totum ex se præstant corpori alimentum.
Talia igitur, quantum ad hoc solum attinet, ꝙ vniuersim nutriunt, ēt veloces habebunt excretio
nes. Si vero aliqua adsit acritudo excitans ad excretionē, aut lētor, ob quē magis retineatur: hęc q
dē velocius ad excretionē prorumpēt, hæc vero tardius. Celerrime igitur, & maxime vniuersim
vinum alit: tardissime aūt & paulatim caro bubula, & cochleæ, & verticilli marini, squillæ, camma
ri, atq; locustæ, &(vt summa nm comprehēdam)quæcunq; dura carne constant: eandē cum his na G
turam habent & casei duri, carnes salitę, lentes, ac bulbi, necnon oua, vsquequo induruerint, elixa
ta. Hæc enim omnia multo post assumptionem tpe, atq; paulatim nutriūt. Indicium aūt tibi sit id,
quod assumptum est, iam nutrire, in pulsibus quidem vehementia ac magnitudo: in motibus aūt
voluntarijs robur nutritis adiectum. Ipsum vero p̄cipue oportet explorare in illis, qui sunt disso-
luti vel propter euacuationē aliquam sensibilem, vel propter laborem superfluum, vel ꝑpter ine-
diam. In hisce igit̄, quæ antea diximus, omnibus tardæ fiunt ꝑ aluū excretiones, hoc est lōgo post
assumptionē tēpore: in contrarijs vero, veloces. Maxime aūt omnium contrarium est vinum, ce-
lerrime(vt diximus)nutriēs: post ipsum vero per ordinē alia, de qbus sermonē faciam, primum de
vinis ipsis percurrens. Etenim aquosa ex eis, paucissimū præbent corpori alimētum. Sunt autem
hæc colore quidē alba, tenuia vero substātia. Crassa aūt & fulua multo quidē magis corpus alunt:
sed tantū vincuntur à nigris in nutriēdo plurimum, quantū superant in præstando vniuersum &
velox alimētum. Quæcunq; vero alba qdē sunt, sed crassa: minus quidē his alunt, plus autē tenui-
bus & albis nutriunt: sed neq; velociter neq; vniuersim alunt. Quantum vero in hisce differunt:
tantum & in excretione. Aquosa enim celerrime per vrinam excernuntur, quia celerrime tota
ferè anticipant resumi. Ex alijs vero oibus, quantum aliqd ventrē subierit manifeste, proportio- H
nalem nutritionis tempori habet excretionem. Hoc idē in alijs omnibus accidit. Nam succus ptis
sanæ non multo post assumptionem tēpore videtur nutrire, non tamen multum præbet corpori
alimentum, idq; breui tempore vniuersum. Alica vero neq; paucum, neq; vniuersum, sed in mul
to tempore multum præbet alimentum. Oportet aūt ea, quæ inuicem comparantur, esse secun-
dum substantiam similia, & non esse hoc quidem exquisite humidum, hoc vero extreme siccum.
In ptissana igitur & alica, & huiuscemodi omnibus, quæcūq; parantur ex milijs, vel fabis, vel alijs
quibusdam fructibus, eodem modo se habeant, quæ comparantur, secundum substātiæ qualita-
tem. In carnibus aūt propria quidem est vniuscuiusq; consistentia. Sed comparare ipsas oportet
secundum modum, quo parantur, vel vtrisq; assis, vel eodem modo elixis. Auferre autem opor-
tet dum parantur, mordaces humores, quemadmodum in brassica ac in leguminibus, si certam
velis habere experientiam eius, quæ in ipsis alit, substantiæ. Auferuntur autem humores dicti, si,
dum elixantur, ab vna aqua ad aliam transferantur. Si igitur adhibita distinctione, diligentē om-
nium feceris inquisitionē: inuenies omnia, quæ quidem in pauco tēpore nutriunt (hoc enim est
vniuersim)& paruo post assumptionem tempore(hoc enim est velociter)etiam velocem habere
excretionem, quando hominibus eodem modo affectis exhibentur (nam & hoc in talibus om-
nibus.

A nibus oportet præfinire:) quæ vero contrariam naturam habent, tarde excerni. Causam horum inuenies ex ijs, quæ ostensa sunt in cōmētarijs de potentijs naturalibus. In his siquidem ostendebatur ventriculus prius cibis frui, familiarem sibi succum ex illis attrahens, & suis apponens tunicis, mox, vbi hic esset saturatus, tunc ipsos emittere ad excretionem. In hoc autem tempore & hepar ostēdebatur ex cibis attrahere, vbi indigeret alimēto. nā, si non egeat illo, quod prius aderat, perfrui: eadem quoq; ratione trahere rursus ex hepate totum corpus, quo tempore & ipsum indiget alimēto. Vnde, in quibus totum corpus est vacuum, quispiam maxime possit experiri, qui cibi sint vniuersim & velociter nutriētes: qbus & illud (vt diximus) inest, celeriter tendere ad excretionē, quantum ad id attinet. Verum non nulli dixere eam, quæ fit ex toto corpore, euacuationem, ab ipso excretionem nominari, vt idē sit, quod nunc docetur, ei, quod dixit in libro de alimē
« to, vbi inquit: Alimentum, quod difficulter alteratur, difficulter absumitur: quod facile apponit,
« facile absumitur. Quod dictum verissimum qdem est, nō tamē proprie videtur accipi sub appellatione excretionis. Nam magis proprie dicitur de ea, quæ solum fit per ventrē: possumus qdē & ipsam intelligere de ea, quæ fit ex toto corpore. Differt enī, excretionē (græce διαχώρησιν,) an subductionē (græce ὑποχώρησιν) dicas. Subductio igitur solum de ijs dicitur, quæ per aluum deijciū-
B tur: contingit aūt excretionis vocabulū vtrisq; esse cōmune. Carnes itaq; suillæ, & quæcunq; lentos ac crassos humores habēt, in tempore faciunt ex toto corpore transpirationem. Olera vero, & pisces saxatiles, & simpliciter quæcunq; tenuē habēt humorem distribuēdum, celeritate quidem distributionis atq; appositionis exuperant, stabilem vero naturam non habent, sed facile diffiant.

19 *Acutorum morborum non omnino sunt certæ prænunciationes, aut salutis, aut mortis.*

Acuti morbi, præter id, quod celeriter iudicātur, statim etiā magnitudinē habēt. Nā febres diariæ, quas Græci ephemeras vocant, licet cito finiantur, nō tñ acuti morbi nominātur. Duplex autē est acutorum morborum natura. Vel enim ab humoribus calidis solis, q nullū obsedere locū, sed æqualiter in oībus aīalis partibus sunt: vel loco aliquo patiente fiunt, vt in morbo laterali, pulmonis inflāmatione, angina. febresq; vt plurimum in acutis morbis sunt cōtinuę. Rari enim sunt ex ipsis, qbus febres non adsint, vt morbus attonitus, quem Græci apoplexiam vocāt. Morbi vero longi, ob crassos, lētos, ac frigidos fiunt humores, qui non facile cōcoq possunt, & in patiētibus partibus impacti sunt atque agglutinati ita, vt eorum dispositiones magis præduris tumoribus, q̄ inflāmationibus assimilentur. Pauci vero ex ipsis fiunt {per compassionē} absq; loco patiente: in
C qbus venæ omnes æqualiter habent humores vel atribilarios vel pituitosos putrescētes. In his igitur omnibus videt̄ Hippocrates fidere pręcognitionibus, in acutis vero nō omnibus. Sed aliquādo falli præcognitionē confitetur. Tale est enim, quod dicit non oīno negatio cum sit. non omnino.n. idē, quod nō prorsus, significat, estq; nō omnino pinde, atq; non in oībus, qd genus sermonis vsurpare cōsueuerūt, qn̄ pauca ex multis volūt excipe, vt cū dicūt, non oēs hoīes mali. Qui.n. hoc dicit, ostēdit paucissimos esse bonos. Ita igitur & nunc Hippocrates ostēdit, ingens nō omnino certas esse in morbis acutis prænunciationes, tanq̄ aliqn̄, quamuis raro, medicus aberret. istud autem fit propter subitam in iudicatione permutationem, quæ naturam humorum sequitur morbificorum, & quia non nunquam humor noxius ex vno loco transfertur ad alterum.

20 *Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, ijs senescētibus exiccatur. Quibus vero iuuenibus adhuc aluus sicca est, ijs senescentibus humectatur.*

Quòd quidem hoc ex magna parte fiat, & non semper, ostendit ipse inter sequentes hunc scribens aphorismum: Quicunque aluos humidas habent, si quidem iuuenes fuerint, melius degūt, ijs, qui siccas habent: ad senectam vero deterius: nam senescentibus magna ex parte exiccatur.
D Oportet aūt humidas & siccas aluos intelligere nō simpliciter, sed eadē victus seruata rōne. Si qs enim in iuuētute Alexādrinorū victu vteret̄, salsis vtens cibis, & porris, zythūq; superbibēs, in senectute vero nihil horū assumeret, sed lentē esitaret, & vinū austerū insuper biberet: male diceremus huius hoīs deiectiones ætatis rōne permutari. Sic, et siquis in iuuētute lētibus & mespilis vesceret̄, vinūq; austerū potaret, in senectute aūt victu vteretur Alexandrinorum, atq; ita cū victu excretiōes mutaret: nō recte iudicium fecerimus. Sed, cū oīa alia, non solū, quæ ad cibos attinent, paria agentur, & deiectiones cōmutabūtur: tunc rectum fiet iudiciū de ijs, quæ ab Hippocrate in aphorismo dicuntur. Variantur aūt deiectiones ætatum ratione fm eas, quæ in corpore mutātur, dispositiones, ex quibus aluus siccior humidior've fit. Quęnam vero sint hæ dispositiones, vnum est ex ijs, quæ quæruntur: atq; adeo longum mihi futurum super hoc sermonem existimo, si proprias studuero adhibere demōstrōnes, vt vnus integer liber futurus sit necessarius. Sed hoc aliàs forte à nobis fiet: nūc breuibus capita expediam, ijs vtens, q̄ in commentarijs de potentijs naturalibus, & de causis accidentium demonstraui. Plus, quàm cōueniat, fit aluus humidior, quando cibus in chylum in ipsa conuersus, parcius distribuitur: Siccior rursus, cū omnis humor in ipsa cōtentus, ad hepar fertur. Causa vero, ob quam parcius distribuitur, est, aliquādo quidem, quia plus assumimus, quàm hepar indigeat: Interdū vero quoq;, quia citius deijcitur, q̄ hepar attrahat. Nā,

cum cibus

cum cibus modum excedit,eius superfluum derelinqtur,vbi hepar tantum ad se attraxerit,quan- E
to indiguerit.Cũ vero ꝑperat ad exeundũ,nõ ꝑuenit hepar tm̃ attrahere, quantũ ipsi est necessa-
rium.Citius autem festinat ad exitum id,quod excernitur, non nunquam ob multitudinem bilis
ad aluum fluentis,quæ irritat ad expulsionem, non nunquam vero ipsa alui potentia retentiua fa
cta debiliori,expultiua vero eius atq; intestinorum forti existente. Plura igitur appetimus,cum
os ventriculi(in hoc enim vis appetendi præcipue consistit), frigidiorem habuerit temperaturã.
Sic vero & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autem retentiuam habet ventriculus
imbecilliorem propter humiditatem, sicuti propulsiuam fortiorem propter siccitatem. Senum
igitur corpus cum frigidum efficiatur,tantum augeri contingit in ore ventriculi frigiditatem, vt
ad inappetentiam fiat trãsmutatio,atq; ita excremẽta exiccentur inopia eorum,quę assumuntur,
vt distribuantur.Sic et,quicunq; ob multitudinẽ vel naturam humoris biliosi aluum humectã ha
bent,ad contrarium transmutantur, cum hic humor nõ amplius in senectute multus generetur.
Quibus vero ob virtutis retentiuæ debilitatẽ aluus humectatur, non oĩbus trãsmutatio aduenit,
sed pro quantitate caloris adiuncti.Si enim statim ab initio frigidiorem habuerit aluus tempera-
turam:mox ad immodicam veniẽs in senectute in frigiditate intẽperiẽ, virtutẽ retentiuam ęque
habebit imbecillem,qm̃ omnis ĩmodica intemperies operationes exoluit.Quod si exquisite cali- F
da fuerit ad longissimum vsq; ætatis processum,fortẽ habebit operationẽ retẽtiuam, vt quæ neu-
tram habeat exquisite intemperiem, neq; eam,quæ est secundum siccitatem (siquidem erat oĩno
humidior natura:alioq non habuisset debilem virtutem retentiuam)neq; secundum caliditatem.
hoc enim supponebatur.Liquet igitur,quòd ferè oĩbus,q aluos habent natura humidiores, fit ad
cõtraria senescẽtibus trãsmutatio:q vero sicciores,ijs fient in senectute humidiores propter con-
trarias tẽperãturas.vel enim,quia minus assumit alimenti,quàm potentiæ hepatis congruat, vel *Al. causis.
propter exuccationẽ, vel quia parũ bilis confluit ad aluum, vel propter potentiæ retẽtiuæ robur
excremẽta erũt licciora.Ex his aũt,ꝙ parũ appetant,& citius impleãtur, fit ꝑp partiũ appetentiũ
caliditatẽ.Quòd vero cibus assumptus exuccet, contingit vel mediocriter se habente hepate sm
tẽperaturam,vel paulo plus mediocri calidiore.Quòd vero pauca bilis cõfluat ad aluum: hoc ex
eo accidit,quia etiam pauca generatur ob visceris frigiditatem. Fortis aũt iuuenibus inest retẽtiua
potentia,qm̃ ad sicciorem vergunt temperaturam.Non absq; ratione igitur in omnibus,quos di-
ximus, senibus fit ad cõtraria transmutatio.Nam,q non appetunt ob caliditatẽ, in progressu æta-
tis plus etiam appetent,quàm possit hepar euincere.Quibus aũt ob innatam siccitatem virtus re-
tẽtiua fortior extiterat, ijs senescentibus fiet imbecillior ob siccitatis excessum: & ea rõne excre- G
menta humectabuntur,quoniam ciborum exitus festinat. Quibus vero propter bilis defectum
tardante excretione,ob exitus moram multum humiditatis absumitur,fieri potest,vt eadẽ dispo-
sitio perseueret:Fieri ẽt potest,vt propter immodicã hepatis frigiditatem,ad satis magnam perue
niente alimẽti distributione imbecillitatẽ,fiant excrementa humidiora.Hæc in pręsenti dicta suf-
ficiant de causa earum,quæ fiunt in ætatibus, permutationum, quãtum ad alui attinet humidita-
tẽ ac siccitatem:quę propter breuitatẽ sunt futura obscura ijs, q in nuper dictis cõmenrationibus
non sunt exercitati. Sed posthac aliquando vno integro volumine clariorẽ doctrinam faciemus.
nã, quod ad vsum artis attinet,hoc solum scire sufficit,quod fuit ab Hippocrate dictum, etiam si
causa non adijciatur.

Famem,thorexis,id est vini potio,soluit. 21

Vini potionem,thorexin noĩare consueuit. In libro siquidẽ de natura hominis, & de victus ra
tione,in hunc modum scripsit:Liquet enim,quòd victus singulorum nõ sunt causa, vt oẽs,subin "
de morbo corripiantur, iuniores,& seniores,viri,ac mulieres,similiter aũt thoressomeni,& aquæ "
potatores.Cũ ergo aquæ potatores thoressomenis opponat, ostendit se per thoressomenus vinũ H "
potãtes intelligere. Quare & hic thorexis,vini potus ab ipso dicitur,quem dicit famem soluere:
non(ꝑ Iouẽ)quẽcunq; defectũ famẽ noĩans,(sicuti nõ nulli arbitrãtur) sed neq; illam, quæ cũ ap-
petitu naturali fit,sed eam,quam habẽt,q hac passione laborãt, vehemẽti & indesinenti ciborum
appetẽtia:quam medici quidã appetentiam caninam noĩant. Talẽ enim famẽ,vini potio sanat,nõ
eam,quæ vel ex longa inedia,vel alui profluuio,vel fluxu sanguinis, aut aliqua alia facta est eua-
cuatione.Nam,q ex tali aliqua indigent causa,non modo non aliquam ex vini potu capiunt vtili
tatem,sed etiam plurimum offenduntur,quoniam & conuulsionibus & delirijs statim corripiũ-
tur,si, antequã cibos assumant,vinum potauerint. Qui vero famem, quam diximus, patiuntur,
ijs vini potus,non cibi multitudo,remedium est. Equidem multos ipse sanaui,qui indesinenter
famescebant, vinum ipsis abundanter exhibens ex eorum genere,quę sufficiẽter calefaciũt.Neq;
enim acerba vina talẽ famem sanant,siquidem neq; calefaciunt:sed,quę colorem fuluum habent,
vel rubeum absque astringente sapore,maximo sunt illis remedio, qui canino laborant appetitu.
Oportet siquidem,cum ad prandium accedunt,primum illis afferre pinguia edulia,atq;(vt ita di-
xerim)oleagina,& alia,quæcunq; ex multo parantur oleo:maxime vero nihil austerum aut acer-
bum offeratur:postea vnum aliquod ex vinis,quæ diximus,ẽt si nondum sitierint,potandum da-
ri præcipiemus.

A ri præcipiemus.Statim enim fames tali victu mitigaſ,atq; ita longo tẽpore faciendo,cessat omni-
no.& hoc mihi magis videtur in præsenti aphorismo Hippocrates docere. Cum enim canini ap-
petitus fieri consueuerint vel propter solam intemperaturam frigidiorem, vel propter humores
acidos,quos exorbuit os ventriculi:& hæc ambo sanare possit vinum,quod diximus:non sine ra-
tione vini potio cessare facit caninos appetitus. Qui vero putant vehementem esuritionem, quã
Græci bulímon vocant, fuisse nunc famẽ ab Hippocrate nominatam, non recte mihi videntur
eius sermonem accipere:Primum quia ipsum pro generali atque vniuersali faciunt specialem, ac
particularem:deinde quia mẽtiuntur.nam passio bulimos nominata, est casus potentiæ ex frigi-
ditate exteriore, qui à fame quidem inchoauit,sed non habet eam amplius adiunctam.

22 *Quicũq; morbi ex repletione fiũt,curat euacuatio:& quicunq; ex euacuatione,repletio:& aliorũ,contrarietas.*

Non,si quid factum est à repletione,neq;,ipsa non amplius existente siquid remãserit, id curat
euacuatio,sed,q̃cunq; eo ipso,quo fiunt tẽpore,curare aggredimur,euacuatione indigent. Quòd
quidem igitur multitudo morbum efficiat,antea dictum est:quòd autem euacuatio sit eius cura-
tio,non opus est dicere:sicuti neque de omnibus alijs causis,quæ morbos committunt, quòd per
B contraria curentur.Neq; enim aliud quicquam quimus excogitare præter cõtrarium causis mor
bos efficientibus,sicuti in morbis ipsis iam factis rursus considerabimus: quemadmodum & in
casibus, qui eos ex necessitate consequuntur.Sed nunc de ijs morbis,qui adhuc fiũt, sermo à no-
bis habetur.Liquet igitur,quòd vnà cum causis ipsos facientibus destruuntur. Causarum vero fa
cientium abolitio fit à contrarijs.Si enim ex refrigeratione morbus fiat, curatio est per calefactio-
nem:si vero ex calefactione,per refrigerationem.Sic,& si propter repletionem morbus cõstitua-
tur,tunc oportet repletionem euacuare:sicuti, & si propter euacuationem,reficere protinus con-
uenit.Etiamsi non nullis videatur nunquam fieri ab euacuatione morbum. existimãt autem (vt
apparet) huiuscemodi homines solã febrem esse morbum. quòd si didicissent quamlibet lædentẽ
operationes dispositionem, morbum esse, & quòd à vehementibus intemperaturis operationes
læduntur,haudquaquam dubitarent, an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cũ
supra modum aut ex vtero muliebri,aut ex venis,quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex vlcere
fluxerit,tunc vel omnes, vel plurimas operationes ij, qui ita affecti sunt, offensas habent. Non
nulli vero ipsorum non modo hæc patiuntur,verumetiam aqua inter cutem corripiuntur. Lon-
gæ autem inediæ ijs,qui calorem habent ad igneam naturam propensiorem,præter alia mala, in-
C super afferunt febrem. Quantum igitur veritas ipsa atque vtilitas exigebat, à nobis quamuis di
ctum sit,bis tamen addamus aliquid propter garrulos:quales sunt recentiores quidam medici, q̃
de nominibus altercantes putant se de rebus ipsis habere sermonem.Hi igitur sunt, qui aiũt cau-
sarum efficientium morbos abolitionem non esse curationem, sed pręseruationem. Qui primũ
quidem docendi sunt,quòd de noie litigant,deinde,quòd neq; de hoc recte. Vbi enim causa non
adest,quæ morbum efficiat,hic sola curatio factorum relinquitur. Vbi vero ea,quæ inest corpori
causa,nondum aliquid facit,veluti quæ plethora,id est plenitudo,vocatur, ad præseruatiuam ar-
tis attinet partem,huiuscemodi causarum destructio.Cum vero iam aliquid agit, mistũ iam quo-
dã modo est huiuscemodi opus ex præseruatione & curatione. Nã,quod facturæ erãt causæ illæ,
prohibitum est fieri:& hoc ad artem attinet pręseruatiuam:quantum vero morbi iam factum est,
propriam exigit curationem.Quapropter,cum mista sint talia ex pręseruatione ac curatione,pro
prio caremus nomine:atq; idcirco aliàs alia medici vtuntur appellatione, non nunquam præser-
uari dicentes,ne morbus,qui iam incipit generari,ad complementum perducatur: non nũquam
vero curari,quemadmodum in ijs,quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipsis adhibentur
medicinæ,duplicem habent appellationem.Nam non nunquam rabiei remedia dicuntur,ac si di
D spositionis,quæ rabiem fecerit,dicerentur.Non nunquam vero nõ remedia pręsentis dispositio-
nis appellantur,sed à rabie futura præseruantia.

23 *Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.*

Acuti morbi magni sunt,& ad suum vigorẽ celeriter properãt.Nõ absq; ratione igitur in pau-
co tẽpore et magnas faciunt pmutationes:quod idẽ est,quod iudicari.Huiuscemodi enim permu
tationes quãdo repẽte in morbo fiunt,Hippocrates crises vocat, id est iudicationes:in quibus nõ
nunquam subito integra sanitas restituitur,aut moritur æger: nõ nunq; vero magna fit ad salutẽ,
vel ad mortẽ permutatio,non tñ aut subito sanãtur,aut moriũtur:ita vt quatuor sint in ipsis subi-
tæ permutationes,quas ipse docuit in primo libro Epidemiorũ,inquiens: Ad salutẽ,aut mortem,
vel inclinatio ad melius,aut ad peius.Quòd vero sit necessarium ob morborum magnitudinem,
ac casuum vehementiam,vel cito vires prosterni,adeo vt homo moriatur:vel ad noxiorũ humo-
rum excretionẽ excitatas,si mõ quos inuaserint,exuperent,bonam seq iudicationem:sin aũt exu
perentur,malam:vnicuiq; manifestum est.Propterea igitur fieri nõ potest,vt in longum tẽpus iu-
dicatio differatur in morbis acutis.Terminũ igiť in hisce oĩbus Hippocrates posuit duas septima
nas,tanq̃ nullus eorũ vlterius progrediať, verum ante quartũdecimũ diẽ multi possint iudicari.

Etenim

Etenim vndecimus, nonus, septimus, et qntus multos visi sunt iudicasse in libris Epidemiorum. E Iudicat aūt et sextus non nullos, sed non bene, sicuti in libris de iudicatorijs diebus plenius ostēdimus: in quibus dignum putamus illum exercitatū esse, qui ea asseq debeat, quę Hippocrates breui sermone perstrinxit. Quęcūq; vero iudicationes sunt veluti imperfectę, ijs finē imponit aliqs alius dies ex eorum numero, qui deinceps sequūtur, de qbus, quales nam sint, in libris Prognosticis Hippocrates docuit: & hic de ipsis aliquid in sequēti docebit aphorismo. Est aūt & harum imperfectarum iudicationum terminus qdam vlterior, vltra quem non amplius fieri progressus potest, dies quadragesimus. Quicunq; igitur morbi intra diem quartumdecimū integre iudicantur, hos solet Hippocrates acutos simpliciter nominare. Quicunq; vero imperfecte iudicati, seruati fuerint in sequētium iudicatoriorum dierum aliquem vsq; ad quadragesimum, hos nō solet simpliciter acutos noīare, sed appellatiōe cōposita his omnibus verbis, acuti, q in quadragita diebus iudicantur. Verum manifestius illi declarant, qui eosdē morbos, acutos ἐκ καταπτώσεως. i. ex decidentia vocant. De his igitur in Prognostico scribit in hunc modum: Oportet autē existimare spirandi facilitatē magnam habere vim ad salutē in omnibus acutis morbis, qcunq; febres habēt adiunctas, & in quadraginta diebus iudicantur. Nūc vero in aphorismis de acutis simpliciter, enuncians, ait eos intra quartumdecimū diē iudicari: non (per Iouē) hoc dicens, quod non nulli existi- F marunt, esse quatuordecim numero dies, qui in his morbis faciāt iudicationem. Nam secundum hanc expositionē, etiam illos dies, qui iudicant morbos acutos ex decidentia noīatos, dicemus esse numero quadraginta, cum idē loquēdi modus in vtrisq; sit: hic quidē, cum ait, Morbos acutos ī quatuordecim diebus iudicari: in Prognosticis aūt, cum dicit, Quicūq; morbi cum febribus sunt, in quadraginta diebus iudicantur. Verum hi non inueniētes, quo modo possint ostēdere vtrosq; sermones, & hunc, q in aphorismis scribitur, & illum, qui in Prognostico legitur, sibi inuicem esse concordes: hanc absurdam excogitarunt expositionem. Neq; enim quatuordecim sunt vsque ad quadragesimum dies iudicatorij, sed cum interciderībus quidē plures, absq; illis vero pauciores, quēadmodum clare in nostra ostēditur de diebus iudicatorijs tractatione. Sed & ipsa rerum natura suffragatur sermoni, quo dicitur acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdecimum diem. Nullus enim inuentus est vnquam ab initio velociter motus, hunc transgredi terminum, qui non aliquod ex quatuor iam dictis iudicijs vnum acceperit: sicuti quidam leues ac parui circa primos dies existentes, quarto aut quinto die acuti fieri incipientes, ad decimumseptimū terminarunt. Alij vero sexto aut septimo die exacui incipientes, ad vigesimum terminarūt: adeo vt morbi continui acuties nunquam possit plures, quàm quatuordecim, obtinere dies. Ex ijs ve- G ro, qui motus habent inæquales, multi extenduntur vsq; ad aliquod tempus vlterius pręfinitum. Dico autem inęquales habere motus, eos, qui aliquot diebus vehementiores fuere, postea sine aliqua significatione torpuerunt, deinde rursus adaucti continuitatem acceperūt. Si qs igitur, vt dixi, faciat in ægrotantibus obseruationem: omnes inueniet, qui per duas integras septimanas velociter mouentur, nunquam ad vlteriorem progredi terminum.

Septenorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus principium. Est autem & vndecimus contēplabilis: ipse enim, quartus est secundæ septimanæ. Rursus vero & decimusseptimus cōtemplabilis: ipse siquidem quartus est à quartodecimo, septimus vero ab vndecimo. 24

Indices, hoc est ἐπιδήλους, & contemplabiles, hoc est θεωρητούς, solet Hippocrates noīare dies in quibus aliquod signum apparet futuræ iudicationis indicatiuū, in altero aliquo iudicantium dierum, quos ipse in Prognosticis, vnamquanq; septimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digessit. Primum itaq; quaternarium septimi diei, siqs ab initio numeret, indicem esse ait: vndecimum aūt quartidecimi, qm̄ & hic secunda septimana in duas partes diuisa idex prouenit. Eadem ratione & decimusseptimus vigesimi est idex ex diuisione tertiæ septimanę ī duas partes. Il- H lud tantum interest, quòd hanc tertiam septimanam secundæ cōiungit, quāuis primam à secunda separauerit. nam eius initiū diem octauum esse dixit, non tamen tertiæ quintumdecimū, quemadmodum non nulli post ipsum existimarunt: qm̄ neq; vigesimum primum, terminū statuit, sed principium quidem tertiæ septimanæ quartumdecimum, finē aūt & terminum vigesimum. Cur aūt duas primas septimanas secundum disiunctionem inuicem ordinauerit, tertiam vero secūdæ sm̄ continuitatem, in libro de diebus iudicatorijs docuimus. In pręsentia vero sufficit ēt sine causa nouisse, quod experientia cōprobat. Nam ipse Hippocrates plurimos ægros secundum talem ordinem dierum iudicatoriorum in libris Epidemiorum scripsit fuisse iudicatos. Dico aūt secundum talem ordinē, vt primæ tres septimanę ad vigesimum, sequētes tres ad quadragesimum perducantur. Sic enim & sexagesimum & octogesimum diem iudicatorios habebimus, & ipsos experientia confirmatos, quēadmodum in libris de diebus iudicatorijs ostendimus, illos, q in libris Epidemiorum notantur iudicati secūdum talem dierum ordinē, describentes. Sed, ęgrotos illos quoniam longum esset hoc in loco sermone complecti: sufficiet sola ex Prognosticis verba in hūc modum se habētia subscribere: Febres iudicātur in eisdē numero diebus, in qbus etiam homines liberantur & pereunt. Nam mitissimæ febres, & quæ tutissimis signis incedunt, quarto die finiuntur,

tur, vel

« A tur, vel antea: malignissimæ aũt, & grauissima signa pręse ferẽtes, quarto die interimũt, aut prius. « Primus igitur earũ insultus ita terminaẽ: Secundus vero ad septimũ ducit: Tertius ad vndecimũ: « Quartus ad quartũdecimum: Quintus ad decimũseptimum: Sextus ad vigesimũ. Hi igitur ꝑ qua « tuor ex acutis ad vigesimũ ex adiectione finiunt. Hæc verba ostẽdunt manifeste, ꝙ tertiam septimanam per continuitatẽ secundæ annumerat, & ꝙ decimamseptimam indicem facit vigesimæ.

25 *Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt.*

Non solum quartanæ breues æstate fiũt, sed & ægritudines aliæ, propterea ꝙ humores superflui funduntẽ, & per totũ corpus feruntẽ, atq; distillantẽ. In quibus igitur vires validæ sunt, noxijs humoribus euacuatis, morbi cessant. In ꝗbus vero sunt imbecilles: dũ noxij succi euacuantẽ, vnà etiã ipsæ dissoluuntur. Quare non absq; ratione nulli morbi æstate sunt lõgi. Hippocrates vero de solo omniũ longissimo fecit mẽtionem, tanquam per exemplum de omnibus alijs ex isto indicans. Sicuti aũt ęstate & discuti humores, & vires dissolui cõtingit: sic hyeme cõtraria eueniũt, & humores intus tanquã in latebris remanere, & vires seruari robustas. Neq; igitur morbi soluuntur manentibus ijs, qui eos efficiũt, humoribus, neq; ægroti moriũtur viribus interim sufficientibus.

26 B *Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem.*

Ipse Hippocrates in sequẽtibus dicet cõuulsionẽ fieri ex repletione, & euacuatione. Cũ igitur aliquẽ sanum cõtigerit repẽte cõuelli: huiuscemodi cõuulsionẽ necessariũ est ex repletione fieri. replẽtur aũt nerui frigidis & glutinosis humoribus, ex ꝗbus etiã nutriuntur: vnde conuulsionem patiũtur. Hisce igitur febris superueniens, solita est magna ex parte calefacere, extenuare, atq; dissoluere. Si vero ex febribus adurẽtibus, totũ corpus exiccetur, & neruis deinde ex siccitate cõuulsio accidat, maximũ est malũ, & penè insanabile, qm̃ lõgũ quidẽ tp̃s exigitur ad siccitatẽ neruorũ remouẽdã, vehemẽtia aũt morbi tp̃s nõ expectat, sed cito vires dissoluit, & subito exitium affert.

27 *His, quæ non ex ratione leuant, nõ oportet fidere: neq; multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia stabilia non sunt, neq; multum durare & permanere consueuere.*

Sermo quidem integer de talibus omnibus in libris de Crisibus dictus est, nunc vero, quantũ ad propositorum expositionẽ satis est, à nobis dicetur. Cum morbus inuadit vehemens, & mox subito quescit, non modo per sudorẽ, aut vomitum, aut alui excretionem, aut profluuiũ sanguinis C corpore nõ euacuato, sed ne viso ꝗdẽ signo coctionis: existimandũ est signum infidum talẽ quietem eẽ: sicuti ẽt, siquis pręter rationẽ spiret difficulter, vel delirer, vel febricitet vehementius, vel magno rigore corripiatur. nam & hæc quoq; firmitatem non habent: tãtumq; abest, vt malum aliquod significent, vt non nũquam bonum iudicium haud ita multo post futurum enunciẽt. Quo modo autem hæc oporteat dignoscere & præcognoscere, in libris de Crisibus diximus.

28 *Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil minui: vel etiã plus, ꝗ; ratio postulat, colliquescere, malum. Hoc enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem significat.*

Hęc verba/non omnino leuiter/distinctionis gratia apposuit Hippocrates. Si enim simpliciter dixisset, Febricitantium permanere corpus, & nihil minui, malum: sermo careret veritate. Cõtingit enim in tempestate frigida cuiquam ex plenitudine ęgrotanti, non collabi corpus, neq; extenuari, cum febres paruę fuerint: sed, cũ maiores fuerint, multam adesse plenitudinem significaẽ. Colliquescere aũt plus, quàm ratio expostulat, malum: etiã si non adijciatur / nõ omnino leuiter/. Siue enim leuiter febricitauerint, siue nõ, signum imbecillitatis est ea, quæ fit præter rationẽ extenuatio. Neq; enim putãdum est verbo/συντήκεσθαι/.i. colliquescere seu cõtabescere, in proprio si- D gnificato nunc Hippocratẽ vsum fuisse, sed magis abusum. Recte aũt dixit in secunda parte aphorismi, magis, ꝗ ratio expostulat. & melius est hæc quoq; verba priori parti aphorismi adaptare, ita vt totus sermo talis efficiaẽ: Febricitantiũ nõ oĩno leuiter, ꝑmanere corpus plus, ꝗ ratio postulat, vel etiã colliquescere magis, ꝗ ratio expostulat, malũ: vt cõiter de vtroq; prædicet/magis, quã postulat ratio/. Siue enim permaneãt magis, ꝗ ratio expostulat, siue extenuentur, malum est. Melius autẽ fuisset, si hoc, quod ait/magis, ꝗ ratio postulat/quibus finibus scopis've iudicetur, aperuisset. Verum, quia hic doctrinæ modus aphoristicus est, & summamcõsectatur breuitatem: nos exponentes verba, secundum rationẽ, ad febris magnitudinẽ referemus, ad tẽpus ægritudinis, ętatem, regionẽ, tẽpus anni, & illam, quę tunc viget, temporis constitutionẽ, & pręterea ad sensibiles euacuationes, vigilias, curas, inedias, & motus plures. Nam maiores febres magis & citius corpora extenuant ægrotãtium, sicuti & diuturnitas morbi, & ex ætatibus puerilis, atq; decrepita: sed alia ambæ ratione. In pueris enim ꝑꝑ caliditatẽ atq; humiditatẽ multum defluũt, atq; extenuãtur corpora: in decrepita vero ætate hoc idẽ patiũtur propter potentiæ imbecillitatẽ. Ex regionibus autem, & anni tẽporibus, ac constitutionibus, calidæ quidem ac siccæ magis euacuãt, humidæ vero ac frigidæ magis astringunt, ac distlare corpora atq; extenuari non sinunt. De sensibilibus autem euacuationibus quid dicere oportet? Neminem.n. ignorare arbitror, vt merito ex profluuio sanguinis

guinis

guinis multo, atq; sudoribus plurimis, & vrina superfluente, vel vomitu, vel alui excretione, cito E corpus extenuetur. Accedit aũt dictis causis & inedia: vigiliæq; & curæ sufficienter extenuant, vt & plures motiones: sed hæ raro febricitantibus adsunt, nam magna ex parte iacent quiescẽtes. Verum aliquando contingit moueri aliquos, qui itinere cœperint febricitare, vel vrgente necessitate, vel studio domum reuisendi. Sed & ex delirio quidam ægroti iugiter exurgẽtes, vel iacentes quidẽ, sed continuo partẽ aliquam corporis cõmouentes, aut ẽt delira loquentes, intra paucos dies extenuantur. Hæc qdẽ omnia ægrotos reddunt macilentos, sicuti & contraria his corpus in maiori mole conseruant. Signum aũt nullum ex his est virium imbecilliũ, sed singula sunt tantũmodo causę. Nam, sicuti ex eis corpus cum ratione extenuatur, sic & vires destruuntur. Absq; his aũt corpus præter rationẽ extenuari, signum esse virium imbecillitatis Hippocrates inquit: quam & in valde senibus pro causa assignantes celerrime ipsorum corpus extenuari dicebamus. Neq; mirum videri debet in ijs, qui ita se habẽt, imbecillitatẽ quidẽ causam esse extenuationis, extenuationem vero esse signũ imbecillitatis. Hoc enim contingit in oĩbus, quæ faciunt, & fiũt. Hæc quidẽ est sentẽtia Hippocratis, semper existimantis eam, quæ est citra rationẽ, extenuationẽ signum esse imbecillitatis. Nos vero adijciamus eius sermoni & aliam dispositionẽ, quæ causa est in febribus extenuationis. Est aũt hæc humorum quidem tenuitas, corporis vero raritas. Cum enim hæc F ambo conuenerint, celerrime corpora extenuãtur per eã, quæ difflatio insensibilis noĩatur: Sicuti in dispositione contraria, crassitudine humorũ, & corporis spissitudine neq; fit humorũ euacuatio, & permanere corpus, & nihil tunc minui de ipsius mole contingit. Hanc itaq; dispositionem ostendit Hippocrates in prima parte aphorismi per ea verba, Longitudinẽ morbi significat: Alteram vero contrariam prætermisit: sed nos & hanc adijcientes, iam totum sermonẽ integrum proferamus, quantum fieri potest, breuissime dictum. Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil imminui, vel plus, quàm ratio postulat, colliquescere, malum. Nam permanere, ex cutis spissitudine accidit & crassitudine humorum: & propterea lõgitudo morbi significatur. Colliquescere autem non nunquam fit ob humorum tenuitatem & cutis raritatem. contingit vero & ob solam virium imbecillitatem.

Cum morbi inchoant, siquid mouendum videtur, moue: cum vero consistunt ac vigent, melius est quiescere. 29

Cur Hippocrates hoc consulat, sequenti indicat aphorismo. quem siquis nuper dicto annexuerit, totum sermonem talẽ efficiet: Cum morbi inchoant, siquid mouẽdum videtur, moue: cũ vero cõsistunt ac vigent, quiescere melius est. Nam circa principia ac fines, omnia debiliora sunt, circa G vigores autem fortiora. Oportet autem his adijcere verbum, symptomata, hoc est casus. nam de his dictionẽ, omnia, attulit. Dispositio siquidẽ, ex qua casus generãtur, quam & morbum nominamus, non omnino in vigoribus est fortior: verum in ijs, qui saluari debent, melior multo, quàm in morbi principio: in quibus ẽt Hippocrates nunc cõsulit, vt quiescamus, in morborum initijs, siquid videtur, mouentes. Nam in morbis exitialibus, nõ modo quando sunt suo vigori vicini, sed etiam in prioribus tẽporibus nihil mouere oportet: recordãtibus nobis, q̃ deploratos non oportet attingere, sed relinquere, & morbi finem tantummodo prænunciare. Circa initia vero illorum morborum, in quibus speramus ægrotum conualiturum, tentandum est maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit, Siquid videtur mouendum, moue. Sunt aũt hæc, maxime quidem venæ sectio, non nunquam vero & purgatio: quorum neutrum oportet morbo iam consistente adhibere. Vt enim in libro de Crisibus manifestauimus, coctiões morborum tunc maxime fiũt. Vt igitur hæ citius eueniant, melius est in principijs euacuare, quo minorem iam factam materiã facilius natura possit concoquere. Morbo autem consistente, cum iam natura cõcoxit, superfluũ est euacuare, cum propter alia, tum quia vis animalis maxima ex parte eo tempore est fatigata, licet quàm maxime duæ alię, vitalis, ac naturalis, fortes persistant. H

Circa initia & fines, omnia imbecilliora: circa vigores vero, fortiora. 30

Casus omnes circa principia & fines ait esse imbecilliores, accessiões videlicet febrium, & vigilias, atq; dolores, & fastidium, & sitim: sicut ipsas dispositiones, in quibus hæc fiunt, vbi morbi cõsistunt, necesse est esse meliores in ijs, qui debent sanitati restitui.

Eius, qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum. 31

Oportebat & hunc aphorismum, & illum, qui sequiẽ, adiũctum esse illis, qui supra scripti sunt, vbi dicebat: Siquis à morbo cibum assumẽs non corroboratur. In illo igitur aphorismo, pro verbo, *εὐσιτεῖν*, .i. bene cibatur seu bene vescitur, inquiens cibum assumere, de casu aliquid docuit, scilicet non corroborari. Hic vero, cibum assumere, commune vtrisq; seruauit: casum autem variauit, quoddam illi scribens proportionale. Nam huic, non corroborari, hoc, nihil proficere corpus, simile quodam modo est. Illud enim potentiæ nostrum corpus regentis, hoc vero ipsius corporis affectio est. Euenitq; profecto, vt corpus nõ bene alatur atq; proficiat, interdum quidem ex potentiæ, quæ ipsum nutrit, imbecillitate, non nunquã etiam ex malorum humorum abundãtia.

Omnes

32 A *Omnes ferè, qui male se habent circa initia, bene cibati, nec quicquam proficientes: circa finem rursus cibũ nõ appetunt. qui vero circa initia cibum valde non appetunt, postea bene appetentes: ij melius euadunt.*

Hic etiam aphorismus de ijs esse dictus videtur, qui ex morbo conualescunt. Non proficere enim, de his dicere consueuerunt cum alij, tum Hippocrates ipse. Siquis igitur bene ab initio cibatus non nutriatur: quam ob causam hunc subit affectum, ob eadem rursus fit male appetens cibum. Causa vero, propter quam bene ab initio cibati nihil proficiant, est totius corporis vitiũ cũ partium appetentium robore. Verum processu tẽporis ob cibi multitudinem aucto in toto corpore vitio, ipsum etiam appetendi instrumentum male se habebit: quare inappetentes fient, qui prius bene appetebãt, quos rectè εὐσιτοῦντας, i. bene cibatos nominauit. Dixerat aũt hoc ipsum in præcedentibus aphorismis hoc modo:/Quòd si non assumente cibũ hoc fiat, scire oportet, ꝙ indiget euacuatione/. Porrò eos, q ab initio male appetũt adeo, vt parũ assumãt oĩno cibi, postea vero ad cõtrariũ transeunt, melius permutari inquit. Hoc vero ideo euenit, natura eo tpe, quo parũ cibi assumebant, ipsam, quæ causa erat inappetentiæ, dispositionem concoquente.

33 B *In quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa, quæ offeruntur, bonũ: contrariũ vero malum.*

Neq;, cum aliquod bonũ dixerit eorum, quæ ad corpus attinẽt, oĩno existimandũ est ex eo hominem reualiturum: neq;, cum malum dixerit, oĩno moriturum. Nam fieri potest, vt bonũ signũ à maiori malo superetur: & malum à maiori bono vincatur. Tales itaq; enunciationes intelligendæ sunt de eo solo, quod dicitur. Dicitur aũt signum esse bonum, quãtum in se ipso est, hoc aliqd: & signum malum, quantum in se ipso est, hoc aliquid. De morte aũt ac vita oportet omnium signorum vires prius bene perpendentes, ita pronũciare, quemadmodum & ipse in Prognosticis consulit. Sic igitur & nunc, Constare mente, & appetitum permanere, bonũ est signũ in quouis morbo. Quædam. n. non in omni morbo bona sunt, vt ipse consueuit nobis significare, inquiẽs: Spirandi aũt facilitatem putare oportet valde magnam habere vim ad salutem in oĩbus morbis acutis. Quòd aũt constare mente, bonum sit signũ, ex isto cognosces: Quæ ad cerebrum attinent, atq; eius membranas, & spinalem medullã, necnon & septũ transuersum, & omnino partes neruosas, ac præsertim, quæ sunt iuxta cerebrum, sana esse oĩa significant ex mentis constantia: sicuti & quæ ad ventrem attinent & hepar & cor, vbi adest promptitudo ad cibos, qui offerunt. Cum vero hæc omnia robusta sunt, non parua spes de ægroti salute haberi potest.

34 C *In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit.*

Cum natura multis dicatur modis, accipienda nunc est in eo significato, quo multis in alijs locis vsus est, & in toto libro de natura hoĩs, in quo eam, quæ fit ex primis elemẽtis, temperaturam, naturam nominat: ac si ita diceret: In morbis minus periclitantur, quorum primæ corporis temperaturæ, vel ei, quæ nunc ratione ætatis, aut habitus, aut temporis adest, magis cõgruit morbus, q̃ quibus secundum nihil istorum congruit. Calidæ. n. naturæ, & ætati, & habitui, & tempori, & anni constitutioni, & regioni, morbi calidiores sunt congruentes: frigidioribus vero frigidiores: eadem ratione & siccioribus ficciores, & humidioribus humidiores. Contrarium aũt est à Diocle dictum, item in libro de septimanis, cuius auctores opinantur incitari quidem à similibus morbos, solui vero à contrarijs: qm̃ & ab ipso Hippocrate scriptum est contrarijs morbis contraria esse remedia. Putant igitur febrem ardentem factam hiberno tpe, facilius posse sanari ea, quæ fit in æstate: non aduertẽtes, ꝙ vehemens dispositio causa est, vt febris ardens hyeme fiat. neq; enim ab initio facta fuisset, nisi causa potentior, temporis contrarietatem superasset. Cum igitur anni
D tempus cohibere non potuerit causæ magnitudinem, quãuis habeat sanitatem sibi suffragantem: multo minus ipsam morbo iam facto superabit, non amplius assistente sanitatis robore. Sed & hoc est ipsa compertum experientia. Nam duarum febrium ardentium magnitudine pariũ, illa, quæ aduenit hyeme, est perniciosior: sicuti, qñ in calidiori temporis constitutione ortum quidem habuerit, subita autem ad frigus mutatio facta fuerit, non parum iuuatur hæc febris ardens ab ambientis aeris frigiditate: cum ipsi vtraque temporis constitutio bona sit, prima quidem, in qua morbus factus est, tanq̃ signũ: altera vero, in qua solutus est, tanq̃ causa. Hæc igitur omnia magis attestantur, & non aduersantur sentẽtiæ aphorismi: sicuti neq; illud: ꝙ raucedines & grauedines in valde senibus non coquuntur: quamuis hæ passiones senili ætati maxime congruant. Primum etenim non idem est, ꝙ aliquid non concoquatur, & quòd sit periculosum: Deinde, quod nõ simpliciter senes dixerit, sed cũ adiectione/valde/. Omnia enim in his sunt periculosa, ob virium imbecillitatem. Sed neq; illud, quod scribitur in primo Epidemiorum. Et maxime moriebantur, quibus natura vergebat ad phthisim: ijs, quæ dicta sunt, aduersatur. Neq; enim eam, quæ fit ex elemẽtis, nunc dixit temperaturam, sed corporis formam: est enim, vbi & hãc, naturam nominant. Et, sicuti verum est calidam temperaturam minus in morbis calidis periclitari: ita, qui angustum pectus habent, non solum magis incidere in phthisim, sed etiam, vbi incidere, periclitari. Non nulli

quidem, qui aphorismos exposuerunt, talibus decepti suasionibus, illum cõgruere naturæ ægro- B tantis morbum dixerunt, qui sit temperatura contrarius, quasi aptior esse diceretur: multum (vt ostendimus) & à veritate ipsa, & ab Hippocratis sententia deuiantes.

In quouis morbo partes ad vmbilicum & imum ventrem attinentes, crassitudinẽ habere melius est: vehemens autem extenuatio & eliquatio, prauum. Sed & hoc quoq; ad inferiores purgationes periculosum. 35

Partes oẽs, quæ ad epigastrium .i. abdomen, attinent, omni vacare dispositione, quæ sit præter naturã, oportere est manifestũ. Et hoc in ꝓgnostico dictũ fuit, vbi his vñt verbis: Hypochondria optimũ est absq; dolore esse, & mollia, & æqualia. Sed & ex his ipsis quędã sunt tenuiora, quædã crassiora: de quibus nunc sermonem habet: quæcunq; quidem crassiora sunt, hæc meliora esse inquiens: quæcunq; vero tenuia, mala, & tanq̃ signa videlicet, & tanq̃ causas. Signa .n. sunt imbecillitatis in partibus eliquatis. Causæ vero, q̃ coctio bona ciborum non fiat in ventre, neq; sanguificatio in hepate. Etenim vtrunq; ex his mẽbris à crassitudine dictorum corporũ concalefactum iuuatur. Tantum igitur, vbi eliquata fuere, par est, offendãtur eorũ operationes, quantũ integris ipsis iuuabantur. Quòd aũt earum, quas diximus, partium tenuitas ad inferiores purgationes sit periculosa, manifestum est. Oportet .n. omnia, quæ sunt infra thoracem, esse robusta, vt bene pur- F gationibus seruiant: alioqui magna incõmoda patiuntur. Cur autem de solis inferioribus purgationibus fecerit mentionẽ, dignum est quærere. Superiores enim, hoc est, quæ per vomitum fiũt, sunt ijs, qui ita affecti sunt, periculosæ. An has quidẽ tanq̃ manifestas prætermisit, illarũ vero commeminit, vt de quibus magis posset dubitari: Imum aũt ventrẽ (græce ἦτρον) proprie noiat & appellat regionẽ ventris imam, quæ vmbilicũ ac pudẽda interiacet: ita vt in hæc tria totũ abdomen diuidatur, in hypochondrium, & loca ad vmbilicum attinentia, & ventrem imum.

Qui salubritatẽ corporis habẽt cũ per medicamẽta purgãtur cito exoluuntur: & qui prauo vtũtur cibo. 36

Qui salubritatem corporis habent, non absq; ratione in medicationibus cito exoluunt. Colliquantur enim, non purgantur. Qui vero vitioso vtuntur alimento, ob malorum humorum superabundantiam facile exoluuntur in purgationibus. Siue autem illud, quod exterius assumitur, siue quod in corpore continetur, vitiosum alimentum nominet: vterq; sermo veritatem habet, qm̃ cibi vitiosi soleant sanguinem gignere vitiosum. Sic ergo etiam vitiosi dicuntur per relationẽ ad sanguinem, qui debet ex eis generari.

G

Qui bene se habent corpore, difficulter ferunt medicationes. 37

Non cuiuscũq; medicamẽti assumptionẽ solet Hippocrates medicationẽ nominare, sed tali vocabulo in sola vtitur purgatiõe. Verum superior aphorismus, casum vnũ, qui in ea fit, manifestat. Cito .n. inquit exolui in purgationibus, qui corporis habent salubritatem. In hoc autẽ generaliori vocabulo de eisdem ostendit, inquiens hos difficulter ferre medicationem. Nam & vertigines & tormina patiunt, & difficulter his purgatio procedit, & præterea celeriter exoluuntur. Fiunt aũt hæc omnia purgatorio medicamento proprium quidem attrahere humorem appetente, vel flauam bilem vel atram, vel pituitam, vel aquosam superfluitatem: quia vero iste non adest, sanguinem colliquat ac carnes, vt ex ipsis, quod sibi proprium est, attrahat.

Parum deterior potus & cibus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. 38

Non ob id solum hoc est faciendum, vt ægro gratificemur, sed etiã, quia vtilius ipsi existit. Nã, quæcunq; cum voluptate assumunt, ista ventriculus amplexat, & facilius concoquit: sicuti illa, q̃ displicent, refugit, vt ad quæ vel nauseæ, vel flãtus, vel fluctuationes subsequantur: quod quidem in pluribus cibis bonos succos habentibus fit. Quãdo igitur eum voluptate assumitur cibus, qui H paulo deterior est, non modo non manet deterior, sed quandoq; redditur melior.

Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Qui vero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. 39

Non omnes senes minus ægrotant, q̃ iuuenes. neque enim oẽs maiorem habent circa victũ cõtinentiam. qui vero nõ habẽt, magis ægrotãt, vt qui iuuenibus sint debiliores. Quòd vero plures ex morbis diuturnis ipsos ad mortẽ comitãtur, clarũ est. siquidẽ & vis est imbecillis, vt neq; morbos facile coquere possit: & oẽs morbi diuturni, frigidi sunt: vnde & magis senibus, q̃ iuuenibus, accidunt. Omnes siquidem congruentibus naturæ suæ morbis facilius corripiuntur.

Raucedines & grauedines in valde senibus coctionem non admittunt. 40

Si simul iunxerimus ambos aphorismos, vtriusque sermo talis erit: Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Quicunque vero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. Raucedines igitur atque grauedines in valde senibus coctionem non admittunt. Ita vt hic aphorismus sit veluti exẽplum quoddam antecedentis. Neq; enim hi soli morbi senes

comitantur

A comitantur ad mortem,sed nephritis,id est passio renum,podagra,morbus articularis,coxendicũ
dolores,& quæ laxiori intestino ac spleni frigidæ insunt dispositiones: & præterea crebri anheli-
tus(quos Græci asthmata noiant)tusses,dorsi curuatiões, recuruationes,& obliquationes, demũ
quæcunq; alia morborum genera ex frigidis humoribus ortum habent: quæ in quibusdam iuue-
nibus,nedum in senibus,difficulter coquuntur.

41 *Qui frequenter ac fortiter absq; causa manifesta exoluuntur,derepente moriuntur.*

Non omnes,qui exoluuntur,derepẽte moriũtur,sed si tres distinctiões adieceris, vnã quidem
primam,vt sæpius hoc patiantur:secundam,vt fortiter:tertiam,vt sine causa manifesta. Nam mu-
lier quædam longum in balneo tempus commorata, frequenter exoluebatur ob temporis diu-
turnitatem,& quoniam balneo magna ex parte ligna succendebãtur vitiata: verum non erat hoc
morbi signum,cum causam haberet manifestam. Altera vero, quam vteri affectus infestabãt,hoc
idem patiebatur. Quidam alius,si diutius inediam tolerasset,dum lauaretur, exoluebatur. Alteri
etiam,si per horam lauaretur,idem accidebat,nisi prius aliquid panis assumpsisset. Quibus oĩbus
aut debile erat,aut sensum plurimum habebat os ventriculi. Quicunq; vero nulla tali de causa sę-
B pius ac fortiter exoluuntur, ij ob virtutis vitalis imbecillitatem hoc patiũtur:sicut & ille, cui, dũ
exolueretur,cor fortiter palpitabat,atq; hic derepente mortuus est,nõ aliter,quã illi,qui acutissimis
cordis affectibus,quos syncopas vocant,arripiuntur.

42 *Soluere apoplexiam,fortem quidem impossibile: debilem vero,non facile.*

In apoplexijs totum corpus repente sensu priuatur ac motu,solus restat anhelitus:qui si & ipse
prohibeatur,maxima est & acutissima hæc apoplexia. Quicunq; vero respirant quidem, sed ma-
gna cum vi:fortis adest istis apoplexia. Fortis autem adest & illis,sed minus,qui neque intentum,
neq; violentum, inæqualem tñ,atq; exordinatum ac præterea intermittentem habent anhelitũ:
sicuti,in quibus aliquẽ seruat ordinem,debilior existit:&,si omnia fiant, quæ sunt necessaria, citõ
curatur. Omnes autem apoplexiæ fiunt vi animali non potente defluere ad partes infra caput exi
stentes,aut propter aliquam dispositionem inflammatoriam,quæ in ipso cerebro sit cõstituta,aut
ventriculis ipsis oppletis humore pituitoso. Verum causæ magnitudinẽ, etiam passionis magni-
tudo consequitur. Magna autem ex parte curationem non admittit, propter respirationis læsio-
nem. Ac mirari licet,quo modo omnibus alijs musculis motu carẽtibus in apoplexijs,illi, qui tho
C racem attollunt,quamuis difficulter, moueantur tñ plerunq;. Videtur aũt hoc fieri propter respi-
rationis necessitatem,quæ neruorum vim excitat ad operationem. Et ob hanc ipsam causam,ma-
gna ex parte musculi omnes,qui thoracem mouent,in apoplexijs operanẽ, etiamsi raro prius om
nes operarentur: quemadmodum in vehementibus exercitijs in quibus anhelitus plurimus est
necessarius. Verum in apoplexijs non ob id,quod sit adaucta necessitas respirationis, sed quia vis est
imbecillis,ideo oẽs musculi thoracis simul coguntur operari:quemadmodum & alioqui in ijs, q
cũ febre vires habent imbecilles, ob hanc ipsam causam omnes mouere coguntur seipsos,in sum-
mam effatu dignam,ex omnibus operationem colligentes.

* In impressis est τέχ..., forte.

43 *Qui strangulãtur ac dissoluuntur,nondũ vero mortui sunt,non referuntur,quibus spuma circa os fuerit.*

Omnis spumæ generatio ex duarum substantiarum mistione conficitur,altera spirituosa, alte-
ra humida. Fit autem earum mistio ambabus in multas partes persfractis,multisq; mutuo com-
plexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cum vero tenacem habuerit is, qui perfringitur humor,
consistentiam,quo spiritum circũplectente, ampullas contingit generari:non facile dissolubilis,
sed stabilis spuma perficitur: qualis maxime currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os ag-
D gregatur. Ambarum vero substantiarum confractum ac mistionem facit non nunquam quidem
motus violentus vel vtriusq;,vel alterius tantum:non nunquam vero & fortis calor: nisi & hunc
dixerit quispiam spumam per motum operari. Verum homini ea,quæ manifesta videntur, con-
sectanti tutius est dicere spumam duabus de causis generari: in mari quidem impetuosis ventis
agitato,ob impulsionis vehementiam:in lebetibus autem efferuescentibus, ob caloris vim. Sic
itaq; & in corporibus animalium, cum adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, vehementia
motuum solet spumam generare: in apris vero,calor:in cursibus autem equorum,vtraque causa
vigorem habet. Nam, cũ non continue per respirationes aer intro atq; extra feratur:saliua in ipsis
extenuatur, & aliquid etiam ex pulmone instar vaporis effertur, quod saliuæ miscetur ac circũ-
plicatur: vnde factam spumæ substantiam augeri contingit. Qui vero opinantur hanc spumam è
ventriculo prodire,aberrant. Neq; enim fieri potest, vt subito tota inde proueniat,cum neque eo
tempore animal euomat, neq; nauseam vllam patiatur: citra quos casus quicq̃ efferri à ventricu-
lo est impossibile:& multo magis fieri non potest,vt plurimus aliquis vapor efferatur, eodem
modo, quo in expirationibus: cum nulla talis è ventriculo substantia efferatur, qualis è pul-
mone expiratur. Et sanè sanguis,qui quidem è pulmone educitur, spumosus est, similis visceri:
qui autem è ventriculo,neq; huic proximus est. Sed,quæ vnà cum sanguine è pulmone educitur

ſpuma,ſubito ſimul, & cum tuſſi educitur. Qui vero ex tali humore paulatim vapor expiratur, nõ excitat tuſſim. Vbi aũt laqueus collo circũdatur, neceſſe eſt quidẽ cordi atq; pulmoni, vt fuliginoſam expiret ſuperfluitatem. Hoc.n.à nobis oſtenſum eſt in libro de vſu reſpirationis. Prohibente aũt laqueo, totam violenter impellit, quo fit, vt pars proprię humiditatis vnà expellatur, eo modo, quo fit in ſanguinis eductionibus. Signum itaq; hoc eſt exitiale, qm̃ pulmonis violentiam ſignificat, quam patitur, dum animal ſuffocatur. Præcipue vero hoc fieri rationabile exiſtit, ꝑpter eam, quæ ex corde ad ipſum impellitur, caliditatem: vnde & caloris efferueſcentia, & motu ſpiritus violento, & vehementi pulmonis conatu ad educendum, ſpuma enata, ſignum eſt mortale. Non nulli tamen, quamuis raro, qui ſtrangulantur, relati ſunt, quibus ſpuma circa os apparuerat: & ſorte Hippocrates, non tanquam ſemper intereant, ſed ꝙ contrarium rariſſime eueniat, ita pronunciauit, quemadmodum & paulo antea oſtenderat per alterum aphoriſmum, ita inquiẽs: Quibus iuuenibus aluus humida, ijs ſeneſcentibus exiccatur. Nam eo in loco, magna ex parte, dicere prætermiſit, quod m̃ verbum in ſequentibus adiecit, vbi inquit: Quicunq; aluos humidas habẽt, ſiquidem iuuenes fuerint, melius degunt ijs, qui ſiccas habent: ad ſenectam vero deterius: nam ſeneſcentibus magna ex parte exiccantur. E

Qui natura admodum craſsi ſunt, citius intereunt, quàm qui graciles. F 44

Eos, qui à prima ætate craſſi ſunt, & graciles inuicem comparans, de craſſis pronunciat, ꝙ cito ad mortem perueniũt, magis, q̃ graciles. Optimum ſiquidem eſt, bene carnoſum eſſe natum, hoc eſt ita cõmoderatum, vt neq; craſſitudo adſit, neq; gracilitas. Tales.n. poſſunt ad longam ſenectã peruenire. Si vero à mediocritate recedatur, melior ad gracilitatẽ, peior ad craſſitudinẽ exceſſus eſt. Anguſtæ ſunt.n. horum arteriæ ac venæ, atq; ob id paucum oĩno ſanguinẽ, & ſpiritum habẽt: adeo vt, cum ętate proceſſerint, celeriter in ipſis vel paruã ob cauſam calor natiuus deſtruat̃. Graciles aũt hac quidem rõne non periclitantur: quia vero partes principales ita affectę ſunt, vt nullũ habeant munimentum, à cauſis exterioribus prompte offenduntur. Qui vero natura quidẽ mediocres erãt, ſed victu delicatiore viẽtes poſtmodum craſſi facti ſunt, ijs, licet caro atq; pinguedo adnatæ ſint, venæ tamen atque arteriæ latæ cõſiſtunt, atq; idcirco in eis calor natiuus† {minus ob noxius eſt extinctioni.} † maior eſt.

Quicunq; iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & victuũ quoq;, liberantur. 45

G Morbus comitialis proximus quodam modo eſt morbo, quem apoplexiam appellant, cũ idẽ locus in vtroq; patiatur, & idem humor in cauſa ſit. Verum apoplexia quidẽ ob omnimodam carentiam illius potentiæ, quæ ad neruos defluit, morbus aũt comitialis propter motum vitioſum generatur. Frigidus aũt & craſſus humor ambobus eſt cauſa: atq; idcirco iuuenum ætas calidam & ſiccam habens temperaturam, maximũ affert auxilium ijs, qui morbo comitiali laborant: ſic & locorum proportionales mutationes, dico autem proportionales, quando ad calidiorem ac ſicciorem cõmutantur: eodem modo & victuum. Neq;.n. victus mutatio quælibet morbum ſoluit comitialem, ſed quæ calidiorem & ſicciorem corporis habitum efficit. Contingit autem ſimpliciter etiam vitæ mutationem intelligere morbo comitiali prodeſſe, quoniã magna ex parte victus deprauatus paſſionem generat: vnde & mutatio multo ad melius perducit.

Duobus doloribus ſimul non eundem locum infeſtantibus, vehementior alterum obſcurat. 46

Siquis eundem exquiſite locũ intelligat, nunq̃ duo poſſunt in eodem fieri dolores: ſiquis vero late, poſſibile eſt. Dico autem late, circa mẽbrum maius, veluti circa brachium, cubitũ, femur, aut tibiam. Verum hi duo dolores ſimul augẽt loci afflictionem, cum neuter lateat ægrotãtem. Si vero ſint in locis diuerſis, alter quidem (ſi ita contigerit) in cubito, alter vero in tibia: tũc alterum ab altero obſcurari contingit, cum vis ſenſibilis tota ad vehementiorem ducatur ac diſtrahatur. Nã & hoc nobis in mœroribus ſolet accidere, qui ſunt & ipſi veluti dolores quidam ſolius animi ſine corpore. Nam & horum, qui ſunt vehementiores, occultant minores, modo non eadem è re ortũ habeant: alioqui & illi ſeipſos mutuo augent. H

Dum pus conficitur, dolores ac febres accidunt magis, quàm iam confecto. 47

Pus ex ſanguine ortum habet, qui ſemimalam (vt quiſpiam dixerit) habet tranſmutationem. Nam mala ſimpliciter, cum putrefactione fit olida: ſicuti, quæ ſimpliciter optima, eſt ipſa nutritio partium animalis. at, quę pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à ſolo calore extra naturam, neq; à ſolo ſecundum naturam facta. Miſtus.n. quodam modo ex vtriſq; eſt calor inflãmationis. Fit autem dolor extenta ſimul ac calefacta præter naturam inflãmata particula: Febres vero ſequuntur principio concalefacto: & hæc ambo contingunt ex quadam veluti ebullitione atq; exuſtione ſanguinis: qui vbi ex toto exuſtus fuerit, reſiduum eius fit pus, quemadmodum in lignorum exuſtione cinis: atq; ideo tempore illo dolores ſedantur ac febres præſertim cum pus

fuerit

A fuerit excretum, vtpote iam consumpta materia, extinctaq; ignea caliditate.

48 *In omni corporis motu, vbi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert.*

Verbũ πονεῖν .i. laborare, significat dolere, significat & fatigari: & in vtroq; significato sermo verus est. Siue enim membra iam doleant ex multitudine motionum, siue sint fatigata, vt vix iam agere aliquid possint, quies statim lassitudinem aufert.

49 *Qui consueti solitos labores ferre, etsi fuerint imbecilles & senes, non consuetis fortibus atque iuuenibus facilius ferunt.*

Alius alij labor cõsuetus est, huic cursus vel alius aliquis motus cruribus factus, huic vero manus certa mouere lege, siue quouis alio modo operari manibus, alijs fodere terram, vel remigare, vel arare, vel simpliciter quoduis aliud agere. Differũt autem omnes isti labores, quia vel plures, vel pauciores partes operantur, & quia vel magis, vel minus laborãt: hoc tñ omnibus commune existit, φ partes exercitatæ fiunt robustiores, atq; idcirco labores consuetos facilius ferunt.

50 B *Quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solent. Oportet igitur ad insueta permutari.*

Non de solis exercitationibus hic sermo est, sicuti prior, verum de omnibus simpliciter cõsuetis hic aphorismus enunciat, cibis, potibus, balneis, illotionibus, vigilijs, somno, calefactione, frigefactione, curis. Horum etenim singula minus nocent, cum fuerint consueta, ijs, quę natura quidem minus noxia sunt, sed nunquam in consuetudinem peruenerunt. Quòd igitur ita se res habeat in exercitationibus: ad partium, quæ operantur, robur refertur, vt ante diximus: in reliquis vero, quo modo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus naturam aduẽtitiam efficiunt, maxime quidem in ventriculo, cum hoc vero et in alijs partibus. Nam, etsi quammaxime vincantur, & transmutẽtur à corpore, ipsum tamen quodam modo pro sui natura disponunt ita, vt processu tẽporis multa fiat permutatio, ac similitudo nutritorum ad nutrientia. Hoc enim ostensum est à nobis in libro de consuetudinibus: ostensum est etiam, φ vnumquodque facilius à similibus alteratur. Ob hanc igitur causam, quanto similius fuerit id, quod transmutat, ei, quod transmutatur, citius alterat ipsum. Saneq; corpus ab alijs omnibus, quibus adhęret, quodã modo afficitur, veluti in aere frigido, ac calido, densatum quidem à frigido, laxatum vero à calido: atque ideo consueta facilius

C perfert, ab insuetis vero molestatur. Si enim laxato corpori ob caloris adhæsum repente frigus superuenerit: & in imas eius statim partes subintrat, & maxime offendit. Causa itaq; de omnibus consuetis dicta est in libro de consuetudinibus. Quod vero experientia notum est, id iam noscimus: quod solum ab Hippocrate scriptum est, qui causam ascribendam non censuit. Nos vero ad eiusdem inuentionem aliquas dedimus occasiones. Hæc igitur dicta sufficiant, quantum ad primam aphorismi partem attinet. Quòd vero in fine scribitur, in quo consulit trãsmutari quodam modo ad non consueta, salubris gratia securitatis dictum est. Est enim omnis vniformis consuetudo, periculosa: cum omnes homines inopinatis rerum sortibus subijciantur. Ne igitur incidentes aliquando repente in nobis insueta magnopere offendamur, satius esse inquit omnia tentare. Fit autem hoc non inhærentibus nobis semper ijs, quibus assueuimus, sed & non nunquam contraria tentantibus.

51 *Plurimum, atq; repente euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum, quoniam omne nimium est naturæ inimicum: sed, quod paulatim fit, tutum est, tum alias, tum cũ ab altero ad alterum transitus fit.*

D Causam, ob quam plurimum aut repente euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere periculosum sit, ipse ostendit, inquiens omne nimium esse naturæ inimicum. Nam in elementorum commoderatione natura consistit: quare non absq; ratione nimium omne, vt quod destruat cõmoderationem, animalis consistentiam dissoluit. Paulatim vero, inquit, implere scilicet, vel euacuare, & quæcunq; alia subinde dixit, tutum est, cum aliàs, tũ maxime, cũ ab altero, cui assueuimus, transimus ad alterum. Nam in antecedente aphorismo cõsuluit & ad insueta permutari. In hisce igitur permutationibus, quod plurimum existit atq; repẽte, periculosum est satis: quod vero paulatim fit, tutum.

52 *Omnia secundũ rationem facienti, si non succedat secundum rationem: non est transeundum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est.*

Non paruæ est opus sciẽtiæ, non transire ab ijs, quæ recte visa sunt, si nõdũ manifesta appareat vtilitas ex his, quæ ita facta sunt, sequi. Quẽadmodũ .n. gutta subiectam petrã percutiente vix lõgo tẽpore sensibilis passio in lapide manifestatur: sic accidit etiam in crudis, & quæ difficulter cõcoqui possunt, dispositiõibus: in quibus, qui recta ratione inuenerit id, quod cõducit nõ discedit ab illo, quod primo faciẽdũ existimauit, etiamsi nihil appareat manifestũ ex illius vsu subsecutũ.

Quicunq; aluos humidas habent, si quidem iuuenes fuerint, melius degunt ijs, qui siccas habent. Ad senectam E 53
vero deterius degunt: nam senescentibus magna ex parte exiccantur.

Manifestus est hic aphorismus: &, quicquid de eo dicere conuenit, prius est dictũ in eo aphorismo, cuius principiũ, Quibus iuuenibus ventres humidi sunt, ijs senescentibus exiccantur.

Magnitudo corporis, iuuentæ quidẽ neq; indecens, neq; illiberalis: senectæ vero inutilis, et deterior paruitate. 54

Magnitudo corporis proprie quidem nominatur, quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum vero & quod longitudine sola amplius auctũ est corpus, solemus magnum nominare: quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliqñ, quod secundum latitudinem ac profunditatem vltra modum corpus est auctum, dicunt esse magnũ, quãuis & hoc crassum proprio vocabulo nominetur. Si igitur magnitudinem corporis in proprio significato Hippocrates dixit, nihilo deterior est in senectute, q̃ paruitas. Si vero vel longitudinem corporis, vel crassitudinem intellexit: hæ deteriores atq; inutiliores senescentibus sunt: verum neque crassitudo est iuuentæ decens, neq; liberalis. In sola ergo longitudine, ꝙ sit iuuentæ liberalis, senectæ vero inutilis, vere diceretur. Ex hac enim senescentes gibbi fiunt, & vix possunt onus perfer- F re: quod Hippocrates inutile dixit.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS TERTIVS.

In hoc tertio in Aphorismos Hippocratis cõmẽtario, eorum, quæ de temporibus atq; ætatibus ab Hippocrate scripta sunt, expositionem faciemus: maxime quidem, quicquid est in ipsis obscurum, declarantes: (hoc enim est proprium expositionis opus) verũtamen singulis etiam, quæ recte dicta sunt, demonstrationem apponentes, quoniam & hoc fieri in commentarijs consueuit. Miror autem & hoc loco Lyci inconstantiam, scribentis quidem (vt ipse ait) expositiones Quinti præceptoris, nulli autem eorum, quæ de temporibus & ætatibus dicta sunt, probationem demõstratiuam apponentis, sed ad experientiam & obseruationem omnia referentis, cum tamen ipse in aliorum aphorismorum expositionibus rationalem adhibeat considerationem de ea, quæ in ip- G sis continetur veritate, non sola contentus experientia. Quòd vero sola experientia non sufficiat ad talem contemplationem aggregandam, id & ipse Hippocrates ostendit, & in processu sermonis ostendetur.

MVtationes temporum potissimum pariunt morbos: & in quibusdam temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris: & alia pro ratione, eodem modo. 1

Mutationes temporũ non nulli existimant dici, quibus inuicẽ cõmutantur, quasi successiones diceret. Nam hyeme ad ver transeunte, fit dictorum morborũ generatio, de quibus ipse deinceps loquetur. Vere enim furores, atræ biles, & morbi comitiales. Vere rursus in æstatem desinẽte, quod est initio æstatis, febres continuæ (inquit) & tertianæ, & ardentes, & quæ subinde connumerauit. Et de autumno atq; hyeme similiter scripsit, vt inquiunt illi, qui pro eodem accipiũt mutationes & successiones. Sed verbum /potissimum/ quod aphorismo adiectum est, hanc expositionem non admittit. Nam in temporum adinuicem cõmutatione sicut quidam morbi generantur, eodẽ modo etiã soluun- H tur. & hoc ipse etiam Hippocrates dixit. Quare nihilo magis successiones temporum pariunt morbos, quam soluunt. Quo modo igitur non sat fuit ipsi dicere, Mutationes temporum pariunt morbos, sed & /potissimum/ addidit? Melius itaq; fuerit ob hanc adiectionem per mutationes temporum intelligere eas, quæ fiunt secũdum illorum temperaturas, alterationes. Hæ siquidem sunt, quæ potissimum generant morbos, quando multæ, alia post aliam, fiunt alterationes: quemadmodum in Epidemijs scripsit, & nunc etiam paulopost dicet. At vero vnius temporis alteratio sola efficit quidẽ morbos aliquos, non tñ potissimum. Quando igitur fiunt morbi potissimum ex vnius temporis alteratione? Quando contigerit magnam esse alterationem. & ob hãc causam ipse inquit: Et in quibusdam temporibus magnæ mutationes, vel caloris, vel frigoris, vel alicuius alterius, vt humiditatis, aut siccitatis, ventorum, aut horum defectus. Hæc igitur expositio recta est in ista scriptura. Inuenitur tamen & alia scriptura, quæ ita se habet: Mutationes temporum pariunt morbos maximos: potissimum autem & in quibusdam temporibus magnæ mutationes. Quæ scriptura nullam habet obscuritatem, ijs præsertim, qui ea audierunt, quæ à me statim antea dicta fuerunt. Sunt vero & aliæ scripturæ huius dictionis, quas intelliges, atque probabis, ab ijs, quæ diximus, excitatus.

2 A *Naturarum, hæ quidem ad æstatem, hæ vero ad hyemem, bene, male've se habent.*

1 Naturas hoc in loco dixit Hippocrates secũdum principalissimum & proprium significatum, quod secundum ipsam maxime substantiã naturæ est. Dicebamus aũt in præcedentibus ipsam eẽ temperaturam quatuor elementorum, humidi, sicci, calidi, & frigidi. ostensaq; à nobis est in libris de temperaturis: Vna quidem temperatura bene temperata atq; optima: male autem temperatæ atq; vitiosæ, octo numero, quatuor quidem qualitate vna excedente, calida, frigida, sicca, & humida: quatuor vero duabus, calida & sicca, calida & humida, frigida & humida, frigida & sicca. Ad ęstatem itaq; frigidæ & humidæ naturæ optime afficiũtur: ad hyemẽ vero calidæ & siccæ: sicuti & male afficiuntur calidæ & siccæ ad æstatẽ, frigidæ & humidæ ad hyemẽ. Perfectissime igiť hæ naturæ, ad dicta tẽpora optime ac pessime afficiũtur: mediocriter aũt, quæ aliquo modo à tẽporibus vel iuuantur, vel offenduntur, sicuti humida & calida, ęstate & hyeme: qm̃ æstate quidem, quatenus humida est, melius afficitur: hyeme vero, contra, quatenus calida.

3 *Morbi quoq; alij ad alia, bene, vel male se habent, & q̃dam ætates ad tempora, & loca, & victus genera.*

B Inordinato quodam interpretandi genere mihi videtur vsus Hippocrates in hoc aphorismo. Nam melius vtiq; ita dixisset: Morbi & ętates, alij ad alia tempora, & loca, & victus genera bene male've se habent. Morbi igitur bene se habent ad tempora, vt ad generationem quidem, similes: vt ad solutionem vero, contrarij. Nos enim de hoc ipso determinauimus in expositiõe illius aphorismi, cuius initium est, In morbis minus periclitantur. Ætates autem, quemadmodum & naturę, frigidæ quidem ad calida, calidæ vero ad frigida: Senum quidem, ad æstatem: iuuenũ vero, ad hyemem. Eadem ratione & ad loca non morbi tantum, sed etiam ætates afficiuntur. Nã morbi calidi, in locis calidioribus magis generantur, & minus sunt periculosi: magisq; sanæ sunt in frigidis regionibus ætates calidiores, & in alijs proportionaliter. Sic vero & ad victus genera, alij ad alia bene male've se habent morbi, & ætates: Nam calidiores ad frigidiora, frigidiores vero ad calidiora, & sicciores quidẽ ad humidiora, humidiores vero ad licciora bene se habent. Et, vt simpliciter dixerim, contrarij quidẽ ad cõtraria bene, similes aũt ad similia male: præterq; si ætas tẽperata, & victui, & regioni, & loco tẽperato cõpareť. hoc. n. solo modo similes à similibus bene afficienť. Quę vero plus à temperie recesserunt ætates, ijs secundum temperaturam contraria loca & tẽpora & victus genera conferunt magis. Cũ vero oẽs morbi à tẽperie & modo recedãt: generatio quidem C à similibus locis atq; tẽporibus, solutio vero à contrarijs fit.

4 *In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.*

Cum ratione fit hoc. Neq;. n. appellationes temporum, causæ morborum sunt, sed temperaturæ. Cum igitur ipsæ conuariant, necesse est & morbos conuariari.

5 *Austri auditũ hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Quando huiuscemodi tempestas præualuerit, talia in morbis patiuntur. At, si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempestas præualuerit, talia in morbis expectare oportet.*

Id quidem, quod fit, declarauit, inquiens: /Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauãtes, pigri, dissoluentes/. Causam aũt huius declarauit scribens / Vbi hęc tempestas præualuerit, talia in morbis patiuntur/. Semper enim oportet medicum distinguere & separare id, quod à causa extrinseca contingit, ab eo, quod morborum ratione fit: vt præcognitiones faciat diligentiores. Causam vero, ob quam austri reddant auditum grauiorem, & visum caliginosum, non est difficile ex eius temperatura cognoscere, quæ calida & humida est natura. Omnia etenim talia D sunt apta replere caput. Ob hoc igitur & sensuum instrumenta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiunt. Principio autem neruorum humectato necesse est & circa voluntarios motus pigritiam euenire, & veluti in seipso dissolutum hominem apparere. Contra vero in aquilonijs (vt ipse inquiet inferius) corpora redduntur fiuntq; robustiora, vegetiora, ad motus promptiora, & melius audientia. Nunc vero hæc nõ opposuit ijs, quæ ex austro circa corpus contingunt, quoniam in hoc aphorismo de læsione tantummodo, quæ ex vtroq; accidit vento, tractare proposuerat: vt hæc cognoscentes, ab illis separemus, quæ ex morborum natura contingunt. In aquilonijs igitur (vt inquit) fiunt tusses, propter videlicet instrumentorum respirationi obseruientium intemperiem, & propter faucium asperitatem, de qua nobis insinuauit adiũgens verbum illud /fauces/ vt subintelligeremus, patiuntur. Nam solet interdum hoc modo loqui. Paulopost igitur inquiet: Autũno & multi æstiuorum, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Licet autem & simul duo coniungentes legere, fauces, alui duræ, vt non nulli expositores legendum existimarunt. Nam fauces in aquilonijs constitutionibus apparent duræ, quoniam exiccantur, ac refrigerantur: & venter inferior dura excernit, & propter temporis constitutionis temperaturam, quæ vergit ad siccitatem, toto corpore exiccato, & magis ipso ad seipsum trahente eas, quæ fiunt ex cibis humiditates. Sed & alia ratione, quoniam, cum longiori tempore maneant, &

non excernantur, omnia exiccantur. Vrinæ etiam accidunt difficultates, vesica flatu aquilonis E ob frigiditatem offensa. est enim exanguis: & propterea ex causis frigidis plus, quam aliæ partes, ipsa est offensioni parata. Eadem aquilonis frigiditas etiam thoracis dolores efficit, ultra communem ad alias partes læsionem, illam quoque, quæ fit ex respiratione, assumentis, quæ non pari modo pulmonem attingit & cor, ob sui caloris multitudinem. Homines vero horridos fieri in aquilonijs cõstitutionibus, clarum est, consentanee videlicet aeris ambientis temperaturæ.

Quando æstas fit veri similis, sudores in febribus multos expectare oportet. 6

Quemadmodum pauloantea dicebat: Quando die eadem aliquando frigus, aliquãdo calor accidit, morbos autumnales expectare oportet. Sic nunc rursus: Quando æstas fit veri similis, hoc est tẽperaturam habet commoderatam, expectare (inquit) oportet multos sudores in febribus, & hoc non sine ratione. Neque enim sine aeris ambientis calore multi sudores fieri possunt, neque absque hoc, quod aliqua redundans humiditas in corpore contineatur. Horum vero alterum adest in æstate, alterũ in hyeme, in autumno autem neutrum, in vere vtrunque. Rationabiliter igitur æstas, quæ fit arida satis, assumit atque resoluit humiditatem: similis autem veri, ob caliditatẽ quidem attrahit ad cutim: ob humiditatem vero non potest per modum vaporis resoluere. Tota igitur humiditas in morborum iudicijs, dum affatim excernitur, sudores multos facit. F

In siccitatibus febres acutæ fiunt: &, si annus magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit cõstitutionẽ, tales magna ex parte morbos oportet expectare. 7

Non multas ait febres in siccitatibus fieri, sed acutas, quoniã paulopost inquiet: Constitutionũ anni, quod in totum dixerim, sicca tempora, pluuiosis sunt salubria magis, & minus mortifera. quibus deinceps adiungens rursus inquiet: Morbi in pluuiosis temporibus magna ex parte fiunt febres longæ: non absque ratione. Nã aeris ambientis humiditas pituitosos acervat humores, & non paucas generat aquosas superfluitates: siccitas vero pauciores quidem humores efficit, sed qualitate biliosiores: & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores ijs, quæ fiunt in temporibus pluuiosis, sed acutiores. Quæ vero deinceps in aphorismo dicuntur, manifesta sunt.

In constantibus temporibus, cum tempestiue tempestiua redduntur: morbi constantes, & boni iudicij fiunt: in inconstantibus autem, inconstantes, & mali iudicij. 8

Constantia tempora nominat, quæ ordinatim suam recipiunt temperaturam. Quem vero cõstantem appellet annum, tibi licet discere ab ipso in libro de aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicente: Si quidem pro ratione facta fuerint signa huiuscemodi in ortibus & occasibus syderũ, & in autumno si aquæ descendunt, & hyems mediocritatem seruauerit, neque valde serena, neque frigore excedens, & vere aquæ euenerint tempestiuæ, & æstate: sic par est annum fore saluberrimum. Postquam igitur, qualẽ velit esse constantẽ annũ, didicisti: facile est ẽt inconstantẽ intelligere. Omnia enim quæ aliqua ex parte nõ seruant anni constantis ductũ, ea nunc Hippocrates incõstantia vocat: & eos, qui in ipsis accidunt morbi, similiter appellat. Ait autem ipsos, difficulter, hoc est male, iudicari. Vel enim cũ casibus periculosis iudicia in his morbis eueniũt, vel statim sunt perniciosi, vel omnino faciũt recidiuã. G

Autumno morbi acutissimi, atque exitiales, maxima ex parte. Ver autem saluberrimum, & minime exitiale. 9

Cum tempora cõuenientẽ seruãt totam tẽperaturam, inter ipsa ver quidem erit saluberrimum. Morbos autem acutissimos, atque morbiferos, aliorũ temporum cõparatione autũnus afferet, quoniam ver quidem bonam tẽperaturam habet. Autumno vero hoc in primis inest, quod eadẽ die aliquando calorem, aliquando frigus continet. Deinde, quod æstiuo succedat tempori, in quo multis quidem humores assati fuerunt, quibusdam vero & vires debilitatæ. Non solum vero hac ratione autumnus malus est, sed etiam quia primum quidem humores mouebantur ad cutem, atque difflabant: autũno vero ab aeris ambientis frigiditate, retrũduntur, atque ad interiora impelluntur. Hæc itaque sunt omnibus hominibus cõmunia: ijs vero, qui malo victu vtuntur, hoc amplius accedit, quod æstiuo tempore fructibus abundanter repleti, malorum humorum multitudinem generarunt. H

Autumnus tabidis malus. 10

Damnauit quidem & aliter autumnum in antecedente aphorismo: nunc autem præcipue nocentem tabidis rursus vituperat: Vtrum vero solũ illos nominet tabidos, quibus pulmo est exulceratus, an omnes quomodocunque colliquescentes, non possumus coniectari. Liquet autẽ vtrisque autumnum esse malum, cum sit siccus simul ac frigidus, & inæqualis.

De temporibus, si quidem hyems sicca & aquilonia fuerit, ver autẽ pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines (Græci ophthalmias vocant) & intestinorum difficultates, præcipue vero mulieribus, & viris, qui natura sunt humidiores. 11

De alteratione, quæ in temporibus fit, hic docet, ab hyeme quidem sicca & aquilonia initium sumens,

A sumens, vere autem pluuioso & austrino. Paruæ igitur quamuis sint tales mutationes, præter na-
turam tamen sunt: quapropter & in æstate sequi ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines,
& intestinorum difficultates. Causam vero, ob quam superabundāt in tali constitutione huiusce-
modi morbi, ipse explicauit in libro de aquis, locis, & aere. Verba autem eius se habent in hunc
modum: Si hyems quidem sicca & aquilonia fuerit, ver aūt pluuiosum & australe, necesse est æsta
tem febribus abundare, lippitudinesq́; & difficultates intestinorum aduenire. Qn̄ enim æstate
πνῖγος, id est suffocatio seu æstus, repente superuenerit, & terra madida pluuijs vernalibus & ab
austro fuerit, necesse est æstum duplicari, & à terra madida atq; calente, & à sole comburente, non-
dum constantibus hominum ventribus, neq; exiccato cerebro. Neq; enim possibile est tali vere
existente, non humectari ac putrescere corpus ac carnem: vnde febres accidūt acutissimæ tum re-
liquis omnibus, tum p̄cipue pituitosis. Difficultates vero intestinorum mulieribus & viris humi
dioribus cōuenit fieri. Hæc Hippocrates in libro de aquis, locis, & aere dixit. Nos vero latius eius
sermonem explanabimus: & primo quidem ob quam causam neq; in hieme, neq; in vere per talē
constitutionem dixerit vulgari morbos. Cum tamen in secundo Epidemiorum, in ipso tempore
vitiato dicat apud Cranonem factos esse carbones. Verba aūt eius hæc sunt: Carbones in Crano-
B ne æstiui. pluebat in æstibus aqua ruente per totum. fiebant autem austro magis. Manifesta igitur
est ex ijs, quæ dixit, causa quoq;, ob quam apud Cranonem facti sint æstate carbones. Neq; enim
paulatim mutauit temperaturam naturalem, sed ad talem peruenit constitutionem, in qua facile
putrēt, quæcunq; naturam habent, vt putreant. Habiles enim sunt humiditates, quæ modum ex-
cesserint, ad putredinem faciēdam. Nam (vt ipse inquiet) morbi in temporibus pluuiosis fiunt ma
gna ex parte febres longæ, & alui fluxus, atq; putredines: adhuc aūt magis, q̄ humiditates, putredi
nem calores faciunt. In vnum itaq; conuenientibus adeo fortibus atq; immoderatis dispositioni-
bus, veluti in Cranone, secundum tempus corpus non expectat, verum anticipat in priore pluri-
mum offendi. Per hyemē vero siccam & aquiloniam, corpora quidem tali modo afficerētur, qua
li ipse dixit per hæc verba: Si vero aquilonia fuerit: tusses, fauces, alui duræ, vrinę difficultates, hor
rores, dolores laterum, pectorum: non tn̄ effatu dignus morbus cōtrahetur. nam & alioqui siccio-
res constitutiones sunt salubriores. Ex toto enim ait siccitates pluuiosis temporibus esse salubrio
res, & minus mortiferas. Hyems vero aquilonia ac sicca nocebit quidem rectis stantibus homi-
nibus ad tusses, & alui suppressionem, & difficultatem vrinæ, atque dolores locorum ad thoracē
attinentium: non tamen febres, vel difficultates intestinorum, aut tale quiddam operabitur. Cur
C igitur non etiam in vere pluuioso atq; australi morbi vulgantur? Quoniam antecessit hyems fri-
gida sufficienter ac sicca. Ipse vero dixerat non simpliciter præsentes constitutiones fore conside-
randas, sed ex qualibus, ad quales fiant permutationes. Præexiccatum itaq; corpus per hyemē sic-
cam atq; aquiloniam existentem, non modo nihil ex vernis pluuijs patietur, sed potius aliqua ex
parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si vero totum ver humidum fuerit, ad con
trariam ducetur corpus constitutionem, illi, quæ prius inerat, id est siccæ, transcendens illam, quæ
medium tenet, mediocritatem. Quare æstas subsequēs, paratum excipiet offensioni, cum terra ad
huc humecta sit: atq; ob hanc causam suffocationem efficiat, vtpote Etesiis nondum spirantibus.
Nam postea flare incipiunt post Canem ēt. Quare totum tempus medium habebit febres acutas,
p̄p caliditatem & humiditatem humoribus in corpore putrescentibus, necnō lippitudines, & dif-
ficultates intestinorum, pro aptitudine partiū, quæ offensionē recipere natura aptæ sunt. Aliæ.n.
alijs magis, aliæ minus passibiles sunt, secundum corporum temperaturas. Nam lippitudines ferè
oēs infestant repleto capite, quibusdam exceptis, quibus oculi p̄ualidi sunt: Difficultates vero in-
testinorū, sicut ipse dixit, eos, qui naturas humidas habēt, & mulieres: hę siquidem viris sunt hu-
midiores. Si igitur totam cōstōnē, tanquam nostra putrefacientem corpora, damnamus: liquet, q
D putredo magis humidis adueniet corporibus. Ipsum siquidem humidum, quod in nostris putret
corporibus, quædam veluti materia est à vi caloris patiens. Humiditas vero ambientis aeris, qua
tenus exiccari non sinit humorū in corpore superabundantiam, eatenus adiuuat vim putrefaciē-
tem. Nihil itaq; mirū, si in talibus constitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores: & pro-
pterea ait febres pituitosis magis aduenire. hi siquidē necessario sunt humidiores. Manēte igitur
putredine in corpore, febres fiūt: si vero per vētrem euacuetur, difficultates intestinorum. Et hæc
per totam æstatē contingent, nisi fiat circa Canis ortum permutatio, de qua ipse in libro de aquis,
locis, & aere transegit post verba paulo antea scripta, post illa videlicet: Difficultates autem inte-
stinorum par est fieri mulieribus, & viris humidioribus. Nam sermonem cōtinuās, scribit in hūc
modum: Et, si quidē superuenerit circa Canis ortū aqua & hiberna tempestas, & Etesiæ perflaue
rint, spes est getis, & quòd autumnus salubris erit: alioq periculum est, ne pueri moriantur & mu-
lieres, minime vero seniores: & ne, q euaserint, in quartanam finiāt, & ipsa quartana in aquam in
ter cutem terminetur. Verum de ijs, quę adiecit in libris de aqua, aere, & locis, cum librum illum
exponemus, diligentius considerabimus. De ijs vero, quæ in præsenti aphorismo proponuntur,
sufficienter est dictum, excepta vna dictione/ex necessitate/ quam non solum apposuit in apho-
rismis, sed etiam in libro de aqs, locis, & aere, ostendens per eam, q rei natura persuasus, non ali-

qua obseruatione ductus ista notauerit. Quoties igitur verisimile sit ipsum vidisse talem constitutionem, vel quot in locis, nunqd bis, vel ter, vel quater? At neq;, si sæpius inquias, adhuc possumus dicere, ꝙ ita semper erit: sicuti neq;, si ex medicina aliqua videris purgatos sex, vel septē homines, dicere certe poteris, ꝙ omnes posthac homines ex necessitate purgabuntur. Quare pro manifesto relinquitur, ꝙ rei naturam Hippocrates sequens, & non aliquam obseruationem, ita scriptitauerit: Necesse est æstate febres acutas, & lippitudines & difficultates intestinorum fieri.

12 *Si vero hyems australis & pluuiosa & serēna* fuerit, ver autem siccū & aquloniū: mulieres quibus partus ad ver inest, ex quacunq; occasione abortiunt: quæ vero parient, imbecilles & morbidos infantes pariūt: quare vel statim intereunt, vel tenues & valetudinarij viuunt. Cæteris vero mortalibus difficultates intestinorum, & lippitudines siccæ fiunt, senioribus autem destillationes, quæ cito interiment.*

* ἰνδ᾽ὡς quam dictionē aliqui serenā, aliqui tepidam, alij clemētē interpretantur, a quibusdam expōgitur.

Contrario modo se habet temperatura duorum temporū, quæ in priore aphorismo dicta sunt, ad temperaturam illorum temporum, quæ in isto dicuntur. Qualis enim erat hyems prius in illo, tale nunc est ver: Quale autem erat in illo ver, talis nunc est hyems. Quòd igitur nō erat in illis necessarium in vere morbos vulgari vehementes, sufficienter dictum est. Nunc autem, quòd hyeme humida quidem ac calida existente, vere autem frigido & sicco, necessariū sit in ipso vere homines ægrotare, monstrandum est. Mulieres itaque, quibus partus ad ver est, ex quacunq; abortiunt occasione. Corpora siquidem humida ac mollia & laxa ab hyeme serēna, facta, ad intimas sui partes aeris ambientis frigiditatem facile admittunt ita, vt infantes, qui longo tempore calori iam sunt assueti, vehementer à frigore percussi, non absq; causa hi quidem prius in vtero, hi vero mox in partu moriantur. Qui vero viui in lucem eduntur, non ferentes subitam ad contrarium mutationem, vel breui post tempore moriuntur, vel exiles atq; insalubres effecti, vix in vita perdurant. Alijs vero, ceu pituitosis, ac mulieribus, difficultates intestinorum ait accidere ex pituita à capite ad ventrem defluente. Hunc enim humorem par est in dicta constitutione plurimū generari, per hyemem quidem capite repleto, circa veris autem initia subito refrigerato: nam cerebrū sua natura generandis pituitosis superfluitatibus aptum est, cum refrigeratum, alimentum conuincere non potest. Inest autem & hoc pituitæ generationi, vt, quæ à forti fit frigiditate, acida euadat, quæ vero à caliditate replente caput, salsa: sicuti sanè, et quæ à pauca fit frigiditate, vel paucam dulcedinem, vel nullam manifestam qualitatem habeat. Ea igitur, quæ fit in præsenti constitutione pituita: propter eam, quæ fuit in hyeme, caliditatem, salsa erit: & hac ratione maxime difficultatem intestinorum generabit, quando longiori tempore mordens atque abradens, intestinum offendet. Nam propter lentorem inter exeundum intestinis adhærens & immorās, semperq; ipsa propter qualitatem detergens, facit intestinorum difficultatem. Iis autem, qui natura calidi sunt ac biliosi, inquit ipse Hippocrates, lippitudines siccas accidere. sic autē vocat eas, quæ sunt sine fluxu. Par autem est calidis ac siccis naturis in sicca ac frigida constitutione, quæ calidam atque humidam excipit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius repletum est in calida atque humida constitutione: frigus autem superueniens, veluti manus quædam extrinseca, comprehēdens ac premens cerebrum, veluti spongiam quandam, exprimit illam, quæ in ipso continetur, humiditatem. Hæc vero delata ab vno loco ad alium, ex ijs, qui faciles sunt ad patiendum, multos generat morbos: atq; ita in ijs, qui oculos habent natura imbecilles, lippitudines accidunt. Nihil vero ex ipsis fluet extra, propter aeris ambientis frigiditatem densantis superficiem exteriorem. Quòd vero Hippocrates ipse omnia, quę diximus, ad causas referat antedictas, manifestum est ex ijs, quæ scripsit in libro de aqua, locis, & aere, in hæc verba: » Pituitosis itaque par est difficultates » intestinorum aduenire, & mulieribus, pituita à cerebro defluente, propter naturæ humiditatem: » biliosis autem siccas lippitudines ob carnis caliditatem ac siccitatem. Quod vero scribitur circa finem aphorismi, Senioribus vero destillationes, quæ subito interimant, ipse in libro de aqua, locis, & aere, per hæc verba scripsit: » Valde autem senibus destillationes propter raritatem, & » venarum colliquationem, ita vt repēte intereant: quosdam vero contingit dextra sinistra've parte » resolutos fieri. Per hæc verba videtur Hippocrates, non quas communi vocabulo destillationes (hoc est κατάῤῥους) consueuimus nominare, quæ scilicet ex capite feruntur ad pulmonem per asperam arteriam, sed omnes, quæ feruntur fluxiones per venas à capite ad partes inferiores. quare & cito interimentes, bene videtur adiectum, quoniam hæ velocem crisim faciunt, cum aliæ diutius perdurent. Quidam vero expositores per destillationes intelligentes illas, quę à capite ad pulmonē fiunt per fauces & arterias, cum negatione, non, hunc scribunt sermonem, hoc modo, Nō cito interimentes, Et recte quidem. Neq; enim frigidæ fluxiones in ipsis concoquuntur, ob ætatem. In quibusdam vero exemplaribus scriptum est, Cito interimentes, quoniam & in libro de aqua, locis, & aere ipse inquit: Ita vt repente intereant. »

13 *Si vero æstas sicca fuerit & aquilonia, autumnus vero pluuiosus & australis: dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, raucedines, atq; grauedines: quibusdam autem & tabes.*

Eandem temperaturam nunc attribuit æstati & autumno, quam paulo antea pronunciauerat

de vere

A de vere atq; hieme, cum ita dicebat: Si hiems sicca & aquilonia fuerit, ver autem pluuiosum & au
strale. Verum ibi quidem in hac constitutione æstate dixit febres acutas, lippitudines, & difficul-
tates intestinorum fieri: nūc vero in hieme dolores capitis, tusses, raucedines, atq; grauedines. Nō
adiecit autem vel ibi æstiuam constitutionem, vel hic hibernam: vt qui vtrunq; tempus suam ser-
uare temperaturam supposuerit. Nā si & in his alia aduenerit aeris ambientis intemperies, erit &
in prædictis morbis propter illam aliqua alia propria intemperies. Verum in illa quidem consti-
tutione, qua dixit hiemem fieri siccam & aquiloniam, ver autem pluuiosum & australe: ipse sub-
iecit causas, ob quas tales morbi æstate fiunt, in libro de aere, locis, & aquis. de præsenti vero con-
stitutione nihil dixit in illo. Nam post duas antea scriptas constitutiones, alteram quidem, in qua
hiemem aqloniam & siccam vult fieri, ver aūt pluuiosum & australe: alteram vero, in qua contra-
rium, pluuiosam & australem hiemem, ver aūt siccum & aqloniū: hanc, quæ post ipsas tertia fue-
rat, de qua præsens est sermo, non etiam adiecit, sed eius loco alteram talem: Si vero æstas pluuio-
sa fuerit & australis, & autūnus similiter: necesse est hiemē fore insalubrem: Deinde per ordinem
quasdam alias, quarum nulla eodem modo, quo ista nūc proposita, se habet. Sed de illis quidem,
cum ad earum expositionē peruenerimus, sermonem faciemus. Nunc vero de ea, quæ ab ipso di-
B citur in aphorismis, agamus, idē nostro sermoni initium facientes, quod etiā paulo ante diximus.
Par etenim est seruare ipsam hiemē similem ei, quæ est naturalis, hoc est frigidam atq; humidam,
quantum hæ duæ qualitates conueniunt tēperatæ regionis habitationibus, de quibus & ipse lo-
quitur & nos paulopost nominatim mentionē faciemus. Seruante itaq; hieme suum temperamē
tum, nulla fortior in ipsa ægritudo consistet, sed tm̄ capitis dolores, tusses, raucedines, atq; graue-
dines, quæ sunt repleti capitis accidentia. Si igitur, vt prius diximus, in vtroq; tempore, æstiuo sci
licet atq; autumnali, fieri pluuias australes contigerit, forte et in ipsa æstate, sin minus, saltē in ipso
autumno vulgabuntur morbi proprij constitutionis humidæ & australis. Nunc vero, cum æsta-
tem siccam & aquiloniam præcessisse supposuerit, autūnum autē humidum & austrinum: par est
non solum quosdam non incipere statim ægrotare, verum & immodicę per ęstatem siccitatis ha-
bere remedium nō mediocre, eam, quę facta est in autumno, humidam constitutionē. Quia ve-
ro totus autumnus talis est subsecutus: necesse erit ijs, qui naturam habēt humidiorem, plus, quā
deceat, repleto capite, nuper dictos casus hieme aduenire: quibusdā autē eorum & phthisin id est
tabem, qui scilicet ad hunc affectum apti natura sunt. Sunt autem apti natura & qui angusto sunt
pectore, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs vero nullus
C quidem fortior morbus aduenier, sed tusses atq; raucedines, & quicunque alij huiuscemodi casus
fient, tempore hiberno capita suscipiēte austrinis pluuijs antea repleta, atq; ita in quibusdam qui-
dem hoc solum efficiente, quòd superfluitas in capite permanens sit ipsi doloris causa. Nullam
siquidem plenitudinē vlla in parte corporis hiems dissoluit. In quibusdam vero coacto amplius
& velut compresso capite expressa materia inutilis, ad loca capiti subiecta descendit: hoc itaq; ve
luti purgatio quędam capitis est & euacuatio. In quibus vero multa materia grauatum caput an-
tea laborauit, nec potuit hibernum frigus tolerare propter maiorem intemperiem refrigeratum,
maiorum est fluxionum subiectis sibi partibus causa.

14 *Si vero aquilonius & siccus, ijs, qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet: reliquis autem erunt*
* Al. diuturnę. *lippitudines siccæ, & febres acutæ, & grauedines, non nullis vero & atræ biles.*

Hic sermo nunc dictus liquet, quòd non est integer aphorismus, sed pars secunda vnius apho-
rismi, cuius priorem partem nuper destitimus explanare. Nam manente cōmuni ea, quę est, ęsta-
tis dispositione vtrisq; sermonibus: prior quidem pluuium & australem ab ipsa supponit autum-
num, secundus vero, qui instat, siccum & aquilonium. Quòd vero nil differt, siue siccum, siue
D squallentem, siue inaquosum dixerimus, vnicuique est manifestum. Ambobus ergo temporibus
squallidis & siccis effectis, humidæ quidem naturæ non modo nihil offendentur ex tali constitu-
tione, sed potius aliquam sentient vtilitatem. Causam vero ipse dixit in libro de aquis, locis, &
« aere, scribens in hunc modum: Pituitosis vero hæc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim, atq; ad
« hiemem minime laxi perueniunt, sed exiccati. Reliquis vero, qui nō sunt tali natura prediti, lip-
« pitudines siccæ, febres acutæ, atq; grauędines accidunt, & non nullis eorum atræ biles. Causam
« vero horum generationis, ipse in libro nuper dicto, his verbis explicat: Biliosis vero hoc est ini-
« micissimum, quia valde exiccantur, & lippitudines his siccæ eueniunt, & febres acutæ & diutur-
« næ, quibusdam vero & atræ biles. Deinde causam subinferens, inquit: Bilis enim pars humi-
« dissima atque aquosissima exiccatur atque absumitur: crassissima vero & acutissima linquitur, &
« sanguis pariter eadem ratione: ex quibus hi morbi ipsis contingunt. Hæc itaq; à nobis in propo-
sitas constitutiones dicta sunt sufficienter. Cur vero de his solis constitutionibus fecerit mentio
nem Hippocrates, cum & plures aliæ sint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare viam
ac rationem, qua quispiam vtens, omnes constitutiones complecteretur. Est autem talis. Primū
igitur incipere est necessarium, veluti ab elementis, à simplicibus aeris ambientis intemperatu-
ris, atque ipsas diuidere in valde paruas, valde vehementes, ac medias: & tum dicere de qualibet

earum

earum, quæ dictæ sunt intemperaturarum in singulis tẽporibus contingẽtium, quos scilicet morbos sm̃ vnamquãq; naturam generabunt. Post hac duorum tẽporum intẽperaturas inuicem cõnectere, quemadmodum conatus est nunc Hippocrates facere. His vero trãsactis omnibus, deinceps trium temporum coniungere omnes omnibus intemperaturas, deinde quatuor. Sic enim foret integra atq; perfecta meditatio. Hæc igitur & nos forte aliquãdo, si plus otij nacti fuerimus, seorsum scribemus. Sufficiat autem in præsentia hoc dixisse solum, quòd paucos admodũ intemperaturarum complexus scripsit Hippocrates, adeo vt hæ potius quoddam exemplum videantur, quàm pars aliqua effatu digna totius circa talia disciplinæ. Dicemus autem plenius de ipsis, cum librum de aquis, locis, & aere, & de Epidemijs primum exponemus. Quod vero paulo antea sum me dicturum pollicitus, nunc adiungens, in ipso finiam orationem, intelligere nos enim oportet omnes, de quibus scripsit Hippocrates, cõstitutiones, in locis terræ habitabilis temperatis fuisse: exceptis ab hoc sermone Thraciæ locis, quæ à mari distant. Hæc enim in frigiditate atque humiditate modum excesserunt: sicuti & quæ ad Ægyptum ac Libyam attinent, loca calida sunt ac sicca: exceptis & hic illis, quæ mari adiacent locis. In frigidis enim, quales sunt circa Thraciam ac Pontum regiones, quoniam loca mari adiacentia, humilia sunt: ob hãc causam calidiores habent temperaturas. In calidis vero, quales Ægyptus ac Libya: quoniam æstate à ventis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus sunt calida ijs, quæ ad mediterranea recesserunt. Zona vero exquisitam habens temperiem, ac media orbis terrarum, est, quæ per Gnidum, & Co, & quæcunque loca non multum ab his recesserunt, vel ad aquilonem, vel ad austrum. Oportet autem, vt temperatam zonam nominatam ab ijs, qui talium habẽt peritiam, perfecte intelligas, excogitare quandam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea, quæ dixi loca. Quidam autem astronomi non zonas, sed parallelas, id est æquidistantes vocant tales in terra habitationum similitudines, quæ ab ortu ad occasum protenduntur. Sermo igitur ab Hippocrate habetur de ijs præcipue, quæ diximus, locis. Ordo autem temporum, sicuti ipse sæpius in libro Epidemiorum ostendit, & sicuti ij, qui hoc studio excelluere, scripserunt, hic est: Ortus Pleiadum, principium est æstatis: post quem Canis ortus oporam appellatam inchoat, quam etiam secundam partem æstatis vocant. Post hanc Arcturus oriens, initium facit autumno. Deinde occasus Pleiadum, hiemis principium adducit. Et inde, quod hiemem sequitur æquinoctium, veris exordium affert.

Ex anni autem constitutionibus (quod in totũ dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores et minus mortiferæ. 15

Quòd melius fuisset inter antea scriptos aphorismos, in quibus agit de temporum constitutione, hunc primum scribere aphorismum, quem nunc præ manibus habemus, ex ipsis rebus didicimus, quoniam ad confirmandos priores aphorismos hoc etiam egimus. Et hoc ex necessitate didicimus: qm̃ prius est natura atq; doctrina, simplex composito. Post illum igitur aphorismum cuius initium est: Austri hebetantes auditum, caliginosi, caput aggrauantes, pigri, dissoluentes. primo loco ponemus illum, cuius principium: Quotidianæ constitutiones, aquiloniæ quidẽ corpora in vnum cogunt. Secũdo loco hunc nunc propositũ: in quo ex oĩbus anni constitutionibus siccitates imbribus anteponit, & hoc cũ ratione. Nã in siccitatibus superfluæ humiditates dissoluuntur: per imbres aũt intra corpus collectæ putresiũt, nisi quis singulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit p̱ balneas euacuatio, parua est, & solã fere cutẽ euacuat: quæ aũt sunt per carnẽ et partes solidiores dispersę superfluitates, haud sufficienter balneis euacuãtur. Neq; tñ ea, quæ fit per purgãtia pharmaca, superfluitatum euacuatio idonea est. Nam valde indigẽtibus, & ex longis interuallis vtilis est. Earum vero, quæ quotidie generantur in corpore, superfluitatũ euacuatio minor est, q̃ vt exigat purgantis pharmaci operationẽ. Si vero quispiam voluerit bis in mẽse, aut semel saltẽ ea vti, veritus ne superfluitatum multitudo aggregetur: pręter id, q nocebit, corpora etiã in malã trahet consuetudinẽ. Alimẽti siqdem pars vna serosa est & humida, quæ ipsi gratia distributionis admiscetur. Altera veluti fuliginosa* superfluitas, quæ in plurimis cibis, quicunq; sunt peiores, continetur: hæc naturæ operationem subterfugit, cum neq; assimilari corpori quod nutritur, neq; agglutinari queat. Hæ igitur oẽs diebus singulis sunt euacuandæ: verum magis in siccis constitutionibus euacuantur, q̃ in humidis: atq; ideo has dixit esse salubriores.

* Al' lutosa, ac fæculenta.

Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiũt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ. In siccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articulorũ morbi, stillicidia vrinæ, & difficultates intestinorum. 16

Febres quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non est mirum: siquidem ægroti ad morborum solutionem egent coctione: plures autem humiditates non nisi in longo tempore concoqui possunt. Accedit ad hoc, quòd frigidiores & magis pituitosi generantur humores in multitudine pluuiarum: sicuti contra in siccitatibus biliosiores. quare in temporibus pluuiosis febres erunt diuturniores, in siccitatibus autem acutiores. Alui aũt profluuia in tẽporibus pluuiosis rationabiliter euenire ex humorum superabundantia per aluum expurgata non est obscurũ:

sicuti

A ficuti etiam,ꝙ eifdem temporibus putredines fiāt,quoniam perfpicuum eft humida ficcis magis
effe putredini obnoxia.Sūt vtiq; & morbi comitiales,& apoplexiæ,morbi ex pituita ortum habē
tes. Angina autem fit non nunquam fuperfluitatum multitude ad fauces collecta : fit etiam ma-
gna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus.Quód aūt in pluuiofis tēporibus fluxio-
nes,& potiffimum ex capite veniētes fuperabundent,& manifeftum eft, & dictum à me fæpius.
In ficcitatibus aūt & tabidos morbos ait abundare,& lippitudines, & articulorum paffiones, &
ftillicidia vrinæ,& difficultates inteftinorum,fatis (vt mihi videtur) indiftinctum de hifce faciēs
fermonē.Morbi fiqdem tabidi has duas fequuntur conftitutiones : vnā fumme frigidā,ob quam
nō nulla ex vafis,quæ funt in refpirationis inftrumētis, dirūpuntur:alteram,quæ coniunctam ha
bet cum caliditate humiditatē,quarum occafione caput repletū mittit ad pulmonē fluxiones.fic-
cam vero cōftitutionē,quę tñ quo ad caliditatē & frigiditatē naturaliter fe habeat,omnia potius,
quàm tabitudines, cōfequunt.Quare mihi vidētur nō nulli fuiffe coacti de oculis,tabitudines in
telligere,vt fit fermo huiufcemodi:In immoderatis aūt ficcitatibus lippitudines tabidę fiunt, hoc
eft ad tabem oculorum terminantes:ex qua fiunt extenuati ac ficci plus,ꝙ naturæ conueniat, fa-
cta fimul & ipfa pupilla anguftiore, exiccatis videlicet humoribus, à quibus diftenta moderate
B quidē,modum feruabat naturę cōuenientē:plus vero,ꝙ oporteat,ad prauā latitudinem extende
batur.Si vero ipfas per feipfas dictas lippitudines intelligamus,verbū ficcas adiungemus. Dixi-
mus aūt paulo ante,caufam,ob quam ficcę lippitudines in magnis fiant ficcitatibus.Iam vero ar-
ticulorum morbi,q quidē ex fluxionibus fiunt,nullo modo in immodicis ficcitatibus fient. Qui
vero ab aliqua acrimonia accidunt,fi & caliditas immodica acceſſerit,tunc folū euenient. Quas
igitur articulorū paffiones in ficcitatibus dixerit fieri,dignū eft inqfitione.Si enim imodicę factę
confumpferint articulorū humiditatē:difficilē fanè quēdam motum ob ficcitatē efficiēt:forte ve-
ro & dolorē non nunq̄:eam vero paffionē, quam arthritin vocant,haudquaquā efficient:nifi qf-
piam omnem articulorum dolorem ita velit noiare. Atqui ipfe in libro fecundo Epidemiorum
« ita inquit:In Æno famis tempore,qui leguminibus vefcebantur,infirma habebāt crura: qui oro-
« bos comedebant,genuum dolores patiebantur.non arthriticos,fed genua dolentes ipfos appel-
lauit.Quifpiam vero fortaffe refpondeat non vnius articuli dolorem, fed multorum fimul arthri
tin noiari:& idcirco genua dolētes, nondum arthriticos appellari.De morbo igitur,qui arthritis
noiatur,hæc dubitaffe fufficiat.De vrinæ vero ftillicidijs deinceps videamus. Neq; enim ad ficci-
tates & ipfæ fimpliciter confequuntur,nifi tribus adhibitis diftinctionibus, quarū prima eft im-
C modica ficcitas,fecunda,fi caliditas adiungatur,tertia,fi frigiditas : de quibus non fecit mentionē
Hipoocrates:fed,vt dixi, ficut libeat omniū anni cōftitutionū naturā inueftigare, fic ipfum face-
re oportet.Erit aūt fermo exēplo manifeftus huius ꝓpofitę cōfiderationis.Nā immodica ficcitas ī
naturis bene tēperatis aliā efficit corporis difpofitionē,aliā in ficcis,velut & in humidis aliā:fic &
in calidis ac frigidis,aliā in vtraq; faciet difpofitionē:fecundū ēt coniugationes fimpliciū intēpe-
raturarū,aliam qdē in calida & ficca:differentē aūt ab ipfa,in frigida & ficca:& in reliquis duabus
eodē modo.Sicuti vero fimplicē paulo antea feruantes aeris ambiētis tēperaturam, in vnaquaq;
natura propriam dicebamus facere difpofitionem:fic compofitam fupponētes, in vnaquaq; rur-
fus natura futuras difpofitiones confiderabimus.Erit aūt compofita ficca aeris ambientis confti-
tutio,quando frigiditati,vel caliditati adiungetur, quanꝗ & fimplex videbatur quodā modo &
ipfa compofita:Nam mifcebatur bene tēperatę conftitutioni medię inter immoderantiā vtranq;,
eam,quę eft fm caliditatem,& eam,quę eft fm frigiditatē. Cum vero conceffum fit in doctrinis,
fimplices qdem intēperaturas effe eas,quæ fecundum vnam qualitatem à modo naturæ receffe-
runt,non fimplices autem eas,quæ fecundum plures:non fine ratione,cum aer ambiens, ea, quæ
eft fm ficcitatem & humiditatem,oppofitione,fuerit male temperatus:in altera autē, quę eft fm
D caliditatem & frigiditatē,bene tēperatus:fimplicem dicemus effe intēperaturam. Hac igitur ha-
bita in omnibus confideratione,non eft obfcurum,quàm prolixus fiet fermo de reliquis conftitu
tionibus,& nunc propofitus de vefica. Nam vrinę ftillicidia fiunt & propter acutiem vrinæ,&
propter vis retentiuæ,quæ eft in vefica,imbecillitatem:quę rurfus imbecillitas ex immodica intē
peratura cōtingit.Cum vero octo fint immoderātię,in fingulis earum debilis vefica erit : atq; id-
circo ad eam vrinę ftillicidia confequētur.Iam vero & vrinarum acrimoniæ à quibufdam fiūt in-
tēperaturis,fed potiffimum ab ea,quę eft fecundum caliditatem,deinde ab ea, quę eft fecundum
caliditatē & humiditatē,tertio ab ea,quæ eft fecundum humiditatē.Fiet itaq; et ob hęc vrinę ftil-
licidium,demptis ijs,quæ funt proprię vefcę paffiones,ad quas vrinę ftillicidia cafus ratione cō-
fequuntur:veluti cum ob vlcus,aut eryfipelas,aut abfceffum in ea factum, vel inflammationem,
aut tale quid aliud, vrinę ftillicidium contigerit. Nunc enim non de his fermo exiftit, fed folum
de illis,quę aeris ambiētis ratione proueniunt:ficuti neq; de illis,quę ex malo victu habent occa-
fionem.Quæ vero in vrinę ftillicidio funt dicta,hęc etiam à nobis dici cogites in difficultate inte
ftinorum,de qua neq; ipfe idem cum Hippocrate fermo.Difficultas enim inteftinorum non fim-
pliciter ad ficcitates cōfequitur,nifi prius diftinctio adhibeatur,primum quidem vt fit exuperās
ficcitas,deinde vt aer ambiens fecundum caliditatē & frigiditatem permutetur, poftremo vt na-

turę

turæ corporum patientes considerentur. Non est autem æquum adeo de Hippocrate dubitare, B ꝙ primus talis conditor contemplationis,non totam perfecerit, quantum de Diocle primum, & post ipsum de Mnesitheo,tum multis alijs medicis,qui veras Hippocratis vias ingressi, multa sibi particulatim elaborãda proposuerunt. Cum enim deceret eos, si quicquam aliud, eam quoq;, quæ de temporum cõstitutionibus est, cõtemplationem,vt paulo antea supposui, articulatim distinctéq; tractare,totamq; elaborare,ipsam omnino contempserunt.Nos vero id facere aggrediemur proprio his dicato opere,si prius hæc,quæ præ manibus habemus,absoluerimus.

Quotidianæ autem constitutiones,aquiloniæ quidẽ corpora densant,& bene firma,& bene mobilia,bene colorata,& melius audientia faciunt,& aluos exiccant,oculos mordent,& si pectus dolor aliquis prius obsederit,dolorẽ augent. Austrinæ dissoluunt corpora,& humectant,auditũ obtundũt,capita aggrauant,& vertigines faciũt, oculis atq; corporibus difficilem motum præstant,& aluos humectant. 17

Cum frigidus ac siccus ventus sit aquilo,omnes corporis consumit superfluitates.Robur autẽ adijcit ipsis instrumentis ex eo,ꝙ astringit,& in vnum cogit densando substantiam. Ob hoc igitur(vt inquit)omnia meliora fiunt secundum animales & naturales operationes. Nam animales quidem operationes ostendit per ea verba/Bene mobilia/,&/melius audientia/: Naturales vero F cum inquit/Bene colorata/.Commune autem vtrisq; bene firma ac robusta esse. Et clarum est,ꝙ ex vno sensu auditus,veluti exemplo quodam, etiam de alijs ostendit. Hæc igitur bona adsunt aquilonijs constitutionibus,quibus maxime perfruuntur,qui salubre corpus habent,et ex his ipsis humidiores.Adsunt vero & mala quædam hisce constitutionibus,verum parua, & non similia malis,quæ auster affert.Cur enim non parua sint,aluum cohiberi,morderi oculos, & præcedẽtes dolores pectoris exacerbari? Nosces autem ipsorum paruitatem australibus comparans constitutionibus,quas dixit dissoluere corpora. Maximum enim est hoc malum ad omne opus vitale ac animale:Non paruum aũt aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De vertiginibus autem (ἰλίγγους græce vocant)quid dicere oportet? quæ proximæ sunt morbis comitialibus, & ijs,quos apoplexias nominant. Ilingos enim est tenebricosa vertigo,quę fit,cum humor cum crasso spiritu in capite mouetur,& iccirco præcedit epilepsiam & apoplexiam. Sed & difficilem (inquit) præstant oculorum & totius corporis motum. praui autem sunt & huiuscemodi casus. Solum autem inest ipsis hoc mediocre,quod aluos reddunt humidiores.Hoc autẽ & alia omnia efficiunt, maxime quidem propter humiditatem:sed & insuper etiam propter caliditatem.Id autem,quod in initio sermonis scribitur,melius ordinẽ commutasset, vt primum quidem foret verbum/humectãt/ G secundum vero/dissoluunt/deinde ea,quę deinceps sequuntur.Quia enim humectant,ob hoc et singula alia operantur,coadiuuante ad hæc & caliditate. Fiunt siquidem operationes per solidas animalis partes,quæ vere sunt eius partes.Aggrauantur autem hę,quapropter & deterius operãtur,propter humiditatum excessum.

Per tẽpora anni,vere quidem & primis æstate pueri,& qui hos sequuntur ætate,optime degũt,& sani sunt maxime: æstate vero & autumno vsq; ad aliquid,senes:reliquum,& hyeme,qui mediam ætatem habent. 18

Non solum in ętatibus,verũ & in omnibus alijs,quę secundum tẽperaturam,vel modice se habent,vel immodice,siquis sermonem in hoc loco Hippocratis examinauerit, verũ inueniet. Naturis siquidẽ,ætatibus,& regionibus bene tẽperatis,optimum tẽpus est,quod optimam habet tẽperiem:cum eũ,quo præditæ sunt,habitum non permutari,sed conseruari desiderent, qm̃ omne, quod est,à similibus quidẽ conseruatur,à contrarijs autem transmutatur. Quare puerorum ætas, adhuc aũt magis adolescentiũ(hęc enim est omnium ætatum optima)vere optime degunt:& eadem ratione quæcunq; vel regiones,vel naturæ sunt bene tẽperatæ. Adiunxit aũt veri principiũ æstatis Hippocrates,in latum extendẽs vniuscuiusq; theorematis vtilitatem.Magis autem exqsi- H tus sermo fuisset,si ita scripsisset:Adolescẽtes vere,pueri æstatis principio optime degunt.In senibus vero propter temperaturæ frigiditatem æstas vtilissima est:sicuti ijs,qui in ętatis vigore consistunt,hyems maxime confert. Hæc enim contraria est illi,quæ in his fit ex bilis multitudine, intẽperatuæ.Sic & naturarum,biliosiores quidem hyeme optime degunt pituitosiores autem,ęstate: bene autem temperatæ,vere.Similiter & regiones,quæ quidem sunt bene temperatæ, optimum ver habent:ex alijs vero frigidę ęstatem,hiemem vero calidæ.Iam vero pessima tempora vnicuique ętati atq; naturę & regioni,ex ijs,quæ dicta sunt,possumus inuenire.Nam pęssima sunt optimis maxime contraria.Eadem ratione & media inuenies inter optima & pessima. Illud prętereaanimaduertere oportet,ꝙ ver quidem optimum dicitur esse adolescentibus, alijs vero omnibus medium:Neque enim optimum est,neque pessimum.Sic & ad naturas & regiones se res habet. Autumnus omnibus vtiq; malus est,ętatibus,naturis,ac regiõibus. Ex ipsis tamen per autumnũ minus,quam aliæ,calidæ & humidæ læduntur.

Morbi oẽs quidem in omnibus temporibus fiũt,quidã vero magis in quibusdam ipsorum & fiunt & excitãtur. 19

Si ambientis aeris temperatura sola esset morborum causa: tũc omnes quolibet tempore illos

morbos

A morbos pateremur, qui sunt accommodati naturę temporis. Nūc vero, cum etiam ob errata, quæ in victu contingunt, morbi fiant: omnes quidem in omnibus tēporibus fient, plures vero in singulis temporibus naturæ temporis accommodati. Non parum autem in his confert & differentia naturarum. Neq; enim similiter ab eadem causa calidum corpus, vt frigidum, offendi aptum est, vel humidum, vt siccum: neq; temperatum æqualiter istis, neq; illis, quæ secundum aliquam qualitatum coniugationem à bono temperamento recedunt, vt antea diximus.

20 *Vere etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia sanguinis, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & tusses, & lepræ, & impetigines, & vitiligines, & pustulæ vlcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum morbi.*

Et quo modo antea recte ab eo dictum videretur, Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, cum multæ in eo fiant passiones? Videtur siquidem magis quodlibet tempus adæquare morborum, quos generat, varietate. Furores etenim, & atræ biles, & morbi comitiales, & anginæ sunt morbi autumnales: grauedines autem, & raucedines, & tusses, sunt hiemales. De æstate autem ipse deinceps dicet, communionem eius ostendens ad ver: Æstate vero quædam horū, B hoc est prius dictorum in vere: Ex superabūdanti autem, præter alia tempora, ver profluuia sanguinis, lepras, impetigines, vitiligines, pustulas vlcerosas plurimas efficit, tuberculaq;, & articulorum morbos. Sed certe hæc, quæcunq; sunt verni temporis propria, omnia periculo vacant: tātumq; absunt, vt aphorismum illum falsum ostendant, in quo dixit: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum: vt potius ipsum videantur confirmare. Nam hoc ipso tempore profundum corporis expurgatur vitiosis humoribus à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepræ, & vitiligines, & impetigines, & pustulæ quædam vlcerosæ multæ generantur. Alio vero modo in tuberculis, & articulorum morbis, profundum corporis expurgatur, vitiosis humoribus ad loca viliora transpositis. Quòd autem profluuia sanguinis, & multitudinem & vitium humorum euacuando, cohibeant morbos, qui ex ipsis oriuntur, perspicuum existit. Si vero aliquod corpus bonos humores habēs, vernum tempus excipiat: hoc seruat saluberrimum, nihil innouans ex propria natura: nō sic æstas, vel autumnus, vel hiems. Hęc enim tempora etsi purum corpus, & omni vacans reprehensione suscipiant: illa flauam bilem vltra modum generare solet, hic atram, hiems vero pituitam. Tale quiddam enim vere contingit, quale in exercitationibus euenire videmus. Etenim hæ quoque sunt saluberrimæ. Verum, si hominem vel pituita, vel flaC ua bile, vel atra, vel ipso etiam sanguine plenum, volueris ad exercitationē perducere: aut ei morbum comitialem, aut apoplexiam efficies exercitatione: aut, si hęc mala non euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidat insanabilem. Multi vero cum febricitare cœpissent: propter exercitationes acutissimis morbis fuere correpti. Quibus vero vicē purgationis humorum, qui sunt in profundo corporis, exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantiam: his & vlcera, & scabies inde generantur. & hoc innuens dice " bat Hippocrates, Si impurgatus laboraueris, vlcera erumpent. Et quidem verno tempore calor aeris ambientis humores diffundēs educit ad cutem: atq; hoc quoq; opus ipsius, exercitationibus simile existit. Non solum autem exercitationum operibus, veris opera assimilantur, sed & earum naturæ, cuius opus est & occultam per totum corpus facere transpirationem, per quam excernūtur superfluitates, & corpus in morbis varijs modis expurgare.

21 *Aestate autem non nulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres plurimæ, et {quartanæ,} & vomitus, & alui profluuia, & lippitudines, & aurium dolores, & oris vlcerationes, et genitalium putredines, & sudamina.*

D Æstate inquit & non nullos ex vernis morbis fieri, circa initia eius videlicet. Nam, quæ fini veris continuantur, sicuti similem habent temperaturam cum vere, ita & in morborum generatione communicant. Inquit enim alios quosdam æstate generari illi proprios, veluti febres continuas, & ardentes, & tertianas: & (vt simpliciter dixerim) quæcunque ex flaua bile, mala corporibus accidunt. Nam & vomitus bile per summa natante fiunt, & ventris profluuia ad inferiora defluente. Lippitudines quoque æstate plurimæ fiunt vtpote repleto capite. Sic & aurium dolores, & alia similia æstate corpus patitur ex capitis repletione, aliàs ad alias corporis partes superfluitatem deponentis. Oris autem vlcerationes, quòd propter biliosum humorem contingant, perspicuum existit. Genitalium vero putredines, non simpliciter, sed quando æstas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit vētus, aut auster in ea abundauerit. Nā, cum plurimū à modo naturæ recesserit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalium tantum putredines facit, sed cuiuscunq; partis alterius: qualis est illa, quæ scribitur in tertio Epidemiorum constitutio, & quę in secundo circa eius initia. Quæ vero paruæ sunt aeris euersiones, genitalia tangunt, vt quæ ob humiditatem ac caliditatem ex quacunq; occasione sint parata putrescere. Quare, cum propriam æstas seruauerit temperaturam, qui multis superfluitatibus infestantur, quando hæ aliquam ob causam ad genitalia defluxerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudamina au-

tem è

tem ē genere pustularum sunt in summa hærentium corporis parte, quæ instar vlcerum cutem E
exasperant. proueniunt autem, quemadmodum & ipsum ostendit nomen, propter multos sudo-
res, qui vel biliosiores, vel omnino mordaciores existunt. mordent enim hi cutem, & prurigino-
sam efficiunt, & per modum vlcerum exasperant.

Autumno vero & multi æstiui morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ inter cutē, & ta- 22
bes, & stillicidia vrinæ, {& difficultates intestinorū}, & leuitates intestinorū, & coxendicum dolores, & angi-
næ, & anhelationes, (quas græci asthmata vocant) & ilei, & morbi comitiales, & furores, & melancholiæ.

In autumno (inquit) & æstiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc æstiuo humore
in ipso, flaua bile scilicet. Neq; enim, sicuti æstas veri superueniens humores euacuat, ita & autū-
nus æstiuos, sed contrarium ex toto accidit. nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Cum ratio
ne igitur æstatē inqt non nullos ex morbis vernis generare, autūno vero non ex æstiuis aliquos,
sed multos. Nam & quartanas febres in hoc ipso tpe fieri inquit, quia scilicet ex atra bile ortū ha-
bent, quæ duplicē habet generationē: alteram quidē ex flaua bile superassata: alterā vero ex san-
guine crasso. Fiunt aūt & erraticæ febres in autūno, propter tēperaturæ inæqualitatem: Et lienes
magni, ob atræ bilis superfluitatē. Et aqua inter cutē ex liene cōtingit. Et, si qua dispositio tabida F
in dubio est, maxime autūno deprehēditur propter frigiditatē, siccitatē, & tēporis inęqualitatem,
nihilominus aūt & propter humorum prauitatē. Fiunt quoq; ob easdēm et causas eo tpe potissi-
mum vrinæ stillicidia. Nam vesica in inordinatis ac repentinis ad calidum & frigidum permuta-
tionibus, refrigeratur: &, quæ ex malis humoribus fiunt acritudines, ipsam molestant: tum præ-
sertim, cum facta ad frigiditatē subita commutatio, eos, qui antea difflabantur, & per sudores eua
cuabantur humores, ad vesicam conuerterit. Lęuitates vero intestinorum sunt veloces & sine vl-
la omnino transmutatione ciborum deiectiones, aut propter exulcerationē in superficie ventri-
culi aut intestinorum, quæ eorum modo fit, quo illę, quę in pueris græco vocabulo aphthæ, id est
oris vlcera nominanē: vel propter potētiæ retinētis imbecillitatem. Quorum primum ex morda-
cibus, & substantiā tenuē habentibus humoribus fit: secundum vero ex magna vētriculi atq; in-
testinorum prouenit intemperie. Hęc autem ambo maxime autūno fieri contingit. Coxēdicum
autem dolores ex malignitate humorum, & frigiditate fieri par est. Anginæ vero ex biliosis hu-
moribus ortum habent, q ad fauces autumno decumbunt: ab illis, quæ vere fiunt, differētes, quo-
niam illæ sunt quodam modo pituitosiores. Iam vero asthmata, id est anhelationes, tum propter
humorum motum ad partes interiores, tum propter frigiditatem fieri consueuerunt. Propter G
hæc eadem, & qui ilei, id est voluuli, nominantur. sunt autem cibi superfluitatum, quæ per aluum
inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte fiunt ex alicuius intestinorum partis
inflammatione. Maxime vero par est, vt in frigido, sicco, inæquali, & malos gignente humores
tempore, partes ad ventriculum atq; intestina attinentes offendantur. Nam, qui in æstate tenues
& bene mobiles humores sunt generati, autumnus excipiens, qui frigidus simul atq; inæqualis
existit, ad profundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiam intestina. Morbi vero comi-
tiales accidunt ijs, qui naturam habent ad hanc passionem procliuem, propter repentinam ad cō-
traria transmutationem. Calor enim media die, frigus vero in prima & vltima parte fit. Nihil au-
tem adeo comitiales accessiones, sicuti talis varietas, aptum est generare. Furores vero ob tenuiū
ac biliosorum humorum eueniunt malignitatē: sicuti melancholiæ ex atra bile, de qua pauloante
dictum est.

Hyeme vero morbi laterales, et pulmonis inflāmationes, grauedines, atq; raucedines, tusses, dolores pectoris & 23
laterum atq; lumborum, capitis dolores, vertigines, & apoplexiæ.

Hyemales morbos post autūnales exponēs, non eodem modo, sicuti prius, dixit, neq; q hye- H
me multi ex autumnalibus. Atqui prius in æstiuis ipsos comparans vernis, ita dixerat: Æstate au-
tem non nulli horum: In autūnalibus autem, Autumno vero & æstiuorum multi. Nunc aūt mor-
bos hyemis simpliciter connumerauit, vel ex communi volens hoc quoq; in loco nos aliquid di-
ctorum subaudire, vel simpliciter enuncians nihil autumnale tempus cum hyemali communica-
re. Atqui primas partes hyemis rationabile est, & ita experientia comprobatur, cum autūno mor
bos communicare. Inquit enim & ipse: Æstiuæ quartanæ magna ex parte fiunt breues, autumna
les vero longæ, & magis, quæ ad hyemem coniungūtur. nisi quis dixerit ipsum de illis, quę in ex-
trema autumni parte generantur, facere mentionē. Verum morbos hyemis proprios hosce vult
esse, morbos laterales & pulmonis inflammationes, quoniam instrumenta respirationi seruien-
tia, frigiditate læduntur: cum alia ita bene possimus obtegere, vt nihil, aut minimum sentiant am-
bientis frigiditatem. Respirationem vero nemo potest cohibere, neque aliter datur respirandi fa
cultas. Ob hanc igitur ipsam frigiditatem, tusses hyeme maxime fiunt, & laterum dolores: ob ean
dem ēt caput oblęsum, grauedines, tusses, atq; raucedines operatur. Fiunt aūt sicuti dolores late-
rū ob frigiditatē, sic & capitis atq; lūborum, et omniū partium neruosarū. Vertigines quoq;, cere-
bri læsiones consequuntur, sicuti & apoplexiæ. Nam & hæc passio fit, cū caput repletū est pituita.

In ætatibus

24 A *In ætatibus autem talia contingunt, paruis & nuper natis puerulis oris vlcera (quæ aphthæ vocantur) vomitus, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.*

Quæ ad ætates attinent, diligentius elaborauit, q̃ quæ ad anni tempora, facta in minores partes diuisione. In puerulis igitur nouiter natis ait fieri aphthas: Sic autem Græci vocãt vlcera, quæ summam oris occupant partem, ob mollitiem maxime facta instrumentorũ, quæ neq; tactũ, neq; qualitatem lactis sustinent, quod non paruã in se serosam continet partẽ. Hęc autẽ pars vim habet abstergendi. Quare nõ est mirũ, si in corporibus mollibus quasdam per summa facit exulcerationes. Vomitus aũt tunc his fieri par est, propter lactis, quod assumunt, multitudinẽ. Vigiliæ vero haudquaq̃ ipsis sunt assuetę, vt qui maiori parte temporis dormiant: nisi forte ob ipsam passionẽ fieri infantibus vigilias opinetur. Quoniã vero somni abundantia ipsis maxime secundum naturam inest, Pauores etiam per somnum infantibus adsunt, ijs pręsertim, qui sunt natura edaciores: quando loca ad ventriculum pertinentia sensu quidẽ vigeant, sed imbecillia existant: cibus vero corrumpitur. Nos siquidem obseruauimus, non in tantillis solũ, sed etiam in ætate perfectis, terribiles fieri per somnos imaginationes, qñ multi & vitiosi humores grauant & mordent ventri- B culum, præsertim ipsius os. Hæc enim particula præcipuum habet sensum. Vmbilicorum autem inflãmationes nõ multo antea præcisorum, non sine ratione nouiter natis puerulis accidunt, non secus, ac siqua alia pars foret vlcerata. Verum & aurium humiditates passionibus annumerat, quãuis palati & narium in eodem numero non ponat, qm̃ naturæ conuenit per nares atq; palatũ cerebri superfluitates per deriuationem expurgare: & fit hoc etiam ijs, qui sunt ætate perfecta. A natura autẽ aliena est expurgatio per aures. Verum & infantibus etiam per aures cerebrũ expurgatur: & recte Hippocrates inter proprias huius ætatis passiones, etiam aurium scripsit humiditates. Est siqdem & totum corpus nouiter natis puerulis maxime humidũ, adeo vt & ossiũ natura in ipsis potius cerea, q̃ lapidea videatur. Præ cæteris vero partibus cerebrum admodum humidum existit, quod etiam in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non absq; ratione in puerulis, cum superfluitates abundent, per omnia foramina excernuntur.

25 *In progressu vero, cum iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines, febres, conuulsiones, alui profluuia: & maxime cum caninos edunt dentes: & ijs præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent.*

Prurigines quidem gingiuarum fieri, cum dẽtes pullulare incipiunt puerulorum, nihil mirũ. C Prurigo enim (græce ὀδαξισμὸς,) pruritus quidam est cum exigua quadam molestia. Febres vero & conuulsiones atq; alui profluuia accidunt pueris, qui iam dentire incipiunt, & non adhuc morantur, quemadmodũ & ipse ostendit inquiens, Et maxime cũ caninos edũt dentes. Liquet autẽ, ꝙ perforatis gingiuis à dentibus prodeuntibus, hi casus eueniunt, quemadmodum vbi stimulus infigitur carni: & sanè plus dentes affligunt, q̃ stimuli. Hi siquidem semel firmati, in membro quiescunt, cui ab initio infixi sunt: dentes vero tm̃ procedunt, quantum augentur. Febricitãt ergo hac ætate pueruli & propter dolores, & vigilias, & inflãmationes. Conuulsiones aũt eis accidũt tum propter hæc, tum propter crudũ alimentum, & quia neruosæ partes nondum satis validæ sunt. Ad hæc omnia etiam ex necessitate, ventris profluuia consequũtur, qm̃ alimentum non bene coquitur neq; distribuitur. Quod autẽ dicitur, Pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent, ad conuulsiones refert: cum his maxime pueris dicat cõuulsiones fieri, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. Tales enim plenũ corpus habent, & abundans superfluitatibus, & ideo {cõuulsionibus facile capiuntur: maxime vero} naturas has conuulsiones offendunt.

26 *Cum vero iam magis adoleuerint, tonsillæ, & vertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos Græci asthmata vocãt, calculi, lũbrici rotũdi, ascarides, verrucæ, quas Græci acrochordonas vocãt, satyriæ, strumæ, & alia tubercula, sed præcipue antedicta.* D

Primum qdem scripsit de recens natis puerulis, dein de illis, qui dentes edunt: nũc vero de ijs, qui mediam habent ętatem inter illos, qui iam dentes ediderunt, & qui sunt pubertati proximi. Nam deinceps sequenti aphorismo illorum commeminit, qui quartum ab ijs ordine locum obtinent. Verum tertiam ætatem, quæ nunc proponitur, quæ vsque ad duodecimum & tertiumdecimum annum progreditur, multis capi ait passionibus, quarũ primas tonsillas (græce paristhmia) nominat, quæ sunt locorum ad isthmum attinentium inflammationes. Hic autem per isthmum oportet intelligere partem illam, quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab ijs, qui proprie dicuntur isthmi. Sunt autem angusti quidam terræ processus inter duo maria sitæ. Hæ autem tonsillæ sunt non nunquam solius tunicæ ventriculo ac gulæ & faucibus totiq; ori communis inflammationes: non nunquam vero & subiectorum ipsi musculorum, quando & vertebræ, quæ est in occipite, fiunt ad interiora inclinationes, de quibus post tonsillas inquit; Et vertebræ, quę in occipitio, ad interiora luxationes. Nam à musculis inflammationem patientibus vertebra hæc tracta, ad partem inclinat ceruicis anteriorem. Nominauit autem hanc partem Hippocrates, non anteriorem, sed interiorem, vt ad vertebram retro locatam

ſuum ſermonem referēs. Corporis ſiquidem ad profunda traductio, ſiue ex anterioribus, ſiue ex B
poſterioribus fiat partibus, per vnum verbum/intra/monſtratur. Cur igitur Hippocrates in noui
ter natis puerulis, neq; de tonſillis, neq; de vertebræ, quæ eſt in occipitio, luxatione aliquid dixit,
cum tamen & iſti nihilominus cerebrum humidum, et plenum habeant ſuperfluitatibus, adeo vt
ſubiectis partibus demittat fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur, quàm ſubiecti fauci
bus muſculi vnà cum neruis fortem ſubeant inflammationem? Adde, q hi partes eas habēt mol
les, atq; ideo non poſſunt vehementius intendi, ita vt vertebra intus ad ipſas attrahatur. Iamuero
aſthmata (ſic autem Græci vocant crebram reſpirationē, qualis currentibus accidit, aut quouis alio
modo vehementi agitatis motione) in his quidem fit ob exercitium, quòd multa indiget animal
reſpiratione: in alijs aūt, in quibus non adeſt exercitium, ob anguſtiam eorū, quæ ſunt in pulmo
ne, ventriculorū. hæc vero anguſtia fit repleto viſcere ab ijs, quę deſuper veniūt, fluxionibus. hę
aūt fluxiones plures qdem in recens natis puerulis fiunt. Cito aūt ipſos interficiunt, qm̄ & aliter
male ſe habent. Nam & ex vtero ad aerem ambientem tranſitus, & alimenti mutatio, & inflam
matio, ab initio qdem locorū ad vmbilicum attinentium, poſtea vero ob dentium generationem,
eos omnes imbecilles reddit, & vix ea, quę dixi, tolerant mala: tantum abeſt, vt ad hæc, etiam flu
xionem poſſint ſuſtinere, vbi ad pulmonem decubuerit. Lapis vero maxime propria paſſio eſt ta F
lium puerorū, vt qui ob edacitatē non paucos crudos humores coaceruēt: ex quibus pars craſſior
vnà cum vrinis ad veſicā peruenięs, fit lapidum generationis materia. Accedit altera cauſa, vehe
mentia caliditatis. Aceruant ſiquidem & ſenes humorem crudū non paucum, non propter edaci
tatem vt pueri, ſed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: non tñ calorē fortem habent,
qui ex materia craſſa vaporem reſoluens lapidem generet. Lumbrici vero atq; aſcarides vidētur
alijs animalibus proportionaliter gigni, quę non ex ſemine, ſed ex putredine habent generatio
nem. Sola enim putredo hæc non eſt ad generandū ſufficiens, ſed & calore plurimo indiget. Ci
bus itaq; plerunq; corrumpitū in ventriculo, & præcipue in inferiore puerulis. verum caliditas in
valde tenellis nondum materiam ſuperat, in adultioribus aūt et materia idonea eſt ad animalium
talium generationem, & præterea caliditas adeſt. Aſcarides igitur ſunt tenues qdam lumbrici, q
in parte præcipue inferiore craſſi inteſtini gignuntur. & plurimi manifeſte gigni conſpiciuntur
in iumentis male cibū coquentibus: quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum.
Aliud vero genus lumbricorum eſt rotundorū, qui in ſuperioribus magis inteſtinis generantur,
adeo q ad ipſum quoq; ventriculū aſcendūt. Multo vero plures hi, q̄ aſcarides, gignūtur in pueris.
Rarior aūt eſt lumbrici lati generatio, qui & longiſſimus eſt, & ſæpe per tota extēditur inteſtina. G
Verum de hoc nullam fecit Hippocrates mētionem, qm̄ neq; eius erat propoſitum de omnibus
agere paſſionibus, quę mortalibus accidunt, ſed de illis tantū, quæ ſingulis ętatibus vt plurimum
accidūt. Ob hanc igitur cauſam ipſe enumeratis iam dictis, deinceps verrucarū genus, quod Grę
ci acrochordonas vocāt, & ſtrumas adiecit, qui ſunt morbi, germina vitioſę multitudinis ad exte
riora & cutem repentis. Omne autem ipſorum genus tubercula (gręce phymata) nominat, ita de
inceps ſcribens: Acrochordones, ſtrumæ, & alia tubercula. Quędam aūt ex his pręcipuo vocabu
lo tubercula nominantur, quędam ſponte naſcentes & celerrime factæ inflammationes, quę ce
lerrime in aliū attolluntur acumen, & celerrime etiam ſuppurātur. & plurima eſt horū in inguini
bus & alis generatio, qm̄ & in his partibus plures ſunt adenes, qui apti natura ſunt ad has ſuper
fluitates prompte excipiendas. Horum adenum paſſio ſtruma quoq; eſt, non ex calida materia,
neq; ad ſuppurationē properante, ſed potius quodam modo pituitoſiore & frigidiore conſiſtēs.

Grandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex na 27
ribus profluuia ſanguinis.

Incipiunt quidem pueri pubeſcere poſt annum quartumdecimum. Qui vero prope hāc æta H
tem accedūt, ſunt qui duodecimum, aut tertiūdecimum, aut quartūdecimum etiam agunt annū.
Neq; enim eſt vnus omniū certiſſimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatem
temperaturæ. Calidi enim citius, frigidi vero tardius pubeſcunt. Laborant aūt pueri hi multis q
dem morbis antea dictis, propter ſimilitudinem temperaturæ, & præterea febribus diuturniori
bus, q̄ priores: non tñ aliquid dixit de ijs, quę illa ætate febres abundant: verū ex eo, quod nunc
dicitur, clarum eſt, q oſtedit ipſas acutas eſſe. Alterantur enim puerorum diſpoſitiones citiſſime
propter corporis humiditatē, & naturalis potentię imbecillitātem. Sanguinis vero profluuia ex * Vetus tralatio habet fortitudinem.
naribus fiunt in tali ætate conſtitutis, quoniā hic humor in ea incipit abūdare, non quia nūc plus
de eo generetur, q̄ prius, ſed quia nunc minus abſumitur ex ipſo, propterea q & augmentum mi
nus eſt hac ætate, q̄ priore, vt ad corporis proportionem.

+ *Plurimæ autem paſſiones puerulis iudicātur, nō nullæ quidem in quadraginta diebus, non nullæ in ſeptem menſi* 28
bus, nō nullæ vero in annis ſeptem, quedā vero iam ad pubem accedētibus. Quæ vero permāſerint, nec in pubertate
finierint puerulis, aut fœminis, cum menſtrua erumpunt, conſeneſcere conſueuerunt.

Si verbum/diutinæ/ſermoni adiectum eſſet, melius foret: vnde & non nulli nomen paſſionis

A de diutinis tantum ipſum arbitrantur intelligere. Verum contra hoc ſunt ſermones tales, quibus ipſe vtitur in aphoriſmis, In acutis paſſionibus raro, & in principijs vti medicationibus. &, Tenues victus & in longis ſemper paſſionibus, & in acutis. Manifeſtum itaq; ex his eſt, ꝙ non in diutinis tantum, ſed etiam in acutis dicere conſueuit Hippocrates nomen paſſionis. Videtur itaq; hoc in loco, aut de diutinis paſſionibus intelligere, aut mancum ſermonem protuliſſe. Nos vero ipſum ſupplentes, dicemus ita; Plurimæ aũt diutinæ paſſiones puerulis iudicãtur, non nullæ in quadraginta diebus, non nullæ in ſeptem menſibus, quædam in ſeptem annis. Ex diebus autẽ quadrageſimus, primus eorum eſt, ex quibus morbi diutini iudicãtur, vltimus autem inter illos, qui acutos ex intercidentibus iudicant, ſicuti enã ſupra notauimus. Quicũq; vero hunc tranſcẽdunt numerum, ad ſeptimanæ rationẽ habent iudicium, non ſeptem diebus connumeratis, ſed primum quidem menſibus, deinde annis. ꝙ autem, qui hoc tempus tranſcendunt, ad quartumdecimum annum perueniunt, eſt ſane manifeſtum. Nam ſecunda ſeptimana in hoc completur tẽpore: & aliàs in pubertate magnæ fiunt corporis commutationes, ac in fœminis maximè propter menſtruorum eruptionem. Quare, ſiqui morbi neq; hac ætate finiuntur, vſq; ad longum tempus perdurare conſueuerunt.

29 B *Iuuenibus autem ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, ſed præcipue antedicti.*

Cum primas ætates ad pubertatem vſq; minutiſſime diuiſerit, neſcio, quo modo adoleſcẽtum ętatem prætermiſerit, quæ medium obtinet locum inter puberes & illos, qui conſiſtentis ætatis vigorem habent. Verum ex alijs, quas tetigit, licet & de iſta conijcere: quæ in multis quidem cõmunicat illis, quæ ex vtraq; parte ipſam circũſtant, ſed hoc habet peculiare in maribus, ſanguinis ex naribus profuſionẽ, de qua cõmeminit in illis, qui ſunt prope pubertatem. Nam hic caſus incipit in illa ætate apparere, ſed maxime viget in adoleſcentibus, deinde ſubſiſtit in viris. Verum hanc ætatem tranſgreſſus Hippocrates, ad illam, quæ eſt iuuenum, peruenit: & primum ſanguinis ſputum ſcripſit, ac tabem, deinde febres acutas, & poſt has morbum comitialem. deinde poſt hæc ait/Et alij morbi, ſed præcipue antedicti/recte quidem hoc adijciens. Nam rem ita ſe habere indicat viſus. At vero non ſat plenè de febribus acutis dixit. Neq; enim dicere ſimpliciter oportebat acutas, q̃ & in pueris nihilominus fieri videnẽ, ſed ex acutis tertianas maxime, & cauſos. i. febres ardentes. Hæ enim præ cæteris febribus ſunt biliosiſſimæ, & multis iuuenibus accidũt: q̃m & flaua bilis hac ipſa ſuperabundat ætate, à qua morbi tales in ſummo vigore conſiſtẽtibus acci-

C dunt. Tabem autem, & ſanguinis ſputum, non ſecundum ætatis naturam pariuntur, ſed ſecundũ aliquid eorum, quæ ei accidunt. quare & antea dicebat, ꝙ ſenes plurimum, minus ægrotant iuuenibus. vbi & nos diximus, ꝙ ob incõtinentiam iuuenibus, non ob ætatis imbecillitatem, ęgritudines plurimæ accidunt. ob hoc igitur & iuuenibus ſpuitiones ſanguinis accidunt, quia aut percutiuntur, aut contunduntur, aut ſaliunt, aut clamant vehementius, aut refrigerãtur, & humi cubãt, aut replentur, aut propter aliquam huiuſcemodi cauſam. Ad ſputum vero ſanguinis, tabes conſequitur. Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabunt, non primum, neq; ætatis ratione. Morbi autem comitiales, quamuis malo victu vtantur, tamen ipſis non accidunt multi: vt mihi mirari ſubeat, quo modo & hos Hippocrates ſcripſerit: cum in alijs, non modo, ꝙ abundãt in pueris, dixerit, ſed ꝙ etiam ex hac cauſa paſſio puerilis nominatur, & ꝙ ætatis mutatione ſanantur. Fiunt igitur & in quibuſdam iuuenibus morbi comitiales, qui prius nõ erant, propter victus errorem, quem in ijs, quæ aſſumuntur, admittunt, & in alijs, quæ ab ipſis aguntur, operibus, & qa humi cubant, & Soli ſe exponunt & imbribus, atque alijs ſimilibus. Verum hi morbi non multi ſunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita ſcribere aphoriſmum: Iuuenibus autem & omnes alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, ſed præcipue cauſi,

D id eſt ardores, & tertianæ febres.

30 *Vltra hanc ætatẽ aſthmata. i. crebri anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflãmationes, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profluuia, choleræ, difficultates inteſtinorum, læuitates inteſtinorum, hæmorrhoides.*

Iuuenum ætas quinta ſeptimana terminatur. Iuxta hoc igitur & ipſe in Prognoſticis dicebat: Magis autem expectare oportet ſanguinis quidem profluuium in ijs, qui nondũ trigintaquinq; annos attigere. Nam, quæ iuuenibus ætas continuatur, ad duas ſequentes ſeptimanas extẽditur: in qua ætate omnia vitæ munia æque, atq; illi, qui in vigenti ætate conſiſtunt, conantur peragere, non tamen eodem modo ad labores ſufficiunt. Nam ex aduſtione, & algoribus, & humi cubatu, vigilijs, atque repletione, plus, quàm illi, offenduntur. Saneq; horum temperatũra plus atræ bilis habet: atque ideo in ea multi melancholia afficiuntur: veluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum exiſtens, pallidam excipit bilem tempore æſtiuo exaſſatam: ſic declinantium ætas iuuenilem, quæ maxime æſtati ſimilatur, ſubſequitur. mirandumq; eſt, cur in ea non ſcripſerit melancholiam. Ego tamen in quibuſdam exemplaribus hanc quoque ſcriptam inueni, ſiue aliquis ſit auſus apponere id, quod defecerat, tanquam ab Hippocrate prætermiſſum, ſiue ab alijs, qui exemplaria mendoſa crediderunt. Moriuntur autem & ex tabe hac

ætate multi & ex iuuenibus,quicūq; ex sanguinis sputo in tabem incidunt. Non tamen hac ætate multi sanguinem spuunt,qm̄ neq; in talibus sanguinis est multitudo. Asthmatis vero.i.crebris anhelitibus,& pulmonis inflāmationibus,ac laterū doloribus magis capiūtur, q̄ iuuenes: vt qui & victu simili,& laboribus etiā vtātur, sed multo imbecillius, q̄ illi, corpus habeant. Et oīno eos, quos prætermisit in ætatibus vigore consistentium morbos nominare,eos nūc oēs enumerat. Nā & phrenitides,& ardores,& choleræ,& difficultates intestinorū nihilominus iuuenibus, q̄ declinantibus, accidunt,occasionem sui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora aūt in declinātibus ventris profluuia contingunt,propter alimenti distributiōis defectū. Nā oīum ferè ętatū, ea,quæ iam declinat,paucissimis indiget ad corporis resumptionem:siquidem & id,quod ex ipsis resoluitur,paucissimū est. Neq;.n.corpus similiter calidum est,vt prius:neq; amplius in augmentū quicq̄ assumit:sed neq; q̄ virtus contentiua multum imbecillis sit,vt in senibus,plus aliqd ex corpore defluit. Quia igit̄ ventris profluuia,vel coctione,vel alimenti distributiōe frustratis accidunt, aut propter bilis acritudinē abradentis intestinum,hæcq; oīa in declinantibus sunt: non sine rōne in eis alui profluuia diu perseuerant. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoso in cerebro aceruato. Prioribus aūt ætatibus humor hic deficit magis, q̄ superabundet. In senili aūt ætate plurimus quidem est,verum propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In ijs aūt,qui ab ętatis vigore declinant:& hic humor superabundat,& nondum corpus frigidum est. Leuitates vero intestinorum ostensæ sunt,hæ quidem à frigida fieri pituita,hæ vero à sola intēperatura,quæ vim alui contentiuam reddit imbecillē,hæ autem ab vlcerosa dispositione : atq; hæc oīa in declinantibus superabundant. Sanguinis vero per ora venarum(quod Græci hæmorrhoidas vocant) profluuium,vere huius ætatis est passio,sicuti melancholiæ. Fit.n.ex atra bile,qn̄ ad venas,quę in sede sunt,repente tota decumbit. A me quidem oīum enumeratarum passionū causa fuit explicata:scientia autem horum cum probatione illis adueniet,qui legerint demonstratiōes, quas super his in nostris scripsimus tractationibus:quæ quot sint,ac quales,& quam doceant contemplationem,legenti librum de ordine nostrarū cōmētationū,licebit discere. Ex his enim promotus, quo modo earum singulæ sint perlegendæ,cognoscet.

Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, vrinæ stillicidia, vrinæ difficultates, articulorū dolores, renū paßiones, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum & nariū humiditates, visus obtusus, glaucedines, auditus graues. 31

Senes à senioribus non nulli Hippocratis sectatores distinguunt:nomen seniorū vltimæ ætati tribuentes,& hoc perpetuum esse existimantes:senes aūt in priori ætate statuētes, quæ media est inter iuuenes ac seniores. Sed nunc manifeste monstrauit se senes eos,qui extremam agunt ætatem,noīare.in ipsis ergo sermonē terminauit,vt qui iā oēs ætates percurrisset. Hi vero sæpissime à destillationibus,quæ sunt cum tussi,capiuntur : qm̄ partes ad caput attinentes, in ipsis facillime refrigerantur,& quia multæ in ipsis fiunt pituitosæ superfluitates,cum iam admodum frigidā cerebri habeant temperaturam. Asthmata vero,hoc est crebri anhelitus, ex ijs destillationibus ortū habent:cum alioqui & ipsa spirandi instrumenta nō raro habeāt proprium sui algoris principiū, qn̄ in ipsis multæ ac crassę superfluitates generentur. Ad hęc,cū vires sint imbecillæ,renes sæpius obstruuntur, & lapides generantur, qn̄ tenax vel crassa superfluitas ibi firmata tophosam consistentiam assumpserit. Articulorū aūt dolores aliqn̄ fiunt fluentibus ad hæc loca superfluitatibus, aliqn̄ propter instrumentorū,quæ natura ad eorum motionem fabricauit,frigiditatem. Vertigines aūt ipsis accidūt propter spiritum vaporosum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu:sępe etiam in ventriculo vitiosis superfluitatibus aceruatis,ad cerebrum fertur exhalatio vaporosa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus est.n.morbus adeo senili ætati familiaris, qm̄ in ea cerebrum pituitosis repletur superfluitatibus. Siquod vero vlcus aduenerit senibus,difficulter sanatur propter defectum sanguinis: Vehementius insuper se scalpunt,quod pruritū appellauit:qm̄ illæ,quæ pruritum operantur superfluitates,difficilem habent per cutem euacuationem. Rationabile siquidem existit & cutem in ipsis ex frigiditate densiorem esse,& superfluitates plures simul ac crassiores existere. Pluresq; ipsorū(neq; enim omnes)continue vigilant:quod eis accidit, & quia senectus plena curarū est,sed magis,quia corpus habent exiccatū : vnde & tūc magis vigilant,qn̄ integra sanitate fruuntur. Dictum aūt à nobis est & in cōmentarijs de temperaturis ipsas quidem corporis partes in senectute fieri sicciores,sed multitudine superfluitatum pituitosarum aceruari:ob quam causam à multis putatur senectus frigida & humida. In quo autem tempore hæ plures in cerebro aggregant̄,fiunt senes potius somnolēti:In quo vero bene excernūtur,peruigilant. Contingit autem & pauciores superfluitates generari,& citius excerni eo tempore,quo salubriter degunt:vnde et maxime propria passio senilis ętatis videtur esse vigilia. Humiditates autem in ipsis & oculorum & nariū liquet fieri, propter cerebri superfluitates : quibus eisdem ad aluum defluentibus,& ipsa sæpius humectatur. Hebetes autem visus, & graues auditus,propter potentiæ sensibilis accidunt imbecillitatem:glaucedines vero propter immodicā instrumentorum siccitatem,& quia speciem habent suffusionis.

Margin: E; F; G * πρεσβύτας. * γέροντας.; H

Galeni

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS QVARTVS.

1 *Vtero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, & vsq; ad septimũ, sed hæ minus. Iuniora autem & seniora vereri oportet.*

Ad vteros, fœtuum connexus eandem habent proportionem, quam fructuum connexus ad plantas. Hi siquidem in prima generatione debilioribus capulis continentur, & ideo facile decidunt, quando vehementior ventus ipsos concusserit: posthac aucti, difficilem habent à plantis dissolutionem: sicuti rursus, cum perfecti sunt, sponte sua sine vi extrinseca decidunt. Eodem modo & conceptus, in primo quidem tempore à seminis iniectione, siquando saltare contigerit mulierem, aut in lubrico cadere, siue quouis alio modo, vel animo, vel corpore moueri vehementius, facile dirum-

B puntur. Sic etiam, & cum iam perfecti sunt. Tempore vero intermedio firmiorem habent coalitum: quare mulier vtero gerens potest fortiores motus sustinere sine fœtus offensione. Quæ omnia Hippocrates noscens, recte inquit, Vtero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, vsque ad septimum: quod est medio tempore fœtationis, cum fœtus vtero firmiter alligatur. Non tamen omnes, quæ hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari: sed si materia turget, inquit, hoc est, cogat accelerâre. Tractum enim vocabulum est ab animalibus ad coitum concitatis. Cum igitur superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente. Eos vero, qui aliqua in parte sunt firmati humores, non oportet mouere. Sic igitur & illud dictum est, Quicunque inflammationes in morborum principio medicamento conantur soluere: nihil de eo auferunt, quod intentũ est atq; inflammatum: (neq; enim passio, vt quæ cruda sit, cedit) quæ vero sana sunt, & morbo resistunt, colliquant. Quòd autem Hippocrates verbo, medicari, pro purgare medicamento, consueuerit vti, omnes confitentur, quicunq; vel paruam habent de eius dictione notitiam. Nam, vt quispiam alia omittat ipsius volumina, & de solis post hac scriptis

C aphorismis meminerit: nihil aliud per vocem, medicari, in eis posse significari intelliget, veluti paulopost fiet manifestum.

2 *In medicationibus talia educere è corpore, qualia & sponte prodeuntia, vtile: quæ vero cõtrario modo prodeũt, cohibere oportet.*

Sponte euacuari è corpore dicimus, quæcunque sine aliqua medici opera excernuntur, non nunquam ea, quæ nostrum regit corpus, potentia ipsum expurgante, non nunquam ex irritamento aliquo, aut quia à vasis non contineantur. Cum itaque natura superfluum euacuat, iuuatur animal. cum vero alioqui excernitur, casus ratione: neque inde vtilitas vlla prouenit, & talis euacuatio prauæ dispositionis est signum. Recte igitur Hippocrates consulit imitari naturã. Est autem imitatio, in vnoquoque morbo tentare tales humores euacuare, quales nouimus in spontinis prodesse euacuationibus. Prius itaque dictum est ab ipso de omni euacuatione generalius. Sic & vasorum inanitio, siquidem talis fiat, qualem fieri oportet: confert, & leuiter ferunt. Nunc vero de sola purgatione eundem fecit sermonem, quoniam de hac docere proposuerat in præsentis libri loco. Melius igitur fortasse fuerit de omnibus euacuationibus, quas me

D dici moliuntur circa ægrotantium corpora, nos quoque sermonem repetere. Fiunt enim hæ aliquando per medicamenta totum corpus expurgantia, per vomitus & deiectiones. aliquando medicina partis alicuius est euacuatiua, veluti quæcunque per palatum & nares à capite abducunt superfluitates. E genere autem superfluitates abducentium sunt, & quæ per tussim expurgant, quæcunque in pectore sunt atque pulmone, & quæ per vrinas abducunt totius sanguinis serosam superfluitatem. Clysterem quoque ex hoc genere feceris, & quodcunque aliud totum corpus æqualiter non euacuat, quemadmodum & venæ sectio creditur euacuare, & omnino sanguinis extractio quæcunque, & quouis modo facta. Ex talibus autem est euacuationibus & quæ per vterum fit, & quæ per ora venarum sedis, & quæ per exercitia, & frictiones, & omnem motum, atque calorem, & balneas calidas, præsertim nitrosas, sulfureas, & bituminosas, & ex accidenti, inedia. Hæc siquidem omnia videntur quidem totum corpus æqualiter euacuare. Siquis tamen exactius perquitat, inueniet non æqualiter euacuare. verum in his, cum sit paruus excessus alterius ad alterum secundum eorum, quæ euacuantur, qualitatem & quantitatem, ideo æqualis euacuatio videtur. Quæ vero pharmaca purgatoria nominantur, speciem faciunt euacuationis manifeste differentem: de quibus, vt dixi, nunc ipsi docere propositum: non tamen quicquam plus docet, quàm quod de omnibus euacuatiõibus ipse iam dixit. Vna etenim

est omniũ intentio ac scopus humor superabundans: cuius notitia est perquirenda ex eo, qui toto E
corpore præter naturam color repræsentatur, & insuper ex casibus, & morbis, & tempore, & re-
gione, & ætate, & constitutione, & natura ægrotantis, & vitæ instituto, & victu: Veluti (si ita cõ-
tigerit) colore pallidiori in toto corpore apparente, quemadmodum in illis, qui regio morbo la-
borant, non euacuata per sedem bile, aut pustulis aliquibus biliosis per totum corpus dispersis:
particulatim autem, si morsus in ventriculo aliquis atq; fastidium sentiatur, & adsit cibi appeten-
tiæ defectus, ac sitis, ore ad amaritudinem alterato, aut quia in aliqua parte corporis sit erysipelas,
aut quia tertiana febris hominem habeat, aut ex ardentibus illa, quæ ex amara fit bile. Nam in his
omnibus flaua bilis abundat. atq; idcirco conabimur ipsam educere illis medicamentis, quæ cho-
lagoga, id est bilis eductiua, ab effectu nominantur. Atq; hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: Si,
qualia oportet purgari, purgentur: confert, & leuiter ferunt. Quod. n. dr̃ / qualia oportet / abundã-
tiam significat humorum videlicet sua qualitate infestantium ægrotantem. Ob hanc igitur cau-
sam ait tales conferre euacuationes. Sed, qm̃ oẽs artificiosæ coniecturæ in actionibus aliqñ aber-
rant: (similitudines etenim, vt ipse inquit, non solum vulgares, sed ẽt medicos eruditos aliqñ deci
piunt) alterum nobis dedit indicium bonarum euacuationum, tolerantiæ facilitatem: vt et in hoc
fiduciam habeamus, cum recte fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bile dixi, veluti in F
exemplo, hoc idem mihi & in atra intellige. Nam & in hac color totius corporis ad nigritiem ten
dit, & pustulæ nigræ fiunt ex atræ bilis colore: &, quicunq; morbi ex eius fiunt exuperantia, mul-
titudinem humoris indicant manifeste: quemadmodũ elephas, cancer, & quartanus circuitus ex
melancholico humore generanṫ: & lien magnus, & varices nigricãtes sunt eiusdem humoris aliũ
næ passiones, quemadmodum & quæ melancholia noĩatur, & omne mentis delirium, cui ira, te-
meritas, atq; immanitas iungitur. Hippocrates vero etiam ex menstruis, superabundantem in fœ
minis humorem coniecturabatur: & scripta sunt ab eo indicia, in primo libro de mulieribus. Ex
his igitur, ꝙ atra bilis abundet, dignoscere oportet: & has habentem intentiones, ad eius accede-
re euacuationem. Secunda autem in ipsa euacuatione intentio habenda est, tolerantiæ facilitas.
Quæcunq; vero in atra bile & flaua sunt dicta, hæc mihi & in pituita intellige, tumores œdema-
tosos hoc est inflatos, pustulas, totius corporis colorem pro humoris specie, febres quotidianas,
mentis pigritiem atque torporem, somnos profundos, capitis grauitates, & quosdam acidos ru-
ctus, qñ in ventriculo pituita abundat. Hæc enim omnia suadent medicamentum dare pitui-
tam purgans. Facta vero iam purgatione, tolerantiæ facilitas attestabitur & dignotioni, & ei, quã
ausus es facere propter ipsam, euacuationi. Ad dignotionem vero, & spem euacuationis, habes G
etiam conferentem aliquid non solum ætatem, vel naturam ægrotantis, sed etiam anni tempus,
& præsentem constitutionem, præterea & regionem, & victum antecedentem, vnà cum alijs vi-
tæ institutis. Etenim didicisti, vt hæc omnia, non nulla pituitam, non nulla flauam bilem, non nul
la atram exaugeant. Hæc quidem omnia, vt dictum est, sunt intentiones exhibendi medicamen-
tum, vim habens humorem infestantem expurgandi. In ipsa vero euacuatione altera erit inten-
tio, vel nobis ferens recti iudicij testimonium, vel erroris. Recti quidem iudicij, tolerantiæ facili-
tas: erroris autem, difficultas. Nam infestantium humorum euacuationem facile tolerabunt ęgro
tantes. Siquid vero aliud, & non quod infestat, euacuatur: necessarium est oĩno male ipsos tolera-
re. Quod igitur, vt dixi, in principio libri per vnum ostendit aphorismũ, ita scribens: Sic & vasorũ
exinanitio si quidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert, & leuiter ferunt: Id in hoc loco nunc
in duas secans partes in medicationibus, per priorem quidem hunc sermonem, quæ sint conferẽ-
tes vacuatiões, docet, per alterum aũt, qui sequitur, admonet, vt tales euacuationes firmum indi-
cium subsequatur, facilitas tolerantiæ. Exempla vero ipse apposuit earum, quæ sponte fiunt, eua-
cuationum ad bonum, multa quidem in libris Epidemiorum, pauca vero in hoc ipso libro Apho
rismorũ, qualia huiuscemodi sunt: Quem aqua inter cutem habet: per venas in vẽtrem aqua fluẽ H
te, solutio. Si lippitudo adsit: ab alui profluuio capi, bonum. Quibus biliosæ deiectiones, surditate 2
superueniente cessant: &, quibus surditas, biliosis factis cessat.

Si, qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt: contraria vero grauiter. 3

Prius hic aphorismus à nobis expositus est in præcedẽtis aphorismi expositione: scriptus etiã in superiori libri parte, ijsdem verbis: quare & non nulli eum de hoc loco sustulerunt.

Medicari æstate superiores magis, hyeme vero inferiores. 4

Subaudire oportet, videlicet ventres. Recte autem æstate purgat superius, quoniam & qui tunc humor superabundat, flaua bilis est, & omnino tota natura animalis propter ambientem caliditatem magis ad superiora mouetur. Quælibet autem superfluitas, eò, quò vergit, ducenda est per loca conuenientia: quemadmodum ipse in libro de humoribus scripsit. Addidit huic aphorismi sermoni verbum / magis /: neq; simpliciter dixit, Medicari ęstate superiora, hyeme vero inferiora. Nam, etsi non sæpe, raro tamen tempore ęstatis humor pituitosus visus est abundare, sicuti hyeme aliquando flaua bilis.

5 A *Sub Cane, & ante Canem difficiles sunt medicationes.*

Nam & exusta tunc natura nostra non fert eam, quæ à medicamentis purgantibus prouenit, acrimoniam. Quare plures quoq; purgati hoc tempore incidunt in febres: & natura ob æstum imbecillis, magis ex purgatione dissoluitur. Sed & purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Sicuti.n. balneæ calidæ natura aptæ sunt obsistere purgationibus, sic & calor æstatis, tunc præcipue, cum seipso vehementior extiterit.

6 *Graciles, & facile vomentes, purgare superius, cauentes hyemem.*

Hic addere oportet, quod paulo antea dictum est verbum /magis/. Magna enim ex parte graciles sunt biliosi. Si igitur hoc accesserit, vt sint ad vomendum faciles: sunt per superiora purgandi, nisi obsistat hyems. Nam supra dictum est medicari æstate superiores magis, hyeme autem inferiores oportere.

7 B *Vomentes vero difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes æstatem.*

Si facilis ad vomẽdum, & gracilis sit, per superiora purgandus est, nisi sit hyems, hoc est æstate, autumno, & vere. Sin difficulter vomat, & mediocriter bene carnosus sit: per inferiora, si res vrgeat, solum cauendo æstatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

8 *Tabidos vero, cauentes ad superiora purgationes.*

Ad superiores, inquit, purgationes nunquam tabidos duxeris, veritus scilicet instrumentorũ, quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatem. Per tabidos autem intelligere oportet vel eos, qui morbum à Græcis phthisin nominatum patiuntur, vel qui ad eum sunt natura proni: de quibus ipse in primo libro Epidemiorum scribit: Et maxime moriebantur, quibus natura ad tabem prona erat. Est autem his pectus angustum, & qui in eo continetur pulmo.

9 *Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria apponentes.*

Ventres inferiores videlicet melancholicorum oporter eadem ratione plenius medicari. Plenius autem dixit pro fortius. Quia vero ad inferiora declinat hic humor, non sine ratione ipsum C iubet per ventrem inferiorem euacuari, sicuti flauam bilem per superiorem, cum sit leuis humor, & sponte continue fluitet. Cõmuņe igitur ambobus est, vt ducãtur, quò vergunt, per loca conuenientia: proprium autem alteri quidem humori, per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc vergit: alteri vero per inferiora, quoniam & ipse ad illa declinat. Contraria itaq; est per superiora euacuatio illi, quæ fit per inferiora: quorum vtrunq; fit secundum vnam communem rõnem. Quare recte dixit Hippocrates /eadem ratione contraria apponentes/.

10 *Medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est.*

Dictum est & à me prius, quòd verbum /turgere/ Hippocrates trãstulit ab animalibus, quæ ad coitum properant, cum naturali quadam concupiscentia moueantur ad seminis excretionem. Ostensum est enim in libris de semine, ꝙ fœmina etiam in coitu semen excernit. Quando igitur vel in toto corpore similis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem superfluitatum, vel si non toto corpore, saltem in partibus principalioribus: tale quid consueuit Hippocrates per verbum /turgere/ significare: & statim per medicamentum euacuationem faciendam iudicat prius, ꝙ vel virtus vitiata fuerit, vel febris caliditas aucta sit, vel ad aliquod membrũ principale decubuerint D ij, qui per corpus vagantur humores. Quòd autẽ valde acutos morbos nominauerit, quos prius peracutos dixit, vtcuiq; liquet. Et quidem, quòd iudicationis horum terminus est prima septimana, dictum & à me prius hoc est.

11 *Quibus tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neq; à medicamento, neq; aliter soluitur in aquam inter cutem siccam firmatur.*

Tormina fiunt & propter morsum vehementem, & propter spiritum flatuosum, qui non habet exitum, sed in intestinorum inuolucris est interceptus. Quòd vero dolores ad tales dispositiones consequãtur, nemini dubium. At, cum circa vmbilicum ac lumbos se firmauerint, et neq; à medicamentis, neque alijs soluuntur auxilijs: quædam est earum partium habitualis intemperatura: quæ magna ex parte perseuerans, eam aquam inter cutem efficit, quæ ab Hippocrate sicca nominatur. Vocatur autem hic morbus à posterioribus medicis tympanias, quoniam abdomen percussum talem sonum edit, qualem tympana. Nam & in illis per cutem extẽtam subiectus aer percutitur, quemadmodum aer in hoc morbi genere, qui in profundo locatur. Quòd vero & hoc morbi genus ex tumoris similitudine hydropem, id est aquam inter cutem Hippocrates nominet, est manifestum: Non tamen humidum est, sicuti qui ascites ab vtris similitudine

dicitur: in quo materia collecta non eſt flatuoſus aer, ſed humor aquoſus. Videtur autem à maio- B
ri frigiditate generari aquoſus hydrops, quem aſciten vocant, quum in membrana abdominis inte-
riore, peritonęo græce dicta, humor veluti in vtre quodam continetur: à minore autē tympanias.
Neq; enim humida ſubſtantia in flatuoſum aerem ſine calore aliquo poteſt transmutari.

Quorum alui, inteſtinorum lęuitate laborant: hyberno tempore ſupra purgari malum. 12

Morbum, in quo celeriter ea, quę comeduntur, talia deijciuntur, qualia deuorata fuerint: lęui-
tatem inteſtinorum nominant. fitq; ex potentiæ contentiuæ debilitate: ſed cōſequitur ad omniū,
quæ ad aluum pertinent, inſtrumentorum intemperaturas, hoc eſt ipſius ventriculi, in quem ci-
bos deuoramus: & eorum, quæ ex hoc ſuſcipiunt atq; transmittunt, inteſtinorum. Fit etiam quā-
doq; læuitas inteſtinorum ex aliqua ſummas partes occupante exulceratione, ſimili illis, quæ in
ore fiunt, quas Græci aphtas nominant. Intemperaturæ igitur non nunquam fiunt, vt quiſpiam
dicat, habituales: (ſic vero nomināt illas, quæ ipſo corporum habitu læſo fiunt) quādoq; propter
frigidam pituitam, qualis eſt acida maxime. Earum autem, quæ in ſumma parte hærent, exulcera
tionum cauſa eſt humor acris & tenuis. Hic igitur etſi per ſuperiora purgari debet, quoniam hu-
iuſcemodi humores magis fluitare ſoleant, quàm ad inferiora ſecedere: non tamen hoc hyeme fa- F
ciendum eſt: ſicuti etiam ſuperius eſt dictum. Alter vero pituitoſus, quando adhæſerit inteſtinis,
nunquam eſt per ſuperiora purgandus, hoc eſt per vomitoriam medicinam. Sola enim euomi na
tura apta ſunt, quæ in ventriculo continentur: eorum vero, quæ continētur in inteſtinis, nihil po-
teſt per vomitus euacuari.

Ad elleboros qui non facile ſupra purgantur, eorū corpora ante potionē pluri cibo, atq; quiete humectāda ſunt. 13

Prius oportet tētare eum, qui elleborum ſumpturus ſit, quo modo ſe habeat ad ſuperiores pur-
gationes, hoc eſt ad eas, quæ fiunt per vomitiones. Fiat autem periculum per medicamenta vomi-
toria, quæcunq; ſunt mediocria. Si igitur non facile purgari videatur, non oportet huiuſcemodi
hominem ad elleborum ducere, antequam præparetur. Hoc autem fieret, ſi per cōtinuos vomi-
tus aſſueſcat is, qui eſt ſumpturus elleborum, ad prompte vomēdum. Verum hoc, vt paruum ali-
quod, atq; omnibus notum, Hippocrates prætermiſit. Melius autem fieret præhumectando cor-
pora. Præhumectantur autem plurimo alimento, atq; quiete. Ac de quiete quidem clarum eſt. Si
cut enim exercitia ſunt apta natura exiccare: ſic & requies (quod ociū eſt, & ab exercitatione va-
catio) ſeruat humiditatem. Cibus vero non ſimpliciter copioſior eſt aptus natura humectare, ſed G
quicunq; nullam habet fortem qualitatem, hoc eſt neq; acerbam, neq; acrem, neq; ſalſam, neque
amaram. Forte autem neq; ſimpliciter cibus, hic, qui talis eſt, eſt appellādus, ſed hoc totum, cibus
medicinalis: ſicuti illi, qui eſt cibus ſimpliciter, ſoli hoc ineſt ex omnibus, vt ex ſua natura, non aūt
ex accidenti ſolidas partes animalis humectet, hoc ipſum non per ſe, ſed ex accidenti aliquo faciē
te quiete. Quia enim eam, quæ prouenit ex cibo, humiditatem non exiccat: idcirco dicitur hume-
ctare. Aqua vero neq; epota, neque extrinſecus occurſans, natura apta eſt ſolidas animalis partes
humectare. De talibus autem perfectiorem poſſet quiſpiam habere doctrinam legēdo librum no
ſtrum de potentijs naturalibus, & librum de tabe.

Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad ſomnos vero atq; quietem, minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus. 14

Ipſe attulit cauſam, ob quam eorum corpora moueri præcipiat, qui aſſumpſerunt elleborum.
Quies ſiquidem in eodem ſtatu conſeruat, motus vero transmutat atq; alterat corpus: vt indicat
nauigatio, quæ motus quidem eſt, turbat autem corpora adeo, vt & vomitum excitet. Cū igitur
talis motus fuerit ſufficiens etiam ſolus ad vomitum corpus præparare, fit ſanè rationabile, vt, ſi H
vomitorio medicamento coniungatur, longe maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauiga-
tione nauſeam ſcribunt, vt ſit ſermo talis. Oſtendit autem & nauſea, quæ vehementioribus cor-
poris aduenit motionibus, ex motione corpus perturbari. Liquet aūt, quòd & hic ſermo eandem
vim habet cum priore.

Cum volueris magis ducere elleborum, moue corpus: cum vero ſiſtere, ſomnum facito, & non moueto. 15

Prior quidem aphoriſmus, quo modo oporteat hominem, qui elleborum ſumpſit, ad purgatiō
nem præparare, nos docuit: præſens vero, quo modo ſiſtere purgationem. Non eſt autem abſque
ratione, quod ea, quæ ſiſtunt purgationem, ſint contraria ijs, quæ vomitum cient. Si igitur motiones
ciebant, ſiſtent quietes: & multo magis ſomnus, in quo actiones animales ociātur, quæ et per ſen-
ſum fiunt, & præterea per muſculos in motibus, qui fiunt ex appetitu.

Carnes ſanas habentibus elleborus periculoſus. facit enim conuulſionem. 16

Quod in præcedentibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nunc in ea ſola dicit, quæ fit
per elleborum: adeo vt duo aphoriſmi poſſint inuicem iungi, tali modo: Qui corpore bene ſe
habent,

A habent, difficile est medicari. Sic ergo & elleborus carnes sanas habentibus periculosus est, conuulsiones enim facit. Habet nanq; elleborus istud præcipuum, facere cõuulsionem, propter operationis vehementiam.

17 *Si quis febrẽ non habens, abstineat à cibo, & cordis morsum, & tenebricosam vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit: purgatione indigere per superiora significat.*

Apositia.i. abstinẽtia à cibo, idẽ significat, quod anorexia.i. inappetentia. Cardiogmos autem id est cordis morsus, est cordis, hoc est oris ventriculi, passio. Prisci siquidem & hoc, cor nominabant. Scotodinos aũt.i. tenebricosa vertigo, est, quando simul res conspectæ videntur circumuolui, & sensus visus repente destruitur, cum ęgrotus sibi tenebras circunsundi opinetur. Fit autem hoc ore vẽtriculi à malis humoribus morso. Nam ꝑpter neruorum magnitudinem, qui ad ipsum à cerebro veniunt, hac parte patiente, animæ opera detrimẽtum patiuntur. Hi itaq; casus sunt cõmunes humorum omnium mordacem habentium naturam. Os autem sentire amaritudinem, solius bilis, quæ pallida & flaua nominatur, est opus: quare recte in huiuscemodi inquit Hippocrates significari, ꝙ oporteat purgari per superiora: quod explanatum, talem habebit interpretatio-
B nem: Huiuscemodi casus significant medico, indigere hominem purgatiõe per superiora, hoc est per vomitiones.

18 *Supra septum transuersum dolores, purgatione indigere per superiora significant: quicunq; vero inferiora molestant, per inferiora.*

Hic aphorismus, quod antea in vno dolore docuit oris ventriculi, hoc ad omnes extendit dolores. nam clarum est, vt, quicũq; supra septum transuersum consistunt, purgatione indigentes cõsulat per superiora purgari, quicunq; infra septũ transuersum, per inferiora. Addidit autem sermoni, purgatione indigentes, ne quis forte arbitretur curare Hippocratem omnes dolores simpliciter per euacuationem. Neq; enim nunc dicit hoc, sed ꝙ secundum humorum infestantium inclinationes, oportet etiam facere euacuationes: & neq; supra septum transuersum dolores per subducentia medicamenta euacuare, neq; infra consistentes per vomitiones.

19 *Qui in medicamentis purgati non sitiunt: non quiescunt prius, quàm sitiant.*

Qui purgantur, non nulli statim sitiunt, non nulli postea. fitq; hoc propter ipsius ventriculi di-
C spositionem, & propter datum medicamentum, & propter humoris, qui vacuatur, naturam. Vẽtriculi quidem ratione, qui ex caliditate, vel siccitate, vel ambabus qualitatibus prompte ad sitiẽdum perducatur, siue hoc natura insit ei, qui biberit medicamentum, siue illo solum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acre fuerit, & calidum, ac mordax. Propter humorem vero, qui vacuatur, quando bilis amara fuerit. Hisce quidem de causis fiunt sitibundi. Ex contrarijs vero longo tempore sine siti perseuerant: quando vel frigidiorem, & humidiorẽ ventriculum habuerit homo, qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis: vel quando medicamentum omni vacat mordacitate: & tertio quando humor pituitosus aut aquosus extiterit. Verum & in his, qñ abunde fuerint euacuati, consequitur sitis. sufficiens etenim est & ea, quæ ex euacuatione prouenit siccitas, ipsam efficere. Accedit præterea medicamenti purgantis vis, habẽtis aliquã etsi neq; manifestam neq; sensibilem, attamen latentem acrimoniam ac caliditatem.

20 *Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: purgari inferius oportere significatur.*

Sicuti paulo antea docuit signa eorum, quos oporteat purgare superius, ita nunc docet ea, per
D quæ cognosceret aliquis, quando oporteat inferius purgare. Est aũt cõis vtrisq; rõ in differẽtibus casibus. Nam pro inclinatione noxiorũ humorum, facere oportet euacuationes.

21 *Deiectiones nigræ, qualis est sanguis {niger,} sponte venientes, siue cũ febre, siue sine febre, pessimæ: &, quãto colores magis praui fuerint plures, peius: cum medicamento vero melius, et quanto colores plures non praui.*

De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quæ à priscis medicis quidem nigræ vocantur, bilis vero nigra exq̃site non sunt. Nam acre, & corrodens, & acidum non habẽt: ac, quod multo plus est, in terram effusæ ipsam non fermentant: verum sunt, vt quis eius describens imaginem planè diceret, veluti sanguinis limus, qualis etiam vinis crassioribus iam consistentibus solet subsidere, quẽ fęcem nominant. Hæc si diutius moretur in corpore, & neq; per aliquem sensibilẽ effluxum neq; occultum excernatur, verum trãsmutetur, atq; putrescat, fit bilis nigra exquisite. Antequam vero hæc genita sit, splen trahit eam, quæ est veluti sanguinis fæx, hepar expurgans: quemadmodum in commentarijs de potẽtijs naturalibus est demonstratum. Abutitur itaq; & hoc melãcholico humore ad sui nutritionẽ splen: &, quam rursus ipsa fecerit, superfluitatem totam expellit ad ventrem, vnà cum alijs superfluitatibus excernendam. Si quando igitur neq; splen bene expurgauerit, & ille, qui in hepate continetur sanguis, multum huius limosæ superfluitatis habuerit: ac-

crescet

creſcet debilitas viſceri ita, vt in ſeipſo continere ſuperfluitates non poſſit, & tunc illę, quæ nigræ E vocatur, fient deiectiones, de qbus nunc ſermo habetur ab ipſo. Adiecit aũt ſuo ſermoni / Veluti ſanguis/, tale quiddã oſtendẽs: Qualis ſit ſanguis denigratus, dum per inteſtina defertur, tales ſunt nigræ deiectiones. Nã extremę demẽtiæ fuerit exiſtimare, ſanguini ſecundum naturam ſe habẽti, tales deiectiones aſſimilari. Fient etenim hę & rubrę, & nigrę. Atqui impoſſibile eſt ſanguinẽ eundẽ & rubrum, & nigrum eſſe: Plurimas vero huiuſcemodi deiectiones in peſtilenti hoc morbo longo conſpeximus, quæ non magis in ijs, qui exitio proximi erant, q̃ in alijs ſaluandis apparebant: non tamẽ vel in principio, vel incremento morborum conſpiciebantur. Tunc enim, quæ euacuabantur, erant & flaua & rufa colore colliquamẽta. quæ vero mox apparebant, nigra erant, veluti ſanguinis fęx: ſiue ipſo ſuperaſſato habuiſſent generationẽ, ſiue aliquam extraneam putredinem adepto, illis, quę in ventriculo fiunt, cruditatibus proportionalem, quando ad vitioſos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio quidẽ nunquam ad bonum fiunt huiuſcemodi deiectiones, magnam viſceris læſionẽ oſtendentes: ad morbos vero conſiſtentes ſequuntur ſæpius, natura ſuperfluitates expurgante. Non tamen iſtud hoc in aphoriſmo adiecit Hippocrates, quãuis alibi quidem dixerit in vniuerſum, Signa iudicatoria non ſtatim appareant: in ſequẽti autem aphoriſmo particulatim, dum inquit: Morbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis vel ſupra vel F infra exierit, letale eſt. Nunquid igitur ſatis viſus eſt ſui animi manifeſtare ſentẽtiam, vtẽs hoc verbo/venientes/quod tẽporis ſpatium oſtendit, tanquam vel per morbum totum, vel p lõgũ ipſius tempus tales veniant deiectiones: Si enim aliquod vnum tempus oſtẽdere voluiſſet: omnino vel quæ poſt apparuiſſent, vel quæ veniſſent, protuliſſet: non ſponte venientes. Hoc enim verbũ/venientes/non aduenisse, ſed aduenire ſignificat. Aſſumpto tamen medicamento, quod vim habet purgandi nigra, talia deijci nihil mirum. Sic itaq; multi deiectionũ colores præter naturam, ſponte quidẽ euacuati, multarum, atq; malarum in corpore diſpoſitionum ſunt ſigna. à medicamento autem ducti vim habente plures humorum ſpecies euacuare, nihil abſurdum ſignificant.

Morbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis vel ſupra vel infra exierit, letale. 22

Facta eſt à nobis & in antecedente aphoriſmo diſtinctio inter humorẽ melancholicum, & nigram bilem, de qua nunc ſermo habetur ab ipſo. Et cauſam, ob quam ab initio letales ſint huiuſcemodi humores, poſtea vero iudicatorij appareant, in illo aphoriſmo ſufficienter percurrimus: ſed & nunc repetemus, quoniam ea, quæ ſunt ad artem maxime neceſſaria, ſæpe tractare ſit melius. Quando aliquis incipit morbus: ſi quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, ſed ſunt G omnia caſus earum, quę præter naturam ſunt in corpore, diſpoſitionum. Quo enim in tempore à cauſis quidẽ morbum facientibus natura grauatur, adeſt autẽ cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari eſt impoſſibile: ſiquidẽ oportet coctionẽ præire, ſubſequi vero diſcretionẽ, & poſtea euacuationẽ, vt bona ſit criſis, ſiue iudicium. Hæc autẽ nos ipſe docuit in primo libro Epidemiorum, ita inquiens: Coctiones, iudicij celeritatẽ ſaluriſq; ſecuritatẽ ſignificant: cruda autem et incocta ad malos abſceſſus conuerſa, iudicationis carẽtiam, vel dolores, vel lõgitudinem, vel mortes, vel eorundẽ malorum reditus. Quando igitur poſt morbi coctionem aliquis humor vitioſus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur, Et propter hoc atra bilis, & alius omnis huiuſcemodi humor, vbi ſigna coctionis in morbi proceſſu apparuerint, bonam ſignificat euacuationem. Si vero aliter excernantur ſine ſignis coctionis, exitialis eſt caſus. Quare, cum in morbi principio ſemper ſint ſigna cruditatis, mala ſemper erit humorum talium euacuatio.

Quibuſcunq; ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus, ſiue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, ſiue vti ſanguis niger deſubter exierit, poſtridie moriuntur. 23

Sermo in hoc aphoriſmo eſt potẽtia talis: Siue atra bilis (de qua antecedẽs docuit aphoriſmus) H ſiue nigra, quę ſanguini nigro aſſimilãtur, (de quibus prior aphoriſmus) ijs, qui ad extremam extenuationẽ venerint, apparuerint, poſtridie moriuntur. Eſt enim in talibus natura ĩbecillis adeo, vt non poſſint concoquere neq; diſcernere neq; excernere, quæ ita praua exiſtunt. Propter morbi igitur magnitudinẽ cum contineri nequeant, effunduntur, & idcirco ſunt difficilia. Mortẽ autem non in poſterum afferunt, vt in alijs contingit morbis propter virium imbecillitatem. Oſtẽdit tamen in hoc aphoriſmo manifeſte, quod & in priore, cum dicebat, Deiectiones nigræ, qualis ſanguis: ſubaudire oportet, niger: vt tale ſit plenum: Deiectiones nigræ, qualis ſanguis niger. Oſtendit aũt & nos bene à nigris deiectionibus bilem nigram ſeparaſſe. Hę enim ſanguini denigrato ſimiles vidẽtur, differentes in eo, quòd fuſæ ſunt, & non concretę, vt illæ. Nigra autem bilis & in eo, q fuſa eſt abſq; concretione, & quia fulgentem habet nigredinem, & præterea mordax eſt, ſicuti acetum, & terram abradit, atq; fermẽtat: quorum nihil nigris adeſt.

Difficultas inteſtinorum, ſi ab atra bile inceperit, letalis eſt. 24

Ab illa, quæ à quibuſdam pallida, ab alijs bilis flaua nominatur, maxima ex parte incipit inteſtinorum difficultas, abraſis prius in ſumma parte propter humorũ acrimoniam inteſtinis, poſtea

vero

A vero excesis adeo, vt exulcerentur. Hanc igitur intestinorum difficultatem sæpe sanauimus. Quę vero ab atra bile fit, insanabilis est prorsus, cum nihil differat à cancro vlcerato. Cum igitur hic cācer in summa parte consistens, sit aut cum difficultate sanabilis, aut omnino insanabilis, quamuis possit continuo medicinam babere insidentem: rationabile est illum, qui occupat intestina, nō solum quia nihil illi continuo adhærere potest, verum etiam quia semper ab alimenti superfluitatibus tangitur, esse penitus insanabilem.

25 *Sanguis quidem supra, qualiscunq; fuerit, malum: infra autem nigra deiecta, bonum est.*

† De nigris deiectionibus sermo habitus ab ipso est in præcedētibus aphorismis: nūc vero de ijs, quæ vel per os, vel per sedem excernuntur, verba facit. Quare in poposito aphorismo quando ipse dicit supra, solā, quæ fit per os, excretionem intelligemus, illa, quę fit per nares, omissa. Hanc itaq; ait semper esse malam, qualiscunq; fuerit is, qui excernitur sanguis, hoc est, siue spumosus, siue rubeus, siue flauus, siue niger, siue aquosus, siue crassus. Melius enim esse inqt, vt infra exeat, non tamen more dirupti sanguinis, sed paulatim fluentis ita, vt sui exitus tarditate denigretur. Ipsum itaq; sanguinem cōfluere omnino ad aliquod intestinum, malum oportet existimare. Me-
B lius autem, quando paucus, quàm quando multus veluti diruptus effluxerit. Quare, quod legitur/bonum/non tanquam proprie dictum, sed tanquam idem, quod melius, significaret, est accipiendū: quasi ita diceret: Infra aūt melius nigra deijci. Re vera enim hoc eligibilius, quàm per os quocunq; modo sanguinē ferri. Hoc siquidē dixerit quispiam, vt eam, quę videtur in verbis Hippocratis, repugnātiam dissoluat, dicentis nunc bonum esse, vt nigra deijciantur, cum tamen paulo antea pessimum id esse dixerit. Possumus etiam vocabulum/nigra/sic accipere, quemadmodū ipse in Epidemijs dixit, de sanguine ex venis (quas hæmorrhoidas vocant) profluente, tanquam sanante melancholicas passiones. Re vera enim iam factæ melancholię maximum est remedium sanguinis ex his venis profluuium: quam etiam, si futura sit, prohibet. Sic itaq; nobis intelligentibus, sermo talis erit: Sanguis supra, qualiscunque fuerit, malum: infra vero per hæmorrhoides, bonum, quando nigra euacuantur: hoc est quando hominis natura multum talē accumulauerit sanguinem. Aliter autem non est assuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, vt quæ periculosam habeat vtranq; immoderantiam, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur.

† Ex cod. græcis manuscriptis, & ipressis ita vertēdum. In præcedenti bus aphorismis sermo ipsi habitus est de ijs, qui per os & sedē excernuntur. quare in proposito est aphorismo, quando &c.

26 C *A difficultate intestinorum habito, si veluti carunculæ exeant, letale est.*

In difficultatibus intestinorum, cum adhuc constituuntur, quędam corpora pinguia excernūtur: post hæc autem, nisi finiri anticipauerint, quædam ramenta intestinorum, ablata ipsorum superficie interiore, quæ membranosa existit & densa, illi, quę cutem exterius contegit, epidermitidi. i. cuticulæ appellatæ, proportionalis. Post hæc autem aliquid ex ipsa abraditur substantia intestinorum: in quo tempore non adhuc fieri difficultatem intestinorum, sed iam factam atq; cōpletam dicimus esse. Quando igitur partes adeo magnæ intestinorum excernuntur in difficultate intestinorum, vt possimus eas carnes nominare: letalem ait esse morbum, cum neq; caro concrescere, neq; cicatrix obduci in tali possit exulceratione.

27 *Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte: cum reficiuntur, alui ijs humectantur.*

Calore natiuo debilitato ex profluuio sanguinis, neq; cibi bene concoqui, neq; in sanguinem transmutari, multoq; etiam magis neq; distribui possunt per corpus: propterq; hæc omnia, aluos fieri humidiores par est, donec processu temporis vires suas natura recuperauerit.

28 D *Quibus biliosæ deiectiones, superueniente surditate cessant: &, quibus surditas, superuenientibus biliosis deiectionibus cessat.*

Non de habituali difficulter solubili surditate nunc illi sermo est, sed de ea, quę repente in febribus, vel aliter fit, recurrente ad cerebrum bile. Ipsa siquidē, cum meatus auditorios occupauerit, efficit surditatē. Cū vero hinc ipsam natura expellēte, ad excretionē puenerit, soluit surditatē.

29 *Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile iudicium sequitur.*

Quicunq; ad febres, & præcipue ardētes, rigores superueniunt: iudicium habere solent bonū atq; perfectum, vbi in die iudicatoria fiunt, & cum signis coctionis: nō bonum autem neq; perfectum, quando vel diei vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd igitur concoqui oporteat, q̄ bene iudicari debeans, in primo libro docuit Epidemiorum per ea verba, quæ paulo antea diximus: quorum initium, Coctiones celeritatem iudicij, salutisq; securitatem significāt. Quòd autē neq; in oībus diebus: & in Prognostico scripsit, & in hoc ipso Aphorismorum libro, & præterea in primo Epidemiorum. Collecta aūt sunt à nobis hæc omnia opportuneq; exposita: quæcunq; qdē de diebus iudicatorijs ab eo scripta sunt, in tractatu de diebus iudicatorijs inscripto: quæcūq;

vero de

vero de signis coctionis,in altero de iudicijs. Dictum aũt & in ipsis est de eo, quod fit in die sexta iudicio:de quo nunc etiam faciens mentionem,ait eos,qui in hoc die fiunt rigores,difficile habere iudicium,hoc est vel malum afferre iudicium,ac si male iudicantes dixisset: vel nõ firmiter,immo in quibus facile foret fieri recidiuam:vel in longum tempus extensos, ac si difficulter solubiles dixisset. Cum casibus vero quandoq; difficilibus sextæ diei iudicium fit:de quibus omnibus integre scripsimus in ijs,quas nuper nominauimus,tractationibus. Hæc igitur in hunc modum fieri etiam ipsa experientia testatur: ipsorum autem causas longum esset in præsentia exponere. De diebus enim iudicantibus,tertio diximus libro de iudicatorijs diebus:de rigore autem in opere ad id seorsum dedicato. B

Quibuscunq; accessiones fiunt:quacũq; hora febris dimiserit,si eadẽ cras occupauerit, iudicium habẽt difficile. 30

Supponatur quispiam prima die cœpisse febricitare hora tertia, & quieuisse quauis alia hora: deinde die secundo eadem hora tertia cœpisse,mox cessasse febrem quacunq; hora: & tertio rursus die hora tertia cœpisse,mox rursus quouis tempore finita febre: cœpisse iterum quarto die eadem hora tertia:& ita deinceps seruari quidem semper horam tertiam,in qua accessio suum facit initium,non seruari autem alias, in quibus finitur:hũc, qui tali laboret morbo,necesse est temporibus longioribus ægrotare ijs,qui habent horam initij accessionis inordinatã. Hoc quidem nos ab experientia cõprobatum,dictum fuisse arbitramur.Sũt vero quidam,qui tale aiunt esse, quod dicitur:Si primo die accessionem ægrotus habuerit,exempli gratia,hora tertia: & (si ita contigerit) hora duodecima febris desierit:rursus die secundo hora duodecima cœperit febricitare:morbum aiunt difficile iudicium habiturum,nullam apponentes rationem: sed neq; id ab experientia comprobari,ostendere potentes. Non tamen,difficile habens iudicium,aliter possumus interpretari,q̃ difficulter solubile:vt tale sit,quod ab Hippocrate dicitur:Siue quotidie,siue tertio,siue quarto quoq; die ægrotus habeat accessionẽ eadem hora: difficulter solubilis est is morbus,siue multas,siue paucas accessio occupet horas. Hoc igitur(vt dixi)experiẽtia comprobatur. Eius vero causam talem esse opinandum est:causam accessionum,vbi nõ fuerit fixa ac stabilita,non seruare eũdem terminum aut circuitũ: vbi vero firmata fuerit,seruare: atq; ideo difficulter solubilis est causa,quæ fixa ac stabilita fit:facile vero solubilis,quæ talis non est. Nã,quæ firmata sunt, magnã vim,vt quispiam diceret, demolientem exposcunt,quæ longo tempore, & per fortiora ac plura auxilia comparatur. F

Lassitudinem habentibus in febribus:in articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt. G 31

Dictum & prius est,q̃ lassitudinum non nullæ quidem ex multis accidunt motibus, quæ simpliciter & proprie lassitudines nominantur:Quidam vero neq; multis, neq; vehementibus acti motibus,lassitudines pati consueuerunt. Tales itaq; lassitudines, nõ lassitudines simpliciter,sed spontaneas lassitudines nominare cõsueuerunt. Ambarum autem ipsarum communis est locus perpessus:hic vero est totum genus in corpore musculosum. Quæ vero ex motibus pluribus lassitudines accidunt,ipsis adest proprium peculiare,caliditas articulorum: quare in his nihil mirum ad articulos abscessus decumbere,vt qui vnà cum musculis laborauerint, atq; vltra modum concaluerint. Spontaneis autem lassitudinibus,vna sola ratione euenit,vt fluxiones decumbãt ad articulos(sicuti & omnibus alijs ferè morbis,qui per abscessus indicantur)cum latiora ipsorum spatia prompte se habeant ad superfluitates suscipiẽdas. Rariores igitur in illis abscessus sunt, in lassitudinarijs plures,& præcipue cum lassitudines spontaneæ fuerint, & ex ijs maxime quæcunq; ob multitudinem fiunt. Erit igitur in aphorismo sermonis hæc summa. Iis,qui quomodocunq; in febribus lassitudinem habent:ad articulos,& circa maxillas præcipue abscessus fiunt. Hoc vero contingit propter eam,quę est in febribus,caliditatem,relata multitudine ad caput,mox inde suscipientibus illis,qui circa maxillas adenes existunt,sicuti qui circa inguina & alas sunt,quãdo ad illas partes multitudo peruenerit. H

Quibuscunq; resurgentibus ex morbis,siquid laborauerit, hic fiunt abscessus. 32

Si quidẽ πόνος.i.labor & vehementẽ significat motum & dolorem,& lęsionem, sicuti prius dictum est:liquet,q̃ & πονεῖν, hoc est laborare, pluri vti motu significabit, & aliquem habere vel dolorem,vel læsionem. In non nullis igitur,qui ex morbo conualescunt,apparet, quando humores morbum facientes non satis fuerint expurgati,sed quasdam reliquerint superfluitates: cum laborantem siue dolentem partem quampiam habuerint, illuc morbum decumbere: cum labor quidem habeat causæ rationem,dolor vero signi. Nam in vehemẽtioribus motibus & vires fiũt imbecilliores,& caliditas maior accenditur:dolorq; iam fluxione decumbente perficitur. Hoc igiř, vt diximus,est signum abscessus,qui fit. Caliditas aũt atq; imbecillitas ad locum affectum prouehit superfluitates. Vtroq; igitur (vt diximus) modo accipere possumus verbum, laborare: toti tamen sermoni,qui nunc ab Hippocrate profertur,alterum magis conuenit significatum: siquidem antea de lassitudinarijs febribus locutus,deinceps autem rursus,inquit,Sed,& si quid antea laborauerit.

A laborauerit. Videtur enim prior aphorismus, cuius initium, Lassitudinē habentibus in febribus, de lassitudinibus, quæ in morbis fiunt, habuisse sermonem: in eo autem, qui nunc proponitur, de ijs, quæ fiunt in conualescentibus: in sequente vero, de illis, quæ morbum antecedunt.

33 *Sed & si ante morbum aliqua parte laborauerit, hic morbus firmatur.*

Siue quis velit connectere duobus prioribus sermonibus illū, qui nūc dicitur, ad vnius aphorismi integritatē, siue seorsum vnūquēq; scribere, nihil refert: nam & cōitas eorū ostēsa est, & singulorū proprietas in sermone prædicto. Diceť aūt & nunc à nobis denuo breuibus. Qn̄ in morbo sensus aliquis lassitudinis fuerit, expectare oportet abscessum aliquem ad articulos fore, præsertim iuxta maxillas: Simili modo, siquis ex morbo conualescens, parte aliqua corporis laborauerit, vel ante q̄ ægrotaret. Nam plurimum solet ad talia decumbere, in illis videlicet morbis, in quibus speratur abscessus futurus, neque morbus per excretionem antea iudicandus. Dicta sunt autem quædam & in præcedētibus de talium morborum dignotione, sed sermo vniuersus in cōmentarijs de Crisibus siue iudicijs est explanatus.

34 B *Si à febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superuenerit, letale.*

Licet & simpliciter accipere initium aphorismi, in quo ait, Si à febre habito: tanquam ita dixisset, Si homini febricitanti, tumore non existēte: Licet & cum maiori aliqua significatione: quemadmodum solet in Epidemijs scribere, non simpliciter quouis modo febricitantem ostendens, cū dicit, Febris ipsum habebat. sed de eo, cui magna insit febris, ita loquēs. Cōtingit itaq; & sine magna febre, strāgulatione repēte superueniēte, hoiem interire: ineuitabilior autē & citior est mors, adeo vt neq; ex inopinato vnquā homo saluet, cū vehemēs febris detinet ęgrotātē. Indiget enim huiuscemodi febris (vt in sermonibus de difficili anhelitu fuit à nobis ostēsum) inspiratione abūdanti. fit vero nedum abundās, verum omnino pauca, ijs, qui strāgulātur. Neq; enim aliud est strāgulatio, nisi interitus subitus propter defectū inspirationis: qui fit ex angustia alicuius instrumēti ex ijs, quæ obseruiūt respirationi. † Nā talis angustia ipsorū seorsum in eo genere est, quod anhelitus carēria noiatur: quę & ipsa fit vel propter imbecillitatē potētię illius, quę mouet thoracē, vel propter vehemētē frigiditatē vitalis principij. Strāgulatio vero oino fit ex angustia: angustia aūt, vel repleta intermedia regione, quę inter thoracē est atq; pulmonē, aut pulmonis cauernis, vel aliqua inflāmatione totū occupāte viscus, vel asperam arteriā, vel eā partē, quæ est veluti caput eius, C quā nominānt larynga. i. guttur: quę etiam inflammatio fieri aliquādo solet in pręiacēte spatio, qd̄ pharynga. i. fauces appellāt. Nā & Homerus ita nominauit inquiēs, Per fauces aūt vinum impellebatur. spatium illud laxius, quod gulam & guttur præiacet, nominās fauces. Videtur aūt & nūc Hippocrates hanc eandē partem eodē modo, quo etiā Homerus, nominasse. Dicit igiť: Tumore nō existēte in faucibus: tanquā possibile sit ore multū adaperto partē ipsam diligentius inspicere: quod in gutture fieri nequit. Erit igitur sermo vniuersus huiusmodi: Si à febre habito strangulatio repēte superuenerit citra tumorē fauces occupantē, letale est. Prisci etenim per inflationē (gręce œdema,) & tumorē idem intelligebāt. Neq; nos latet triplicē esse tumorū differētiā. Vel enim sunt cum dolore, quos iuniores inflammationes nominant: vel absq; dolore & duri, quos Græci scirrhos vocant: vel sine dolore & molles, quos ijdem Græci œdemata, id est inflationes, peculiariter appellant: & propterea ab antiquo vsu recesserunt, vt qui nō omnia præter naturā incremēta sub vocabulo inflationis cōplectantur. Cum igitur fauces sine tumore apparuerint, strangulatio autem repente superuenerit, solius gutturis est huiuscemodi passio. Strangulantur (vt dixi) & propter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente aūt strangulari, soli gutturi inest. Morbus enim, quē Græci peripneumoniam vocant, non repente strangulat ægrotantes, verum paulatim D ab initio incremētum suscipiēs vsq; ad propriam cōsistentiam, in qua talem casum affert. Et, si qd̄ tuberculum & abscessus in pulmone fit, hæc quoq; passio diuturna est: sicuti & spatium inter pulmonem atq; thoracē pure repletum, sæpius hominē strāgulat, abscessu in ipsum dirupto, qui scilicet & ipse in longo tēpore fuit constitutus. Nā asperæ arteriæ inflammatio difficultatem spirādi quidē aliquam efficere potest, strangulationē vero non potest, propter magnitudinem meatus in ipsa latioris, & tunicę tenuitatē. Impossibile siquidem est corporis adeo tenuis inflammationem, spatium effatu dignum replere. Reliquum igitur est guttur, quod subitā possit facere strangulationē, qm̄ ab ipso angustatur pulmonis meatus. Musculi quoq; eius interiores vnà cum ambiente tunica inflammationem patientes, viam spiritus valent intercludere. Nominant aūt medici qdē talē dispositionē non per, s, synanchen, sed per, c, cynanchen: quibus placet faucium inflammationem per, s, synanchen nominare. Non nulli vero & parasynāchen, & paracynāchen noiant: parasynanchen, quando adiacentium faucibus musculorum inflammatio fuerit: paracynāchen aūt, quando extra guttur. Ex ijs igitur, quæ dicta sunt, rationabile est talē dispositionē gutturi aliquē inferre dolorē: & videtur Hippocrates eius manifeste meminisse in libro prorrhetico, hisce verbis: Fauces dolentes, tenues cum quadam difficultate strangulantes, velociter exitium afferētes. Nunc vero dolētes nō dixit, siue quia ex ijs, quæ dixerat antea, poterat subintelligi: siue quia etiā

ab sq;

† Codex græcus Leoniceni habebat. ὁ γὰρ τοιαύτη στενοχωρία αὐτῶν χωρὶς, ἐν τῷ τῆς ἀπνοίας ἐστὶ γένει. Laurētianus ex impressis vertit. non. n. fieri angustia sine spiritalib⁹ officijs potest.

abſq; dolore aliquando dictam putauit in præcedente ſermone fieri poſſe ſtrangulationem. Et, ſi B omnino poteſt eſſe ſine dolore ſtrangulatio: ex talibus cauſis erit. Poſſibile eſt multitudine humiditatis, pituitoſę præſertim, madefaciente tunicam gutturis interiorem, fieri abſque dolore tumorem. Poſſibile eſt etiam apertentibus ipſum muſculis, craſſioribus factis, meatum reddi anguſtiorem. Contingit & vtrunq; coniungi. Illudq; impoſſibile non eſt, vt propter ſuperfluam ſiccitatē muſculorum gutturis intrinſecorū ſupra modum extenti, meatum reddant anguſtiorē. Qui vero ſint hi muſculi, & quo modo claudant guttur, oſtēſum eſt in tractatu, qui de voce inſcribit.

Si à febre habito collum peruertitur, & vix poteſt deuorare, ſine vllo tumore, letale eſt. 35

Non amplius adiecit hic locum, in quo inquit, Tumore non exiſtente: ſicuti in pcedenti aphoriſmo faucium meminit inquiens, Tumore non exiſtente in faucibus. Nos vero dicemus alterū duorum vel ex communi ſubaudiendum eſſe in faucibus, vel in omnibus colli locis. Cum enim in nullo horum apparuerit, neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinſecus tumor, hominem vero contigerit non poſſe deuorare, caſus eſt exitialis: qui fit ex inflammatione aliquando muſculorū, qui gulæ præiacent, aliquando gulę ipſius. Eſt enim quędam ſocietas partibus his per neruos ac ligamenta & ad ſpinalem medullam, & ipſam ambientes membranas, ac pręterea oſſa vertebrarum, quæ his extrinſecùs adiacent. Extentis itaq; ad partes inflammatas & ligamentis & neruis, trahi vertebras vel intra vel ad latus eſt neceſſarium, ſi in altera nerui propagine fieri tentionem F contigerit, ad latus: ſi in ambabus, intra. Plenius autem de iſtis dicemus, librum de articulis exponentes, in quo ait fieri ſpinę euerſiones tuberculis crudis intra ipſam cōſtitutis. Igitur in libro illo & gibbos fieri dixit tentis intra vertebrarum partibus, non ſolū recuruationes, & obliquationes. In ſecundo ſiquidem libro Epidemiorum, de propoſita nunc in aphoriſmo angina verba faciens, inquit: Erant aūt anginam patientium tales affectus: colli vertebræ intro vergebant, & extra apparebat collum habere cauitatem, & hoc tactum dolebat. In hoc itaq; ſermone vnam oſtendit vertebrę euerſionem ad intra factam: in præſenti vero aphoriſmo generaliori vtens ſermone, inquit: Si collum euertatur. Verbum enim / euerti / omnem, quæ eſt ad id, quod pręter naturam, euerſionem oſtendit rectitudinis vertebrarum. In ſecundo autem libro Epidemiorum ſermoni adiecit: Et hoc tactum dolebat: Hic vero nihil de dolore dixit, q̄q̄ neceſſarium eſt adeſſe dolorem vna cum ea, quę collum obtinet, inflammatiōe. niſi & hic eam, quę fit propter ſiccitatem excedētem, tentionem, tractum, & euerſionem partium tantummodo oſtendit: & propter hoc ipſum caſum inquit eſſe exitialem: cum alter, qui prouenit ex inflammatione, nō ſit omnino exitialis, qualis erat prior, cui coiuncta erat ſtrangulatio. Neq; enim eſt æquale periculum, ſi homo ſtranguletur, & vix poſſit deuorare. Verum, ſi propter excedentem ſiccitatem id accidat, & collum euerti, & vix poſſe deuorare, letalis eſt caſus, & pręcipue cum vehemens eſt febris: vt verba illa / Si à febre habito / etiam in hunc ſenſum accipiantur. Ob hanc autem febrem ipſam, etiam immodicam fieri par eſt in membris ſiccitatem: & duplicem habebit febris vehemens ad mortem rationem: et quia, vt ſignū, erit, q fiat euerſio propter ſiccitatem, & deuorandi difficultas: & quia ipſa quoq; aliquid afferet, & vna ex cauſis perducentibus ad mortem.

G

Sudores febricitanti ſi inceperint, boni, & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & ſeptimodecimo, & vigeſimo, & vigeſimoſeptimo, & trigeſimo quarto. Hi enim ſudores iudicant morbos. Qui vero non ita fiunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam. 36

Non ſudores tantum, ſed alui excrementa effatu digna, & vrinę multæ, & iuxta aurem abſceſſus, vel aliquem alium articulum, in dictis diebus optime apparēt. Sermo enim in vniuerſum eſt talis: Iudicatoria ſigna, ac caſus, in diebus iudicatorijs incipiāt. Ac ſermo quidem ita prolatus ſufficiebat: verum Hippocrates nunc non de omnibus ipſum fecit iudicatorijs, ſed de ſudoribus tātum: & nobis memoriæ ſubiecit iudicatorios dies, qui ſunt intra quadrageſimum. Morbi enim H iſtis diuturniores, non admodum ſolent per ſudores iudicari, ſicuti neq; omnino per excretiones, ſed vel per concoctionē, vel per abſceſſus. Quòd vero nō omnis numerus dierum ſit ad iudicandum idoneus, experientia manifeſte demonſtrat. & quiſpiam admiraretur illos, qui aiūt nullam in illis eſſe differentiam. melius eſt enim, ex ijs, quę apparent manifeſte, diſcere differentiam: cauſam vero eius, quod fit, per multum ocium conſiderare: quod nos in tractatu de diebus iudicatorijs egimus, id, quod ad artis refert vtilitatem, in primis duobus commentarijs tranſigētes: cauſas autem ipſorum tentantes in tertio perquirere. Nō parua autem eſt de diebus ſcriptis in aphoriſmo diſcordia, cum alij alios pro arbitrio ſcribāt. Nos vero illa ſecuti, quę ab ipſo Hippocrate ſcripta ſunt & in Prognoſtico, & Epidemijs, & hoc aphoriſmorum libro, ipſorum fecimus connumerationem. Verba autem, quibus de hiſce diebus Hippocrates ſcripſit, habes omnia in tractatu de iudicatorijs diebus & de iudicijs collecta. Nunc vero à tertio incipit, qui anticipat quartū in breuioris temporis morbis: & poſt hunc quintum ſcripſit vno die quarto tardiorem. Sic enim ferè in omnibus exemplaribus inuenies, cum quartus dies in aphoriſmo nondum eſſet aſcriptus, quāuis hic dies ſit primus iudicatorius. Veruntamen ipſum nunc prætermiſit vel ipſe Hippocrates, vel

tes,vel

A tes, vel qui primus librum transcripsit. Si vero omnino Hippocrates illum præterijt, hanc ob causam ipsum existimo istud fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicanẽ, tertio & quinto die magis, q̃ quarto, iudicium suscipiunt. Rariores enim sunt, qui die quarto iudicantur: Atq; hoc à me fuit inuentum per experiẽtiam, cum ob hoc ipsum valde admodum ingrerem, qua de causa dies quartus fuisset ab Hippocrate in aphorismo prætermissus. Hoc aũt videtur accidere, quoniam morbi peracuti primam statim accessionem vehemẽtissimam habent, & reliquas illis proportionales per diem tertium. Didicimus aũt, ꝙ in vehementioribus accessionibus iudicia fiunt, & quòd morbi, qui in diebus imparibus accessionem habent, citius iudicantur: qui vero paribus, tardãt. Atq; ideo, si etiam in principio aliquis morbus exacerbatur, hoc magis accidit in diebus imparibus: si tardare debeat, ad dies pares vehementiores accessiones transferuntur. Hęc habeo, quæ dicam de die quarto. In fine autem aphorismi, non nulli trigesimumprimum diem, non nulli trigesimumquartum scribunt. Scimus autem hos in dierum iudicantium numero contineri: & fortasse trigesimusquartus maiorem vim habet: non tamen quadragesimi meminit, fortasse quia hunc principium morborum longorum existimauit, qui non admodum per sudores iudicantur. Nam & trigesimumprimum, & trigesimumquartum, & ante ipsos vigesimumseptimũ
B raro inueniemus per sudores iudicare.

37 *Frigidi sudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinem morbi significant.*

Quòd quidem ita fiat, sæpius experientia docet. Causa vero huius exploranda. nam plurimam mihi videtur habere dubitationem, quo modo febre calidissima hominẽ detinente, sudor fiat frigidus. Quòd igitur in alijs partibus corporis sit necessarium esse vehementem caliditatẽ, ex alijs vero sudores frigidos euacuari, est manifestum. Essent enim calefacti, si ex partibus calidissimis efferrentur. Euacuantur autẽ ex cute sudores, quam frigidam esse contingit: cum tñ ea, quæ sunt sub ipsa, comburantur. Nam quibusdam humoribus putrescentibus ostensum est febres acutas fieri. Hi vero putrescunt sępius quidem in toto corpore, sæpius vero in vasis solis. Cum ergo hæc aliquando duo contigerint, humores, qui sunt in vasis, putrescere, & eam, quæ solida corpora regit, naturam (quæ secundum Hippocratem est calor naturalis) vel extingui omnino, vel proximã esse extinctioni: quæ quidem ex his euacuantur, frigida sentiuntur: eam vero, quæ fit ex putredine, caliditatem nihil prohibet vehementissimam esse, atq; ideo signũ est exitiale, ostẽdẽs in aĩalis corpore humorum multitudinem superabundare, tantam habentium frigiditatem, vt neq; à calo
C re natiuo, neq; à febrili calefiant. Tepidis siquidem existentibus febribus cõtingit saluari hoĩem, concocta in processu temporis multitudine humorũ frigidorum, atq; euicta à natura. Acuta.n. febris, causa est & signum perniciosissimum: causa quidem, quia prompta est ad dissoluendũ corpora: signum autem, quoniam humorum multitudinem esse frigidissimam ostendit, vt quæ neq; à calore febrili transmutetur. Febris vero, quæ non est acuta, sed moderata, permittit tempore longiori à natura multitudinem concoqui, cum non anticipet dissoluere hominem: non est autem signum adeo perniciosum, sicuti vehemens febris. Contingit.n. in tepida febre, etsi modice frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere.

38 *Qua parte corporis sudor est, ibi significat morbum.*

Si per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiã æqualis fieret euacuatio. Fiũt enim sudores vel natura humiditatem superfluam euacuante, (quando & optime iudiciũ fit) vel quando non continetur in corpore, morbi ratione. Sed, siue hoc, siue illo modo fiant, membrorũ patientium humiditatem euacuant.

39 D *Et, qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus.*

Qua parte corporis insignis aut caliditas, aut frigiditas fuerit, ĩ ea morbum necessarium est eẽ. hæc siquidem exijt à temperie naturali, quæ sanitas est.

40 *Et, vbi in toto corpore mutationes, et, si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel color alter ex altero fiat: lõgitudinem morbi significat.*

Dispositiones variæ diuturniores semper sunt, quàm quæ sunt vniusmodi: cum non possit natura in paruo tempore multas conficere dispositiones.

41 *Sudor multus ex somno factus absq; causa manifesta, corpus vti pluri cibo significat. si vero cibum non accipienti hoc accidat: scire oportet, quòd euacuatione corpus indiget.*

Non nulli ita scribunt aphorismum: Sudor multus ex somno factus sine causa manifesta. Alij sine aliqua alia causa. Verum hęc, etiamsi non adijciantur, millies in mille sermonibus ab ipso prętermissa intelliguntur: quia, etiamsi non dicantur, tamen subaudiunẽ à nobis: vt qui semel ab ipso didicerimus, quòd, qui à causa extrinseca, non ex dispositione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem. Hoc itaq; semper oportet meminisse. Quod vero in præsenti

aphorismo

aphorismo docetur, in verbo, multus, adiecto, maxime consistit. Si enim sudor multus non esset, E
posset & propter virium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere. Ipsius vero multitudo, altera duarum causarum fit, vel propter ciborum, qui sunt recenter assumpti, immoderantiam, vel illorum, qui antea. Quòd si propter recenter assumptos, prohibere oportet, ne plures assumant: quòd si propter prius assumptos, euacuare.

Sudor multus calidus vel frigidus superfluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum. 42

De sudoribus, qui in diebus iudicatorijs fiunt, dictũ est prius: de ijs vero, qui in toto morbi tpe apparent sine iudicatione, in hoc ostendit aphorismo: difficiliores quidem inquiens esse frigidos sudores, minus vero his malos, calidos esse. Indicant siquidem vtrique multitudinem adesse, sed alteri frigidam, qui & peiores sunt: alteri calidam, qui & minus illis sunt exitiales.

Febres, quæcunq; non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculosæ. Quocunq; autem modo intermiserint, periculum abesse significatur. 43

Quòd Hippocrates per verbum, intermittere, accessiones intelligat, quæ in quietem febre vacantem desinunt, manifestum fecit in hoc aphorismo, febres illas, quæ per tertiam accenduntur, F
si quouis modo quieuerint, inquiens esse absq; periculo. Solæ enim illæ, quæ in quietem febre vacantem desinunt, periculo carent, etiam si vehementissimam & satis longam habuerint accessionem. Si enim adeo breuis fuerit, vt in tertianis exquisitis, minori duodenis horis tempore circũscripta: non modo sine periculo talis est febris, sed etiã cito iudicatur. Si vero lõgius, quàm duodecim horarum, tẽpus occupet, &, si ita cõtingat, ad decem & octo horas prorogetur: est quidem & hæc citra periculũ, sed tãto longior, quanto & eius accessio maior extiterit, quàm tertianæ exquisitæ. Non absq; rõne aũt eas, quæ in quietem febre vacantẽ desinunt, esse absq; periculo inquit: vt quæ nõ ex inflãmatione aliqua, neq; ex maligna humorum putredine occasionẽ habeant. Neutra enim harum ad quietem peruenit, febre vacantem. Quocunq; autem mõ intermiserint, periculũ abesse significatur, hoc est siue vehemens, siue longa fuerit accessio.

Quibus febres longæ, ijs tubercula vel labores in articulis fiunt. 44

Non semper hoc, sicuti nec quicquam aliud huiusceemodi, sed magna ex parte videlicet, contingere vr. Causa autem est manifesta. Nam pp multitudinem vel crassitudinẽ vel frigiditatẽ vel viscididatem humorũ efficientium febres, in longum tempus morbi extendũtur, cũ longum exigant tempus ad coctionem. Par igitur est & tubercula ab eis fieri, & ad articulos superfluitatẽ decumbere. Siue autem per labores dolores intellexerimus, siue læsionem: vterq; intellectus habet rationem. Vtrunq; enim borum ad abscessus sequitur. G

Quibus tubercula, vel in articulis labores fiunt, ij pluribus vtuntur cibis. 45

De conualescentibus docet. His. n. repletis rationabile est plethoricos casus aduenire, & maxime ob virium imbecillitatem.

Si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili, letale est. 46

Non idem est, si quis dixerit, si inciderit, & si incidat. Verbum enim, inciderit, vnum significat rigoris insultum, incidat, vero plures. Semel igitur rigore incidente, nondum liquet, an mors, an iudicatio optima sit secutura. Potest enim & propter virium imbecillitatem casus esse letalis: potest & iudicatio periculosa, bonum tamen habere finem. Sæpius vero fieri rigorem febre non deficiente, & alioqui bonum non est: in virium autem factus imbecillitate, perniciosus. Nam, si aliqua euacuatio rigorem subsequatur, quæ nullam facit intermissionem: propter vtrunque hominem dissolui verisimile est, & quia vis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, & quia ab euacuatione dissoluitur. Si vero solus accidat rigor, nulla euacuatione subsequente, vtroque modo casus caret bonitate. Nam & vt mala causa, vim corporis tanget: & malum signum erit vltimã illius indicans imbecillitatem, quæ solita sit noxios humores in rigoribus euacuare: nunc autem id efficere non possit. H

Excreationes in febribus nõ intermittẽtibus, liuidæ, cruẽtæ, fœtidæ, & biliosæ, oẽs malæ. Et si bene exeũt, siue per aluũ excretionẽ, siue per vrinas, bonæ. Si vero nõ aliquid eorũ, quæ iuuant, per hæc loca excernitur, malum. 47

Forte conueniens fuerat doctrinæ aphoristicæ, dici compendiosius, omnes prauas excretiones, cum bene exeunt, ad bonum terminari. Hippocrates vero non ita locutus est, sed primum quidem trium generum excretionum meminit, eius, quæ per os fit, eius, quæ per aluum inferiorem, & tertiæ, quæ per vrinas: deinde illius, quæ fit per os, magis particulatim. Non enim simpliciter dixit prauas excretiones bene exeuntes, bonas esse, sed speciatim ipsarum meminit, inquiẽs: Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ. Vna autem communis est in hisce omnibus ratio: Malæ vacuationes sunt prauarum signa dispositionum: prodeuntq; sępius eodem modo, quo in vlceribus

putridis

A putridis,à quibus ichores,hoc est liquores saniosi,defluunt, nihil dispositioni conferentes: nonnunq̃ vero ita sicuti pus,ex abscessu dirupto bene expurgans partem patientem. Indicia vero,ꝙ bene excernatur,maxima quidem sunt & coctio,et bona tolerantia,cum ipsis vero & morbi species,& post ipsam tempus anni,regio,ætas,natura ægrotantis.Quod uatem est in fine aphorismi, duobus modis scriptum inuenitur.In quibusdã, vt supra, scriptum est, Si vero non aliquid eorũ, quæ iuuant, excernatur.In quibusdam vero sine particula/nõ/hoc modo,Si vero aliquid eorum, quæ iuuant,excernatur.Et erit secundum primam scripturam sermo talis, Si aliquid eorum,quæ non iuuant excreta,videtur euacuatum:non est bonum. Secundum vero secundam scripturam, Si aliquid eorum,quæ iuuant,& sunt animali conuenientia,excernatur,non est bonum. Melior autem est scriptura prior.

48 *In febribus non intermittentibus,si partes exteriores frigidæ,interiores vruntur,& sitim habeat,letale est.*

Dignum animaduersione est, nunquid huiuscemodi casus possint in febre fieri intermittente.Ego enim neq; vidi,neq; animo capio. Videntur siquidem solis accidere in febribus,quę causones ab incendio nominãtur,perniciosis,vel si aliter libeat appellare malignissimis, veluti lipy-
B rijs.Nulla vero febris alia corpus intus vrit cute refrigerata.Neq; enim mitior causon,neq; tertiana:quæ duæ febres præ cæteris sunt calidissimæ. Videtur itaq; non distinctionis gratia in aphorismo adiecisse/In febribus non intermittentibus/sed similem protulisse sermonem illi, quo dicitur, Vertebræ autem,quæ in spina sunt:non quasi in aliqua alia corporis parte sint vertebræ, sed veluti si ita diceretur: Vertebræ,quibus hoc inest, vt in spina sint:ita & nunc sermonem Hippocratis accipiemus: Si profundæ partes vrantur,cute refrigerata,letale est.fit autem hoc in nõ nullis febribus non intermittentibus. Causa vero huius talis existit: Quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori,vel erysipelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patientem,atq; adeo vruntur profunda,cutis autem refrigeratur, vt fit in principijs accessionum.

49 *In febre non intermittente,si labrũ,vel palpebra,vel supercilium,vel oculus,vel nasus peruertatur,vel nõ videat,vel non audiat:iam debili existente corpore:quicquid horum euenerit,mors proxima est.*

Partium fiunt peruersiones,dum tenduntur atq; contrahuntur ij,qui ad eas nerui pertingunt. Quòd autem extendantur,accidit propter inflammationes, duros tumores, siccitates,& frigidi-
C tates immodicas.Hæc autem grauia sunt,quando prope neruorum originem fuerint constituta. Quare,cum febris continua fuerit,& æger debilis:non absq; ratione mortem esse vicinam est existimandum:multo autem magis,quando vel non audit aliquis,vel nõ videt, propter virtutis sensibilis debilitatem.

50 *Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi,& delirium acciderit,letale.*

Fit non nunquam ex eadem causa horum vtrunq;,& difficultas spirandi, & delirium,patiẽte cerebro: & tunc apparet spiritus (vt ipse in Prognosticis inquit) magnus ex multo interuallo, hoc est,magnus,& rarus. Contingit & propter aliquam earum partium,quæ respirationi obseruiunt,passionem,spirandi difficultas.Nam & morbus lateralis,& pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis atq; pulmonis passiones,spirandi faciunt difficultatem.Hæc autem omnia periculosa sunt,febre præsertim continua adiuncta:Nam semper cum tali fieri consueuerunt. Quare & hic verba illa/Cum febre non intermittente/eadem videntur ratione esse dicta, qua etiam in aphorismo antecedente.

51 *In febribus,abscessus,qui ad primas iudicationes non soluunt,longitudinem morbi significant.*

D Sermo ita clarus est,vt forte Hippocrate nõ indiguerit.Liquet enim,ꝙ eo ipso,ꝙ ad primas iudicationes non soluuntur huiuscemodi passiones,sint diu duraturæ.

52 *Quicunq; in febribus vel in alijs morbis ex voluntate illachrymant,nihil absurdum: qui vero non ex voluntate,absurdius.*

Dictum quidem & in Prognostico,lachrymari non esse bonum signum, quãdo videlicet oculus ipse nullum affectum habet proprium atq; præcipuum,veluti lippitudinem, vel in palpebris asperitatem, vel tale aliquid. Nam debilitas quædam ostenditur potentiæ contentiuæ,quando, etiamsi talia non adsint,illachrymant. Non recte autem scriptum fuit/absurdius/comparatiue. melius enim fuerat absolute,absurdum dicere. & mihi videtur hic error culpa magis primi librarij,q̃ ipsius Hippocratis,contigisse.

53 *Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur,ijs fortes fiunt febres.*

Neq; enim nasci possunt huiuscemodi lentores sine caloris multitudine pituitosiorem humiditatem exiccante.

Quibus plurimum siccæ tusses leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur. E 54

Siccas tusses illas nomīant, in quibus nihil expuitur. Fiunt autem aliqñ ob intemperiē instrumentorū, quæ obseruiūt respirationi: aliqñ fauciū asperitate, vel aliquo tenui & pauco humore destillante. Quicquid horum acciderit, aliquo modo madescunt loca, quæ ad asperā pertinent arteriam, & ideo minus siticulosi fiūt. Nam, si asperitas sola fuerit: propter motum in tussi factum, ex locis vicinis humor aliquis attrahitur: sic autem, & si sola fuerit intemperatura.

Ex bubonibus febres omnes malæ, præter diarias. 55

Febres diariæ omnes ab ipso vocantur, quæcunq; sui ratione vna die durant. Tales aūt sunt, et quæ ex bubonibus proueniunt, quando ex causis manifestis consistunt. Alios vero bubonas, qui sine causa manifesta fiunt, verisimile est ex viscerum inflammationibus fieri: atq; ideo febres, quę vnà cum ipsis eueniunt, malas esse.

Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem. 56

Oportuit hūc aphorismū cū altero paulo antea dicto cōiūgi, in quo dicit: Sudor multus, frigi- F
dus vel calidus semper fluens. Ipse vero ostēdit, & quo pacto talem sudorem dixerit esse malum, & propter quam causam. Malus itaq; existit, quia cum hoc, q morbum nō soluit, ipsum ēt prorogari significat. Causam vero prorogationis, multam ait esse humiditatem: quam cum longiori tēpore dissoluat ac concoquat natura, necessarium est morbum esse longum.

Qui à conuulsione aut distentione neruorum tenetur, febre superueniente liberatur. 57

Est qdē & distentio (græce tetanos), neruorū conuulsio, sed nō videnť in ipsa partes conuulsæ: qm̄ æqualiter ante & retro tenduntur: atq; ideo præcipuum illi nomen est datum distentio: ita vt oēs cōuulsiones sint numero tres, græcis vocabulis, Opisthotonos, id est tentio ad posteriora: Emprosthotonos, id est tentio ad anteriora: & Tetanos, id est æqualis tentio, nominatę. Omnes vero conuulsiones secūdum ipsum fiunt vel ex repletione, vel ex euacuatione, partiū videlicet neruosarum. Quæcunq; igitur conuulsiones ad febres ardentes sequuntur, has par est fieri ex siccitate: Quæcunq; vero suopte initio inuadunt, ex repletione habent generationem. His cōuulsionibus
febres aduenientes, partim quidem superfluam dissoluunt humiditatem, partim calfaciunt frigi- G
ditatem: quæ duæ sunt medicis remediorum intentiones. Non absq; ratione igitur in febribus letales sunt conuulsiones, non letales vero, quæ febres antecedunt.

A febre ardente habito, rigore superueniente, solutio. 58

Ostēsum. n. est in sermone de rigore, etiam ob flauam bilē, quæ per mēbra sentiētia veloci motu defertur, fieri rigorē, post quē videlicet & alui soluūtur, & sudores & vomitus biliosi superueniunt. Cum ergo bilis, ex qua febris ardens habuit ortum, expurgatur, soluitur febris. Nam febrē ardentem fieri nouimus, quādo æstiuo tempore venæ exiccatæ acutos ac biliosos ad se liquores, hoc est ichores, attraxerint.

Tertiana exquisita, septenis circuitibus, quod longissimum est, iudicatur. 59

Tertiana febris, ab ea, quæ ardens nominaī, humore faciente non differt. Vtraq; enim à flaua bile fit. Differunt aūt, qm̄ febris ardens habet in venis vnà cum sanguine flauā bilem redundantē & ebullientem: tertiana vero eādem bilē habet in totum corpus delatā ac motam. Exquisita igiť
tertiana erit, quæ suiipsius naturam puram sinceramq; seruat. Seruat aūt, vbi flauam bilem habet H
(vt dixi) redundantē & motam, & præterea tēpus æstiuum, & locum tempori similem, calidum videlicet ac siccum, & hoīs ætatem & tēperaturam similem. Statim aūt in tali tertiana accessio fiet cum rigore: & solutio eius cum sudore, vel per vomitū aut aluum inferiorem flaua bile euacuata, vel omnibus istis pariter factis. Erit & huic tertianæ tempus accessionis minus multo, q̄ quietis. Duobus siquidem diebus, & totidem noctibus toto eius perfecto circuitu, exquisitam tertianam nunq; inuenies extra duodecim horas suā accessionem protendere. Talem igitur ait Hippocrates in septem circuitibus, quod longissimum sit, iudicari. Quod enim in cōtinuis vna dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Ad istarum igitur connumerationem, earum fiūt iudicationes. Hoc ipse in Prognostico innuit, vbi de quartana loquitur, ita inquiens: Fit aūt & quartanarum consistentia ex ordine tali. Estq; à nobis obseruatum, tum in quartanis, tum in tertianis, fieri iudicationem ad numerum circuituum, non dierum. Statim itaq; in tertiana febre ab initio septima accessio in tertium & decimum incidit diem, & sæpius in ipso morbus iudicatur, non expectato quartodecimo. Sicuti igiť in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quar-
tusdecimus, peracutorū vero septimus: sic in intermittentibus, breuissimi temporis tertiana fe- *Al. longissimi
bris terminum habet circuitum septimum. Rursus aūt, sicuti in peracutis, morbus poterat iudicari & in

ri & in

A ri & in quinto, & quarto, & in tertio die: sic & in tertiana in eisdem circuitibus fieri solutionem contingebat, non expectante natura septimū circuitum. Hippocrates igitur tertianam aliquando cum adiectione exquisitam nominat: aliquando vero simplici appellatione contentus, tertianam tantummodo: sicuti & nunc quoq; consuetudo omnium aliorum Græcorum est huiuscemodi res omnes dupliciter nominare.

60 *Quibus in febribus aures obsurduerunt: sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, soluit morbum.*

Dictum est ab ipso & antea surditatem fieri biliosis excrementis retentis, & ad caput recurrentibus: & talem solui surditatem, aluo turbata. Dictum est & nunc ab ipso hoc idem, & pręterea de profluuio sanguinis ę naribus. Etenim & hoc soluit surditatem, eam videlicet, quæ in febribus fit absq; vlla propria atq; pręcipua instrumenti auditus passione. Nihil autem mirum est, si cum euacuantur ac transmutantur noxij humores, morbi cessant.

61 *Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare.*

Nescio, vtrum hunc aphorismum Hippocrates scripserit, an fuerit à quopiam ascriptus. siquidem in Prognostico dierum iudicantium incrementa ac cōpositiones fieri in quaternis edocuit,
B & in hoc ipso Aphorismorum libro, atq; in Epidemijs etiā, non modo die quartodecimo multos vidit iudicatos, sed & vigesimo, & quadragesimo, & sexagesimo, & octogesimo. Ipsi vero iudicāt & vigesimaquarta, & trigesimaquarta, et ab initio protinus quarta. Quo modo igitur ait nūc, q, nisi in diebus imparibus febris cessauerit, non sit fida iudicatio? Melius est itaq; pro imparibus scribere iudicatorijs, vt quibusdam visum est. Multa sanè exemplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus, scriptum habent.

62 *Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum.*

Morbus regius interdum quidē fit & iudicatorie, reponente natura ad totum corpus, & præcipue ad cutem, flauam bilem: Fit etiam huiuscemodi casus hepate male affecto: mali autem affectus hepatis, ex quibus morbus regius solet aduenire, tres sunt, tumor durus, inflammatio, & obstructio. Verum tumor durus, diutinus morbus existit: inflammatio vero & obstructio etiam repente fieri possunt. Ac regij morbi, qui ante septimum accidunt diem, ex aliquo istorum ortū habent: nam citius non potest iudicatorie bilis ad corpus effundi. Ante septimum quidem diem,
C morbum regium esse malum, verum existit: non tamen post septimum vacare periculo, est pariter verum: neq; hoc nunc dictum est. Potest enim & inflammatio & obstructio longiori tempore permanere: ante septimum autem, iudicatorie bilem effundi est impossibile. In quibusdam vero exemplaribus adiectum est aphorismo circa finem, Nisi humores ex aluo prodeant. volētibus ijs, qui hæc adijciunt, per aluum bilem expurgari.

63 *Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur.*

Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidant, atque ideo singulis accessionibus expurgetur atq; euacuetur: non absq; ratione ad infebricitationem peruenit talium febrium intermissio. Hoc igitur est, quod nunc dictum est ab eo, Quotidie febres soluuntur. ac si dixisset ægrotos quotidie sine febre fieri. Quemadmodum autem, si quotidie rigores fiunt, quotidie etiā febres cessant: sic & si tertio quoq; die, aut quarto. quod proculdubio etiam fieri videmus et in tertianis, & in quartanis circuitibus: in quibus & febres soluuntur, & rursus redeunt, remanet tñ q̃dam dispositio præter naturam in corpore, à qua secundum circuitum aliæ febres & ægritudines generantur.

64 D. *Quibus in febribus morbus regius septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrum obduruerit. si vero non, non bonum.*

Qui ante hunc scribitur aphorismus, absq; ordine mihi videtur fuisse interiectus. Melius enim fuisset hunc, qui nunc scribitur, aphorismum illi fuisse cōiunctum, in quo ait: Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum. vt totus sermo talis procedat: Ante septimū quidem diem morbum accidere regium, malum omnino: post septimum vero, optimum: nisi dextrum hypochondriū obduruerit, id est nisi aliquis malus affectus ex ijs, quos antea diximus, visceri, hoc est hepati, acciderit: Cū enim expurgatur in ipso sanguis, et bilis transfertur ex venis ad meatus bilem recipientes: siue obstructio fuerit in locis ad quæ transfertur, siue inflāmatio aliqua, vel durus tumor: necessarium est omnino non expurgari sanguinem, & vnà cum ipso bilem per totum corpus deferri, hincq; morbum regium generari.

65 *In febribus circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus, malum.*

Quòd nō solū ei visceri, quod sua natura palpitat, cardia, hoc est cor, nomē fuit apud antiquos, sed etiā ori ventriculi, pro confesso habetur apud oēs: sicuti etiā, q cardialgian. i. cordis dolorem,

huius partis dolores appellant: verbum autem cardiossein, i. corde morderi, plurimi exponētium E aphorismos, pro cardialgein, id est corde dolere acceperunt: non nulli ipsius cordis, hoc est visceris, motum quendā palpitationi similem, per cardiogmon verbū, i. cordis morsum intellexerunt. Fortis itaq; ventriculi æstus à flaua bile in ipsius tunicis ebulliēte generaī. Rationabiliter aūt ijs, qui ita sunt affecti, & ventriculi mordetur os, atque ob id malus est casus. Siquis vero per cordis morsum, crebrum & velocem cordis motum, cum præcipue, qui palpitationi similis sit, intellexerit: extremum ex eo malum significatur, vim vitalem maximo incendio laborare.

In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum. 66

Febres vehementes, veluti ignis, neruos exiccantes, eos extendunt atq; conuellunt, atque hoc modo perniciosas afferunt conuulsiones. Non nunquam vero & viscera ipsa in tali affectu dolorem sentiunt, propter incendij vehementiam, ac siccitatem: atq; idcirco malum esse inquit. Peior autem fuerit, si fortes dolores acciderint. Scimus autem propter inflammationem, vel erysipelas, vel fortem obstructionem, vel abscessum aliquem, in visceribus dolores fieri, sed verisimile non est, vt de his nunc sermo habeatur ab ipso. Manifestum est enim periculum, quod in ipsis est: necessario tamen non adiungitur conuulsioni. Cum Hippocrates in febribus dicit morbos febri- F les, intelligit, quando febres ipsę sunt passio, & non casus partis alicuius, quæ aliquo dictorū affectuum laboret.

In febribus, ex somnis timores, vel conuulsiones, malum. 67

Dictum ab ipso & antea fuit, q somnus lædens ægrotantem, mortalis est, qui autem non lędit, non est mortalis. vbi & exemplum sermonis adijciens, inquit: Vbi delirium somnus sedat, bonū: tanq̄ somnus aliquis existat, ex quo delirium non sedatur, sed excitatur aliquando ac generatur. Verum & hic alia dixit exempla noxæ ex somno aduenientis, timores, ac conuulsiones. Quidam vero non /timores/ scribūt, sed /labores/: Saneq; nos sæpe vidimus in morbis exitialibus & timores & labores & conuulsiones ex somno fieri. Hoc autem videtur contingere, quando in somnis ad cerebrum humor infestus peruenerit, tunc magis intra, q̄ extra, natura mota. At profecto, vt à cibo ad somnum cōuersi, implent caput: sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replētes, aggrauant cerebrum. Si igitur ea multitudo magis ad atræ bilis naturam vergit, timores fiunt: sin talis non fuerit, labores ac conuulsiones. Somniq; proculdubio semper nocerent, quatenus ad profundum & viscera materia fluit, nisi coctionis ratione plus afferrent vtilitatis, q̄ sit damnum, G quod ex motu ad interiora consequitur. Non solum autem in cerebro ipso mali humores aceruati tales afferunt casus, sed & in ipso ore ventriculi: quare & in somnis magis euaporant, cum incocti permaneant: sicuti coctiones vtiles somnos inducunt.

In febribus spiritus offendens, malum. conuulsionem enim significat. 68

Spiritum nunc intelligendum est ipsum dicere, sicuti etiam in prognostico, respirationem: qui vbi offendit, hoc est in medio sui interruptus substiterit, conuulsionem significat. Etenim fit mouentibus thoracem musculis ac neruis iam conuulsioni paratis, qua dispositione insuper aucta, et plures occupante partes, manifesta conuulsio hominem apprehendet. Cū vero duplex sit in respiratione motus: alter, quo spiritus fertur ad interiora, inspiratio dictus: alter, quo fertur ad exteriora, contrariam is accepit appellationem, expiratio nominatus. Offendit autē spiritus aliq̄n quidem inspirantibus, sicuti cum ipse dicit, Duplex intro reuocatio, veluti superinspiratio: Aliquando expirantibus, sicuti cum dicit, Et spiritus offendit extra delatus. In his igitur, vtriusq; partis respirationis seorsum meminit: in proposito autē aphorismo de tota ipsa pronuncians, inquit: Spiritus offendens, siue in motu ad intra, siue ad extra, siue ad vtraq; tale quid patitur. H

Quibus vrinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre: multitudo veniēs ex his tenuis iuuat. præcipue vero tales veniunt, quibus ab initio, vel breui sedimen inest. 69

Non simpliciter vrinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duorum alterum ostendens, vel crassitudinis quantitatem, vel consistentiæ inæqualitatem ac diuulsionem, ita vt plures ipsarum consistentiæ, veluti grumi, circunscriptæ appareant. Non nulli vero non grumosas scribunt, sed cœnosas, sicuti Numisianus et Dionysius: qui, si per hoc verbum, fœtorem quēdam simul ostendunt, plus aliquid, quàm alij, demonstrant: si vero quasi crassitudinis quantitatē, nihilo plus hoc ipso docent. Sermo vero Hippocratis totus non videtur de vrinis esse fœtorem habentibus, sed de paucis tantum, ac crassis, vt ex opposito manifestat, inquiens, Multitudo veniēs, ex his tenuis iuuat. Quare, si hoc solum scriberetur, Quibus vrinæ crassæ paucę: nihil sermoni deficeret. Fiunt autem & sine febribus vrinæ tales, natura expurgante per renes totius corporis superfluitates: Fiunt etiam cum febre: in quibus quispiam forte existimaret ad contraria transmutationem non esse bonam: quoniam magna ex parte in febribus, ex vrinis ab initio tenuibus fit ad crassiores conuersio, tendente iam morbo ad solutionem. atque ideo mihi videtur maxime ita scriptus

ab ipso

A ab ipso fuisse aphorismus,id quod raro accidit,edocēte.Contingit.n.aliquando vel per initia morbi,vel non multo post,vrinas factas crassiores,propter grauitatem habere sedimen.His igitur vrinis sedimen,bonum signum nō est,sicuti alijs,quæ ab initio tenues existentes,ratione totius morbi coctionis sedimen capiunt.Non absq; ratione autem crassæ vrinæ sunt multitudine paucæ, vt quæ vix renes pertranseant. Cum itaq; simul maior pars talium humorum malorum fuerit euacuata,simul & residuum concoctum fuerit:tunc excernuntur multo prioribus tenuiores.Melius est enim ita dicere,& non tenues absolute,quemadmodum dixit Hippocrates. Quæ.n.secundū naturam sunt, non simpliciter tenues existunt,sicuti neq; crassæ, sed medium tenent inter vtrūq; excessum:& cum mediocritatem habeant,crassiores quidem sunt atq; dicuntur aquosis, tenuiores vero grumosis. multæ vero cum ratione exernuntur,quia prius fuere retentæ: quo tempore crassæ existentes,difficulter exibant.

70 *Quibus vrinæ perturbatæ,quales sunt iumentorum,ijs dolor capitis vel adest,vel aderit.*

Hunc non nulli aphorismum cum superiori coniungunt,tanq̄ eius partem, ita scribentes:Quibus autem vrinæ obuersæ,hisce dolores capitis. Et volunt quidam verbum/obuersæ/contrarias B vrinas ostendere ijs,quas antea crassas & grumosas nominauit,hoc est tenues:non nulli vero perturbatas.Falsum aūt est,q; vrinæ tenues sint cum dolore capitis. Vidētur.n.dolores capitis aliqn̄ antecedere,aliquando simul esse cum perturbatis vrinis. Quales autem hæ sint,manifeste monstrauit,inquiens,Quales sunt iumentorum.tales vero fiunt materia crassa ac densa à calore agitata.Hæ siquidem maxime et ab extrinseca caliditate vidētur in spiritum solui,sicuti bitumen,pix, atq; resina.Non nullæ igitur vrinæ longo tempore manent perturbatę,nō nullę vero cito sedimē crassum habent,et cito morbum solutum iri significant.Quę vero non resident,si vires affuerint, longum fore morbum ostendunt:si imbecillitas adsit, ægri mortem prænunciant. Hæc obiter à nobis sunt dicta, qm̄ non carent vtilitate. Quę vero ad ipsum attinentia aphorismum adhuc dicere oportet,sunt ista: Vrinis perturbatis,capitis dolores necessario aut adsunt, aut aderūt, vt inquit Hippocrates, qm̄ spiritus flatuosus vnà cum calore prompte fertur ad caput. Non tamen,si quis dolet caput,aut doliturus est,huic omnino tales sunt vrinæ. Fiunt enim dolores capitis etiā ex calore solo,non nunq̄ vero ex flaua bile,quæ vel in capite vel in ventriculo cōtinetur,& ex humorum abundantia caput opprimente,& propter aliquam loci obstructionem,vel spiritu flatuoso habente in parte ipsa generationem:quorum nihil talem facit vrinam ex necessitate.

71 C *Quibus septima iudicatur,ijs nubeculam habet quarta die vrina rubeam,& alia,ex ratione.*

Sicuti in pluribus alijs seipsos imperitos artis Hippocratis ostenderunt plurimi eorum, qui hunc eius librum exposuerunt: sic & in isto. Putant enim adiecta fuisse aphorismo cum dicit/Et alia,ex ratione/quæcunq; ad somnos attinent,vel vigilias,vel respirationem , vel accubitum , vel surrectionem,vel tale aliquid eorum,quæ in Prognostico scripsit: vt si hæc omnia bene facta videantur,in septimo futuram speremus iudicationem. Videntur autem ignotare maxima capita ad pręcognitionem facienda. Vigilant enim magna ex parte,& grauiter se habent , ac febriunt vehementius ægri , quanto propius iudicationem accedunt. Plures autem eorum prope iudicationem etiam spirant difficulter.Non igitur signum,quod ex vrinis apparet,talibus indiget casibus ad firmiorem futurę iudicationis spem,sed multis alijs,quæ frequentius,q̄ istud,apparent.de quibus nihil videntur cognoscere,qui audent Hippocratis libros exponere prius,q̄ totam ipsius artem perdiscāt.Nam, cum quarta dies sit index,quemadmodum ipse docuit,&, qualis sit futura septima,nunciet:omne,quod in ipsa dignum effatu signum coctionis apparuerit , futuram septima die iudicationem ostendit, adeo vt non solum rubra aliqua nubes apparens , antea non visa, D iudicationem significet, sed & alba multo plus ipsa, adhuc aūt magis & sublimamentum album, æquale,atq; consistens. Si vero velociter admodum morbus moueatur:& coloris & substantiæ mutatio sunt sufficiētia signa futurę iudicationis. Tenuis itaq; vrina si mediocriter crassa efficiat, & si alba pallida fiat:in tali morbo iudicationem significat. Vnius itaq; signi nominatim Hippocrates meminit,nubeculæ videlicet rubrę.Dignum aūt existimat,vt,sicuti hoc,ita et alia ex ratione intelligamus,quęcunq; futuras iudicationes ostēdunt.Sunt autem hæc,quæ in diebus ab ipso vocatis indicibus & contemplabilibus,fieri consueuere vel in vrinis , vel in excrementis alui inferioris,vel sputis.semper.n.omnia talia iudicationes significant,non tamen bonas semper. Solis enim coctionis signis in diebus contemplabilibus apparentibus,bonæ iudicationes futuræ indicantur.Sensus ergo verborum aphorismi talis est. Meminit autem nubis rubeę tanquam signi perrari.Albæ enim frequentissime apparent:& sunt signum coctionis manifestum.Rubeę vero raro fiunt:Et, nisi hoc in loco de ipsis dixisset Hippocrates,q; in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem,forte nemo talem ipsis adesse vim expectaret:siquidem Hippocrates colorem rubeum salutarem quidem,diutinum tamen esse vult.Nam in Prognostico ita ad verbum scribit:Si vero vrina fuerit subrubea,& sedimen subrubeum & lene:magis quidem hæc diutina,q̄ illa,sed admodum salubris.Nunquid igitur quarta die talis nubes apparēs , futuram in

septima iudicationem significabit, in alia autem aliqua indice non significabit, diligentius est in- B
quirendum, quod in ipsis operibus est obseruandum. Nam, quantum ad rationes attinet, sunt ad
vtranq; partem argumenta, et magis ad alteram, q non significabit, nisi morbus valde vehemen-
ter moueatur. Nam, si quarto die fiat, æquale tempus priori, id, quod sequetur, assumens, non est
impossibile, vt iudicationem ostendat. In vndecimo autem apparens, non mihi admodũ videtur
tribus solis egere diebus, sed etiam pluribus. Verissimum siquidem est colorẽ talem aliquid suf-
fragari solutionibus. Ego quidem raro signũ tale in alijs diebus vidi, prętereq; in quarto. Cui igit
in septimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus: cui autẽ in quartodecimo, hic in vigesimo.
Apparuit etiam cuidam alteri in vndecimo, qui decimoseptimo iudicatus est: rursus cuidam alij
in eodem vndecimo, qui vigesimo die fuit iudicatus.

Quibus vrinæ albæ & perspicuæ, malæ, præsertim si in phreniticis appareant. 72

Vrinæ tales extremã cruditatẽ significãt, quare & morbos lõgos faciũt. quædã vero ex ipsis,
cũ anticipauerint vires dissolui, sunt perniciosæ, velut ĩ phreniticis. Nullũ etenim vidi phreni-
ticũ, in quo talis vrina apparuisset, saluatum. Melius siquidem est, vt, sicuti totus morbus est bilio
sus, sic & vrinæ appareant biliosæ. Aquosæ autem vrinæ (tales enim sunt albæ atq; perspicuæ) ma F
gnam cruditatem ostendunt, & præterea flauã bilem totam ad caput rapi. Quibusdam enim vri-
næ perspicuæ, non tñ albæ, quæ quidem tenuem habent substantiam, colorẽ vero biliosum. Quæ
vero perspicuæ sunt & albæ simul, sunt penitus aquosæ. Si igitur simpliciter scriptum sit, præci-
pue in phreniticis, horum verborum intellectus est manifestus. Sin autẽ fini sermonis adijciatur,
sicuti in alijs exemplaribus videtur adiectum, verbum, appareant, sensus erit talis: Aquosæ vrinę
malæ sunt: p̃cipue vero tales apparẽt in phreniticis, qui perniciose se habent. Neq; enim in omni-
bus, quemadmodum non nulli huius libri expositores intellexerunt, nihil scientes ex ijs, quæ in
ægrotis apparẽt. In quibusdam autẽ exemplaribus ita scriptus est finis aphorismi: Præcipue vero
in phreniticis tales apparent. & est idem intellectus, qui secundæ scripturæ antea à nobis dictæ.

Quibus hypochõdria suspensa murmurãtia, lumborum dolore superueniente, ijs alui humectãtur, nisi flatus erũ- 73
pant, aut vrinæ multitudo proueniat hæc vero in febribus.

Hypochondria suspensa, hoc est ad maiorem tumorem deducta ex multis causis vnam habẽt,
spiritum flatuosum, de qua nunc differit, dupliciter factam: nõ nunquam ex aliquo affectu diffi-
cilem habente solutionem partium ad aluum attinentium: non nunquam ex aliqua recenti occa- G
sione. Distinguit autem nunc Hippocrates ista. Nam prior dispositio cum murmure non fit. Ex-
tenta enim atq; inflata instar vtris redduntur in ea hypochondria: Altera cum murmure (quod
βορβορυγμὸς græce dicitur) fit. Sic autem nominatur spiritus sonus, cum neq; magnus neq; multus
extiterit, & cum quadam modica humiditate ad inferiora mouetur. Accidit igitur tali murmure
descendente, ad lumborum loca, vnà cum ipso tumorem ex hypochondrijs deportari. vnde parti
bus, quæ hic sunt, ex ipso distentis, prouenit dolor: deinde hoc pacto, humore aliquando ad distri
butionem concitato, solus spiritus flatuosus emittitur, non nunquam vero vnà cũ humore. Iam
vero etiam humor distributus magna ex parte per vrinas excernitur. Recte vero inquit in dictis
signis aluum dirumpi, nisi anticipet seorsum quidẽ humor distribui, seorsum vero spiritus in inte
stinis retentus per sedem excerni. Contingit vero quandoq; vtrunq; ad distributionem concita-
tum, & spiritum & humorem cito ad vesicam permeare. Quod vero in fine aphorismi scribitur,
Hęc vero in febribus, tale aliquid mihi videtur ostendere. A febribus molestari dicebant antiqui
illos, qui absq; inflammatione, vel abscessu, vel dolore, vel erysipelate, vel (vt simpliciter dixerim)
absq; aliquo membro præcipue affecto, ægrotabant. Quòd si vel propter lateris inflammationẽ,
vel pulmonis, vel talis partis alterius febricitarent: non febricitantes ipsos nominabant, neq; à fe- H
bribus molestari dicebant: sed pleuriticos aut peripneumonicos, & alijs similibus nominibus, ve
luti hepaticos et lienosos appellabant. Nunc itaq; mihi videtur Hippocrates duorum alterũ velle
insinuare, vel q hæc, quæ dixit, febribus accidũt, in quibus nullum membrum affectum est: vel q
& illis accidunt morbis, non tamen ipsis aluus dirupta sit, vel flatus aut vrinæ prodierint. Neque
enim aliquo naturali motu membris spiritum flatuosum expellentibus, murmur in illis contin-
git fieri, sed veluti casum tantummodo.

Quibus speratur abscessum futurũ ad articulos, liberat ab abscessu vrina multa, crassa, & alba facta, qualis in 74
laßitudinarijs febribus quarto die quibusdam incipit fieri. Si vero etiam ex naribus fluxerit sanguis, breui admodũ
solutio fit.

Dictum est à me etiam prius, quòd abscessus fiũt ad articulos ijs, qui in his laborem passi sunt,
& quibus quouis modo in morbo articuli lassati sunt, & præterea in quibuscũque crassorum hu-
morum multitudo longo tempore perdurauerit. Si itaque natura valuerit per vrinam expurga-
re corpus, æger ab abscessu liberatur, humorem ad articulos decubiturum, per vesicam eua-
cuãs. Satis autem habuit lassitudinariarum febrium veluti in quodam exemplo meminisse, quæ

A initium ad vrinam motionis in die indice accipiunt. His enim laſſitudinarijs hoc ineſt, quòd cito ab-
ſceſſus faciant, non expectantibus, vt aliæ, tẽpus prolixius. His vero ipſis & iuxta aurem fieri ab-
ſceſſus cõſueuere, ſicuti alijs prolixioribus multitudo ad inferiora magis decũbit. Quibus igitur
caliditas maior magis materiam ſubleuauit: vel ſanguinis profluuium per nares patiuntur, aut pa
rotidas, id eſt iuxta aures abſceſſus habẽt. Quòd aũt ſolutio hęc velocior ſit, quàm altera, quæ per vrinas
fit, nõ oportet dicere: quare & ipſi adiecit Hippocrates/breui admodũ ſolutio fit/, altera, quę fit per
vrinas, euacuatione plures exigente dies. Quod aũt quarto die dicitur, pro exemplo poſitum eſt:
te vero oportet transferre ad omnes dies alios, quicunque ſunt contemplabiles & iudicatorij.

75 *Si ſanguinem aut pus mingat: aut renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat.*

Siue in renibus, ſiue in veſica vlcus factum fuerit, ſi quidem in vaſe aliquo effatu digno conſti
terit, & præcipue cum aliqua exeſione: ſanguinis excretio conſequitur, ſine hoc aũt puris tãtum-
modo. Cõtingit autem, vt facto vlcere in aliquo vrinæ meatuum, & pus, & ſanguis mingatur. Hi
vero renes ac veſicã interiacẽt, & oportet hos illis ſubaudire. Exulcerantur autem magna ex par-
te ijs, qui in renibus lapidem habent, meatus vrinarij, quãdo à lapide aliquo acuto aut admodum
B aſpero in ipſis interſepto excoriantur. Nam ex vlceribus, quæ in pene fiũt, etiam ſine vrina & pus
& ſanguis egreditur. Exit aũt ſimul cũ vrinis aliquando pus dirupto abſceſſu in aliquo ſuperio-
ri loco. Quare (arbitror) plures expoſitores alteram ſcripturam magis probarunt, in qua coniun-
ctio/&/ſcribitur, in hunc modum: Si ſanguinem & pus minxerit, renum aut veſicæ vlceratione͂
ſignificat. quaſi altero ſolo, ſcilicet pure per loca vrinę exeunte, fieri poſſit, vt ſit ſignum non mo-
do renum vel veſicę exulceratę, ſed etiam alicuius partium ſuperiorum. Forte igitur & hi aliquid
dicunt. Forte autem & verbum/mingat/quod aliud oſtendit, quàm minxerit, in ſeipſo cõtinet diſtin-
ctionem. Neque enim idem eſt vel ita dicere, Si ſanguinem & pus mingat: vel illo modo, Si ſan-
guinem & pus minxerit: In vno enim vel duobus vel tribus diebus potuit minxiſſe pus dirupto
abſceſſu ad vrinæ inſtrumenta: Multis autem diebus ac menſibus vbi hoc factum fuerit, renum
aut veſicæ exulceratio ſignificatur. Vtrum autem ipſorũ magis ſit, & dolor diſtinguit, qui in diffe
rentibus accidit locis: & ea, quæ cum vrinis excernuntur: de quibus deinceps loquetur. Iam vero
& de vrinarijs meatibus eadem eſt ratio.

76 *Quibus in vrina craſſa exiſtente, carunculæ paruæ, aut veluti capilli vnà exeunt, ijs à renibus excernitur.*

C Paruæ quidem carunculæ renum ſubſtantiæ indicia ſunt, qui vero vti capilli, nullo modo re-
nũ. Neque enim fieri poteſt, vt ad talem ſubſtãtiæ formam ren diſſoluatur. nam, qui hoc aiunt, re-
num ignorant naturam. At neque, cum veſica reſoluitur & eroditur, vt quibuſdam viſum eſt, tales
vrinæ exeunt. Sunt enim huius particulæ, foliorũ ſimiles magis, ſicuti & Hippocrates paulopoſt
eas ſquamas appellat. Sed rei veritas ita ſe habet: quod nobis forte quadam ſæpius videre conti-
git. Sed alij quidam medici, quamuis in operibus artis multum exercitati, raro ſe aiunt vidiſſe vri
nas tales. Vocant autem recentiores medici hãc paſſione͂ τριχίασιν. i. capillitiũ, quoniam capillis,
& albis quide͂ magis ſimilia videantur, quæ ab vrina efferuntur. Nuper quidam talia corpora tã
longa mingebat, vt incredibilis lõgitudo videretur. nam quidam ex ipſis ad dimidium cubitum
extendebantur. Hic autem toto ferè anno, qui antecesſerat, orobum, & fabam comederat, ſæpiſ-
ſimeque caſeum & tenerum & ſiccum. omneſque alij, quibus talia mingere contigit, cibis craſſiori-
bus veſcebantur. Tali igitur humore in renibus aliquo modo vſto, capillis ſimiles ſubſtantię ge-
nerantur. Saneque modus ipſe curãdi, rationi, quæ de cauſa habetur, atteſtatur. Nam ab extenuan-
tibus atque incidentibus medicinis, adhibito etiam alio victu humectante, tales ægri curantur. Si
vero tanta eſſet exulceratio renum aut veſicæ, vt eorum ſubſtantia diſſolueretur: non modo ni-
D hil ex talibus medicinis iuuarentur, ſed etiam ſupra modum irritarentur. In his itaque, ſicuti & in
alijs, Hippocrates dignus eſt admiratione, cum ipſe eorum inuentor extiterit, quæ ne à pluribus
quidem medicis ad hunc vſque diem ex ſignis fuere comperta. Ipſa quoque ſermonis diligentia ma-
gnam habet admirationem, cum dicat talia ex renibus excerni. Neque enim, ſicuti in priore apho-
riſmo renum cauſatur exulcerationem, ita & nunc dixit: verum ſimpliciter ex renibus inquit ex-
cerni, quemadmodum ſi aliquo mingente lapidem, ex renibus ipſum excerni dicamus, non quòd ſit
pars ſubſtantiæ eorum, ſed quoniam in ipſis ſuam habuit conſiſtentiam. Paruæ igitur carunculæ
læ ſubſtantiæ renum vlceratorum re vera partes exiſtunt. Qui vero veluti capilli ſunt: in reni-
bus quidem conſiſtentiam accipiunt, veluti & lapides: non ſunt autem partes eorum ſubſtantię.
Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſine particula/aut/ legitur, Carunculæ par-
uæ veluti capilli. Nullo enim modo carunculæ paruæ aſſimilantur capillis. Verum oportet in-
ter verbum/paruæ/& dictionem/veluti/mediam interponere coniunctionem/aut/: tanquam
Hippocrates non de vna re, ſed de duabus faciat ſuo ſermone mentionem, quarum vna eſt, Carũ-
culæ paruæ: altera vero, Veluti capilli. In ijs igitur, quæ ſunt veluti capilli, ſemper vrina eſt craſſa:
cum pituitoſa ſubſtantia, quam venæ aggregarunt, per renes expurgetur: In carunculis autem
non eſt neceſſarium. Nunquam tamen talem vidi renum diſpoſitionem: ſed, quæ ſunt veluti ca-

runculæ,sæpius à me visæ sunt,in illis febribus,in quibus,et quę sunt similia orobis,sedimina cōspiciuntur,sanguine crasso in renibus aut in hepate exusto: non tamen veras carunculas vnquam vidi cum vrina exeuntes. Puto igitur posse contingere,ꝙ crassa vrina ab ipso dicatur, quæ medio cris est & secūdum naturam. Hęc enim tenui quodā modo opponitur. Neq; nos latet, ꝙ proprie quidem secundum excessus oppositiones ita nominātur:per abusionem aūt, & medio & mediocri,extremorum nomina tribuūtur:cum & ad maxime crassum,tenue:& ad maxime tenue, crassum nominet. Quod si ita accipiamus,sermo talis erit: Quibus in vrina,quæ tenuis nō est,ea,quę diximus,exeunt:renum est passio.si vero vrina sit tenuis,totum venosum patitur genus. Eundē intellectum mihi videtur etiam in sequenti ostendere aphorismo. B

Quibus in vrina crassa furfurea quadam simul exeunt, ijs vesica scabie laborat. 77

Quando vrina tenuis fuerit haud secundum naturam venæ se habent. Cum vero non tenuis extiterit,sed mediocrem habuerit substātiam(in quo significato crassa accipere oportet hoc loco) ea,quæ simul cum tali vrina excernuntur,circa renes aut vesicam passionem ostendunt. Cū enim ex venis vrina veniat,in renibus coletur,in vesica aggregetur,quicquid in ea præter naturā apparuerit,aut venas,aut renes,aut vesicam male se habere indicabit, sicuti & nunc furfurea vesicam scabie laborare,quando venæ nullum affectum habent. Feruntur enim & ex ipsis aliquando furfurea,cum earum tunica patitur,quemadmodū & vesicæ:vel cum sanguis,qui in ipsis cōtinetur, à febre ardente peruritur. Aptior autem ad hoc est, quicūq; humor in eis crassior existit,et magis qui veluti fęx sanguinis est,quem solemus humorem melancholicum nominare. Sicuti enim cutis superficies(quam epidermida.i.superiorem pelliculam nominant)in scabie,lepra,atq; lichenibus tenue quiddam remittit,quale est,quod serpentum senectus nominamus:sic,vbi in partibus interioribus ea,quæ est veluti cutis,tale aliquid patitur:& casus erit passioni similis. Hac ratione igitur & venæ ipsæ atq; vesica scabie laborantes,furfureos cortices vnà cum vrinis emittent. Distinctio autē fiet ex tenuitate ac crassitudine vrinæ,vt antea diximus. Tenuis enim vrina venas: non tenuis autem vesicam pati indicabit. F

Quicunq; sponte sanguinem mingunt, ijs à renibus venulam ruptam significatur. 78

Quod dicitur/sponte/(gręce ἀπὸ ταυτομάτου)potest idem,quod sine causa exteriori,ostendere: potest & quod veluti repente,nullo casu pręcedente,quales apparēt vesica vlcerata. In ipsa enim venam rumpi ex influentis sanguinis abundantia,quemadmodum in renibus accidere solet, est impossibile. Neq;.n.per eius venas sanguis percolatur,sed solum tm̄, quantum ipsi sufficiens est pro alimento,contribuitur. Præterea neq; venæ,quæ in vesica,nudę aut instabiles natura sunt,sicuti,quæ renum ventres subintrant, quarum ora aperiuntur, & quæ aliquando dirumpuntur, propter humorum multitudinem ac crassitudinē;qui in ipsis continētur. Diruptio itaq; puri sanguinis facit euacuationem. Ora aūt aperta non vniuersim sanguinem effundunt, præsertim cum parua est apertio,sed paulatim atq; tenuiorē percolant: vnde totā vrinam subsanguineā efficiūt. Fit aūt,vt dixi,& venis vesicæ excisione laborātibus,sanguinis euacuatio,quam antecedunt vlceris signa in vesica existentis,hoc est & loci dolor,& pus,& sæpe ipsius corporis vesicæ quædā veluti frustula. Hac ratione igitur melius verbum/sponte/pro repente,accipere, & nō pro sine causa manifesta. siquidem sanguis ex renibus sæpius & sine causa excernitur manifesta,vase ex multitudine rupto,sed aliquando ob saltum vehementiorem,vel ex alto casum,vel ictum. G

Quibus in vrinis arenosa subsistunt, ijs vesica laborat calculo. 79

Nō omnino vesica laborat,sed contingit & renes:quare manifeste errat aphorismus, siue quia Hippocrates ipse dimidiā partem sermonis neglexerit,siue quia primus librarius omiserit. Siue enim in renibus,siue in vesica calculi generantur,vnà cum vrinis exeunt arenosa. H

Si sanguinem mingant,aut grumos, vel stillicidium vrinæ habeant,& dolor in imum incidat ventrē,& pectinem,& femen:circa vesicam labor est. 80

Duobus modis finis scribitur aphorismi:in quibusdam exemplaribus,labor est:in quibusdam, morbus est.& ferè in hoc nihil inuicem scripturæ differunt. Cōmuniter aūt ambæ errant,siquis intelligat circa vesicam ab Hippocrate dici, quasi ipsam vesicam laborare dixisset. Nam ij, quos memorat casus,communes sunt omnibus,quæ vrinæ seruiunt, instrumentis,vesicæ,renibus,vrinarijs meatibus. Melius est itaq; hoc modo,quę circa vesicam,accipere, nō tanq̄ sola vesica significet,sed & partes,quæ illi annectunt. Adhuc aūt magis,vt ita accipiamus,hortabit sequēs aphorismus,in quo non,quæ circa vesicā,ęgrotare dicit,sed ipsius vesicæ esse exulcerationem:cum nō idem sit,pati aliquid ipsam vesicam simpliciter solam,enunciare,vel quæ circa vesicam.

Si sanguinem aut pus minxerit, aut squamulas,& grauis odor adsit: vesicæ exulcerationē significat. 81

Sanguis qdem & pus mingēdo prodeūtia,omniū instrumentorū vlceratorū,quę vrinæ obseruiunt,

A tiunt, signa sunt cōmunia, odor autem grauis, hoc est molestus, & adhuc magis squamulæ, sunt propria vesicę. In pluribus igitur exemplaribus, Si sanguinem & pus minxerit, scriptū inuenitur: In quibusdam vero, Si sanguinem vel pus minxerit. Ostendet autem hæc scriptura secunda coniū-ctionem, aut esse disiunctiuam, quasi vtrūlibet horum, quæ dicta sunt, vbi adsit, significet vlcerationem: altera vero vult ambo assidere, vel simul inuicem, vel alternatim.

82 *Quibus in vrinaria fistula tubercula nascuntur: ijs suppuratione facta & eruptione, solutio.*

Ob sermonis breuitatem nihil effatu dignum hoc haberi aphorismo suspicabitur quispiam. Promptum enim est vnicuiq; intelligere, in meatu vrinario, qui in pene est, (hunc enim meatum, fistulam vrinariam græce *οὐρήθραν* nominant,) si consistant tubercula, & mox rumpantur, fieri solutionem. Verum, si diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo ostenditur. Contingit enim vrinam aliquando retineri ob tale tuberculum: ex cuius diruptione sanitas retentionis vrinæ proculdubio sequetur. Verum ex dictis quædam dubitatio suboritur, vtrum solum velit hæc, quæ in hoc loco sunt nata tubercula, rumpi: vel sæpius quidem hoc accidere, fieri tamen posse, vt etiam dissoluantur: vel exemplum solutionum vnum hoc aliquod scripsit, diruptionem: quod &
B verius existit.

83 *Mictio noctu plurima facta, paruam significat deiectionem.*

Quòd quidem necessarium sit ventris humore distributo, minorem fieri alui deiectionē, vnicuiq; manifestum. sed cum hoc & illud apparet, q eo vnà cum cibis exeūte, aluus quidem humidior fit, atq; ideo plura deijciet, vrina vero paucior excernetur. Docebit autem nos hæc ipsa ratio & alui fluentis, & siccæ remedia. In quibus enim supra modū humida aluus deprehenditur, ijs potum minorē exhibebimus, ac præterea illi viam ad vesicam parabimus. In quibus vero siccior, & plus dabimus potus, & distributionem, quantum fieri poterit, prohibebimus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS QVINTVS.

1 C *Onuulsio ex elleboro, letalis est.*

Iis, qui elleborum acceperunt, album scilicet, (hunc enim simpliciter elleborum nominare consueuerunt, non, sicuti nigrum, cum adiectione) ijs, inquam, si ex purgatione conuulsio aduenerit, casum ait esse letalem. Fit enim non ab initio purgationis, quando periculum est, ne homo stranguletur: sed quando vomentes vehementius lacerantur, propter ipsam quidem maxime, quæ fit in vomitibus, distentionē laborantibus neruis, ob illam, quam habent cum ore ventriculi, in patiendo societatem: ob quod & aliàs vidimus, vbi fortius mordetur, fieri conuulsiones, sicuti adolescenti, qui æruginem euomuerat. Præstat enim æruginem, non æruginosum vomitum, illum nominare. Erat enim talis, qualis, quę vera ærugo nominatur, floridissimus: verum inter vomendū, totum corpus conuulsum est: & ærugine euacuata, febris statim & conuulsio cessauit. Tale autē erat, quod euomuerat, sicuti siquis optimam æruginem aqua perfunderet, adeo vt ex eorū vnione talis substantia exultaret, quæ defruti crassitudinem repræsentaret. Non impossibile est igitur (vt dixi) & per compatiendi ad os ventriculi societatem fieri conuulsionem ex elleboro albo: & hæc foret conuulsio moderatissima. Contingit autem & propter ipsam euacuationem supra mo-
D dum ipsis purgatis conuulsionem aduenire: sicuti & choleram patiētibus, contractiones frequenter adueniunt, maxime q; eorum, qui sunt in suris, musculorum. Sed neq; illud est impossibile, propter pharmaci efficaciam ex neruis humiditates ad se attrahentis, atq; ideo tunc eos male afficientis fieri conuulsionem. Sed & ellebori aliquando vi ad sui distributionem impulsa vehementius, contingit neruorum substantiam violentius exiccari. Ipse enim nos docuit Hippocrates, q fit conuulsio ex repletione & inanitione, corporum videlicet neruosorum, à quibus secundum electionem motus perficiuntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, musculi, & tendones. Sicut enim in exterioribus videmus lora & chordas extendi, vbi vehementius exiccentur, aut multa madeāt humiditate: sic & in corporibus animalium par est fieri non raro conuulsionem. Liquet igitur, q ex repletione conuulsio, sanabilis est per euacuationem. Ea vero, quæ fit ex inanitione, & neruorum siccitate, non facile admittit curationem. Fit autem (vt dixi) & propter compatiendi societatem conuulsio: quam non debemus existimare fuisse ab Hippocrate prętermissam. Eam enim, quæ primum fit, conulsionem ostendit, cum ait conuulsionem ex repletione atq; inanitione generari. Et quidem nouimus etiam morsus ratione fieri in ore ventriculi singultum, adeo vt quispiam & neruos itidem pati existimauerit. Et videbitur ista conuulsio ijs, qui ab elleboro purgati sunt, non dicta ab Hippocrate, aliquando fieri: nisi per Iouem illam dixerit quispiā fieri ex inanitione,

nitione,cum humores mordaces vim habeant exiccandi. Hi itaq; modi ſunt eorum, qui ex elleboro conuelluntur. Sanatur autem ex ipſis & qui propter morſum, & qui propter diſtentiônem ex vomitibus fit. qui autem ex ſiccitate accidit,inſanabilis eſt. Non abſque ratione igitur totum hoc genus Hippocrates ait eſſe letale,quoniam non nullæ eius ſpecies cum difficultate ſanantur. Vna autem inſanabilis eſt. E

Conuulſio ex vulnere,letalis eſt. 2

Sicuti in eo,qui hunc antecedit, aphoriſmo mortalem dixit eſſe cõuulſionem,(quod idem eſt, ac ſi diceret periculoſam,atq; ad mortem ſæpius terminantem) ſic & nũc eam, quę fit ex vulnere, conuulſionem letalem dixit eſſe,non tanquam ex neceſſitate ac ſemper mortem afferentẽ, ſed tã quam admodum crebro. Sic & in multis ex prioribus aphoriſmis,letalis nomine viſus eſt vti. Ex vulneribus igitur fiunt conuulſiones ratione ſequentis ipſa inflammationis, vbi partes neruoſas attigerit. Et primum quidem videntur conuelli,quæ è directo ſunt partiũ inflãmatione laborantium: deinde poſtquam & principium attigerit, paſſio ad totum extenditur corpus.

Vbi ſanguis multus fluxerit: ſingultus aut conuulſio ſuperueniens, malum. F 3

Non aliud quidem oſtendi eſt exiſtimandum ex priori noĩe letale,aliud aũt nunc,cũ malum dicit. Conſueuit ſiquidem Hippocrates caſus illos ita nominate, quos letum ſæpe ſubſequit̃. Sicut vero per magis & minus differre hæc nomina videantur: maius periculum per vocem letale, q̃ per malum,oſtendetur. Quæ igitur fit ex multa ſanguinis profuſione conuulſio,ex altero genere cauſarum ipſam efficientium conſiſtit, vt antea dictum eſt.

Ex ſuperflua purgatione conuulſio, aut ſingultus ſuperueniens, malum. 4

Quod aliquando ijs,qui elleborum ſumpſerunt,diximus fieri: hoc nunc oſtendit in omnibus, qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim, qui vltra modum purgantur,eaſdem ob cauſas,quas diximus in ijs,qui elleborum aſſumpſerunt: & ijs,qui hac ratione laborant,non paruum periculum imminet. ſiquidem multo peior eſt ea,quæ fit ex inanitione conuulſio, altera, quæ fit ex repletione. Quòd autem & ſingultus conuulſio ſit ſtomachi ſecundum Hippocratem, nos vtique nouimus.

Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit: conuulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut, vbi ad horam peruenerit, qua ſoluuntur crapulæ, vocem recuperet. G 5

Repletis neruis talis conuulſio ſuperuenit. Solet autem facillime eos replere vinum, vt quod calidam habeat temperaturam. talis ſiquidem natura prompte omnia ſubintrat, præſertim cũ nõ admodum craſſam ſubſtantiam habuerit. Subſtãtiæ igitur copia vinum neruis affert cõuulſionẽ. Rurſus autem qualitate ſanat eam, quam fecit diſpõnẽ, neruos calefaciẽdo atq; exiccãdo. &, ſi hoc aliõn facere nequeat, mortem ſubſequi eſt neceſſarium. Qua autem vi diximus vinũ ſanare conuulſiones, eadem videlicet & febris ſanat. Hic vero maxime obſeruanda eſt Hippocratis cõſuetudo, qui ἀφώνους. i. mutos noĩat illos, qui quouis modo caro laborant. Verum proprie caros noĩatur totius corporis inſenſibilitas atq; immobilitas repentina. Hanc itaq; diſpõnem conſueuit Hippocrates ex vno caſuum nominare: & fit proculdubio neruorũ principio patiẽte. Neq; n. aliter põt omnino conuelli corpus, antequam id principium patiatur, vel principaliter, vel per compaſſionem, altero prius patiẽte membro. Liquet autem oẽm noxam ex vino factam, à Græcis omnibus cræpalen nominari. Sicq; nõ nulli vocabulo fecere etymologiam à carenon palleſthæ, quod ſignificat caput concuti. Horam autem, qua crapulæ ſoluuntur, tempus nominauit. Eſt autem hoc tẽpus non præciſum neq; circumſcriptum oĩbus vna menſura. Quidam enim poſtridie à crapula H ſunt liberati, quidam vero ſequenti nocte, quidam vero tertio die prorſus: & fit hoc pro multitudine ac vi epoti vini, & eius, qui potauit, natura. Sicuti igitur neq; cibus vnum habet in omnibus tempus coctionis præfinitum, ſic neq; vinum. Aut igitur oportet nos ægri naturam habere experientia compertam, aut poſtremum terminum obſeruare: in quo ſi neq; febricitare, neq; loqui anticipauerit, conuulſus morietur.

Quicunq; à diſtentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: ſi vero has effugerint, ſani fiunt. 6

Diſtẽtio gręce tetanos morbus peracutus eſt, vt q̃ cõpoſita ſit ex illa, quã Gręci emproſthotonon, id eſt ad anteriora diſtentionem: & opiſthotonon, id eſt ad poſteriora diſtentionem noĩant: Atq; ita merito citius in ipſa fit iudicatio, nõ tolerante natura longiori tẽpore, quẽ fert diſtentio, laborem. In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorum paſſio iudicatur.

Quibuſcunq; morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt: quibuſcũq; autem vigeſimoquinto, commoriuntur. 7

Proprie quidem paſſionis mutationes nominant, quando ex vna parte tranſeunt ad aliam: per

abuſionem

A abusionẽ aũt & oẽs solutiones ita noiantur. & mihi videt Hippocrates secundi significatus vsus esse appellatione. Non modo enim ad alias partes translatis ijs, qui morbum comitialem faciunt, humoribus, soluitur passio, sed etiam omnino curatis. Sunt enim hi crassi, frigidi, & pituitosi. Cessant autem & ob ætatem ad Ricciorem naturam transmutatam, & ob exercitationem, & victum exiccantem, adiunctis ad hæc idoneis medicinis. Verum Hippocrates nunc solum eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit: à qua docti, & formam victus vnà cum medicinis inueniemus. Quod igitur in altera parte aphorismorum dicit, Qui morbo comitiali laborant, si iuuenes fuerint, mutationibus maxime ætatis, & regionum, & victus liberantur: hoc nunc in ipsis passionibus declarauit, morbos comitiales, qui ante pubertatem fiunt, cessare dicens ex ætatis commutatione: qui vero vltra vigesimumquintum annum processere, commori inquiens. Vnde liquet, q pubertatis tempus vsq; ad vigesimumquintum annum extendi arbitrat, sumens initium post secundam septimanam. Liquet autem, quòd neq; omnibus sanabitur passio ex pubere ætate, nisi & alia recte gesserint: neque, quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam victus rationem adhibeant. Verum, quòd non habeant ex ætate sanationem, sed quantum ad eam attinet, passio consenescat, liquido ostendit. Non tamen adhuc manifeste dictum est, quamuis videatur manife

B stum ijs, qui negligentius accipiunt verba illa/Quibus vero vigesimoquinto anno, commoriuntur/. Neq; enim ijs solis passio commoritur, quibus vigesimumquintum annum agentibus aduenit: sed multo magis etiam ijs, qui vltra hanc ætatem progressi sunt. Addentes igit sermoni Hippocratis illud quod deest, verũ ex omni parte ipsum faciemus: Morbi comitiales, qui quidẽ ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tpe soluuntur: qui vltra pubertatẽ procedũt, cõmoriuntur. Tẽpus autem pubertatis est post quartumdecimũ annum vsq; ad vigesimumquintum. Est autem & alia scriptura talis: Quibuscunq; vigintiquinq; annorum fiunt, multum commoriuntur, significante verbo/multum/idem, quod magna ex parte.

8 *Quicũq; morbo laterali laborãtes in quatuordecim diebus nõ repurgãtur, ij ad suppurationẽ vertuntur.*

Eam, quæ fit per sputa, euacuationem humorum facientium morbum lateralem, solet Hippocrates purgationem ac repurgationem nominare: sicuti & istos expuere, purgari, tam in libro de victu acutorum, quàm in Prognostico, nominauit. Verum nunc & tempus præfinit purgatiõis, in quo si non fiat, ad suppurationem ait morbum verti lateralem: aut omnem, quę fit ad pus, trãsmutationem ita nominans, (sicut in Prognostico sæpius) aut eam, quæ fit inter thoracem & pul-

C monem, puris effusionẽ. fit enim vtrunq; horum, quando morbo laterali laborantes non expurgantur per sputa. Verum secundum, quod diximus, ipse in sequentibus eruptionem suppurationis nominauit.

9 *Tabes fiunt maxime ætatibus à decimooctauo vsq; ad trigesimumquintum.*

In superioribus aphorismis, qñ morbos sm̃ ętates enarrabat, iuuenibus, dicebat, sanguinis sputa, tabes. Nũc vero ẽt numerũ apposuit annorũ, nõ propterea eadẽ rursus scribens, quæ antea, sed pp passionũ thoracis atq; pulmonis cõionẽ. Propter quid igitur iuuenes his morbis p̃cipue corripiantur, antea diximus: de annis aũt ætatũ nũc determinãdũ, qm̃ & Hippocrates dixit tabem maxime fieri ætatibus à decimooctauo vsq; ad trigesimũquintũ. Quod. n. ætatibus numero plurali dicitur, quãdam habet significationem, q nõ eandẽ Hippocrates ætatẽ existimat esse mediã inter annos enumeratos. Neq; sanè vna est, si diligentius consideremus: verũ ea, quæ est à decimooctauo vsq; ad vigesimumquintum annum, adolescentium est: quæ autem ab hinc vsq; ad trigesimũquintum, iuuenum.

10 D *Quicunque ab angina liberantur, ijs ad pulmonem vertitur, et in septem diebus pereunt. si vero has effugerint, suppurantur.*

De transmutatione nunc ipsi est sermo, quæ fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerunque ante septimum diem occidere, ægro videlicet strangulato: si vero id tempus possit euadere, fluxione in pus conuersa, suppurari.†

†Antiqua tralatio hæc addit. Cognoscitur ŝt ad pulmonem migrasse rõne pulsus. Nã durus & inordinatus & inæqualis ad pricipale mẽbrũ trãslatam significat materiam: mollis aũt & ęqualis & ordinatus cũ bona respiratione & ęquali certã dimissionem significat.

11 *Qui tabe molestantur, si sputum, quod extussiunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, letale.*

Eas, quæ sunt in pulmone, vlcerosas dispositiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorẽ diligentius perpẽdi, id, quod expuitur, carbonibus inijciendo. Sicut autem prius in vlceribus vesicæ, odorem dixit grauem sentiri, ita & nunc tabidorum sputum grauiter olere. Si vero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem esse notam: quoniam & maximus alimenti defectus ostẽditur, atq; aliquando humorum corruptio.

12 *Quibuscunq; tabe laborantibus, capilli a capite defluunt: ijs alui profluuio superueniente, moriuntur.*

De ijs, qui ex tabe iam morti vicini sunt, nunc sermo habetur: quos etiam male se habere ostẽ-

derat

derat in defluuio capillorum. Alui autem profluuio superueniente, mortem appropinquare opi- E
nandum: cum hic casus, & mala causa, & malum signum existat. Fit enim ex virium imbecillitate,
quæ præterea ex ipso casu fiunt imbecilliores.

Quicunq; spumosum sanguinem expuunt, ijs è pulmone eductio fit. 13

Et pleraq; exemplaria, & quàm plurimi huius libri expositores norunt aphorismũ in hæc ver-
ba scriptum: Quicunq; sanguinem spumosum euomunt, ijs è pulmone eductio fit. Et quidam ip-
sum exponentes, aiunt verbum id multitudinem significare, ac propterea à proprio esse trãslatũ:
aperte mentientes contra id, quod apparet. Sępe.n. visus est sanguis spumosus absq; multitudine
euomi. Si igitur ita Hippocrates re vera scripsit, ipsum abusum fuisse vocabulo dicemus. Neq;.n.
sanguis multus, ex pulmone eductionem significat: paucus vero, ex alio loco. Si vero/expuũt/aut
extussiunt/scriptum sit: tũc proprio vsum fuisse vocabulo, et ostẽdere sanguinẽ talẽ carnosam pul
monis substantiam (quæ est ipsius vera substantia) affectam vlceribus esse. adeo vt vere quidẽ di-
catur solius pulmonis vlcera ex spumoso sanguine indicari: nõ vere autem, vlcerato pulmone, ex
necessitate spumosum expui. Sæpius.n. vidimus quibusdam ex alto cadẽtibus, & calcitratis, atq;
in palæstra percussis, ab illa maxime ictus parte, in quam cuipiam ad solum ruenti, alter super tho F
racem inciderit, sanguinem plurimum optime coloratum expui cum tussi sine vllo dolore: quem
ratio dictat ex aliquo pulmonis vase dirupto prodire.

A tabe habito profluuium alui superueniens, letale. 14

Paulo antea dixerat, tabidis, cum sputum graue olet, & capilli à capite defluunt, alui profluuio
superueniente, mortem subsequi. Hic vero simpliciter dixit esse letale superueniens alui proflu-
uium in tabe, nulla facta, neq; de sputo, neq; de capillis mentione, tanquam illud solum sufficiat
mortem significare, non tamen ita è proximo, neq; tam cito secuturam, sicuti cum defluuium ca-
pillorum adiungitur.

Quicunq; ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur à die, qua fit ruptio, liberantur. Si 15
vero non, ad tabem transeunt.

a Addens suo sermoni/ruptionis/vocabulum, manifestum fecit se de illis loqui, in quibus lateris
inflammatione in suppurationem conuersa, deinde dirupta, in spatio thoracis atq; pulmonis in-
termedio pus continetur. His enim omnibus, nisi vt plurimum in quadraginta diebus puris eua G
cuatio fiat per sputiones purgati: necessarium est pulmonem exedi, pure processu temporis pu-
trescente. Morbo igitur laterali diem quartumdecimum, terminum posuit purgationis, suppura-
tis autem quadragesimum. Dictum autem est plenius de differentia & aliorum dierum iudicato-
riorum, & horum, in eo tractatu, qui inscribitur de diebus iudicatorijs. Quare, si quis vniuersam
illam legerit contemplationem: ea, quæ ab Hippocrate de diebus iudicatorijs dicũtur, promptius
assequetur.

Calidum, vbi quis sæpius eo utatur, hæc mala affert, carnium effœminationem, neruorum incontinentiam, men 16
tis torporem, profluuia sanguinis, animi defectiones: hæc, ad quæ mors.

De calidi & frigidi vsu immodico & modico dictum est non parum & in libro de vsu humido
rum. Dicta sunt autem & hoc in loco aphorismorum omnia fere capita, & primum hoc ipsum, q
calidũ, siquis eo vltra modum vatur, has facit passiones, carnium effœminationem, hoc est debili-
tatem: dictum est enim nomen per trãslationem, qm̃ fœmina debilior est masculo: cui astipulatur
hoc, quod subiungitur/Neruorum incontinentiam/. Nam & hi fiunt imbecilles, cum eorum sub-
stantia à calore dissoluatur. Et rursus mentis torpor, mentis est imbecillitas: cum ita scilicet substã- H
tia cerebri, sicuti etiam neruorum, dissoluatur. Eodem modo & calidi vsus immodicus facit san-
guinis profusiones, in illis vtiq; corporis dispositionibus, quæ ad sanguinis profusionẽ apta sunt.
Sequuntur autem ad sanguinis profusiones, defectus animi, & ad hos mors, sicuti & ad alia prius
dicta: sed ad illa quidem tempore pluri, ad hæc quidem magis, ad hæc vero minus: ad sanguinis
vero profusiones, & animi defectus, statim. Scriptus est autem finis aphorismi vario modo in exẽ
plaribus: scripturæ vero oẽs dictam sententiam ostendunt. Est aũt vna hæc, His mors: altera vero
hæc, In quibus mors: tertia hæc, Quibus mors: alia, Hæc ad mortem.

Frigidum autem conuulsiones, distentiones, liuores, rigores febriles. 17

Immodicũ scilicet frigidũ hæc facit, cõuulsiones, distentiones, & neruorum refrigerationem.
Sicuti enim non oportet ipsorum substantiam ab immodico calore dissolui, sic neq; vltra modum
conuenientem refrigerari, & in vnum cogi ac cohiberi. Ac sanè quidem liuores ex refrigeratio-
ne fiunt, & rigores febres aduocantes. Melius autem fuisset ita dicere: Rigores facientes & con-
uulsiones, & distentiones, & liuores, & febres. Plenius autem de his seorsum diximus in libro de
casuum causis.

18 A *Frigidum, inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ: calidum vero vtile.*

Quæcunq; partes ſunt natura frigidiores, (ſunt autem in animalibus tales, quæcunq; ſunt penitus exangues) citius ac magis ab immodico frigidi vſu offenduntur: iiſdem autem rationabiliter calidum conuenientius.

19 *Quæcunq; refrigerata ſunt, excalefacere oportet, exceptis ijs, quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt.*

Hoc, quod nũc dictum eſt, haudquaquam euertit illud theorema, Contrariorum contraria eẽ remedia: de quo plenius diximus in eo tractatu, qui de arte curatiua inſcribitur: in quo oſtẽdimus aliud eſſe theorema maxime neceſſarium, illa prius curari præcipiens, quæ magis vrgent, hoc eſt, quæ maius periculum afferunt, ſicuti & nũc profluuium ſanguinis. Ad hoc igitur prius obſiſtendum eſt: atq; ita deinde, quod paſſum eſt, ad bonam temperiem eſt reuocandum.

20 *Vlceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulſiones, diſtentiones.*

B Si proprio vtamur vocabulo, calidum mordax eſt: ſenſus autẽ ſimilitudine, & frigida aqua vocatur mordax: non cum in cutem ſimpliciter incidit, ſed vlceratam. Nam, quod mordax futurum ſit, eius, quod morderi debeat, ſubſtãtiam oportet peruadere: quod in cute ſecundum naturam ſe habente, frigida aqua non poteſt efficere, quoniam denſior eſt, quàm pro eius ſubſtantia, cutis. In vlceratis autem, vt quę rariora ſint, peruadere poteſt eorum ſubſtantiam, in profunda ſubintrans. Dictum autem eſt plenius de natura mordacium, in libris de potentia ſimplicium medicinarum. Vlceratis igitur frigidum eſt mordax: non vlceratis autem non ſolum mordax non eſt, ſed & cutem facit duriorem, eius denſando ſubſtantiam. Et quidem dolorem efficit inſuppurabilẽ, natiuum refrigerando calorem, qui vlcera ad ſuppurationem perducit, & ea diſſlari prohibet, quę dolorem efficiunt. Quæ autem ſequuntur, prius etiam dicta ſunt ab ipſo, & liuores, & rigores febriles, & conuulſiones, & diſtentiones.

21 *Eſt autem, vbi in diſtentione ſine ulceratione, iuuene bene carnoſo, æſtate media, frigidæ aquæ multa perfuſio calorem reuocat. Calor autem hæc ſoluit.*

Quæ raro iuuent frigidum ac calidum, poſt ea, quæ ante dixit, Hippocrates deinceps proſequitur: & primum quidem de frigido inquit, vt in diſtentione. (Liquet autem ꝙ & in omni alia conuulſione) in medio æſtatis tẽpore, cum bene carnoſus fuerit æger ac iuuenis, frigidæ aquæ perfuſio calorem reuocãs, paſſionẽ ſanet. Vnde & manifeſtum fit, ꝙ non ſua vi frigida aqua morbum tunc ſanat: ſed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnoſis reuocationem caloris facit. In alia enim ætate nil proderit, quoniam neq; reuocationẽ efficit: quando neq; in hac, vllo anni tempore, præterquam æſtate media. Nam aquæ frigidæ occurſus aut vincit natiuum calorem, aut colligit. vincit quidem cum debilis fuerit: colligit autem cum fortis, ipſum continens ac diſſlari prohibens. Excipit autem eas, quę ſunt cũ vlcere, conuulſiones, vt quæ nunquam ab aqua frigida ſanari queant, neq; ſi æger iuuenis, & natura calidus fuerit, & æſtiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam (vt & ipſe antea dixit) vlceribus frigidum mordax dolorem inſuppurabilem facit. Iis igitur, qui in vlceratione conuelluntur ob neruoſorum corporum inflammationem, contrarium vehementer eſt frigidum, vt quod neque vlcus iuuet, neq; corporum neruoſorum diſſoluat inflammationem.

22 *Calidum ſuppuratorium, non in omni vlcere magnum ad ſecuritatem indicium, cutem mollit, extenuat, dolorẽ ſedat, rigores, conuulſiones, & diſtentiones mitigat: et ex ijs, quæ ad caput attinent, eius ſoluit grauitatem: plurimũ* D *autem confert oßium fracturis, ſed nudis præcipue, eorumq; maxime, qui in capite vlcera habent, et quæcũq; à frigore moriuntur, vel vlcerantur, & herpetibus exedentibus, ſedi, pudendis, vtero, veſicæ. his calidum, amicum & iudicans: frigidum, inimicum & perimens.*

Sicuti frigidum conuulſiones & diſtentiones facere natura aptũ, tamen ſanat aliquando, quãquam raro, diſtentionem: ſic & calidum, quantum ex ſui natura, ad ſuppurandum efficax, eſt aliquando prohibens ſuppurationem. ſiquidem vlcera putrida, & ſimpliciter omnia, quæ fluxiones habent, adeo non ſuppurat calidum, vt his etiam plurimum noceat: atque hæc ambo in vnum coniunguntur, nocere vlceribus, & minime ſuppurare: ſicuti contra, prodeſſe, ac ſuppurare. Maximum etenim eſt vlceri ſignum ad ſecuritatem, & pus, & medicamen, quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim male poteſt aduenire vlceri pus generanti. Quæ igitur conuulſionem afferunt, non ſuppurantur omnino. Similiter autem & quæcunq; vlcera ſunt putredini obnoxia, & quæ partes circunſtantes exeſas habent: atque hęc difficulter ad cicatricem perducuntur vniuerſa & minime ſuppurantur: & quæcunq; ex malis vlceribus proprijs nominibus inſigniuntur, veluti quæ cãcroſa, chironia, telephia, & phagedęnica, id eſt carnem comedentia nominantur, omnia & ipſa nõ ſuppurantur. Maximum igitur ſignum vlceri ad ſecuritatem, eſt pus: & hoc potes

conijcere ex calidi vsu. In quibus enim non congruit, videbis hæc à calido insuppurabilia perdurare. Deinceps autem calidi opera, quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam mollit, & crassatam extenuat, & dolorem sedat, & conuulsiones ac distentiones mitigat: nec, sicuti frigidum, dolorem insuppurabilem efficit, quoniam est à natura nostra alienum, quę est calor natiuus, quem coauget, vbi mediocriter adhærescit. Calor vero extrinsecus facit hæc omnia, quæ dicta sunt, non nullaq; concoquēdo, & ad melius alterando: quædā discutiendo, & euacuando noxia, ad sanitatem perducit. quòd si non ex toto sanet, saltem dolores mitigat. In capitis vero dispositionibus & hæc eadem facit, et eas, quas καρηβαρίας, id est capitis grauitates, nominant, sanat, concoquens atq; dissoluens, quæcunq; molestant. Et quidem fracturis ossium vtilissimum est, & magis nudis, hoc est carne exutis: adhuc autem magis ijs, quæ in capite fiunt, nam talia frigidum maxime offendit: vt quod non ossibus tantum, sed ipsi quoq; cerebro sit inimicum. Iam vero &, quæcunq; partes ex algore emoriuntur, ijs calidum remedio est: sic, quæ frigidum exulcerat, sicuti hiberno tēpore calcanea, & digitos, & omnino extrema, horum quoq; remedium est calidum. Sanat etiam herpetas exedentes, quamuis ab humore bilioso calidoq; fiant. nam propter exulcerationem frigidum est ipsis inimicū, vt quod eis mordax existat. Sic & omnibus, quæ sunt in sede dispositionibus, amicum quidem est calidum, contrarium vero frigidum, quoniā sedes est neruosa: frigidum vero neruis est inimicum: & quoniam per communicationem frigiditas facile ex sede ad ventrem ascendit, & eodem modo caliditas. Sic & vtero & vesicæ calidum quidem, amicum & iudicans: inimicum vero & occidens, frigidum. nam & hæ pariter neruosæ sunt, & supraiacentibus partibus facile tradunt frigiditatem. Quòd autem omnibus, quæ in aphorismo dicuntur, communiter subiecit, his calidum esse amicum & iudicans, frigidum vero inimicum & occidens, liquet, etiamsi à me non dicatur.

23 *In his frigido vtendum, vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa vnde influit, & quæcūq; inflammationes vel inflammina ad rubrū & subcruentum sanguine recenti tendunt. nam veteribus nigredinem affert. Erysipelas etiam non vlceratum iuuat, nam exulceratum lædit.*

Eas, quas facit frigidum, vtilitates, ac mala hoc transigit aphorismo. Primū, in quibus sanguis fluit, aut fluxurus est, inquiens conferre ipsum, non ipsis partibus manantibus sanguine admotum, (vlceribus enim frigidum mordax) sed circunstantibus, & illis pręcipue, vnde aliquid ad vlcera profluit. Et quidem ait omnis iuuare inflāmationes, quas ipse sic nominat inflammina (græce ἐπιφλογίσματα) hoc est veluti ab aliqua succensa flamma, propter humorum, à quibus fiunt, caliditatem. Nam & hæc frigido gaudent. Videntur autem hæc omnia intuenti, colore rubra & subcruenta, recenti scilicet, & non antiquo suffusa sanguine. Nam sanguis antiquus floridum nō habet colorem. Quare frigido admoto liuere, & nigras fieri contingit partes patientes. Eodē modo & erysipelas non exulceratum iuuatur à frigido, sicuti vlcerato mordax est frigidum, & dolorem affert: & hac ratione nocet, cum partes dolentes semper ad seipsas moueant fluxiones.

24 *Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tusses mouent, & sanguinem, & destillationes.*

Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, nunc autem de niue & glacie differit, illud ostendens, quòd tanto magis hæ nocere possunt, quanto sunt aqua frigida frigidiores, & quòd thoracis partibus sunt inimicissimæ, cum & tusses moueant, & vasis plerunq; diruptis sanguinem manare faciant, & ex capite destillationibus thoracem offendāt atq; pulmonem: nam has quoq; nix facit & glacies, cerebrum refrigerantes.

25 *Tumores articulorum atq; dolores absq; vlcere, & podagricos quoq;, atq; cōuulsa, horum plurima, frigida aqua large effusa leuat, & extenuat soluitq; dolorem. nam modicus torpor dolorem soluit.*

Quòd quidem aqua frigida horum plurima iuuet, ostendit. Sed, quænam hæc sint, dicere prætermisit: tanquam ex illis, quæ antea dixit, non sit admodum difficile inuenire. Quæcunq; enim inflāmationes, vel inflammina ad rubrum & subcruentum recenti sanguine tendūt, à frigida ait aqua sanari, quæ influxum scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorem in talibus soluit, quia eius causam abscindit: refrigeratio etiam partium largior, affert torporem mediocrem, qui & ipse dolorem soluit sensum hebetando.

26 *Aqua, quæ cito calefit, & cito refrigeratur, leuissima est.*

Non pondere talem esse leuissimam dicendum est. Sic enim nihil magnum edoceret, præter id, quòd per quendam circuitum illud inuenit, quod facile erat statim inuenire. Nam, si pondere leuiorem aquam dignoscere quærit: promptum ipsi fuit ad proprium eorum, quæ ponderantur, iudicium rem deducere, eiusq; per lancem ac pondus inquisitionem facere. Sed nunc leuiorem dixit aquam, quæ ventrem non grauat, & quæ cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem vocamus, quæ cito non permeat. Liquet autem, quòd non solum hoc iudicium existit virtutis aquæ, sed quòd cum alia in propatulo sint, & omnibus nota, hoc vero aliquid habeat artificiosum: sic ad

id prodendum

A id prodendum scriptis Hippocrates venerit. Sed quaenam sunt alia? Primum quidem, si neque turbida, neque coenosa: deinde si neque in gustu, neque in odoratu aliquam absurdam qualitatem prae se fert: tum & illud, quod nunc Hippocrates dixit, si cito refrigeratur & calefit. nam perspicuũ existit, talem esse bene alterabilem. Sicuti autem cibi virtus est esse bene alterabilem, ita & aquae: siquidem facile transmutari volumus, quicquid concoqui debeat ab instrumẽtis, quibus est coctionis munus à natura demandatum. Quicunque vero sola potantium dispositione, optimam aquam iudicant: certissimo quidem vtuntur iudicio: verum, si hoc tantum assumpserint, non recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudicare, antequam ad talem veniant experientiam.

27 *Qui noctu bibere appetunt, iis admodum sitientibus, si superdormierint, bonum.*

Neque si dandus, neque si minime dandus sit potus iis, qui noctu admodum sitiunt, quicquã ostẽdit, sed hoc tantum, quòd superdormire confert. Coquitur enim per somnum, vt liquet, & subdescendit id, quod efficit sitim. Non tamen illud est in obscuro, quòd valde sitientibus potus est dãdus, siue ex potatione vini meracioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit. Nam & defectui exhibendo succurrere: & illam, quae facta est ex vino, caliditatem aqua restinguere, theorema est medicinale.

B Si tamen modice sitierint, non omnino eis dandus est potus, sed abstinendũ, siue ex defectu humidi tale qd patiãtur, siue ex nimia vini potatione. cõtingit enim & hos ex somno iuuari.

28 *Suffitus aromatum, muliebria ducit: saepius vero & ad alia vtilis esset, nisi capitis faceret grauitatem.*

Muliebria dicit, vt liquet, ea, quae ex vtero mulieribus euacuãtur in menstruis purgationibus, & à partu. Clarum etiam illud est, quòd & hoc in loco, illas, quae vel propter vteri inflammationẽ, vel euersionem, aut talem aliam causam non purgantur, non aliter recte curabimus, quàm eam curantes passionem, cuius est casus suppressio menstruorum. Illas vero, quae sine hac passione parcius purgantur, iis, qui nunc ab ipso docentur, suffitibus curat. In his enim vel sanguinis crassitudo causa est retentionis, vel obstructio vasorum, quae pertingunt ad vterum, vel eorundem obseratio, totiusve ipsorum substãtiae densatio. Quodcũque vero dictorum in causa fuerit, ex aromatibus suffitus sanat dispositionem, qui vi sua aperit vasorum fines obseratos, extenuatque humorum crassitudinem, & obstructiones incidendo remouet. Multoties vero & ad alia, inquit, vtilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. Nam totum corpus poterat continue suffiri per vterum in omnibus frigidis atque humidis dispositionibus, nisi timeremus illam, quae fit ex suffitu, capitis grauitãtem, praesertim in febribus. Quòd vero omnia ferè aromata natura apta sint facere capitis grauitãtem: & experientia ostendit, & ratio docet. Quaecunque enim satis calefaciunt, omnia capitis grauitãtem causant: vtpote sui natura calido superiora petente. Calida aũt est sufficienter omnium aromatũ natura, praecipueque Casiae, Costi, Cinnamomi, & Amomi.

* dolorem.

C

29 *Grauidas purgare turgente materia à quarto mense vsque ad septimum, minus vero has. Recentiores autem & seniores vereri oportet.*

Hic aphorismus dictus est & antea, vbi de purgatione sermo habebatur. Sed & hic, vbi de mulieribus agitur, in quampluribus exemplaribus inuenitur. Quidam vero eximunt ipsum, ne bis scriptus inueniatur. Noua autem expositione non indiget praeter illam, quam retro scripsimus.

30 *Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, letale est.*

Non absque ratione. Si enim sit febrilis morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, Talis enim est morbus acutus: et in hoc duplex est periculum: Vnum quidem propter febrem ipsam foetum occidentem: alterum vero, quòd ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu

D foetum destruemus. Si vero, vt hunc seruemus, non verebimur crebro cibum exhibere, febres cõtinuas victu intempestiuo augentes, matrem occidemus. Sic & si absque febre aliquis alius morbus acutus fiat, veluti morbus comitialis, morbus attonitus, quem Graeci apoplexian vocãt, conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi & acutiem impossibile est laborantem euadere.

31 *Mulier vtero gerens, sanguine misso ex vena, abortit, & magis, si foetus sit maior.*

Ex defectu alimenti foetus destruitur, non modo misso sanguine ex vena, sed etiam ex longiori inedia. Ostendemus autem hoc ipsum paulo post & per alios aphorismos. Non absque ratione aũt & maior foetus magis destruiť misso sanguine ex vena mulieris, quia plurimo indiget alimẽto.

32 *Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio.*

Non absque ratione: Erit enim retractio simul atque euacuatio sanguinis ad superiora tendentis. Hoc quidem igitur & experiẽtia comprobat vtiliter fieri: nos vero ab ipsa excitati, opera, quę bene à natura geruntur, imitabimur: et mulieres hac passione laborantes, misso sanguine è vena, vacuabimus.

Menstruis

Menſtruis deficientibus, ſanguis ex naribus fluens, bonum. E 33

Quòd quidem ſit neceſſariū eum, qui ſingulis menſibus bene euacuatur, ſanguinem, qñ ob aliquam diſpoſitionem fuerit retentus, mulierem lædere, & ꝙ per aliam partem euacuatus, oēm corporis tollet læſionē, vnicuiq; eſt manifeſtum. Cum vero multa ſint loca, per quæ poteſt euacuari, omnibus alijs aut maius, aut minus ineſt detrimentum: ſola, quæ fit per nares, euacuatio innoxia eſt, quam nunc laudat Hippocrates. Non tñ, ſi aliqua etiam alia euacuatio ſine noxa eſt, propterea aphoriſmus eſt falſus. Neq;.n. ꝙ ſola per nares euacuatio deficientibus mēſtruis bona ſit, dixit: ſed hanc ſimpliciter laudauit, non adiūcto, ꝙ ſola. Siquis igitur eam, quæ fit per ſedem, dixerit ita affectis mulieribus vtilem eſſe, nō aduerſatur aphoriſmo. Vr̄ enim aliqñ Hippocrates per vnum exēplum de ſimilibus omnibus pronunciare.

Mulieri in vtero gerenti ſi aluus plurimum profluat, periculum eſt ne abortiat. 34

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit periculum abortus eſſe, quemadmodū & antea in miſſione ſanguinis è vena, oſtendebamus.

Mulieri, quæ vterinis moleſtatur, aut difficulter parit: ſuperueniens ſternutatio, bonum. F 35

Vnum in aphoriſmo verbum habet obſcuritatem / vterinis / (græce hyſtericis). Nō nulli enim per id accipiunt omnes, quæ vtero adueniunt diſpoſitiones: non nulli vero illas tantum, in quibus paſſio contingit, quam vocant vterinam ſtrangulationē, quæ tamen non eſt vere ſtrangulatio, ſed apnœa, id eſt ablatio anhelitus. alij ſecundas (græce choria) intelligunt. nam & has vteros nominant. Verum hi aperte aberrant, quāuis maxime verum dicere videantur: ꝙ ſecundæ contentæ in vtero, ex ſternutatione dirūpūtur. Alius enim de his aphoriſmus eſt ab ipſo perſcriptus. Et plurimū refert, an vterum dixeris, an vterina. Falſum eſt etiam illud, de omnibus vteri paſſionibus dictum eſſe ab ipſo ſermonem. Neq;.n. exulcerationes, neq; inflammationes, neq; eryſipelata, ſicuti neq; abſceſſus, ſternutatio iuuat. Verum autem hoc, ꝙ in vterinis ſtrangulationibus ſuperueniente ſternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non ſolum quia bonum eſt ſignū ſternutatio ſponte adueniens ijs, quæ ita ſe habent mulieribus, ſed quoniam & cauſa, vt quæ ſit huius paſſionis remedium. Signum itaque bonum exiſtit, quia naturam oſtendit, quæ prius obſtupuerat, excitari ac reuiuiſcere, & propriarum meminiſſe motionum: quando aliquam eijcit ſuperfluitatem. Oſtenſum eſt enim in libro de cauſis accidentium, ſternutationem hac ratione fieri. G
Cauſa autem, ob quam iuuat, eſt, quia vehementiore concuſſu atq; feruore partim quidem naturam excitat, partim vero excernit, quæ partibus corporis firmiter infixa adhærebant. Sic enim & ſingultum ſanare ſolet.

Mulieri menſes decolores, nec per idem ſemper tempus venientes: purgationem indicant eſſe neceſſariam. 36

In multis exemplaribus ſcripturam ita ſe habentem poſſumus inuenire: Mulieri menſes tardi, nec per idem ſemper tempus venientes. Poſſunt igitur & menſes tardi, hoc eſt, qui poſt conſuetum veniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitoſi, ob quem & decolores fiunt: non tamen egemus hac ſola neceſſario. nam & per extenuantem aliquando victum tales diſpōnes ſanauimus. Scriptum autem eſt à nobis de hoc extenuanti victu, libro vno ſeorſum. Suffitus inſup aromatum idem facit, &, qui eādem iſti vim habent, peſſi adhibiti, epotaq; medicamenta, quę incidunt, & humorum craſſitudinem extenuāt, quale eſt, quod calamentho fit, quo nos aſſidue vtimur, quodq; ſæpius tardātes menſium purgationes exciuit. Nam intentio ſanationis in ipſis eſt, cum ora vaſorum aperire, quæ pertingunt ad vterum, tum ſanguinem extenuare. Ac ſanè quidē purgatio totius corporis, vt dixi, quando craſſi euacuantur humores, tales ſanat diſpoſitiones. Si H
vero / decolores / ſcriptum ſit, multo magis purgatio ſanabit ita ſe habentes mulieres. Neque enim propter humorem pituitoſum tantummodo, ſed & propter melancholicum & biliosum menſes fiunt decolores. Quomodo igitur dignoſcere oporteat humorē ſuperabundantem, ipſe in primo de muliebribus docuit: nunc autem, ꝙ per purgationem euacuandum ſit: idem monſtrauit. Verba autem illa / nec per idem ſemper tempus venientes / huic ſcripturæ magis cōſonant: vt totus ſermo ſit talis: Si menſes decolores fiant, & non per idem tempus veniant, quo antea venire conſueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus, quæ malos humores habent, non modo decolores apparere menſtruas purgationes, ſed etiam tempus periodi non ſeruari: ſiquidem craſſiores fuerint humores, & difficilius fluentes ijs, qui ſecundum naturam ſe habent, morando, & longius tempus expectando: ſin autem contrarij, hoc eſt humidiores ac tenuiores, conſuetum terminum anticipando.

Mulieri vtero gerenti ſi mammæ graciles repente fiant, abortit. 37

Hic pariter aphoriſmus ex illorum numero eſt, quos diximus defectum alimenti fœtui ſignificare. Cōes enim quædā venæ ſunt mām̄is ac vteris: quæ, vbi parū habuerint ſanguinis, graciles q̄dē mām̄as reddunt, atrophia autem .i. alimēti ceſſatione nō nunq̄ fœtū perimunt, non nunq; ēt ad

excretionem

A excretionem excitant, illam ob causam, quam ipse in libro de natura fœtus, per hæc verba explicat: Alimentum atq; auctio à matre veniens, nõ amplius est infanti sufficiens, quando decẽ menses præterierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit.n.à sanguine ad se id, quod est dulcissimũ: & simul etiam lactis parte aliqua fruitur. Vbi vero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem corporis habet, plus cibi requirens, q̃ illud, quod adest: calcitrat, & membranas dirumpit. Liquet igitur, q & ante decem menses fœtus est indigens alimento, & calcitrans, ac membranas dirumpens initium partus matri affert.

38 *Mulieri vtero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habẽti, alterum abortit: & si quidẽ mamma dextra gracilis fiat, marem: si vero sinistra, fœminam.*

Quod suprascriptus aphorismus de ambabus mammis dicebat, hoc in altera iste dicit. propter illam vero, quã diximus de venis cõmunibus causam, is, qui è directo est mãmæ factę gracilioris, fœtus abortum patitur. Quòd autem existentibus geminis, altero mare, altero fœmina, si dextra quidem mãma gracilis fiat, solus mas: si vero sinistra, fœmina sola corrumpatur: ex illa ipsius pendet opinione, qua mares quidem in dextris, fœminas vero in sinistris magis concipi opinatur.

39 B *Si mulier, quæ neq; grauida est, neq; peperit, lac habet: huic menstrua defecerunt.*

Ratio quidem longior existit: & oportet illum, qui eam exquisite assequi debeat, exercitatum esse in libris de potentijs naturalibus. Tantum tñ de his nunc à nobis dicetur, quantũ breuissime dictum possit ad præsentia conferre. Hoc quidem cõmune est oĩbus animalis partibus, quæ aptæ sunt humores aliquos vtiles generare, aut ad vsum aliarũ partium, aut ad generis propagationẽ, aut ad cõceptus nutritionẽ, esse humorem illum quandã veluti superfluitatem partis ipsum generantis. Nõ.n.quia norit, ad qd vtilis erit humor animali, ipsius facit pars generationẽ, nisi debeat talẽ habere intellectum, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitramur oportere, sed animalis quidẽ opifex illum habet intellectum, ipsa autem pars (vt ostensum est) potentijs regitur naturalibus, cum alijs quibusdã, tum alteratiua, per quam assimilat alimentum sibijpsi. Quantũ igitur alimẽti ab ipsa alterati fuerit nutrito corpori exquisite assimilatũ, illi apponitur parti, ac nutrit eã. & hoc est, quod ipse ait: Alimentũ est, quod alit, & quod est veluti alimentũ, & quod debet alere: superfluum vero, quod superest. similis aũt naturę partis humor existit, in ossibus quidẽ id, quod in cauernis eorũ continet̃, in hepate vero sanguis: ex hoc genere est & spumeus humor, q in carne pulmonis cõtinetur, & qui in articulorũ cõpagibus glutinosus humor, & id, quod in testibus, & in vocatis parastatis, semen, & qui in lingua, cui nomen saliua. Sunt autẽ & quidã in mammis
C adenes, vim habentes id, quod ad eos influat, sibi ipsis assimilandi. Cum ergo hi sint exangues & albi, proprium efficiũt humorẽ, talẽ, quale est lac, eiusq; maiorẽ copiã, quo plus alimẽti defertur ad ipsos. Plus vero defertur octauo & nono mense cõceptionis, qñ abundanter oppletæ sunt cõmunes venę mãmarum & vteri, sicuti in animalium pręgnantium dissectionibus manifeste conspicitur. Fit aũt & tale quandoq;, licet raro, cum mulier grauida non est, qñ ad similẽ peruenerint venę repletionem ex menstruorum retentione: cuius nunc dispositionis Hippocrates meminit.

40 *Quibuscunq; mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.*

Quòd quidem sanguis ad mãmas feratur, deinde ab adenibus, qui ibi sunt, in lac trãsmutet̃, in præcedenti scriptum est aphorismo: Nunc autem, qñ intransmutabilis mãserit hic, qui ad eos sanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates significari. Ego quidem nondum hoc accidisse vidi: &, siquando eueniat, ex ijs est, quę raro eueniunt. Hippocrates vero, vt qui viderit, scribit. &, si verũ sit, talem ipsius oportet causam existimare. Adenum natura, illorũ præsertim, qui in mãmis sunt,
D exanguis est, & proculdubio frigida: omne.n.exangue frigidum. Atq; ideo sanguinẽ, qui defert̃ ad ipsos, ad frigidius cõmutat. Quãto.n.adenes hi sunt hepatis carne frigidiores, tanto lac sanguine. Cum igitur multus aliqñ sanguis & feruens per totum labitur corpus, & caput præcipue petit: in furorem vertuntur, qm̃ sanguis talis occupat caput. Qui vero ad mãmas defertur: ad contrariam naturã alterari nõ poterit ita, vt lac fiat, tũ propter feruorẽ, tum propter exuperantiã.

41 *Si velis noscere, an conceperit mulier: cum dormitura est, ei aquam mulsam potandã da: et, si alui tormina patietur, concepit: si minus, non concepit.*

Tormina fiunt quidem propter mordacitatẽ, fiunt etiam propter spiritum flatuosum, qui facilem non habet exitum. quæ tormina fieri nunc est arbitrãdum in mulieribus, quæ conceperũt, propter eam, quæ fit ex vtero, angustationem. Dat aũt aquam mulsam mulieri dormiturę, crudã videlicet: qm̃ qualitas flatuosa (si noscere volumus) est necessaria: volens & quiescere simul, & plenam esse cibis mulierem. hæc.n.ambo conferent ad torminum generationem.

42 *Mulier, si marem concepit, bene colorata est: si vero fœminam, male colorata.*

Vt ad seipsam muliere collata videlicet, non autem ad alteram, dictum est ab Hippocrate indi-

cium, quod ex bono colore ac malo sumitur. Nam, quæ fœminam concepit, minus seipsa colorata apparet: quoniam frigidior est fœmina mare. Nunq; vero talem concepisset, nisi & viri semen & vterus mulieris frigidior eo tempore fuisset, in quo concepit. Quare, quod dicitur, ex eorum numero est, quæ sæpius eueniunt. Contingit enim ita omnia recte agere mulierem post tempus conceptionis, vt bene colorata fiat. Liquet autem, quòd & alia signa sunt, quæ significent marem esse conceptum: sicuti ipsius conceptus plurimæ ac validæ motiones: quæ tamen neq; ipsę, signa perpetua sunt. Contingit enim aliquando, licet sit rarum, quòd concepta fœmina sit mare robustior, & multis ac validis motibus moueatur: contingit etiam, vt aliquando mas sit debilior fœmina, ac paucioribus debilioribusq; motibus cieatur. E

Si mulieris grauidæ in vtero sit erysipelas, letale. 43

Nunquid solum erysipelas in vtero mulieris grauidæ constitutum, putat esse letale, an illam etiam, quæ proprio nomine dicitur phlegmone, hoc est inflammatio? Quòd enim facto in vtero erysipelate, fœtus moriatur ex necessitate, manifestum est. quandoquidem & febres acutæ aliqñ sine erysipelate ipsum interficiunt. An vero vtero inflammationem patiente, possit aliquando fœtus viuere: dignum est inquisitione. F

Quæcunq; præter naturam tenues existentes, vtero gerunt, abortiunt prius, quàm crassescant. 44

Secundum tres modos intellexerũt expositores libri huius, præsentis aphorismi sñiam. Quidã .n. oino arbitrant ipsas abortire: quidam vero, si nõ crassescãt & reficiãtur, sed maneant absq; refectione, ac tenues: quidam vero, cũ reficiunt, tunc maxime eas existimãt abortire: quod minus vr̃, ꝙ prius dicta, verisimile. Verũtamen ita exposuit Numesianus, dictum inquiens eẽ aphorismũ in ijs, quæ præter naturam extenuatę sunt, & quas prius refici oporteat: sed, cũ cõcipere anticipẽt, eas nõ posse refici ait absq; ꝙ sanguis ad conceptus alimentum deputatus, ad eius, quæ concepit, nutritionem assumatur: quare non absq; ratione fœtus sufficienti indigens alimento, corrũpitur. Sed & verba illa/Præter naturã tenues/quidam ita acceperunt, sicuti Numesianus, vt pręter sui ipsius naturã grauida mulier sit extenuata. Quidã vero magnum excessum dicunt significari, volente Hippocrate nobis insinuare, non ꝙ mediocriter extenuatæ id ex necessitate patiantur, sed quæ valde sunt extenuatæ. Vtraq; autem expositio non caret ratione.

Quæcunq; mediocriter corpora habentes abortiunt secundo, aut tertio mense sine occasione manifesta, ijs acetabula vteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere fœtum continere, sed dirumpuntur. G 45

Sine manifesta occasione ait, febre vehemẽte, vel alui fluxu, vel profluuio sanguinis, vel erysipelate in ipso vtero constituto, vel saltu grauidæ mulieris vehementiore, vel clamore, vel tristitia, vel ira, vel timore, vel victu parciore, vel alio tali aliquo actu seu passione. Est enim verisimile in his esse plena mucore ora vasorum venientium ad vterum, ex quibus secundæ pendent: quæ ora, acetabula nominauit, non (sicuti quidam arbitrantur) adnatas ipsis carnes adenosas. Nam, vt ipse inquit in primo libro de passionibus muliebribus, Si acetabula plena fuerint pituita, mẽstrua fiũt pauciora: & Praxagoras in primo de naturalibus, Acetabula, inquit, sunt ora venarum & arteriarum, quæ feruntur ad vterum.

Quæcunq; præter naturam crassæ, non concipiunt vtero: ijs omentum os vteri comprimit, & prius, quàm extenuatæ fuerint, non concipiunt. 46

Verba/pręter naturam/dupliciter etiam hoc loco accipiunt. quidam .n. excessum significari arbitrantur: quidam præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Verior est aũt prior acceptio: nam ab omenti pinguedine comprimitur, atq; angustatur vteri os ijs, quæ supra modum crassæ sunt. appellat autem nunc os, illud, quod intus est, vbi vterus quidem desinit, collum vero incipit: quod magis proprie os vteri diceretur. Nam altera colli extremitas, quæ muliebri pudendo coniungit, non vteri, sed ipsius colli os haud sine ratione vocaretur. H

Si vterus in coxam vergens suppuratur, necesse est linamentum fieri. 47

Cui necessarium est fieri per linea fila curationem, linámentum nominauit. Quòd autem vterus suppuratus, et præsertim ad exteriora, (nam hoc nunc videtur dicere) curatione tali ex necessitate indigebit, non est obscurum. * λινάμεντον. i. linamentariũ.

Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ vero in sinistris magis. 48

Quòd propter temperaturã, quæ statim ab initio calidior existit, fœtus masculus generatur, in cõmẽtarijs de semine, est demonstratum. Calidior vero tẽperatura fœtibus aduenit non minime ob locũ, q est dextra vteri pars: hæc aũt calidior statim existit propter hepatis vicinitatẽ. conferet autem aliquid ad conceptus caliditatem & muliebre semen profusum quidem ex proprijs testiculis per vtrunq; corniculum, partim in dextrum vteri sinum, partim in sinistrum, dissimile tamẽ:

vt & hoc

A vt & hoc ipſum oſtendimus. Si igitur ſeroſius eſt atq; frigidius, quod in ſiniſtro teſticulo continetur ſemen: etiam iuxta hoc conceptus in læua parte vteri conſtitutus, non abſq; ratione fuerit frigidior. Dictum autẽ eſt de oibus talibus ſufficienter etiam in quinto libro ſectionis Hippocratis.

49 *Vt ſecundæ procidant, ſternutatorio impoſito, nares apprehendito & os.*

Non cum accentu circũflexo vltimam ſyllabam ὑστερῶν, legere oportet, vt ſignificet vterum, ſed cum graui ὑστέρων, vt ſecundæ intelligantur. Neq;.n. vult vteros ipſos excidere, tentione facta cum medicinis ſternutare facientibus, ſed ea, quæ choria vocantur atq; ſecundæ.

50 *Mulieri ſi velis menſtrua cohibere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.*

Sicuti menſtruorum, quæ aut parce, aut nullo modo fluunt, curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorum, quæ vltra modũ euacuantur, docet, iubens nos cucurbitulam quàm maximã mammis apponere. Melius eſt aũt non mãmis ipſis cucurbitulam adigere, ſed inferius ſub ipſis eam affigere, potiſſimũ, vbi ſunt venę, quæ ad ipſas deſubter veniũt. Saneq; non nullis his verbis aphoriſmum ſcribũt, Cucurbitulã quã maximã ſub mãmis pone. Vult aũt ꝙ maximã eſſe cucurbitulã, vt fortiorẽ faciat ex vtero ad ſuperiora reuulſionẽ, ꝑ cõmunes id venas artificioſe molitus.
B

51 *Quæ vtero gerunt, ijs vteri os comprimitur.*

Maximum hoc eſt mulieris, quę cõcepit, indicium, ſi obſtetrix potuerit immiſſo digito os vteri tangere. Statim.n. cum ſemen intra ſeipſas acceperint, totum ſui interius ſpatium contrahũt, & os claudunt. Videtur autem & propter durum tumorem & inflammationem os vteri cõprimi. Diſtinguiturq; ab eo, qui in grauidis, ex duritie vteri.

52 *Mulieri vtero gerenti ſi lac multum è mãmis effluat, fœtũ imbecillem ſignificat: ſi vero mãmæ ſolidæ fuerint, fœtum ſignificant ſaniorem.*

Illo videlicet tempore fluit lac, quibus viſum fuerit fluere, quãdo natura fert, vt in grauidis generetur. Neq; enim in primis generatur menſibus. Quòd autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum vero colligitur oppletis venis cõmunibus, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Sed adhuc magis implentur, quando minimum cõceptus aſſumit. Hoc vero ipſum fit ob eiuſdem conceptus imbecillitatem. Liquet igitur, ꝙ neque C mammas tenues oportet apparere, ſicuti in muliere non grauida: (hoc enim ſignum defectũ ſanguinis oſtendit, & hac ratione fœtus in ipſis corrumpitur) neq; adeo plenas, vt lac effluat, ſed tantum ſubleuari, vt ſolidæ tangentibus videantur. Media enim eſt hæc conſiſtentia inter renitẽtes propter nimiam repletionem, & molles ac laxas propter defectum ſanguinis. Quare merito laudat hoc ſignum Hippocrates, vt quod indicio ſit neq; fœtum eſſe imbecillem, neque deficere ipſi alimentum.

53 *Quæ corrupturæ ſunt fœtus, ijs mammæ extenuantur: Si vero rurſus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infeſtabit, & non corrumpent.*

Prius dixerat, Mulieri vtero gerenti ſi mammæ repente extenuentur, abortit. Dixerat etiam, Et, ſi altera mãma extenuetur geminos habenti, alterius fœtus abortum ſecuturum: Nunc vero ordinem conſecutionis commutauit, & non à ſignis, ſed à mulieribus fœtum corrumpentibus fecit initium, ipſis præcedere inquiens mammas tenues. Non eſt autem omnino idem, ſi dicatur ad mãmas tenues ſequi corruptionem, &, futuræ corruptioni mãmas tenues præcedere. Qui.n. ait ad mammarum extenuationem ſequi corruptionem: hic iſtud ſolum oſtendit eſſe ſignum fu-
D turæ corruptionis. Qui vero dicit ijs, quę debent corrũpere fœtus, mammas extenuari: non hoc ſolum videtur oſtendere ſignum præcedere fœtus corruptioni. Quare diligentius inquirendum eſt, & obſeruandum in ijs, quæ apparent in mulieribus grauidis, nunquid aliter fœtum corrumpant necne, ſed ſemper præcedat mãmarum extenuatio, An ſaltantibus, vel magnopere vociferantibus, vel ira excandeſcentibus, vel nimio repente pauore correptis, contingit quidẽ interdũ mãmarum non præcedere extenuationẽ: Contingit aũt & in quibuſdã, vt propter magnitudinẽ febris, aut factũ in vtero eryſipelas, vel mucorem acetabulorum, aut aliquid aliud tale, fœtus corrũpatur abſq; mãmarum extenuatione. Cęterum videtur Hippocrates exiſtimare hanc ſemper præcedere: & mihi ſępius obſeruanti viſæ ſunt in ſupradictis occaſionibus ante corruptionẽ mãmæ fuiſſe extenuatæ. Nunquid igitur, qñ citra aliquam huiuſcemodi cauſam mãmæ extenuanť, defectũ ſanguinis eſſe in venis vtero mammiſq; cõmunibus, in cauſa exiſtimare debemus: vnde propter nutritionis ceſſationẽ fœtus corrumpitur: In alijs vero cauſis, in quibus aut propter paſſionem interiit, aut dirũpitur fœtus, cum ipſum mẽbranæ cõtinentes diuelluntur, natura os vteri adaperiẽte, & dolores excitante, ob has ipſas cauſas ſanguinẽ ad genitales deferri partes. Hæc.n. eſt quædã ratio cõmunis, in quibus natura aliqd violenter excernit, vt eo ſanguis ac ſpiritus tendat: qbus duobus veluti inſtrumentis natura vtens, ea, quæ infeſtãt, per vim expellit. Atq; hac ra-

tione dolentibus partibus inflammationes adueniunt, natura excernere atque expellere causam E
doloris properante: vt vero hoc faciat, sanguine ac spiritu locum implente. Hæc itaque a me dicta
sint in primam partem aphorismi. Secunda vero, quæ sequitur (in qua contrariæ mãmarum me-
minit dispositionis) talis est: Si vero rursus mammæ duræ fiant. Cum vero dictio/rursus/(græce
πάλιν) duo significet in huiuscemodi locutionibus, alterum quidem, quod antedictæ coniungi-
tur dispositioni, alterum vero, quod per alia verba dici consueuit vice versa: mihi verius, & magis
Hippocratis sententiæ cohærere videtur secundum significatum: vt, quod in toto dicitur apho-
rismo, sit tale: Mammæ quidem tenues omnino pręcedunt fœtuum corruptionem: et nõ possunt
isti corrumpi sine earum extenuatione præcedente. Duræ, corruptionem quidem non signifi-
cant, sed dolor quidam dictarũ partium ad ipsas consequitur: vt, sicuti mammæ tenues, defectus
sanguinis significationẽ habent: sic durę, multitudinis: differẽtes ab illis, quas paulo ante dixerat
solidas, in quibus rursus reponente natura ad quasdam partes materiam inutilem, illæ dolent, sed
fœtus nullam habet offensionẽ. Quæstio aũt occurrit hoc loco, ob quã causam ad corpus vteri na
tura nunq̃ materiam reponit inutilem, & non facit inflãmationem: vel cur inflammato vtero, fœ-
tus nõ corrumpitur. An, quod ab Hippocrate dicitur, aliud est? Neq; .n. q nunq̃ ad mãmas duras
corruptio fœtuum sequatur, putandum est fuisse ab Hippocrate dictũ, sed q non semper, quem- F
admodum in tenuibus: verum, si ad alterum locum natura reponat superfluitates, (quod ex dolo
re cognoscimus) corruptio non sequitur. Et fiet rursus, si ita intelligamus, sermo talis: In mulieri-
bus, quæ fœtum corrupturæ sunt, semper mammæ extenuatæ præcedunt: duræ aũt ac plenæ, nõ
semper. Omnino .n. in his ad alteram partẽ materiam inutilem natura reponit. Si vero ad vteros
ipsam expellat, fient & tunc omnino tenues. Nam secundum Hippocratis (vt apparet) sententiã,
etiam si propter aliud quicq̃, & non ob defectum alimenti abortus fiat, omnino præcedet mãma-
rum gracilitas, ob causam antedictam. quare, etiamsi ob acetabulorum humiditatem conceptus
effluet, tũc etiam ipsum natura expellente ad excretionem, motio sanguinis erit ad vteros, & hac
ratione mammæ fient graciles magis, q̃ prius erant.

Quibus os vteri durum est, ijs vteri os comprimi est necessarium. 54

Dictum est & antea, q os vteri comprimi, commune est signum & tumoris alicuius in eo prę-
ter naturam existentis, & conceptionis in muliere, & q oportet id ex duritie distinguere. Graui-
dis .n. molle est, & secundum naturam: Durum aũt, in quibus est tumor pręter naturam, siue sit in
flammatio, siue tumor durus. Melius itaq; fuerat hũc aphorismum post illum scribere, in quo di- G
cebatur, Quæcunq; vtero gerunt, ijs os vteri compressum est.

Quæcunq; vtero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pa- 55
riunt, & cum periculo: aut abortum facientes periclitantur.

Accidit quibusdam grauidis, in quibus vitiosi humores prius, quâm conceperint, sunt aceruа-
ti, non nunquam à febribus vehemẽtibus corripi, adeo vt ex necessitate abortiant: nõ nunq̃ vero
à mediocribus quidem, sed cum non purgentur sufficienter, aliquid superest reliquiarum humo-
rum in corpore vitiosorum, ex quibus febres erant institutæ, vtpote non potentibus medicis
mulieri grauidæ aliquod validum auxilium adhibere, aut exquisita victus ratione in ipsis vti.
Ob hanc igitur causam febris in ipsis frequenter reuertitur, & maxima temporis parte grauiter
se habent. Non sine ratione igitur fœtus aliquando nequit obsistere, sed à febribus & vitio humo
rum corrumpitur: nõ nunquam vero perdurat quidem vsque ad tempus partus, sed, cum et ipse
valetudinarius sit, vt qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, non sine pe-
riculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum vigore est opus, & grauidæ mulieris,
& infantis. H

In fluxu muliebri si conuulsio & anim.: defectus aduenerit, malum. 56

Non statim fluxu constituto hæc fiunt, sicuti nec aliorum vllum, quæcunq; in sequẽti sermo-
ne quibusdã alijs ait aduenire, sed cũ vel vehementior fuerit, vel diu perdurauerit. Defectus qdẽ
animi, communis omnis immodicæ euacuationis est casus: conuulsio vero, etsi non communis
existat, ad plurimas tamen ex ipsis consequitur, & magis, si pars, quæ patitur, neruosa fuerit.

Si menstrua plura fiant, accidunt morbi: &, si non fiant, ex vtero morbi contingunt. 57.

Quibusdam medicis visum est ex multitudine quidem multos fieri morbos, ex defectu autẽ
nullum. Verum Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non solum
in mulieribus, sed etiam in viris. Siquidem ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquan-
do frigiditas, aliquando vtrunque. Ostensum autem est, quòd intemperaturæ, quæcunq; tantam
habent magnitudinem, vt possint iam lædere operationem, sunt ex morborum genere. Verum,
quantum ad hoc, neq; falsum, neq; obscurũ est quiq̃ ab Hippocrate dictum. Quatenus autem, in
pluribus quidẽ menstruis simpliciter dixit fieri morbos, neq; /ex vtero/ adiecit in defectu autem

A eorum istud adiunxit, dignũ est inquisitione, nũquid in vtrisq; affectibus dictis, communiter/ex vtero/subintulerit, an tm̃ hoc proprium sit defectus menstruorum. Hoc autem scire exquisite, est impossibile, nisi omnes nouerimus causas, ob quas vel plura, q̃ opus sit, vel pauciora veniant mẽstrua. Possibile est igitur immodicas fieri menstruorum euacuationes, si ora vasorum, quę pertingunt ad vterum, vltra modum aperiantur: & si sanguis vel calidior, vel tenuior fiat: & si totũ corpus propter malum habitum aliquem aggrauetur sanguine, quem, licet modum naturæ conuenientem non excedat, expellit ad venas, quæ in vtero sunt, vt in rheumaticis dispositionibus accidit ex vna parte ad aliam. Eadem vero menstrua possunt fieri pauciora, vel quia venæ ferentes ad vterum menstruam purgationem, comprimuntur: vel obstruuntur ob crassitiem sanguinis, siue frigiditatem & robur ipsorum, quæ in vtero sunt, vasorum, adeo vt, quod influit, non admittant. Quodcunq; autem horum fuerit, necesse est processu temporis & ipsum vterum pati aut similem inflammationi dispositionem, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro: quibus denuo totum cõpatitur corpus. In immodicis vero euacuationibus nulla talis accidit vteris passio, adeo vt per compatiendi rationem totum corpus vnà laboret. quare fit verisimilius in sola retentione menstruorum dixisse Hippocratem morbos contingere ex vtero.

58 B *Recto intestino aut vtero inflammationem patiente, vrinæ stillicidum superuenit: & renibus purulentis vrinæ aduenit stillicidum. hepati autem inflammationem patienti singultus aduenit.*

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc passio, vrinæ stillicidium nominatur. & fit aliquando ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in vesica, non nunquã vero ex acritudine vrinæ. imbecillitas ergo fit propter intemperaturam, & aliquem tumorẽ præter naturam: acritudo autẽ vel propter renum passionem, vel quia talis ad ipsos venit ex venis superfluitas serosa percolata. Recte itaq; Hippocrates inquit vrinæ stillicidium recto intestino, & vtero inflammationem patiente, & renibus suppuratis aduenire: In recto quidem intestino & vtero, per compatiendi rationem vesica patiente: in renibus autem purulentis, pure per vesicam euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens vesicam, excitat ad excretionem: In vteri autem vel recti intestini inflammatione, vicinitatis ratione pati vesicam est necessarium, vt quæ & intemperaturam participet et inflãmationem, & preterea prematur atq; angustetur à tumoribus præter naturam, qui in illis existũt. Dictum autem est à me etiam prius, q non simpliciter alterius passio alteri superuenire apta est, sed ijs, quæ magnitudinem habent effatu dignam. Sic igitur & hepati inflammationem patienti C singultus superuenit propter neruorum communicationem, non quidem semper, sed quando ad maximam attollitur inflammationem.

59 *Si mulier non concipit, scire autẽ velis, si cõceptura sit, pannis circũtectam desubter suffias: &, si odor videatur per corpus ire ad nares & os, scito, quòd ipsa non ex seipsa sterilis est.*

Verbum/suffias/materiam indicat, quę naturam habet, vt suffiri possit, thus videlicet, & myrrham, & styracem, & quæcunque alia talia, quæ calidam habent temperaturam, & sunt satis odorata. Vult enim in totũ corpus ferri vim, quę ab ipsis manat, vt, cum & os & nares attigerit, à muliere manifeste sentiatur. In ijs igitur solis totum non peruadet corpus qualitas suffitorum, quibus durum est ac densum vteri corpus. cum vero sit tale, non est aptum ad conceptionem: sicuti et paulopost ipse inquiet: Quæcunq; frigidos habent vteros & densos, non concipiunt. Quod autẽ in fine aphorismi scribitur/Scito, quòd ipsa non ex seipsa sterilis est/indicat eius rei vsum. Sępius enim, vt pmaneat genus alicuius sacerdotis, vel regis, student ciuitates, vt prolem habeãt, mares, seu fœminas, in quibus vel solis genus consistat: atq; ita, vbi mulieres non concipiunt, quæritur, vtrius causa hoc accidat, vt facto diuortio mulieres concipiant. & hanc Plato in Theæteto innuit D esse bonarum pronubarum artem. Totus autem sermo dicetur paulopost, quando omnes exposuerimus, qui ad ipsum pertinent, aphorismos.

60 *Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum.*

Et verbum/purgationes/numero plurali dictum, & ipsi verbum/eant/adiunctum, ostendunt non esse paucum illum, qui excernitur sanguis, neq; semel, sed sæpius, & multum. Qui enim semel aut bis paucus excernitur, in multis apparet absq; hoc, q fœtus quippiam patiatur. Cũ vero nihil deficit multitudini purgationis mẽstruorum, & seruat deinceps terminum circuituum per menses, impossibile est fœtum esse sanum. siquidem ille, qui fortis est, ad sui alimentum abutitur sanguine, qui ex toto corpore ad vteros fertur. Excretio vero, quæ in grauidis fit, videtur ex venis, quæ in collo sunt, apparere. Nam ab interioribus, quæ sunt in cauitate vteri, secundæ pẽdent. quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni.

61 *Si mulieri cesset purgatiões, neq; horror neq; febris superueniat, et fastidia incidãt: indica ipsam in utero habere*

In ijs, quæ recte purgantur, mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimuntur purgationes, sermonem fecit Hippocrates, docens nos ea, quæ plurimæ mulieres ipsa experien-

tia didicerunt. Cum enim fastidium patiuntur menstruis suppressis, tũc se concepisse conijciunt. E Fit autem fastidium eadem, qua pica, ratione, læso ore ventriculi in mulieribus grauidis. Interdũ autem contingit & propter vitiosos humores totum corpus occupantes, tale aliquid accidere. verum hoc cum horrore & febre patiuntur, & his distinguuntur à grauidis.

Quæcunq; frigidos & spissos vteros habent, non cõcipiunt. Et, quæcunq; prælumidos vteros habent, non conci 62 *piũt. extinguitur. n. in eis genitura: Et quæcunq; siccos magis & adurentes. nam ex defectu alimenti corrũpitur semen. Quæcunq; vero ex vtrisq; mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ sunt.*

Si mihi liceret omnibus aphorismis ordinem congruentem apponere, non essem veritus paulo antea dictum aphorismum in hunc locum transferre: vt finito sermone de purgationibus, ille, qui de ipsis esset vteris, deinceps scriberetur, docente ipso, quot modis mulieres steriles fiant. Primus igitur in ipsis erit aphorismus, in quo dixit, Si mulier non concepit, scire autem velis, si conceptura sit, pannis circuntectam desubter suffias. Secundus autem iste, qui nunc est nobis propositus: cuius summa est, quòd bene temperati vteri ad cõceptionem sunt idonei: male autem temperati, si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt: sin nimium, mulieres steriles reddũt. ita vt simul etiam detur intelligi, vnde viri sint steriles. sed hoc multos latet. Qui vero ea, quæ di- F cta sunt, diligentius considerat: primum quidem sciet, quam ob causam & quidam viri omnino steriles sunt: Secundo loco, post hoc de viris quidem ac mulieribus bonam habentibus temperaturam, φ semper generabunt, etiam si cum malam habentibus coeant: De habentibus autem malam temperaturam, φ cum solis contrariam temperaturam habentibus coeuntes, gignent. Prius aũt dicetur de mulieribus sterilibus, quarum vterus statim ab initio est male tẽperatus, exuperãte scilicet vel vna primarum qualitatum, vel duabus: quemadmodum in commentarijs de temperaturis determinauimus, ostendentes octo esse numero omnes intemperaturas, simplices quidem quatuor, quarum & nunc Hippocrates meminit, compositas autem alias quatuor, his simplicibus inuicem cõplicatis. Vbi igitur immodica frigiditas exuperat adeo, vt vterus spissior efficiatur, angusta quidẽ sunt summopere in ijs ora vasorum, quę ad ipsum pertingunt: mulieres vero steriles reddũtur, cum fecũdæ non possint vasorum orificijs adnasci, neq;, si hoc fiat aliqñ, possit bene nutriri conceptus. vel. n. nullo modo fiunt in hisce mulieribus purgationes, vel omnino paucæ, & hæ ipsæ vitiosę, solo tenuiore atq; aquosiore sanguine perlabente. Sed & hæc quoque ora facile obstruuntur cũ propter natiuam angustiam, tum quia magna ex parte hæ mulieres humorẽ aggregant pituitosum. siquidem & corpus totũ vt plurimũ est vteris simile. Contingit aũt G & maris semen in talibus vteris refrigerari, nisi sit natura calidissimum. De prima itaq; frigida tẽperatura Hippocrates fecit mentionem, inquiens / Quæcunq; frigidos & spissos vteros habent/, Non per Iouem volens simul coniungere in ipsis cum frigiditate densitatem, veluti si siccitatem aut humiditatem addidisset. Harum enim neutra semper, consequitur frigiditatem: & propterea ipsi modo vna, modo altera adiungitur. Densitas vero ex necessitate valde frigidos vteros comitatur, ob quam non possunt concipere, vt diximus. Quare ita sermonem totum huius aphorismi accipiemus. Quæcunq; frigidos vteros habent, non concipient, propter substantiæ ipsorum spissitudinem. Cur vero spissitudo aduersetur conceptioni, dicere prætermisit, vt nobis potentibus intelligere. Et quæcunque vteros nimis humidos habent, non concipiunt. extinguitur enim genitura, quẽadmodum in terra palustri cerealia semina. Et quæcunq; siccos siue adurentes habent vteros, propter defectum alimenti non concipiunt. Nam in siccis vteris tale quiddam accidit, quale, vbi aut arenæ, aut argillosæ terræ, aut petrosæ mandantur semina. In habẽtibus autem immodicam caliditatem, quale, vbi valde calidæ terræ semina committuntur, quemadmodum in æstibus sub Cane contingit. Sic itaq; quatuor qualitatum Hipppocrates meminit, singulorũ seorsum facultatem exponens: vt, si qñ inuicem misceantur, manifesta sit earum commistio. Post hæc H autem inquit, Quæcunq; vero ex vtrisq; modice temperatę sunt, fœcunditatẽ habent. Ex quibus autem vtrisq; ? non profecto ex qualitatibus, (sunt enim quatuor) sed, quæ sunt secundum ipsas, oppositionibus. Sicuti enim dictum est in libris de temperaturis, vna quidem est bona temperatura, mistis modice inuicem calido ac frigido, altera vero humido ac sicco. & fieri potest, vt sit aliquis vterus secundum vnam quidem oppositionem bene tẽperatus, secundũ alteram vero, male. Sed, ne mulier concipiat, potest vel altera efficere intemperatura. Mulierem vero esse fœcundam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates itaq; sicuti totum sermonẽ anteriorem de muliebribus scripsit, sic & nunc dictum de ijs, quas habent vteri, temperaturis cõscripsit, nec tamen addidit de viris sermonem, vel quia promptum nobis sit ex ijs, quę dicta sunt, easdem intemperaturas ad semen transferre, vel quia distulit in posterum, sed postea oblitus est. Quidam tamẽ alterum deinceps aphorismum de maribus ascripsere, cuius initium est, Similiter & in maribus. Sed probatissimi aphorismorũ expositores aiunt ipsum ab Hippocratis mente & elocutionis modo manifeste deficere. Ac proculdubio ad proportionem illorum, quæ de mulieribus Hippocrates scripsit, licet nobis ad viros trãseũtibus dicere, φ vel propter tẽperaturæ frigiditatem non bene semen concoquit: atq; ideo, si mediocris sit intẽperatura in ipso, indiget vtero

calido

A calido sufficienter: Sin immodica sit, est oīno infœcundū, vel propter humiditatē rursus non concoquitur: & hoc etiā indiget, si modica sit intēperatura, vtero calidiori ac sicciori: sin immodica, infœcundū est. Eodem modo & propter excedentē calorem semen fit tosto simile. Ob siccitatem vero, vbi primum excidit, neq; extendi potest: quod maxime est necessarium, si mulier debeat cōcipere. Ostēsum est enim ī libris de semine, nisi per vteri cauitatem parte plurima semen extēdatur, mulierem non concipere. His igitur veluti quibusdam elementis à nobis astructis, deinceps dicamus id, quod paulo ante dicere distulimus, quod etiā à Platone in Theæteto proponitur. Inquit enim hoc esse maximum opus obstetricum, scire coniungere inuicem corpora apta ad conceptionem, quod nunc in sermone dictum est: & simul posse discernere, qui viri sint infœcundi, et quæ mulieres steriles. Nam immodicæ intemperaturæ, horum sunt causæ: Modicæ vero si sint, & contrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres: si vero similibus, non concipient. Neque enim fieri potest, vt frigidius semen in vtero frigidiore sit fertile, quemadmodum neq; siccius in sicciore: idem & de duobus alijs sentiendum: sed indiget semen quidem frigidius, vtero tanto calidiore, quando deficit ab optima temperatura: & humidius sicciore: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum vteri intemperaturarum est, quam pauloante dixit Hippo-
B crates in suffitu, qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione non permittit vsq; ad os & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & siccitas. Humiditas vero sicuti ab ipso dicta est extinguere genituram, sic et aromatum qualitatem. Reliqua est vehemens caliditas, quę ea ratione, qua vincit aromatum facultatem, alterat atque corrumpit: ac propterea non permittit ipsam seruantem suę naturæ sinceritatem, ad os & nares ferri. De hisce etiam naturis suffitus aromatum sufficientem cognitionem præstabit: qui si eam præstare non sufficiet, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum primum cognoscētibus, ꝙ rara admodū est huiuscemodi temperatura in mulieribus. siquidem fœmina est mare natura frigidior. Vnde ob hoc ea, quam facit Hippocrates, ex aromatum suffitu dignotio, in sterilibus mulieribus vtilissima est, vel quia omnis immodica intemperatura isti subijcitur, vel quia rarissime vna ipsam subterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, nigrę, & hirtæ: ita vt ex his signis percipiatur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatum.

63 *Similiter autē & in maribus. Aut enim propter corporis raritatē spiritus extra fertur, vt semē nō transmittatur ad os: vel propter spissitudinē humor non exit foras: vel propter frigiditatem non cōcalescit ita, vt ad hunc colligatur locum: vel propter caliditatem hoc idem accidit.*

C

Qui hunc interposuit aphorismum: neq; proprias voces intellexit. Nam, cū profiteretur eundem in viris sermonem se facturum, sicut Hippocrates in mulieribus scripserat, non fecit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis fecisset mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in maribus, vt nos fecimus, in medium adducere: verum non sic iste, sed primum quidem corporis raritatem statim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermissa. deinde nec eius sermo, si ipse seorsum diligentius examinetur, verus deprehendetur. Conspiciuntur siquidem viri non pauci, qui, licet corpus rarum habeant, semen tamen habent fœcundissimum. neq; id mirū. Raritas siquidē corporis ī calidioribus vnà atq; humidioribus prouenit temperaturis, quæ potissimum plurimo semine & fœcundissimo abundant. Nam & materiā habent, ex qua semen generatur copiosum, & vim, à qua concoquitur. Eiaculatur aūt semen vasorum seminalium intentione compressum, non spiritus occursu propulsum. siquidem substantia spiritualis cum humore miscetur seminis, quæ & ipsa indiget exprimentibus, sicut & humor: qui tantum siccum superexcedit, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius spatium fertur. Hęc igitur sunt ab eo ignorata, qui aphorismū adiecit, & prætere à cum ait humorem propter spissitudinem non exire foras. Si enim alium hu-
D morem à semine dicit, sermo delirus est. Si vero ait semen propter corporis totius spissitudinem non exire foras, ignorat omnino, quæ sit structura instrumentorum, quæ seminaria vocantur. melius enim fuerat ipsorum causari angustiam. Sed &, quod deinceps est dictum, vsq; ad aliquid verum, non habet id, quod sequitur, intelligibile. Nam, ꝙ propter temperaturæ frigiditatem semen non concalescat, ac propterea sit infœcundum, verum existit: ꝙ autem colligi nequeat ad locum hunc, superfluo adiectum est, præter id, ꝙ neq; locus ab ipso explicatur, sed à nobis intelligendus relinquitur: & tamen id verbum /hunc/ ad ea, quæ prius dicta sunt, habet relationem. Sed hęc quidem parua sunt: Qui vero circa finem error, est magnus, cum dicat propter ipsius caliditatem hoc idem euenire. nam manifeste ad illud, quod antea dictum est, sermo iste refertur. Dictum autem antea fuit, ꝙ propter frigiditatem non adeo concalescat, vt ad hūc locū colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non concalescere, neq; colligi in vasis seminarijs semen. Hoc autem est aperte absurdum. Nam torreri aut assari, aut tale aliquid semen pati propter calorem, rationē habet: non concalescere autem, est omnino perabsurdum.

64 *Lac dare caput dolentibus malum: malum vero & febricitantibus, & quibus hypochondria suspensa murmurant, & siticulosis: malum autem, & quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones, & quibus sanguinis multi*

deiectio facta eſt.Cōuenit autem & tabidis dare,qui non valde multum febricitant:& in febribus longis,& par- E
uis,ſi nullum ex ſupra dictis ſignis affuerit,& præter rationem conſumptis.

Quòd lac facile alteretur,& ꝙ duplicem habeat alterationem: qñ pluri quidem adhæret calori,
ſtatim in nidorem abiens:qñ autē pauco,cito aceſcens: tibi licet perdiſcere, partim ſtatim,cum ex
mãmis excidit,ad ignem elixanti:partim ipſum iacere per ſeipſum permínenti.Nam & elixatum
in nidorē abit,& ſibi dimiſſum omnino aceſcit,cito,vel tarde.Sic aũt & in ſanis, ſi non bene con-
coquatur,in quibuſdam aceſcit,in quibuſdam aũt in nidorem abit.in vētriculo quidem frigidio-
re prorſus aceſcit,in calidiore vero in nidorem abit.Lac vero bene concoctum nutrit,& bonos fa
cit humores:&, dum concoquitur,pariter attollit hypochondria,ac caput petit. Hos effectus &
paſſiones in ſanis etiam videbis. Verum,quæ ægrotis accidunt,percurrit Hippocrates: quæ ſem-
per quidem experiri volentibus manifeſtantur:& poſſunt etiam ante experientiã cognoſci. Vbi
enim in ijs,qui integra ſanitate fruuntur,videmus lac capiti dolorem afferre,& hypochondria in-
flare:non eſt admirabile colligere,ꝙ ijs,qui iam caput dolent,vel ſuſpenſa habent hypochondria,
ſit inimiciſſimũ.Recte autē dixit hypochondria ſuſpenſa,licet dicere potuerit inflata & flatuoſa.
Neq̃.n.hæc ſola pōt lac offendere, ſed & alia omnia,q̃ ſunt quouis modo ſuſpenſa,ꝑpter aliquã F
talē,qualis eſt inflãmatio,vel eryſipelas,vel tumor prædurus vel laſſus,paſſionē. Adhuc aũt ma-
gis,ſi abſceſſus nondũ ſit in hypochōdrio diruptus,eſt.n.his etiã lac inutile.Hæc itaq; omnia vno
verbo ſignificat Hippocrates,inquiens,hypochondria ſuſpenſa. Nocere aũt ait & murmuranti-
bus lac,quæ alia ſunt ab inflatis & diſtentis.flatuoſa ſiquidem ac ventoſa & hæc ſunt.Maior itaq;
offenſio diſtentis hypochondrijs obuenit,minor vero murmurantibus:ſed tamē his quoq; lac eſt
inutile.aceſcit.n.in ipſis.Serum tñ lactis ſale & melle condientes, plurimis talibus exhibuimus,
qui & iuuati ſunt eorũ aluo ſubducta.Sitientibus quoq; malũ inquit lac eſſe.euaporat.n.in ipſis,
ſiue natura ſiticuloſi ſint,ſiue ex aliqua occaſione ſitis aduenerit. Et bilioſa deijcientibus, in qui-
bus etiam dicerem ipſe lac in nidorē abire:non minus,q̃ in ijs,qui talia euomunt.Nam in vniuer
ſum didicimus q̃ celerrime ab oĩbus cauſis calidis lac ad nidoroſum alterari. Rationabiliter itaq;
& ijs,qui acute febricitant,nocet.mihiq; videtur ſermo melius in hunc modum ſe habere: Malũ
aũt, & quibus bilioſę deiectiones,& acutis febribus. Neq;.n.ambobus ſimul iunctis tantũmodo
noxium eſt lac,ſed ſeorſum in vtroq;.His igitur paſſionibus lac plurimũ aduerſatur. Vtile autem
eſt ijs,quæ ſequuntur,de quibus eſt ab Hippocrate ſcriptum in hunc modum: Conuenit autem
tabidis non valde febricitantibus dare.Nam primum de tabidis facit mentionem. Intelligēdum G
autem eſt ipſum ita nominare illos,qui tabem ex vlcere pulmonis patiuntur. Nam alios,qui alia
ex cauſa ſunt extenuati,ipſe deinceps nominat in verbis illis,quorum initium eſt, Et in febribus
paruis.Cōmune autē in omnibus,qui lacte indigēt,ꝙ cibus bonum generans ſuccum,et qui cito
per venas diſtribuatur,illis eſt neceſſarius.Neq; mirandum eſt,ſi lac dicimus bonum ſuccum ge-
nerare,etiam ſi aliquid habeat flatuoſum.Nam in vniuerſum,bonum ſuccum generare dicimus,
quæcunq; poſt coctionem ad bonum humorem tranſmutantur, hoc eſt ad ſanguinem. hic enim
humor eſt nobis amicus. Cur autem,cum dixiſſet/Conuenit autem tabidis/,adiecit/Non valde
multum febricitantibus/,mihi videtur dignum inueſtigatione non parua.nam ſufficiebat etiam
ſine valde dicere.Nunquid igitur & multum febricitãtibus lac exhibet:ſolis autem ijs, qui valde
multum febricitant, haudquaquam exhibet? an ab aliquo adiectum fuit verbum/valde/ſicut &
pleraq; alia?Hæc itaq; quiſpiam per ocium inquirat. Sciat autem hoc nunc à nobis diſcens,mul-
tum febricitantibus lac dandum nō eē. Miror autem,quo modo in illis, in quibus lac dari iubet,
aſcripſit/Si nullum ex ſupradictis ſignis affuerit/,cum ſit à doctrina aphoriſtica alienum. id enim
erat ex ijs,quæ prius dixerat,cognitum, etiam hoc non adiecto, ꝙ dandum eſt tabidis, & præter
rationem extenuatis lac, niſi caput doleat, aut hypochondria intumuerint,aut bilioſæ ſint deie- H
ctiones,aut tale aliquid aliud ipſis adſit.An non ſimpliciter, neq; ſemper ſeruare breuitatem vi-
detur Hippocrates,ſed,in quibus magnum aliquod periculum imminet,ſi negligentius,quod ab
ipſo docetur,accipiatur,in his bis ter've repetere eadem non veretur?

Quibus tumores in vlceribus apparent,non conuellũtur valde,neq; inſaniũt: verum his euaneſcentibus,derepē- 65
te quibuſdã à tergo conuulſiones & diſtentiones fiunt:quibuſdam ante inſania,vel dolor lateris acutus, vel ſuppu-
ratio,vel difficultas inteſtinorum,ſi tumores ſint rubicundi.

¶ Omnes præter naturam tumores Hippocrates œdemata, ideſt inflationes, nominat,ſub qui-
bus videlicet etiam inflammationes continentur.ſaneq; hoc ipſum nomen inflammationis anti-
qui omnes magis inflamminibus,etiam ſi ſine vllo ſunt tumore,adaptabãt.Quod igitur dicitur,
tale eſt: Quibus tumores vlceribus adueniunt,non admodum conuelluntur, neq; inſaniũt. Hoc
autem indicio eſt,ꝙ non nulli quidem in ipſis conuelluntur & inſaniunt,ſed raro hoc patiuntur,
qñ videlicet magnitudinem effatu dignam vel malignitatem aliquam aſſumpſerint. Si vero tu-
mores derepente euaneſcant,conuulſiones ac diſtentiones,qñ in partibus poſterioribus, hoc eſt
in dorſo,vlcera fuerint. Quæ vero deinceps dicuntur,ſi in partibus anterioribus fuerint,cōſequi
dicit.

A dicit. Posteriora siquidem neruosa sunt, anteriora autem venosa atque arteriosa. Quando igitur ab vlceratis partibus humor, qui fecit tumorem, ad aliquam partem principalem se cōtulit: in partibus quidem neruosis posterioribus conuulsiones fiunt ac distentiones: (nam hæ sunt neruorum passiões) in anterioribus vero insania, si feratur ad caput: lateris autem dolor, si ad thoracē humor conuertatur. Sæpius vero & hi suppurantur, si humor non dissolutus fuerit. Difficultatem vero intestinorum fore inquit, si tumores rubri fuerint & repente discedant: illam dico intestinorū difficultatem, quam sanguineam nominant, quæ est sanguinis euacuatio per intestinum absq; exulceratione. Quòd igitur, si vel in dorso, vel in partibus anterioribus illi oppositis contigerit aliquādo tumores derepente euanescere, in tales ęgri incidunt passiones, nos vidimus: non tamen ipse nobis Hippocrates manifestauit, an de his partibus solis loquatur, an simpliciter de omnibus, ita vt crura etiam & brachia hoc sermone comprehendantur. In tibia itaque non sunt in partibus anterioribus musculi in chordas validas desinentes. In coxa vero in partibus genu anterioribus maximam videmus chordam, ob quam per compatiendi rationem rationabile est magis sequi cōuulsionem, quàm ob aliquem musculorum, qui sunt in partibus coxæ posterioribus. Sunt enim omnes carnosi. Quare verum non videretur id, quod vniuersaliter ab Hippocrate dicitur,

B quòd ex partibus tantum posterioribus accidunt conuulsiones. Videtur quidem magna ex parte id fieri, non in cruribus modo, sed etiam in brachijs, forte quoniam hæ partes omnes è directo sunt dorsalis medullæ. Nascuntur autem ab hac & membrorum extremorum, & spinalium musculorum nerui.

66 *Si in vulneribus fortibus & prauis tumor non appareat, ingens malum.*

Potest & vltimo aphorismi verbo/malum/adiungi ingens: potest & priori parti coniungi. Fiet enim sermo talis: Vulneribus prauis existentibus, si tumor non appareat, ingens est malum. Vel talis: Vulneribus prauis existentibus, si tumor ingens non appareat, malum. Contingit autē & verbum/ingēs/communiter dici, ac si ita dixisset: Si vulneribus prauis existentibus, tumor ingens nō appareat, ingens est malum. Melior vero ex tribus sermonibus meo quidem iudicio hic est: Si vulneribus prauis existentibus, tumor nō appareat, malū est ingens. Dictū aūt est & antea, quòd tumor (græce œdema) ab ipso generaliter dicitur de omnibus tumoribus præter naturam. Vulnera autem praua dici existimandum est, quæ sunt in capitibus aut finibus musculorum, & maxime neruosorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui inseruntur: ex finibus autē

C chordæ oriuntur. Sicuti igitur paulo prius damnabat oēs tumores derepente euanescētes, ita nūc illos, qui neq; omnino adueniunt vulneribus prauis. Nam & in his suspicādū, ne humores ad vulnera defluentes, ad partes principaliores transmeent. Hoc in illis præsertim fieri vulneribus est existimandum, in quibus adest quidem dolor, & propter ipsum omnino aliquid influit, sed à medicis reprimitur valde infrigidantibus aūt astringentibus medicamentis: nam, si dolor absit, neq; fluxio mouetur. Maxime autem dolores patiuntur partes neruosæ, quæ per medicinas calefacientes atq; exiccantes curari desiderant.

67 *Molles boni: crudi vero mali.*

Hic sermo pars est antecedentis, docente Hippocrate omnes tumores, quicunque molles sunt, bonos esse: contrarios vero prauos. Proprie igitur molli opponitur durum atque renitēs: Hippocrates vero crudū ipsum nominauit. Neq; enim fieri potest, vt sit tumor renitens bene concoquēte membri natura humores ad ipsum confluentes.

68 *Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta vena incisa prodest.*

D Non solum studet Hippocrates, vbi sit opus, euacuare, sed cum auersione. Auersio autem ad contraria fit, secundum longitudinem quidem supra & infra: secundum latitudinem vero hinc & inde, hoc est à dextris & à sinistris: secundum altitudinem vero ante & retro. In doloribus itaq; partis capitis posterioris, cum auersione nunc euacuatio ex fronte fiet: sicuti anterioris ex occipite. Sic itaq; diuturnæ oculorum fluxiones sæpius sanatæ sunt, ex partibus secundum occiput sanguine misso, vnà cum cucurbitulæ vsu.

69 *Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput: sed & viris parte corporis posteriore magis, quàm anteriore, vebuti femorum, cubiti. Sed & cutis rara: indicio autem est pilus.*

Rigores omnes incipiunt quidem cum sensibili frigore: paratiores autem non solum ad suscipiendam, sed etiam sentiendam frigiditatem, sunt dorsi partes: quare non absq; ratione hinc rigores inchoant: & hi citius fiunt mulieribus, quoniam fœmina est natura frigidior atq; imbecillior. Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad principium neruorum, scilicet caput, celerrime facta per spinalem medullam compassione, quoniam & ipsa, natura frigida est, sicut & cerebrum, & propter substātiæ mollitiem, vt cerebrum, alterationem facile suscipit. Ex partibus autē anterioribus rigores non inchoant, quoniam calidiorem habent, q̄ partes posteriores, temperaturam, huiusq;

huiusq; argumentum sumit ex cutis raritate: rursusq; raritatis ex pilorum multitudine. Dictũ est E autem à me de generatione pilorum sufficienter in commentarijs de temperaturis.

A quartanis capti, non admodum à conuulsionibus capiuntur. Si vero prius capiantur, & quartana superuenerit, liberantur. 70

Quæ quidem fit ex euacuatione conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ vero ex repletione partium neruosarum, qualis in morbo comitiali, neq; acutissima, neq; similiter periculosa. Meminit autem Hippocrates nunc non de tali conuulsione. nam verba, capti, & capiuntur, longitudinem temporis ostendunt. Hanc itaq; conuulsionẽ quartana non solum prohibet fieri, verum, si præfuerit, soluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitosis, qui partibus neruosis inserti sunt. Cum vero horum humorum duplex sanatio sit, excretio scilicet, & coctio: ambas habet quartana, excretionem quidem ex rigore: (hæc.n. sola agitatio sufficiẽs est crassum excernere humorem) coctionem vero, caloris febrilis ratione, qui rigorem consequitur.

Quibus cutes circumtenduntur aridæ & siccæ, sine sudore moriuntur: quibus vero laxæ & raræ, cum sudore moriuntur. 71

F

Morituri, qui quidem squallidas, duras & siccas habẽt cutes & extentas: sine sudore moriunẽ: qui autem contrario modo, laxas videlicet & molles, & raras, cum sudore moriuntur. prioribus siquidem humiditas vel omnino deest, vel cuti: alijs vero & cuti inest.

Qui regio morbo laborant, non multum ventosi sunt. 72

Ventosos ab ipso nũc dici est existimãdũ illos, qui in vẽtre colligũt multitudinẽ venti flatuosi, qui vel per ructus vel flatus excernitur, vel remanet, & extendit, quæ ibi sunt. Fit aũt hoc nõ nũquam quidem ob debilitatem, & imbecillitatẽ partiũ ad ventrẽ attinentium, nõ nunquã vero ex pituitoso & frigido humore. Hi itaq;, qui propter pituitosum humorẽ ventosi sunt, contrarij sunt laborantibus regio morbo, qui ex bile accidit. Quare hi numquam ob humoris exuperantis naturam ventosi fiunt. Contingit aũt ipsos ob partium imbecillitatẽ fieri aliqñ vẽtosos. Quare sermoni adiecit, non admodum, perpetuitatem quidem negationi adimens, ostendens autẽ maiori ex parte, quod prius dixerat, fieri. Neq; enim admodum inuenire cõtingit regio morbo laborantes, habere partium ad ventrem attinentium imbecillitatem.

G

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SEXTVS.

IN longis læuitatibus intestinorum, si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum. 1

Læuitas intestinorum (græce lienteria) est velox exitus eorum, quæ comeduntur atque bibuntur: quæ talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. Siquis vero vellet breuiorem afferre definitionem diceret esse priuationem coctionis, cũ neq; quo ad consistentiam, neq; quo ad colorem, vel odorem, vllam've omnino qualitatem, in ventriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomẽ hæc passio sortita est, existimantibus illis, qui prius talem ei indiderunt appellationẽ, fieri ipsam propter intrinsecæ superficiei intestinorum læuitatem, ob quam cibos, qui continentur in eis, non amplius apprehendunt, vt, cũ suam seruabant sibi à natura inditã asperitatem, retinebant. In pluribus itaque alijs, qui primi nomina rebus imposuere, quãuis sint collaudandi: non tamen eos in H læuitate intestinorum accepto, cum ignorauerint, q; ipsius ventriculi proprium est cibos amplecti, ac se circunstringendo, certo tempore detinere, & rursus ad inferiora dimittere. Et, sicut in vesica fit vrinæ stillicidium, non expectãte, vt illa colligatur, sed statim tanquam mordentem aut aggrauantem expellente: sic & in ventriculo veloces exitus. hi enim sunt communes omnium excretionum causæ: quas si illi sciuissent, qui primi hanc passionem, læuitatem intestinorum nominarunt, talem de ea opinionem abiecissent, & vice eius, totius ventriculi atq; intestinorum imbecillitatem in causa posuissent, ob quam hæ partes corporis grauatæ à cibis assumptis, ipsos confestim excernunt. Fieri vero potest etiam aliquando, vt à quorundam humorum mordacitate in superficie exulceratis fiat hæc passio, etsi ipsa vis non multum patiatur: nam & tunc erit necessarium, vt permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorem sentiant, atq; ideo deorsum illos propellãt, & à seipsis quàm citissime emittãt: quo in omnibus partibus facio, velocitas exitus subsequetur, & nullum fiet initium coctionis. verum tali intestinorum læuitati cuiusdam morsus inerit sensus. In illa vero, quæ accidit propter vẽtriculi atq; intestinorum imbecillitatem, absq; vllo doloris sensu fient deiectiones. Adest autem & hæc haud parua vtriq; differentia. Quæ enim fit

ex humorum

A ex humorum acritudine in ventriculi atque intestinorum abrasa superficie, cessante humorum prauitate statim sanatur cibis ac potibus, qui vim adstringendi habent. Quòd si longiori tempore perseueret, in alteram passionem, quæ dysenteria, id est difficultas intestinorum nominatur, transmutatur. Quæ autem potentiæ retentiuæ sequitur imbecillitatem, omnino quidem fit ex intemperatura, sed vel ipsorum corporum, quæ iam habitum quendam non facilẽ solui contraxerunt, est dispositio, vel propter humorem aliquem, qui in ventriculo atque intestinis continetur, euenit: ex quibus humoribus vnus est pituita. Vnde & acidos ructus, qui tali passione laborãt, habent, quos Græci oxyregmias nominant, qui & sine aliqua pituita quandoque in ventriculo frigidiore fiunt: & in quibusdam læuitatibus intestinorum, quæ ex frigiditate ortum habent, vnà fiunt, sed progressu temporis cessant. Nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem atque aucta passione, neque hoc tempore retinentur. In quibus igitur paruo remanent tempore, fit quoddam veluti initium coctionis, & propter hoc non sortitur effectum. Nos vero didicimus frustrationes coctionis ex frigiditate prouenientes, ructus acidos facere. In quibus autem cibi nullum habent coctionis initium: neque vlla ab initio fit in qualitate mutatio: quare neque ructus acidi, nisi pituita, ac præsertim acida, in ventriculo abundet.

B Propterea Hippocrates non simpliciter dixit bonum esse signum acidos ructus in læuitatibus intestinorum, sed primum quidem/in longis/adiecit, quasi cum incipientibus, vt dictum est, sæpius vnà eueniant: deinde, vbi prius non fuerint, inquit, Quæcunque enim à pituita ventriculum refrigerante fiunt læuitates intestinorum, semper cum ipsis sunt acidi ructus, vt casus quidam. Illis igitur, quæ neque incipiunt, neque ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. quòd si aliquando fiant, significat tantum iam tempus cibum in ventriculo retineri, quòd principium mutationis accipiunt, & naturam suorum operum reminisci. Hactenus mihi videor expositoris officium satis impleuisse. Siquis autem eorum, quæ dicta sunt, vult capita omnia scientifice comprehendere: in tractatu, qui de potentijs naturalibus inscriptus est, non paucas habet de ventriculi viribus demonstrationes: in causis autem accidentium, de omnibus, quæ velociter excernuntur. Quoniam vero Erasistratus in secundo de ventriculo mentitus est de medicis se ætate superioribus, turbauitque & confudit intestinorum læuitatis notionem: melius mihi visum est hæc etiam superaddere, ac primum ipsius Erasistrati verba subscribere, quæ ita se habent: De ea, quæ læuitas intestinorum nominatur, dicẽdum: quam priores medici in tres partes diuiserunt, in difficultatem intestinorum, in læuitatem intestinorum, & tenesmon, id est tentionem: quidam tamẽ in ijs, quæ

C excernuntur, differentias considerantes passionis, atque dicentes, Quando sanguinolenta atque mucosa exeunt, quæ à ventriculo fuere concocta, tunc difficultatem intestinorum nominabant: si vero exeuntia cruda, mista autem sanguinolentis atque mucosis, læuitatem intestinorum vocabant: cum vero biliosa mista cum sanguinolentis atque mucosis excernuntur, tẽtionem, passionem appellabant. Hæc igitur Erasistratus inquit, nescio qua ductus opinione, adijciens crudis excrementis mucosa ac sanguinolenta. Hoc enim nullus apposuit, neque eorum, qui eius ætate claruerunt medici, velut Philotimus, Herophilus, & Eudemus, neque eorum, qui post ipsum fuerunt vsque ad iuniores istos Archigenis sectatores, neque, quos ipse citat, priores medici, hoc est ipso Erasistrato seniores. Diocles siquidem in libro de curatione & causa passionis, scribit in hũc modum: Tertia fit magna ex parte ex difficultate intestinorum. vocatur autem læuitas intestinorum, ad quam sequitur deiectio humida ac spumosa, & cruda, & multa, & cita post cibum assumptum, ac potum. Praxagoras autem in secundo de assidentibus, inquit: Intestinorum læuitate laborantibus, quoniam lubricum est intestinum, ieiunum præsertim, necesse est cito ciborum fieri deiectiones. Post hæc deinceps, quòd necessarium sit cito exeuntia, esse omnino cruda, Praxagoras scribit, maximam quidem passionis proprietatem in cita ponens deiectione: quòd

D vero cibi omnino incocti permaneant, hoc vnum faciens ex ijs, quæ necessario consequuntur. Neque enim, quia omnino incocti permaneant cibi, ideo cito deijciuntur: sed, quia cito deijciuntur, idcirco nullam habent coctionem: atque ideo nos, & alij complures medici, citam ciborum nullã habẽtiũ coctionẽ, deiectionẽ, dicimus esse læuitatẽ intestinorũ. Ad hũc modum & alij antiqui medici de ipsa sentire vident. Nã in libro de passionibus Hippocratis, siue eius sit is liber, siue Polybi eius discipuli, hæc de læuitate intestinorum scripta inueniuntur: Cibi deijciuntur imputridi, humidi, absque dolore, corpus autem extenuatur. Liquet vero fuisse morem antiquum viris istis, vocare imputrida, quæ nos incocta nominamus. In libro autem de victu salubri, qui & ipse Hippocrati ascribitur, (licet, qui adulterinum censent, non nulli ad Aristonem, non nulli ad Philistionem, quidam ad Pherecydem referant) scribuntur hæc verba: Patiuntur nõ nulli talia. cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non propter morbum, veluti læuitatem intestinorum, neque aliquem ipsis affert dolorem. Hi quidem omnes Erasistrato seniores. Sed, vt diximus, mille alij, qui omnes Erasistrati ætate & postea viguerunt, in eandem sententiam de intestinorum læuitate scripserunt. Quare nescio, qua causa ductus de priscis hominibus mentiatur, illos inquiens arbitrari in læuitatibus intestinorum sanguinolenta atque mucosa cibis incoctis commisceri.

Quibus

Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruūtur: quibus vero cōtraria, salubrius degunt. E 2

In siccioribus secūdum naturam temperaturis nulla omnino superfluitas manifesta neque sensibilis per nares effluit ex cerebro, sicuti neq; per cutem sudor: sed illa, quæ à medicis difflatio occulta nominatur, superflua extenuata in modum vaporis euacuat. Humidioribus vero naturis sensibiles fiūt superfluitates & præsertim cerebri, qm̄ est natura frigidius. eisdemq́; geniturā, hoc est semen ipsum, ait esse humidiorē: sicut in siccioribus aquosa humiditate consumpta, crassius ac siccius est semen. Eos igitur, qui sunt humidiores, siue cerebro tm̄, siue corpore vniuerso, non contingit salubrem vitā omnis expertē noxę traducere, verū continuo destillationibus ex parua occasione capiunt. &, si superfluitas eis ad inferiora per palatū descendat, partes subiectæ offendūtur, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, vētriculus. Tusses itaq; in ipsis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, cruditatesq́;, & ventris profluuia est necessariū, nō nunq̄ vero & difficultates intestinorū, qn̄, quod destillat, salsius quodā modo fuerit. Dixit aūt & ipse de his ī libro de aquis, aere, & locis, sicuti & in libris de morbis ac passionibus.

In longis difficultatibus intestinorum, cibi fastidia, malum, & cum febre peius. F

Difficultates intestinorum fiunt quidem ex humoribus acribus. sunt aūt intestinorū exulcerationes primum quidem in superficie abrasorum, progressu autem temporis & profundiora habētium vlcera putrilagini vt plurimum obnoxia: quo maxime tempore etiam ventriculus ipsis cōpatiens ad concoquendū ineptus redditur: qua offensione magis ac magis ad superiora ꝑuenien te, cū & os ventriculi afficitur, cibū fastidiunt, hoc est non appetunt. Sunt ēt, qui & ab initio non nunq̄ cibum fastidiant ꝑꝑ ichoras fluētes ab hepate, à quibus diximus abradi intestina, præsertim cum hi amaræ bilis naturā habuerint. Nam pars eorū superfluitans, ad os ventriculi effertur. In longis vero difficultatibus intestinorum cū hic casus euenerit, mortificationē quādam ipsi iā aduenisse ventriculo cōpatiendi rōne significat, ex qua oīno interijt appetentia, opus ad vitam necessarium. Si vero vnà cum inappetētia febris adueniat difficultati intestinorum, duorū alterum est, vel putredo aliqua circa vlcera, vel digna effatu inflammatio: atq; ita, vt dictum est, toto iā cōpatiente ventriculo, ægri se habent exitialiter.

Vlcera circunglabra, maligna sunt. 4 G

Quando vel pilos videris defluentes à circūiacentibus vlceri locis, vel cutem squamulas è summa parte dimittere: scito ijs, qui ita se habent, prauos humores ad partem confluere, qui vlcus erodunt. Neque enim, si radices quidem pilorum possunt corrumpere, loca vlcerata ad cicatricem ꝑuenire sinent.

Dolores, qui sunt in lateribus & pectoribus atq; alijs partibus, an multum differant, perdiscendum. 5

Perdiscere oportet non modo locum dolentem, qualis nam sit, sed & magnitudinem doloris in eo, quanta sit. Hoc autem confert & ad loci patientis dignotionem, & ad pręcognitionem eorum, quæ circa ægrum futura sunt, & præterea ad curationis inuentionem. Si ergo in latere magnus fuerit dolor, primum hic esse non potest, quin patiatur membrana, quæ subcingens nominatur: secundo autem non est absque periculo: deinde & maiori indiget curatione: si quidem ad clauiculam dolor pertingat, venæ sectione: si vero ad hypochondrium, purgatione: quemadmodum ipse in libro de victu acutorum edocuit. sin autem mediocris fuerit dolor, & præterea non pungat, vt qui in membrana subcingente est, neq; ad clauiculam aut hypochondrium pertingat: contingit ipsum carnosis costarū partibus patientibus fieri, atq; ideo neq; esse periculosum, neq; H magno auxilio indigere. Sic & in singulis alijs partibus doloris magnitudo est considerāda: velut si renum pars carnosa patiatur inflammationem, dolor est grauis: quemadmodum ipse inquit in Epidemijs, ita illum nominans, qui veluti cuiusdam pōderis, loco incumbentis, inuehit sensum. Alijs vero partibus, quæ sunt in rene, patientibus: dolor sentitur acutus. Dico autem alias partes tunicam hunc obtegentem, & ventrem eius interiorem, & eas, quæ ad hunc terminantur, arterias ac venas: ac præterea exortus meatuum vrinariorū. Sic præterea se habet res etiam in hepate. Nam eius parte carnosa inflammationem patiente, grauis fit dolor: tunica vero circunducta, vel vasis, acutus. & ipsius doloris acuti quantitas maior aut minor, causæ facientis affert indicium. humor siquidem biliosus & acris dolorem auget, sicut & spiritus flatuosus non habens exitum: exoluit autem pituitosus. Non solum autem magnitudo qualitatis aliquod nobis dat doloris indicium, sed etiam quantitatis. Augetur enim cuiuslibet causæ efficientis opus, eius aucta substantia. Si igitur vniuscuiusq; doloris volens à nobis magnitudinem considerari, hunc aphorismum scripsit Hippocrates: sufficienter ipsius vsum exposuimus. Si vero non solum, quo ad magnitudinem, dolorum differentiam dicit fore considerandam, sed generalius adhuc quiddam, ac veluti vniuersalius ostendit, consulens nobis omnes effatu dignas dolorum differentias inspicere: maiorem

A forem adhuc ex eo fructum vtilitatis percipiemus. Fietq́ huiuſcemodi ſermo: Non ſimpliciter partium dolorem cõſiderare oportet: neque arbitrandum eandem eſſe in omnibus diſpoſitionẽ: veluti ſi prius quidem Dion, poſtea vero Theon coſtam doluerit: non eodẽ modo vtrunq́ ſe habere exiſtimandum, ſed diſcere oportet, nunquid multum inuicem in dolore differant, an quodã modo ſimiles exiſtant. Fit autem hoc ex duobus perſpicuum, & ex doloris ſpecie, & ex vehementia. Ex ſpecie, ſi pungenti ſimilis vel tendenti, vel torporem inducenti, vel grauanti, vel ſtimulanti, vel erodenti, vel ferienti, vel continuus, vel cũ intermiſſione, vel æqualis, vel inæqualis. Ex vehementia, quis ſit maior aut minor, aduertendum: quæ paulo antea, quo ad magnitudinem, differentia in doloribus dicebatur. Conſueuere ſiquidem medici verbo abutentes, omne vehementius, maius nominare, quamuis non ad quantitatem, ſed ad qualitatem id pertineat. febrem enim, quæ ſuam habet in caliditate ſubſtantiam, magnam vel paruam vel mediocrem omnes nominare non deſinunt. Quare non eſt mirandum, ſi & dolorem vehementiorem, maiorẽ appellant. Immo vero non eſt admiratione dignum, ſi, quæ ſpecie inuicem diſtant, magnũ aiunt habere diſcrimen: veluti dolorem, qui ponderis cuiuſdam ſimilitudinem gerit, ab eo, qui videtur ferire, vel aliquod aliud pati ex ijs, quæ antea diximus.

6 B *Renum & veſicæ vitia in ſenioribus difficulter ſanantur.*

In ſenibus vix (inquit) ſanantur, hoc eſt multo negocio ac longo tpe, q̃ in renibus ac veſica ſunt vitia, qm̃ earũ opus indeſinens eſt, quiete aũt opus eſt, ſiquid ſanari debeat: & quia per ipſas euacuatur ſuperfluitas acris, apta irritare, ſiue vlcus, ſiue inflãmatio, ſiue aliqua alia paſſio in ipſis conſtiterit. Multo aũt difficilius ſanantur in ſenilibus corporibus veſicæ paſſiones, qm̃ & oẽs alij morbi, præcipueq́ longi. Tales enim & ipſe ſuperius dixit commori omnes.

7 *Dolores & tumores ventris ſublimes, leuiores: qui vero non ſublimes, fortiores.*

Sublimes nunc intelligendi ſunt, non ſecundum longitudinem corporis, ſed profunditatem. Interſtinguunt̃ aũt hi in locis ad ventrem attinentibus, interiore abdominis mẽbrana, peritonæo græce appellata, adeo vt, quicũq́ ſupra hanc fiunt, ſublimes vocent̃: qui vero infra, hoc eſt in ipſis inteſtinis atq́ ventriculo, nõ ſublimes dicant̃. Liquet aũt, ꝙ tales recte dixit eſſe fortiores.

8 *Aqua inter cutem laborantibus, vlcera in corpore facta difficulter ſanantur.*

C Docuti ipſe in libro de vlceribus, non prius ad cicatricẽ perduci vlcera, quàm ſufficienter exiccentur: hoc autem non facile fieri in ijs, quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam.

9 *Latæ puſtulæ non admodum pruriunt.*

Sicuti tubercula oĩa duplicem habẽt differentiã, qm̃ q̃dã tendũt in acumẽ, & altũ petunt: q̃dam ad maiorẽ extẽdũtur locũ, nõ tñ in altũ attollunt̃: ſic & puſtulæ nõ nullæ ſublimes, nõ nullæ latæ fiũt. Sublimiores aũt puſtulæ atq́ tubercula à calidiore humore generãtur, humiliores aũt à frigidiore. Quare ob duplicem cauſam latæ puſtulæ non admodum pruriunt. Difflantur enim in latitudinem extenta, & facientem ipſas humorem minus acrem habent.

10 *Caput dolẽti, et circũdolenti, pus uel aqua vel ſanguis effluens per nares aut os aut aures, morbũ ſoluit.*

Plura & alia ſic oſtẽſus eſt Hippocrates dicere: in quibus niſi quis animum aduerterit, videbit̃, quod ab ipſo dicitur, ſolum ad curationem paſſionis proficere, aliud vero nihil. Verum ipſe non hoc tñ dicit, ſed ſimpliciter, ꝙ pus vel aqua effluens per nares vel aures, morbum ſoluit. Quòd ſi D vtiq́ conuertens dixiſſet, quemadmodum ego nunc, ſermo foret irreprehenſibilis: Qñ vel ꝓꝑ inflammationem, vel humorum crudorum multitudinem in capite aceruatorũ fieri dolorem contigerit, tunc inflãmatione ſuppurata, aut humore excreto, ſolutio fit morbi. Si vero propter ſpiritũ flatuoſum, aut ſanguinis multitudinem, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperatura, dolor acciderit, per alia ſanabitur.

11 *Melancholicis & renum vitio laborantibus hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum.*

Non ſolũ rõne euacuationis hæmorrhoides ſanant huiuſcemodi paſſiones, ſed & ipſa qualitate humoris euacuati. Hæ etenim ſanguinẽ craſſum cõſueuerũt euacuare, humore plenũ melãcholico, talẽ habẽte in ſanguine cõſiſtẽtiã, qualis eſt in vinis fæx: quare nihil mirũ, ſi melãcholiæ & renũ paſſiõibus cõferũt hęmorrhoides, vt q̃ humorẽ fęci ſimilẽ euacuare natura aptæ ſint.

12 *A diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi una nõ ſeruatur, periculũ eſt aquã inter cutẽ vel tabem aduenire.*

Hæmorrhoidas fieri impoſſibile abſque hoc, ꝙ propter multitudinem & craſſitiem ſanguinis ora quarundam venarũ aperiantur, hepate ad ipſas reponente fæculentum ſanguinem & melancholicum. Siquis igitur ei hoc intercludat iter, ſimul duritiem in hepate facit, ſimul multitudine

grauans

grauans ac craſſitie, calorem, in ipſo natiuum extinguit, cum tale quid accidat, quale in flammis E exterioribus, in quibus multa ligna ſuperingeſta ſuffocant ignem atq; extinguunt. Si igitur à natiuo calore generatur ſanguis, perſpicuũ eſt, quòd ipſo extincto non generabitur amplius. Aqua vero inter cutem fit, cum ſanguinis generatio fruſtratur. Quòd ſi aliquando poſſit hepar propellere multitudinem ad venas pulmonis, hîc vaſe aliquo rupto tabidi fiunt. Non fruſtra igitur cõſulit vnam ſaltem ſeruare hæmorrhoidem, vt per hanc euacuetur fęculẽta ac vitioſa materia hepatis, præſertim in quibus ſolita eſt tempore longo per tales venas excerni.

A ſingultu habitum ſternutatio ſuperueniens liberat. 13

Auctor eſt ipſe, ſicuti conuulſionem, ita & ſingultum, vel ex inanitione, vel plenitudine fieri. Quando igitur à plenitudine fit (maxima autem ex parte ita fit) violento opus eſt motu, vt veluti coneuſſę ipſum efficientes humiditates diſſlentur atq; euacuentur. hoc autem facit ſternutatio. Eos vero, qui ex inanitione fiunt (qui ſunt rariores) non ſanat ſternutatio. Quòd vero ex plenitudine ſingultus iugiter fiat, indicant pueri crebro ſingultientes, cum ſunt repleti. Algor autem & frigiditas omnis, eo q̧ omnia neruoſa corpora efficiunt ad diſſlandum difficilia, ſunt cauſa, vt hęc repleantur, atq; ideo in ipſis ſingultiunt. F

Ab aqua inter cutem habito, ſi aqua è venis in ventrem defluxerit, ſoluitur morbus. 14

Vnum & hoc exemplum eſt earum, quæ ſponte fiunt & vtiliter, euacuationum: Spontaneum aũt dicimus, non, quod ſine cauſa fit, ſed quod noſtra cauſa non fit. Qñ enim data à nobis medicina aquam trahente, talis fiat euacuatio: non amplius hanc ſpontaneam nominamus.

A longo alui profluuio habito, ſpontaneus vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit. 15

Et hoc pariter exemplum eſt eorum, quæ recte fiunt à natura, quod medicum imitari oportet. Vtilitas vero prouenit retractionis ratione.

A morbo laterali vel pulmonia habito, alui profluuium adueniens, malum. 16

Cũ partes aliquæ patiunt̃, nõ ſimpliciter aliæ cõpati ſunt natura aptæ, ſed cũ forti paſſione detinẽtur. Secundũ hoc igitur, et hepate fortiter patiẽte, ſingultus ſuperuenit, cõpatiente ſtomacho: tuſſis aũt, & difficilis anhelitus cõpatiẽtibus ijs, quæ reſpirationi obſeruiũt, inſtrumẽtis. Sic & his ipſis peſſime affectis hepar compatitur. & hoc ipſum manifeſte oſtendit Hippocrates, cũ nõ ſim- G pliciter dixerit, In morbo laterali vel pulmonia aluũ turbatã eſſe malũ ſignũ, ſed adiecerit/habito/ ac ſi dixiſſet detẽto atq; vexato homini à talibus paſſiõibus profluuiũ alui ſuperueniens, malum eſſe ſignũ. qm̃ ita ſe habentibus profluuiũ alui ſolet aduenire, cum nõ bene poſſit amplius hepar ad ſe trahere alimentũ, neq; cõuertere in ſanguinẽ, & qñq; ventriculus alimentũ corrũpat. In mediocri aũt morbo laterali atq; pulmonia profluuium alui ſuperueniẽs poteſt interdũ prodeſſe, ratione euacuationis, et magis, cũ ſigna coctionis appatuerint ineſſe paſſionibus, neq; adeſt timor, ſed morbus eſt citra periculũ. Cõmuniter autem & in his & in omnibus alijs, quæcunq; eodem modo dicuntur, illud meminiſſe oportet, quòd ob nullum aliud extẽporaneum & manifeſtũ, caſus ſuperuenerit, veluti & nunc alui profluuium non ex cibo aut potu aliquo, ſed morbi ratione contingat. Nam, ſi alia ex cauſa, & nõ vi morbi fiat, nõ poteſt eius mortẽ ſignificare: ſiquidẽ oportet ſignum ſecundum aliquid ei, quod ab ipſo oſtenditur, connecti.

Lippientem alui profluuio corripi, bonum. 17

Non vt ſignum, hoc, lippientibus bonum ab eo dictum eſt, ſed vt cauſa, quia humorum abundantia ſimul euacuatur, atq; ad inferiora retrahitur. Eſt aũt & hoc apud ipſum exemplum vnum H eorum, quæ ſponte, & vtiliter euacuãtur, quod medicum imitari oportet, & proculdubio ſic etiã omnes faciunt, in lippitudinibus aluum & clyſteribus & purgationibus ſubducentes.

Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, letale eſt. 18

Hoc verbũ/letale/Hippocrates ſæpe in alijs libris, & in hoc etiam protulit de ijs, qui ex neceſſitate ſunt morituri, ſæpe etiam de ijs, qui magna ex parte. Quare nunc quoq; manifeſtum non eſt, nunqd omnino ſecuturã mortẽ diſciſſis his partibus velit oſtendere, an in quibuſdam raro hominem ſeruari cõtingat. Quòd igitur cor vulneratum mortẽ afferat neceſſario, vnum ex ijs eſt, quæ in confeſſo habentur: non tamen in alijs ęque recipitur vulnus quodcũq; mortem afferre ineuitabilẽ, ſed illud, quod magnum eſt, atq; profundum, quod rationabile eſt à verbo/diſciſſa/ſignificari: vt tota veſicæ tunica diuiſa vſq; ad interius ſpatium intelligatur: atq; in ſingulis alijs eodem modo. Siquidem in veſica cõfeſſum eſt tale vulnus non coaleſcere, ſicut & in parte ſepti neruoſa, & in tenuibus inteſtinis: in ventriculo autem dubitatur. nam quoſdam in eo vulneratos dicunt aliquãdo, ſed raro, fuiſſe ſanatos. Hepatis autem non ſolum profundum vulnus in fibris eius factũ,

ſed etiam

A sed etiam fibram abscissam aiunt fuisse sanatam. Neq; nos latet, ꝙ in libro de vulneribus exitialibus, quædã ex his eius libri auctor conatur sanare. Quòd vero partes ipsæ diuisæ agglutinari non possint, in corde quidem ac septo transuerso ex iugi eorũ motu cõtingit: in vesica aũt, quia neruosa est ac tenuis & exanguis: nam eius collum videmus quotidie sanari, cum lapis extrahit̃, qm̃ carnosum est. Hepar vero vulnera habet plurimo manantia sanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita sunt vulnerati, quàm vulnera agglutinari possint: hoc autem ita dixi volens intelligi etiam venam esse dissectam. Ob hoc ipsum igitur, qui vulnera in summa eius parte consistentia aiunt sanari, & fibras hepatis abstulisse, verũ † vident̃ dicere. Cerebrũ aũt vulneratũ sæpe sanatum vidimus, semelq; in Smyrna Ioniæ, viuente adhuc p̃ceptore Pelope, è vulnere efflatu digno. Hoc itaq; rarissimum est. Verũ aũt est, ꝙ magna vulnera, quæ consueuit Hippocrates nominare discissiões, afferunt mortẽ, fatent̃q; oẽs vulnera cerebri, quæ vsq; ad aliquẽ eius ventriculũ penetrant, afferre mortem. Tenuium aũt intestinorum natura, & ventriculi magis, non parũ participant carnosæ substantiæ: & ideo in summa parte vulnerata sæpius agglutinant̃: Tota aũt discissa vsq; ad eorũ cauitatem, rarissime. Hoc autem non tam pp eorum substantiã mihi vr̃ accidere, q̃ ꝙ non possumus æque intrinsecus, sicut extrinsecus, medicamẽtum vulneribus imponere. Quapropter is, qui li-
B brum de vulneribus perniciosis conscripsit, siue Hippocrates fuerit, siue quiuis alius, sanare ventriculum per potiones conatur.

†Legitur negatiue in Aldino codice.

19 *Cum discissum fuerit os, aut chartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coalescit.*

Augeri vocat talem aliquam generari substantiam, qualis est abscissa, sicut in cauis vlceribus videtur caro germinare: coalescere autem, qñ discissi corporis labra agglutinãtur. Quòd igitur neq; chartilago, neq; os generentur, est in confesso. An vero agglutinentur, nõ nulli dubitant. Inquiunt n. perspicue videri ossa perfracta agglutinari. Sed aberrãt, & doceri possunt in brutis, quorũ pars aliqua fracta contraxit callũ. Hęc. n. seu viua, seu mortua, siquis velit inspicere dissecando, videbit manifeste à callo, veluti vinculo quodam circũducto, partes ossium discissas esse constrictas: quas si abraserint, fracturæ profundum videbunt non agglutinatũ. Sic igit̃ de ijs, quæ dicta sunt, ambigunt, non nulli augeri dicentes, non tñ coalescere: quidam vero ẽt coalescere, sed raro. augeri igit̃ illa desiderant, quæ per exesum sunt vlcerata: & nullum vidi taliter affectum, cui non increuerit caro: Agglutinari aũt illa, quæ diuisa sunt, & non discissa. Hæc enim inuicem differunt, cũ discissa
C diuisionem habeant vsq; ad finẽ peruenientem: quæ nunc Hippocrates inquit non coalescere, nõ ob id tantum, ꝙ neruosa sunt atq; tenuia, sed qm̃ etiam, ex eo, ꝙ talem habent naturam, labra vulneris non sunt parum à se inuicem distantia.

20 *Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari.*

Quidam sine articulo/ventrem/scribunt, volentes omnẽ significari cauitatem, quibus astipulatur, quod/præter naturam/adijcitur: per quam adiectionem tale quiddã ostendit Hippocrates: Si vnq; sanguis à propria cauitate in aliã quancunq; cauitatem peruenerit: vt sanguis permaneat, est omnino impossibile. Sic igitur & in inflammatiõibus, & illis, quas Græci ecchymoses noiant, fieri videtur. In inflammationibus quidẽ, per minimas partes disperso sanguine ad eas, quæ sunt in musculis, cauitates, quas sola ratione contemplamur: in ecchymosibus autem in spatia effuso, quæ vasis circũiacent. Suppurari autem non est recte dictum, cum nomen sit vnius mutationis in sanguine factæ. quare non nulli ipsum ad generalius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso dicentes significari. Sic enim fieri videmus, non permanere sanguinem, cum à suo loco exciderit, sed aliquando suppurari, aliquando nigrescere, aliquando in grumos verti, præsertim quando in
D magnam cauitatem exciderit præter naturam.

21 *In insanientibus si varices vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.*

Hic insaniam illam, quæ proprie melancholia dicitur, vocat, non illum, qui fit ex bile, furorem. sunt autem varices venæ latiores in coxis & cruribus: quæ ex crasso & melancholico sanguine contingunt, adeo vt pellente natura ad partes ignobiliores eos, qui insaniam efficiunt, humores, præsertim cum melancholici fuerint ac crassi, dictarum passionum generatio sequatur, & insanię solutio.

22 *Quæcunq; rupta ex dorso ad cubitum descendunt, venæ sectio soluit.*

Melius quidam scribunt: Quicunque dolores. nam ruptum ipsum descendere, vnum est impossibilium: siquidem diuulsa ac rupta musculi parte carnosa fit ruptum. Videtur itaq; non nũquam manifeste admodum collectus in loco ruptionis sanguis: & discussione sanatur. Reliqui vero, qui sunt in dorso dolores, ex defluente humore generantur, interdum solo, sed magna ex parte crasso ac flatuoso spiritui associato: quem excipere oportet atq; euacuare per venæ in cubito existentis sectionem, quando huc apparet fluens. Est enim eius præceptum, secundum ꝙ

humores

humores repunt, facere euacuationes. Idemq; significant verba hęc, Eò ducendũ est, quò repunt, per loca opportuna. Sicuti de ruptis sermo est scriptus ab eo: eos, qui fiũt cõpatiendi rõne, dolores intelligendum est dici ab ipso descendere ad cubitos, non ipsam carnosæ partis diuisionẽ. Nã fieri potest, vt & talibus venæ sectio vtilis sit, cõmuni euacuationis ratione. E

23 *Si timor atq; mœstitia longo tempore perseuerent, melancholicum tale est.*

Siquis non ex causa manifesta metuat, aut mœstus sit, melancholici casus manifeste sunt, etiã si non diu pręcesserint. Quòd si propter causam manifestam incipientes, diu postea perseuerent, nõ te lateant melancholiã significare. Nã & plures visi sunt furore corripi, qui ab excandescentia, vel ira, vel mœstitia principium habuit, ipso scilicet corpore tempore illo prompte se habẽte ad incidendum in tales passiones.

24 *Si quod intestinorum gracilium discindatur, non coalescit.*

Hoc & in aphorismo paulo antea dicto monstrauit, cuius initium, Vesica discissa, vel cerebro. Nescio igitur, quo pacto nunc frustra fuerit ascriptus. Idem autem vidimus & in pluribus alijs aphorismis: quos melius fuerit eximere. F

25 *Erysipelas ab exterioribus verti ad interiora, non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.*

Non solum erysipelas, sed aliud quodcunque, quod ex profundis & principalioribus partibus transfertur ad cutem, bonum esse signum ac causam debemus existimare: Contra vero, si ad interiora & profunda transmutetur, malum. Sed & alia multa videtur dixisse Hippocrates, quędam veluti exempla sermonum vniuersalium, à quibus eius, quod solet euenire, experientiam possumus habere manifestiorem. Talia etenim exempla oportet esse.

26 *Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.*

Vtrum Hippocrates tales sermones scripserit, vt exempla magis generalium, atque vniuersalium sermonum, an alij interposuerint, cæteris inquirendum relinquentes, illud tantum in ipsis obseruabimus, quod & antea dictum est, & nunc in febre ardente dicetur. Quæ enim hanc febrem efficiunt causę, in venoso genere existentes: quando ad neruos transferuntur, primum tremores faciunt: compatiente vero principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio, sic & in omni alia febre potest fieri: & omnino ex arterijs & venis ad neruos transfluxus humorum noxiorum, sicuti rursus ex neruis ad has. Improprie igitur dictum est febrem ardentem à delirio solui. Hæc enim solet Hippocrates dicere, quibusdam superuenientia, eorum soluere cõsilentiam, quæcunq; prorsus hominem liberant, non quæ alteram generant passionem, quæ nihilo minus, q̃ prima, sit periculosa. G

27 *Quicunq; suppurati, aut aquam inter cutem patientes vruntur, aut secantur: si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omnes moriuntur.*

Suppuratos præcipue consueuit nominare, qui pus habent in spatio inter thoracem atq; pulmonem: quos quo modo vrere oporteat, dixit in libro de passionibus, cuius initium, Pulmonis arteriæ. Quidam hunc librum inscribunt de suppuratis. Vstione igitur indigẽt, qui plurimum habent pus, adeo vt desperent per spuitiones posse expurgari. Hos vero ipsos & difficultas anhelitus vehementer infestat ex loci angustia: quæ etiam nos cogit, vt eos vramus. In ijs autem, q aquã inter cutem patiuntur, illæ, quæ à Græcis paracenteses, id est punctiones, noĩantur, magis, q̃ vstiones, medicis sunt cõsuetę. Verum, quod cõe est vstioni ac punctioni, nunc sanè Hippocrates cõsulit caueri, hoc est multam ac subitam euacuationem. sic enim videtur cõtingere, vti ait. Scriptũ est etiam ab Erasistrato exquisitius de ijs, qui aqua inter cutem laborant, in pluribusq; cõpertum dicit experientia, multam ac subitam euacuationem febres & mortem afferre. Videmus aũt & in alijs partibus æque atq; in thorace, qñ aliquis magnus tumor suppuratur, periculosum esse subito multum euacuare, cum euestigio deficiat anima, viresq; concidant, nec postea debilitas ista facile remedium habeat. Videtur itaq; in his propter magnam vulneris distantiam, & puris acrimoniã, ora quorũdam vasorum arteriosorum adaperiri, quæ prius, veluti quoddam operculum, pus cõtinebant: quo vniuersim euacuato, multi cũ eo spiritus exeunt atq; excernuntur: vnde periclitantur. In aqua vero inter cutem non modo ob hanc causam ea laborantes offenduntur, sed & durities visceris, vt quæ non amplius sustentatur ab aquosa substantia, & septum transuersum deorsum trahit, & viscera, quæ sunt in thorace. H

28 *Eunuchi neq; podagra laborant, neq; calui fiunt.*

Eunuchos sectio testiculorum similes efficit fœminis. Sicuti ergo in eis caluities non accidit: sic neq; in eunuchis, propter temperaturæ humiditâtem. Nam eunuchos podagra non laborare, Hippocratis quidem tempore verum extitit: nunc vero non amplius, propter immodicũ ocium

& victum

A & victum intemperantem. Res autem tota ita ſe habet. Neceſſe eſt pedes natura eſſe imbecilliores, ſiquis podagra corripi debeat: ſicut & cerebrum, ſi morbum comitialem paſſurus ſit. non tamen eſt omnino neceſſarium alterutrum pati, ſi nihil in vita deliquerit. Diſces autem aperte, ꝙ imbecillitas partis non ſit ſufficiens ad generandam paſſionem ex intermedio tempore acceſſionum: in quo prorſus non infeſtantur, quamuis naturalis imbecillitas continua ſit. Clarum eſt aũt hoc, & in podagricis maniſeſtiſſime apparens, ꝙ influente aliquo ad pedes humore ſuperfluo, paſſio generatur. Si nunquam igitur hic humor influeret, liquet, quòd neque vnquam accideret paſſio: Non influet autem, ſi ſemper vacans ſuperfluitatibus corpus extiterit. Erit autem vacans ſuperfluitatibus, ſi mediocri vtatur exercitio, & homo bene cibum concoxerit: vnde & deſidiæ & crapulæ eis nocent. Nocent etiam multa & potentia vina bibita, præcipue cum aliquis ea ieiunus potauerit. Hæc enim neruoſam ſubſtantiam prompte percutiunt, ſicut & coitus. Ætate igitur Hippocratis pauci podagra laborabant, propter vitæ moderantiam: noſtris vero temporibus vſqueadeo auctis edulijs, vt nihil eis addi poſſe videatur, infinita eſt podagrarum multitudo: cum non nulli ſint, qui ne exerceantur quidem, ſed cruditatibus atq; ebrietatibus incumbãt, & ante cibum bibant vina potentia, ac venereis vtantur immoderate: non nulli vero, etſi non in B his omnibus, in vno ſaltem aut duobus delinquant. Atqui peccatum magnum cum fuerit: ſæpe in vno eorum, quæ diximus, deliquiſſe ſat eſt. Ob hãc igitur cauſam etiam eunuchi podagra corripiuntur, quamuis nullum habeant vſum venereorum. Talis enim eſt eorum deſidia, ingluuies, ebrietas, vt etiã ſine venereis podagra corripi poſſint. Hæc eadem & de articulari morbo dicta exiſtimes. omnes ſiquidem, qui eo laborant, maxima ex parte prius podagrici fiunt. Accedit ad has cauſas, ob quas plerique incidunt in podagras, quòd multi & patres & auos habuere podagricos, in quibus ſemen erat vitiatum: atque ideo filijs vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

29 *Mulier podagra non laborat, niſi menſtrua defecerint.*

Mulieres non fiunt podagricæ, ratione euacuationis. Oſtenſum eſt enim in præcedente ſermone, quòd, niſi humores ſuperabundauerint, ex ſola partium ad patiendum habilitate non poteſt podagra fieri. Verum rurſus & hic, prius quidem erat verum, vbi nõ omnino menſtrua defeciſſent, quia parua erant delicta, quæ ætate ſuperiore mulieres admittebant: nũc vero ob eorum magnitudinem, quædam podagra laborant, antequam menſtrua deficiãt, cum quampluribus pauca C exeant, non nullis autem vel mediocria.

30 *Puer podagra non laborat ante vſum venereorum.*

Quòd magnam vim habeat ad podagrę generationem vſus venereorum, liquet etiam in pueris, quemadmodum paulo antea & de eunuchis dicebam. Eunuchos itaq; vidimus quoſdam podagra laborantes, pueros autem non vidimus. Verum, ſiquis tali eſt paſſione correptus: vnà cum hoc, ꝙ & genuum articuli & manuum intumuerunt, in quendam articularis morbi modum repente incidit ob plenitudinem ex multis cruditatibus aceruatam.

31 *Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum epotum ſoluit.*

Singula horum, quæ dixit, magis experientia, quàm ratione aliqua, videtur mihi Hippocrates cognouiſſe. Nihil enim mirum, ſi homo dolens, cum iſſet ad balneum, dolore fuit liberatus: vel, ſi non permiſſus bibere vinum, deinde nullam ex hoc ſentiens vtilitatem, motus eſt ad bibendum, alioqui multum appetens vini, & poſthac melius ſe habuit. Sicut igitur & plura alia, D quæ medici hoc modo inſpexere, ſunt ab eis ſcripta abſque aliqua determinatione: ita & hæc mihi ſcripta videntur ab Hippocrate, neq; vt rationali dicente diſpoſitiones, neq; vt empirico concurſus. Cęterum vtilitas, quæ nobis poteſt aduenire ex ſermonibus hoc mõ ſcriptis, eſt in inquirendo diſpoſitiones, in quibus meri potio, & balneum, & vnumquodque eorum, quę ſeriatim dicta ſunt, vtile ſit: quod & mihi contigit. Nam, quòd omnino ſint aliqui oculis dolentes, quorum non nulli meri potionibus, non nulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens eram perſuaſus (neq; n. ipſe ſcripſiſſet, ſi non vidiſſet) non tamen ab aliquo præceptorum tale auxilium ęgris adhibitum fuiſſe conſpexeram. Itaq; primo cum omnes quæſiiſſem diſpoſitiones, in quibus neceſſarium eſt non in oculo tantum, ſed & in alijs partibus fieri dolores: deindeq; mihi ipſe perſuaſiſſem eas adinueniſſe, hinc conſideraui earum indicia diſpoſitionum: &, poſtquam his etiam fidem adhibui, auſus ſum remedia afferre dolentibus: Ac primum quidem adoleſcentem balneaui: cui medicus non abſque ratione in die ſecundo ab initio venam ſecuerat, & deinceps curauerat medicinis, quas experientia cognouerat, cum inflammatio ſola obſideret oculos. Dolebat autem vehementiſſime per quoſdam inſultus, in quibus aiebat ipſe ſentire ſe acres humores, qui vniuerſim fluebant ad oculos: quibus excretis licet vehementia doloris ſedaretur, non tamen dolor omnino ceſſabat. et hoc illi per totam quintam accidit diem, maius ſemper habens incremen-

tum. Cum igitur dolorẽ non posset tolerare, me & quendam alterum ex ocularibus medicis ad- B
uocauit tunc in vrbe Roma probatissimum. Illi itaq; videbatur vtendum esse collyrio quodã ex
ijs, quæ emplastica nominant & anodyna, id est dolorem sedantia: cuiusmodi sunt, quæ ex cerussa
lota, amylo, & papauere componuntur. Nam sic maxime sperabat posse reprimi per emplastica
id, quod influebat, & simul sensum per stupefacientia torpescere. Ego vero ab initio suspecta ha-
bui talia medicamenta. Neq;.n. vehementes reprimũt fluxiones, sed excerni prohibẽt: atq; ideo,
si humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit: si vero multi, extendi ac vehemen-
ter irritari, ac si rumperetur: ex quibus, nisi medicamentũ fuerit magnopere stupefaciens, dolores
impatibiles excitantur. Si vero fuerit adeo stupefaciens, vt ex eo oculi maximam inflammationẽ
non sentiant, necessarium est simul vim visoriam lædi adeo, vt cessante inflammatione, vel debili
ter vel nihil omnino videant: simul quandam præduram dispositionem, & quæ difficulter sanari
possit, in oculorum tunicis relinqui. Cum igitur ista nouissem, atq; animaduerterẽ humorem in-
fluentẽ non paucum, valdeq; & acrem & calidum: primum fomento vtendum censui, experien-
tiæ gratia, tãquam ex ea certius cogniturus, qualis nam foret dispositio. Solet enim in his fomen-
tum parumper quidem dolorem mollire, sed alterã fluxionem aduocare. Qua.n. rõne potest id,
quod in oculis continetur, discutere: eadem ratione alteram quoq; ex vicinis locis attrahere valet. F
Verum quàm primum & aquam calidam & spongiam afferri iussi. æger ipse dixit expertum esse
sæpius tota die id remediũ, ac primum dolorem imminuere, sed paulopost maiorem adducere.
Quæ ego cum audissem, medicum ocularem expectare iussi, ipsi promittens me etiam absque fri
gido medicamento ægrum à dolore liberaturum. Cum autem solo balneo vsus essem, ita dolorẽ
sedaui, vt tota nocte dormiret æger, nec semel aliquem eorum, qui iuxta dormiebant, aduocaret.
Abhinc in reliquis, in quibus per signa cognoui influere quidem humores acres ad oculos, non
tamen corpus esse plenum: balnei vsu dolorem sanaui. Adolescens item alius fuit, qui, q vicinus
vrbi non erat, oculorum inflammationem pluribus iam diebus turi passus fuerat: hũc, quia in eo-
dem statu perseuerabat, in vrbem profectũ intuitus habere oculos squallidos quidem, sed valde
tumidas ac plenas sanguine eas, quæ in ipsis venę erant: iussi, vt, cũ se lauasset, potu vteretur me-
raciore, & ita se sopori traderet. quod & factũ est. somnus enim profundus ipsum inuasit, & ma-
ne sine dolore surrexit: mihiq; fiduciam prębuit, vt, in quibus sanguinis copia crassioris in oculo-
rum venulis contineretur sine plethorica totius corporis dispositione, vterer vini potione, vt quę
diffundere sanguinem atque dimouere possit, suiq; motus vehementia obstructiones aperire. Cę
terum hæc quidem remedia doloris oculorum fortia sunt. Securissimum autem est fomentum, & G
omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanq; signum ad dignotionem, vel tanquam causa sanita
tis oculorum. Nam, cum nihil omnino influit in oculos, fomentum dissoluens eam, quæ in ipsis
continetur, superfluitatem, oculis sanitatem restituit. Cum vero adhuc influit: primo quidem, cũ
adhibetur, suo calore aliquod affert vel mediocre leuamẽ. quòd si paulopost dolorem augeat, tũc
fit signum dignoscitiuum, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis eua-
cuationem peruenimus: ipso quidem sanguine redundãte, per venæ sectionem: malitia vero hu-
morum infestante, per purgationem. neq;.n. difficile est admodum ab humorum malitia sangui-
nis copiam distinguere.

Balbi ab alui profluuio maxime capiuntur. 32

Sicuti psellizesthæ, id est balbutire, prolatiõis vitium est, nõ vocis: sic & traulizen, eiusdem si-
gnificationis verbum, non potente lingua exquisite eas dearticulare voces, quæ per t & r, profe-
runtur, qualis est hæc ipsa traulus, & similes hæ, trepidus, tremit, tradit, trochus, tristis, & quæcun-
que aliæ tales. Hæ siquidem omnes exigunt linguam se ampliantem, ac prioribus dentibus inni-
tentem. Cum igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior, male innititur, & sonum t & r, dearti- H
culare nequit, atq; ita ad t & l, pronunciandum labitur. Hoc aũt ei contingere potest, quia quo-
quo modo sit breuior, q̃ ipsi conueniat: quod tñ rarissimum existit. & quia molliorem atq; humi-
diorem habet tẽperaturam. quã ob causam & pueri balbutiunt, cum tale quiddam ipsis in loquen
do contingat, quale etiã in ambulando euenit. nam & ambulare non nulli quidẽ prorsus nõ pos-
sunt, nõ nulli vero nõ sufficiẽter, cũ cruribus nequeãt propter mollitiẽ firmiter inniti. Quibusdã
etiã ætate integra, inter loquendũ fatigatis, balbutire contingit: sicut & illis, qui plurimũ tibia ce-
cinerint, & qbus vires ex morbo plurimũ sunt debilitatæ, & quibus demũ lingua est vehemen-
tius exiccata. Verum siccitas tãta nulli inesse potest, qui habitum seruet naturalẽ: atq; ideo solius
humiditatis immodicæ in ijs, qui natura balbutiunt, id prolationis detrimentũ casus est, cum lin-
guæ musculi nequeant firmiter stabiliri: atq; hoc ei potest accidere vel propter suam, vel propter
neruorũ imbecillitatẽ, quos videlicet à cerebro suscipit. Quare & ebrij aliqñ balbutiunt, partim
quia multa humiditate perfundit cerebrum, partim quia etiã ab ipsius multitudine prægrauatur.
Continget igitur ijs, qui sunt balbi natura, vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel
vtrũq;. Et à cerebro quidẽ talem tẽperaturã sortito, defluere multas par est humidas superfluita-
tes, easq; inde fluentes in ventrem suscipi: longisq; ideo profluuijs hominem capi. Lingua vero

admodum

A admodum humida ex natura existente,& ventriculum talem esse par est, vt qui alteram sui tunicam communem habeat ad linguam. imbecillis autem ex humiditate ventriculi propria passio est diuturnum profluuium.

33 *Qui acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur.*

Acidum eructantes,hoc est acidum ructum habentes, raro inquit capi à morbo laterali.Nam, quod dicitur/non valde/idem ostendit,quod raro, non nullo modo: vt quidã libri huius expositores scripserunt.Dictum autem à nobis est,vbi de morbo laterali sermonem habuimus, q̃ lateralium morborum hic qdem,qui vnà cum pallidis & flauis fit sputis, ex biliosis humoribus ortum habet:hic vero,qui cum spumeis,ex pituitosis:sicut, qui cum nigris, ex melãcholicis:qui vero cũ rubeis,ex sanguine. Est enim lateralis morbus inflammatio membranæ, quæ subcingens nominatur. Cum vero vnaquæque inflammatio ex alicuius humoris superabundantia gignatur,pro eius natura & sputi species morbo laterali laborãtibus aduenit, & spes salutis ac mortis habetur. Non æque autem membranæ ac pulmo sunt natura aptæ humores suscipere. densa siquidem est membranarum substantia,pulmo vero rarus admodum ac laxus:quare huic quidem promptum
B est pituitosos omnes suscipere humores,membranæ autem subcingenti biliosos magis.Ob hanc igitur causam,quibus pituita natura superabundat,raro à morbo laterali corripiuntur,præsertim si salsedinem atq; acrimoniam aliquam sibi adiunxerit. Talis.n.intestina mordens,irritat ad deiectionem:in qua contingit non solum pituitam,sed plures alias etiam superfluitates excerni. Dicebat vero ipse in libro de aere aqua & locis , eos, qui habent ventrem natura humidum,morbo laterali atq; alijs morborum generibus minime corripi.

34 *Quicunque calui sunt, ijs magnæ varices non fiunt: quibus vero caluis varices magnæ superueniunt, ij rursus capillati fiunt.*

Quando in viri sapientis libro aliquis sermo inuenitur manifestum habens mendacium, non sine ratione legentes dubitare contingit,& primo quidem sibiipsis diffidere,quasi neq; illa, quæ sunt manifesta,noscentibus,deinde suspicari, ne falso fuerit interiectum. Quis.n.nesciat caluitiũ esse passionem insanabilem? Sed neq; illud verum est,magnas varices caluis nunq̃ aduenire: sicuti nec varicibus aduenientibus,caluitiem cessare: nisi forte (vt non nulli inquiunt) vocatum à medicis capillorum defluuium (græce madarosin) caluitium nominet, illud.n.à vitiosis humo-
C ribus generatur,sicuti quæ ophiasin & alopecian nominant: atque ideo, cum ijdem humores ad crura decumbunt,possunt varices facere,& capillos restituere. Si.n.prius contigerat,vt capilli à vitiosis humoribus corruptis eorum radicibus,corrumperẽtur: verisimile est, vt eisdem humoribus alio transpositis,ad primam naturam postmodum redeant.

35 *Aqua inter cutem laborantibus, tussis superueniens, malum.*

Superuenire passionibus alias passiones & casus,prisci medici dicere consueuerunt, quæcũq; ipsius passionis adauctæ ratione contingere solent. Talis.n.est Praxagoræ liber de superuenientibus inscriptus.Sic et nunc de tussi dictum est. Neq;.n.cum ex alia fit occasione in homine aquã inter cutem patiente, tussis signum est exitiale,sed qñ ipsius morbi ratione. Cum.n.in hydrope aquosa humiditas tantum adaucta fuerit,vt iã asperas occupet arterias, si tussis superueniat, tunc periculum imminet,ne homo haud ita multo post strangularetur.

36 *Difficultatem vrinæ, vena secta soluit: secare vero interiores.*

Neq; hic sermo verus est,nisi/&/coniunctionem assumpserit, ita vt aphorismus talis fiat: Dif-
D ficultatem vrinæ & venæ sectio soluit. Re vera enim & venæ sectio soluit difficultatem vrinæ, illam videlicet,quæ propter inflammationem & multitudinem fit. Quod autem sequitur, Secare vero interiores:si de venis manuum dicitur, neque verum est neq; consentaneum Hippocrati. Videmus siquidem ipsum in omnibus libris suis, in partibus,quæ supra hepar sunt,è manibus sanguinem mittere:in inferioribus autem venas,quæ in poplite vel talo sunt,secari iubet. Siquis vero de his ipsum dixisse arbitretur,Secare autem interiores:hoc dictum paruam vim habet. Ab vna enim ambæ nascuntur,quæ in poplite trifariam diuiditur,quoniam & vna vena ad hoc peruenit membrum,non, sicuti ad manum, duæ. Melius itaq; fuerit & hunc aphorismum vnum ex adiectis opinari.

37 *Ab angina habito si tumor fiat in collo, bonum. foras enim morbus deducitur.*

Sermo verus est,& causa in promptu. siquidem ex intimioribus & principalioribus partibus passiones confert ad cutem transferri.

38 *Cãcros occultos oẽs melius est non curare. Curati enim cito pereunt: non curati vero longius tempus perdurant.*

Occultos cancros dixit vel eos,qui sunt sine vlceratione, vel absconditos, hoc est non appa-

rentes: quod rurſus idem ſignificat, ac ſi diceretur, qui in profundo corporis ſunt. Sed & curare, E
duplex eſt: vnum quidem omnia agere, vt particula patiens ad ſanitatem perducatur: alterum au
tem eam adhibere prouidentiam, quæ paſſioni congruat, hoc eſt ipſam mollire, ac mitiorem fa-
cere, tum præcipue, cum adeſt exulceratio. Tunc enim eſt neceſſarium, vt, ſi non aliud agamus,
ſaltem ichoras abluamus, humido aliquo vtentes, non quocunque, ſed vel per experientiam, vel
per indicationem inuento, quod neque putrefacere, neque irritare partem patientem ſit aptum.
Ab hac igitur curatione neque abſiſtere conuenit: neque illi, qui ſunt ſine vlceratione, cancri in-
digent ea. Aliam vero, quæ fit per ſectionem vel vſtionem, (quæ ſola ſunt remedia cancrorum)
conſulit, vt in cancris occultis non adhibeamus. Quòd igitur illi, qui ſunt in partibus penitiori-
bus, talia remedia non deſiderant, etiam experientia docet. Equidem ſcio omnes, qui huiuſmodi
cancros curare tentarunt, magis illos irritaſſe, & breui homines interemiſſe. Nam, & qui can-
crum in palato conſtitutum, & in ſede, & in ſinu muliebri, vel vſſerunt vel ſecuerunt, non po-
tuerunt vlcera ad cicatricem perducere, & homines in curatione afflictos ac maceratos, vſque
ad mortem detulerunt: qui, ſi curationem non adhibuiſſent, longiori tempore vitam cum mino
ri moleſtia tranſegiſſent. Tales igitur cancros nullo modo curare tentemus. Ex eis vero, qui
in ſumma parte corporis hærent, illos tantummodo, quos poſſumus vnà cum radicibus ipſis, vt F
quiſpiam dixerit, reſecare. Neque enim malum eſt per ſimilitudinem, radices cancri nomina-
re eas, quæ plenæ ſunt ſanguine melancholico, venas, & vſque ad loca circunſtantia diſtendun-
tur. Multi ſanè magnæ auctoritatis medici, neque hos manus opera curari permittunt, ſed il-
los tantum, qui exulcerati, ſimul laborantes moleſtant, adeo vt ipſi vltro manu curari deſide-
rent: ſimul ſunt in talibus partibus ſiti, quas poſſumus vnà cum radicibus reſecare & exurere.
Quidam vero neque hos amoliri permittunt, ſed omnino abſiſtendum conſulunt à remedijs po-
tentibus in omni cancro. Quòd autem Hippocrates nunquam conſuluiſſet curare potenter cancros
in partibus corporis penitioribus conditos, ex ipſa paſſionis natura licet coniectari. An vero &
eos, qui in ſumma parte corporis hærent abſque vlcere, incertum eſt, quantum ex verbis aphoriſ-
mi conijci poteſt. Ipſum vero ſcripſerunt Artemidorus, & Dioſcorides, vſque ad ea verba, melius
eſt non curare.

Conuulſio fit vel ex repletione, vel inanitione: ita vero & ſingultus. 39

Conuulſio (vt & ipſum indicat nomen) conuulſis fit ad propria capita muſculis, vt autem cla-
rius diceretur, retractis, ſicut etiam eſt motus eorum ſecundum naturam. Verum hic quidem nõ G
fit ſine animalis appetitu: conuulſio autem, paſſio eſt inuoluntaria, ad ſimilem venientibus ner-
uoſis partibus diſpoſitionem, quam etiam in motibus factis ſecundum appetitum aſſumebant.
Nam ex repletione ita nerui intenduntur, vt chordæ in valde humidis ambientis nos aeris conſti
tutionibus, atque ideo propter hanc cauſam ſæpe etiam rumpuntur. idem vero & in ſiccioribus
conſtitutionibus accidit: nam in ſeſe colliguntur ac conuelluntur omnia neruoſa corpora violen-
tius exiccata: veluti lora, ſi paulo magis ab igne calefiant: quibus ſimilia patiuntur, & quę ſolis fer
uor exiccauit. Conuulſio igitur non abſq; ratione à contrarijs fit cauſis. Singultus vero concedat
conuulſio ſtomachi nominari, quando aliud fuerit ſermonis propoſitum. Quando vero hoc ſolũ
ſtuduerimus, vt ſingultus ſubſtantiam cognoſcamus: melius fortaſſis fuerit non conuulſionem
ipſum nominare, ſed quendam motũ eiuſdem quidem generis, cuius vomitus, intentiorem tamẽ
illo, & vehementiorem. Nam ſtomachus appetens eorum aliquid, quæ in ipſo continentur, ex-
pellere, ad duos mouetur caſus, vehementiorem quidem in ſingultibus, mediocriorem illo in vo-
mitibus. ſiquidem in vomitibus appetit ea tantum, quæ in ventriculi ſpatio latiori continentur,
expellere: in ſingultibus autem ea, quæ ſunt in ipſo ventriculi ore penitiora. Per ſtomachum nũc
à me intellexeris non ſolum eũ, qui ita proprie nominatur, ſed & ventriculi os. Quæ enim in hoc H
continentur, ipſo appetente ventriculo expellere, ſingultus fit. Quòd vero eorũ, quæ difficulter ex-
cernunt, & quę veluti abſorpſerit vẽtriculi os, fiat per ſingultus excretio, diſcere licet ex ijs, quę quo
tidie eueniunt, omnibus fere, plus minus. Siquis enim acre aliquid, veluti piper per ſe ſolum de
glutierit, vel cum melle, vel aliquo alio, & poſtea vinum biberit aqua calida temperatum, ſta-
tim ſingultiet, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, eius vero acrimonia ventri-
culum moleſtante: vnde conatur motu violentiore rem infeſtantem expellere. demonſtratum
autem eſt à nobis in libris de cauſis caſuum, & tuſſim, & ſternutationem, & rigorem ex talibus
motibus eſſe.

Quibus dolor circa hypochondrium fit abſque inflammatione, ijs febris ſuperueniens dolorem ſoluit. 40

Sequitur quidem & ad morſus dolor: ſed conſueti ſunt morſus nomine, non doloris, tales ca-
ſus appellare. Fit etiam dolor propter quandam ſimilem inflammationi diſpoſitionem. Sic autẽ
nominata eſt, quoniam & eryſipelata dolor conſequitur. Quando igitur non ob talem diſpoſi-
tionem dolor hypochondriũ occupauerit, & morſus ſenſus abfuerit, relinquitur, vt dolor fiat, vel
propter

A propter obstructionem, vel propter spiritum flatuosum, vel ob aliquam intemperiem inæqualẽ, quæ omnia febrilis calor aptus est natura sanare: hæc quidem incidens, extenuans, atq; dissoluẽs: hæc vero ad temperaturæ æqualitatem perducens.

41 *Quibuscunq; suppuratio in corpore existens non innotescit: ijs ob craßitudinem puris aut loci non innotescit.*

Duplex est huius loci scriptura, & duplex expositio, & vtraq; non caret ratione. Nam & propter puris crassitudinem, & propter loci, sępius occultatur puris in aliquo loco comprehensi notitia. Recte ergo non nulli scripserunt, His propter loci crassitudinem: non nulli vero, His propter puris crassitudinem non innotescit.

42 *Morbo regio laborantibus si fiat hepar durum, malum.*

†Hęc verba nõ sunt in exẽplaribus græcis impressis, nec in reliquis tralationibus, ac ideo videntur interpungenda.

†{Morbũ regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione} Tunc enim durities ostendit vel tumorem prædurum, vel inflammationem in hepate existere: quemadmodum & sine hac contingit aliquando, propter eius obstructionem, morbum regium aduenire: cõtingit & ipsa natura per modum criseos humorem exuperantem in venis contentum, ad cutem expellente.

B 43 *Quicunq; lienosi à difficultate intestinorum capiuntur, ijs superueniẽte lõga difficultate intestinorum, aqua inter cutem, aut leuitas intestinorum aduenit, & moriuntur.*

Oportuit huic aphorismo illum pręponi, in quo dicit, Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. Sed ille quidem inter sequentes scribitur, post quatuor alios intermedios: nobis autem necessarium est nunc ipsius meminisse. Quicunq; enim lienosi sunt, hoc est, qui durum ãdiu habent lienem, ijs superueniens difficultas intestinorum soluit dispositionem, quando scilicet ratiõe transpositionis atq; euacuationis humorum crassorum ac melãcholicorum lieni insertorum euenerit. Sed, quoniam sæpius huiuscemodi euacuationes vltra modum extenduntur, & noxiæ sunt laborantibus: conuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas intestinorum, ostendit, quæ talibus aduenit dispositionibus. Læsis siquidẽ intestinis à transitu vitiosorum humorum, & vis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur. ob hanc igitur causam, & aqua inter cutem, & lęuitas intestinorum, superueniunt: lęuitas quidem intestinorum ex sola intestinorum læsione: aqua vero inter cutem, propter hepatis compassionem, atq; lienis, & omnis venosi generis.

44 C *Quibus ex stillicidio vrinæ, ileos superuenerit: in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente, satis vrina fluxerit.*

In ileo nihil exit inferius, neque siquis acerrimo vtatur clystere. Vomitus autem stercoris aduenit ijs, qui exitialiter se habent. Quòd igitur interclusa via inferioris exitus, hæc passio fiat, quodq; in tenuibus intestinis, non autem in crassis, omnes ferè fatentur: Cæterum, quòd propter inflammationem & propter obstructionem stercoris sicci, vel humorum crassorum aut tenacium, dictum est à pluribus. Mihi vero videtur vel inflammatio, vel durus tumor, vel abscessus, tantam facere posse loci angustationem, vt nihil posit ad inferiora transmitti: Quòd autem humores crassi atq; tenaces in causa sint, non admodum mihi videtur probabile. Verum & hoc (si libeat) ponito: & siquid aliud dicatur præter hoc. Verum id, quod est ab omnibus ferè susceptum, qui aphorismos exposuerũt, incredibile mihi admod[illegible]idetur. Aiunt enim, quòd, quando vesica inflammatur, angustia loci ex compressione in q[illegible]ouldam intestinis facta passionem affert, quæ ileos nominatur. Ego vero multos me[illegible]to, in tota vita mea vidisse, non nullos tantum periclitatos, non paucos etiam mortuos ex[illegible]tentione vrinæ, quibus tunc manife-

D ste omnibus secundum propriam circumscriptionem plena vesica apparebat, adeo vt supra modum esset extenta: dolorq; vt par est, inde accresceret: & tamen nullus eorum factus est ileosus. Quo modo igitur quispiam vnquam persuaderetur, ob vesicæ inflammationem angustiore facto intestino, ileon aliquando prouenire? Non magis sanè, quàm ex tumore vteri in muliere grauida. siquidem vsque ad hypochondria prægnantium tumor extenditur, & magis comprimere potest atque angustare intestina tenuia: vesica vero, si in tumorem attollatur, solum potest rectum comprimere intestinum. Quidam vero etiam dicunt absurdius, quòd febris superueniens conferat ileo. Nam febris quidem ex inflammatione vesicæ non absq; ratione fieret: quin, quanto illa maior ac grauior, tantum augeri febrem contingeret, cum casus sit inflammationis. Ileos vero (vt ipsi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & vnam tantum spem habet solutionis, inflammationis cessationem, cum qua etiam febrem sedari est necessarium. Bonum igitur signum solutionis earum, quæ sunt in ileo, passionum est febris, vel remissa, vel soluta. superueniens autem febris, vel aucta, neque bonum signum est, neque causa bona. Nouimus enim illis tantum morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando quidem sola, aliquando vero cum humoribus crudis, pituitosis vel flatuosis spiritibus. Melius est itaque, si fateamur nos ignorare, quæ in hoc aphorismo Hippocrates dixerit: neque enim ratio, eorum indicat verita-

tem,neq; experientia docet. Ternium autem nullum aliud habemus ad fidem faciẽdam. Quòd si B vnquam talis ægrotus visus est aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neq; enim,an legitimus sit hic aphorismus, dicere possum) multitudinem humorum crudorum vnà cum multa frigiditate, melius est talium in ileo casuum,qui dicti sunt,causam arbitrari. Sic enim tantũmodo febris esset medicina huiusce dispositionis et retentarum vrinarum euacuatio. nam re vera consueuerũt vrinæ crassæ,& plurimæ,repente simul illis concoctis euacuari.

Vlcera quæcunq; annua sunt,aut etiam diuturniora:os abscedere est necessarium & cicatrices cauas fieri. 45

Quęcunq; vlcera longo tempore manent,vel cicatrice nullo modo adueniente,vel,si facta sit, rursus resoluta,nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus:necesse est vel propter influxum vitiosorum humorum, vel propter dispositionem in membro longo tempore contractam ex humoribus influentibus,vel ob aliquam passionem ossis in eo loco corrupti, difficulter sanari.Alia itaq; vlcera semper maiora & deteriora fiunt:atq; hæc omnia Phagedænas antiqui nominabant. Quidam vero posteriores ea distinguere cogitarunt,propriamq; singulis appellationem indiderunt,quædam Chironia,quædam Telephia,quędam Phagedęnas nominantes,aliasq; curiosas adhuc magis appellationes asserentes.Nobis vero sufficiet ex ijs,quæ aliquid loci circũstãtis occupant,alia Herpetas,id est repentes nominare,quæ summam cutem tm̃ infestant:alia Phagedænas,id est exedentes,quæ carnem subiectam corrumpunt. Nam,quod putridum atq; depascens à non nullis vlcus vocatur,non est propria vlceris differentia, sed passio implicita ex vlcere atq; putredine.Scimus autem,ꝙ & absq; vlcere putredo ipsa per seipsam in multis corporis partibus consistit. Vocatur etiam Anthrax,id est carbo,vlcus escharosum,cui adiungitur multum partium circũstantium inflammen. Hæc igitur propriam habuere appellationem,Anthrax,Phagedæna, & Herpes. Quæcunque vero vlcera fiunt sine dictis casibus, hæc ipsa per seipsa solebant antiqui Vlcera tantum nominare: de quibus nunc Hippocrates loquitur,edocens, quæcunque talia sunt vlcera,in longum tempus protrahi. Videtur autem experientia rationi astipulari:multaq; sæpius ex hoc genere vlcerum, cum non post multum tempus fuerint ad cicatricem perducta,rursus inflammantur,ac iterum dirumpuntur, ipsarum cicatrice soluta. Fit autem hoc talem aliquam ob causam:Quando ex adhibitis medicamentis caro, quæ ossi superiacet patienti, exiccata contraxerit cicatricem,statim quidem integra sanitas restituta videtur:rursus vero paulatim aliquo influente ichore ex osse corrupto in parte penitiore,iterum aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur: à quo quidem cicatrix eroditur,caro vero exulceratur.Quęnam igitur est talium sanatio vlcerum? Non profecto alia,quàm ab ipso scripta in libro de vlceribus, & à nobis in tertio de methodo curatiua demonstrata. siquidem vlcera omnia exiccari oportet, præcipue vero, in quibus patitur os. Terminus autem siccitatis est,vt abscedat pars ossis, quæ vitiata est.Quare non absque ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abscessus crassitudinem.

Qui gibbi ex asthmate aut tussi fiunt,ante pubertatem moriuntur. 46

Gibbos (græce ὑβοὺς & κυφοὺς) solet Hippocrates nominare, quos nunc oẽs homines conuexos(græce κυρτοὺς)apppellant. Nam & vere eis est spina in partem posteriorem conuexa. Conuexo igitur opponitur cauum,gibbo recuruum seu repandum (græce λορδόν). Sed hæc quidem de sola spina Græci dicunt,illa vero de omnibus.Quo modo vero gibbositas fiat, ipse narrauit in libro de articulis,sicuti & de repanditate,obstipitate,& quassatione.Hæ.n.sunt propriæ atq; pręcipuæ spinæ passiones:oportet aũt illum,q vult istarũ passionũ habere notitiã,ijs,quæ in eo libro scribũtur plenius incumbere. Nunc vero à nobis ea dicentur, quæ ad propositum aphorismum videntur vtilia.Gibba fit spina aliquando propter ictum,aut casum:gibba etiam fit propter quędam tubercula dura, quæ in parte anteriore consistunt:à quibus siquando vna vertebra trahitur ad anteriora,recurua fit eo loco spina.ita & si plures fuerint se ordine consequentes.qñ vero non fuerint continuæ hæ,quæ tendũtur vertebrę,gibbositas fit tm̃ partibus retro tendentibus, quãtũ vertebræ extentæ sunt ad interiora reflexæ. nã hoc fieri videtur in oĩbus duris mediocriter tentis,veluti calamis,viminibus, virgis, & oĩbus alijs huiuscemodi. dictum est de his plenius in expositionibus libri de articulis.Nunc vero eos,qui gibbi facti sunt ex asthmate et tussi,ante pubertatem cito inquit interire.Neq;.n.vult in his thorax,vt ipse dixit,vna cum alijs augeri,atque ideo magna angustia premũtur ea,quæ respirationi obseruiunt, instrumenta.Oĩbus siquidem est cõmune,qui sponte gibbi facti sunt, hoc est, qbus sine ictu vel casu spina passa est: propter dura tubercula & concoqui difficilia,tales fieri.Sed,cũ multa sit in tuberculis, quo ad tumorem,duritiẽ, & locũ,in quo consistunt,differentia:quę dura simul ac magna sunt,statim difficilem faciunt hominibus respirationẽ,quæ vero ex suo humore aliqd ad asperam mittunt arteriam,reddunt tussiculosos. Verũ,quę talia sunt,vt mittant ex suo humore aliquid, non sunt dura exquisite,atq; ideo necessariũ est eis aliquando suppurari,& hominem occidere. Quæ vero nihil mittunt, ex crassis humoribus ortum habent,atque ob id dura sunt,& incocta,& longo permanent tempore,anteq̃

suppurentur,

A ſuppurentur,atq; ideo non perimunt hominem. Quæ vero(vt dixi) vnà cum tuſſi ortum habue-
re,properant ad ſuppurationem,atq; ideo ſunt exitialia. Sic & quæcunque cum difficili anhelitu
fiunt,ſunt ijs,qui adhuc augentur,perniciosa. vel enim hæc magna ſunt: vel in loco thoracis ad vi
tam opportuno. Cum igitur pulmo vnà cum corde in talibus augeatur,locusq; continens minor
efficiatur,coſtæ vero non augeantur,& ſe flectendo, propter gibboſitatem thoracem faciant an-
guſtiorem: neceſſarium eſt tantam breui tempore fieri anhelitus difficultatem, vt homo corrum-
patur. Nam, ſi nondum gibboſitate ſuperueniẽte,propter ſolos tumores extra naturã,difficilem
habebant anhelitum: quid debemus expectare, cum tubercula ſunt proceſſu temporis adaucta,
thorax autem factus anguſtior? Quòd autem,cum multæ ſint ſpirandi difficultates,ſolam illam
Hippocrates aſthma conſueuerit nominare,in qua contingit valde crebrum anhelitum fieri, cla-
rum admodum exiſtit. Appellantq; nunc homines eo nomine,illam,quæ fit in curſibus & vehe-
mentioribus exercitijs,reſpirationem. Hippocrate autem poſteriores, & paſſionem aliquam pe-
ctoris diuturnam,non nulli ſimpliciter aſthma nominant,non nulli orthopnœam, quando abſq;
febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem.

47 B *Quibuſcunque venæ ſectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet.*

Liquet,quòd de ijs,qui adhuc ſani, ſed ægri futuri ſunt, niſi euacuentur, nunc ſermo habetur
Hippocrati. Hos enim oportet,vt anticipemus euacuare vere aduenientе, vel per venæ ſectio-
nem,ſi plenitudinis paſſionibus ſubijciuntur: vel per purgationẽ,ſi eis, quæ ex corruptione pro-
ueniunt. Nos itaq; plurimos ita ſeruauimus annos, qui longo ante tempore ſingulis annis mor-
bis capiebantur. Atque podagram, & morbum articularem adhuc incipientem,& nondum po-
ros circa articulos faciẽtem,ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem mo-
do & ſanguinis ſputionem,morbum comitialem,apoplexiam, melancholiam, & alias huiuſce-
modi diuturnas paſſiones in multis hominibus per dictam euacuationẽ ſuſtulimus. Venæ itaq;
ſectio,commune auxilium eſt earum,quæ ex plenitudine fiunt,diſpoſitionũ: purgatio vero quã-
uis,ſi ſecundum genus inaudias,vnum quoddam auxilium exiſtat,non tamen ſecundum ſpeciẽ.
Non nullis ſiquidem confert humores pituitoſos euacuare, non nullis vero amaram bilem, non
nullis atram,non nullis ſeroſam ſuperfluitatem,ſecundum naturam earum, quæ conſueuerũt ſu-
peruenire,paſſionum. Velut quidam ſingulis annis incidit in melancholiam,niſi purgetur: & eſt
C res mira,quo modo morbo iam inchoante,ſtatim homo præſentit primam eius generationem: &
me aduocato purgatis humoribus atris,ceſſet protinus melancholia: huic homini ex purgatione
ambo hæc optima eueniunt,quòd & ſuperfluitates expelluntur,& quod ex acritudine eorum, quæ
excernuntur,parumper aperitur os venę,quam vocant hæmorrhoida, per quam excernitur pars
aliqua ſanguinis vitioſi conſueti euacuari: quo retento ſuperuenit melancholia. Purgo igitur ip-
ſum, non vere tantum, ſed etiam autumno: &, ſicuti dixi, ſi ex contemptu aliquando purgatio
nem omiſerit, & morbum non anticipauerit, caſus perſentit paſſionis. Sic & mulierem quan-
dam,ſingulis annis vere inchoante ſimiliter euacuans, cum aliquando tumorem cancroſum in
mãmilla pateretur,forti atq; frequenti medicamento purgante atram bilem,ad ſanitatem perdu-
xi. Et,ſiquando purgatio omitteretur,dolorem profundum ſentiebat: & me aduocato, ſtatim vo
lebat euacuari. In altero elephantem inchoantem, primum per venæ ſectionem & purgatio-
nem ſanaui: & ſingulis annis rurſus huic ſufficit vna purgatio: & ea omiſſa, ſtatim paſſio inno-
teſcit. Morbi itaq; huiuſcemodi,atri humoris exigunt purgationem: comitialis autem,& apople-
xia, & aſthma, pituitoſi: articulares autem,ſi cum multa fuerint caliditate,amaram bilem volunt
euacuari: ſi vero cum frigidis tumoribus,pituitam. Quidam alius tempore æſtiuo ſemper febri-
D bus tertianis corripiebatur: ſed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari circa
finem veris anticipauit. Sic enim melius eſt tales euacuare,ſicuti illos, qui morbo comitiali,apo-
plexia,& melancholia,& articulari, & alijs paſſionibus, quæ ex craſſis humoribus generantur,
præſtat circa veris initia euacuare: de quibus omnibus ſeorſum à nobis ſcriptum eſt in illo tracta-
tu,qui inſcribitur,de ijs,qui verno tempore egent euacuatione. Eſt autẽ iſte tractatus pars totius
ſalubris tractationis.

48 *Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens,bonum.*

Paulo antea hunc aphoriſmum expoſui,cum ſermo habebatur de aphoriſmo in hunc modum ſcripto: Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur,ijs longa facta inteſtinorum difficultate,aqua inter cutem ſuperuenit,vel læuitas inteſtinorum,& moriuntur. quare iſti nunc propoſito nulla eſt expoſitio neceſſaria.

49 *Quibuſcunq; morbi podagrici fiunt, ij ſedata in quadraginta diebus inflammatione,finiunt.*

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decumbẽte. hanc aũt fluxionem ſuſcipiunt primum quidem loca dearticulationum,deinceps circũſtantia omnia vſque ad cutem.

Quia vero impleri dicimus dearticulationes, liquet etiã esse necessarium ea, quę ipsis circũiacẽt, B
ligamenta extendi. Neruos.n.& chordas seu tendones non est rationabile in ipsis inflãmari, sed
solum dolere, quia simul cum dearticulationibus extenduntur, argumento, quõ visus est nunquã
podagricus pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum ac chordarum inflammationi
bus aduenire. verũ intentio sanationis in eis, cõmunis est omnibus inflammatione laborantibus.
Nã, discutiatur, oportet, id, quod ad pedes fluxerit, si quidem tenuiorem habuerit substantiam,
tempore breuiore: si vero crassam vel tenacem, longiore: longius adhuc tempus requiret, si simul
crassum atq; tenax illud, quod defluxit, extitit: vltra tñ spatium dierũ quadraginta non protoga-
bitur curatio inflãmationis, si & medicus in suo opere nõ aberrauerit, & æger illi in omnibus obe
dierit. Quæ vero carnosas partes occupat inflãmatio, morborum acurorum subijcitur termino,
diebus scilicet quatuordecim, qm̃ carnis substantia mollior est ac rarior ligamentis: vnde & tar-
dius inflãmari incipit natura ligamentorum, chordarum, atq; neruorum ex ictu, & longiori tem-
pore ad consistentiam inflammationis perueniunt, ac tardius sanantur. Qua enim ratione vix ali
quid in se humoris externi suscipiunt, cum duræ sint ac densæ huiuscemodi partes, hac ipsa ratio-
ne cum difficultate dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminũ
integræ solutionis non diem quartumdecimum, sed quadragesimum posuit, quia, qui in dearticu F
lationibus humores insunt, per ligamenta ipsas amplexãtia oportet pet modum vaporis euacua-
ri: item qui in ipsa ligamenta inciderunt. Meminit autem & in prognostico quadragesimi diei,
vt in quo iudicantur, quæcunq; non sunt diuturna exquisite, & acutorum terminum exciderũt.
Dictum autem est plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

Quibuscunq; præciditur cerebrum: ijs necesse febrem, & bilis vomitum superuenire. 50

Præciso cerebro febris aduenit ea ratione communi, qua quolibet membro principali patiẽte
inflammationem, subsequitur febris. Bilis vero vomitus fit compatiente ventriculo propter eius
cum cerebro communicationem, ore præsertim ipsius, ad quod terminatur ex cerebro effatu di-
gna quædam neruorum coniugatio. Consueuit quidem & aliter in magnis doloribus, atq; mœ
roribus fortibus ad vẽtriculum fluere biliosa superfluitas: & multo magis, cum ipse male affectus
fuerit. Ad ea enim, quæ talia sunt, feruntur partium proximarum superfluitates, præsertim quæ
tenuem habent substantiam, qualis est ipse biliosus humor, atq; cum eo quęcũq; serosa superflui-
tas, quæ sæpius in vomitibus bili cõmiscetur. siquidẽ raro admodũ accidit, vt bilis exquisita euo-
matur, cui serosam superfluitatem nõ videamus admistam. Apparet autem & in sanis, cũ diu à ci- G
bo abstinuerint, in illis præsertim, qui natura sunt biliosiores, tales in ventriculum humores ad-
mitti: quod & ipsius morsus & vomitus manifestant. Non solum autem cerebro vulnerato euo-
mũt homines bilem, sed & dura membrana ipsum circũstante, quę, cum in multis partibus sit ce-
rebro agnata, citissime ei cõmunicat proprias passiones. Erasistrati aũt sectatores, cum membra-
nas velint esse principia neruorum, membranam crassiorem inquient suæ naturæ ratione, si sola
sit vulnerata, tales afferre casus. Si vero vsq; ad cerebrum vulnus peruenerit, quoniam ambę mẽ-
branę prius illud admiserint, sic nuper dictarum passionum sequi ortum fatebuntur. Dixi autem
Erasistrati sectatores, et non ipsum Erasistratum talia dicturos, quoniam, cum iam senex esset, (vt
illi inquiunt) scripsit libros sectionum, in quibus cerebrum esse neruorum principium demon-
strauit. Dictum autem est de his in commentarijs de Hippocratis sectione.

Quicunq; sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi 51
febris apprehenderit.

Mutos (græce ἀφώνους) solet Hippocrates nominare non eos tantum, quibus læditur vox, verũ
per exuperantiam quandam vnà cum eius læsione dat nobis intelligendas omnes, quę sunt secũ- H
dum electionem, operationes. Non nunquam igitur illis oblæsis non interijt sensus. Quos igitur
ipse mutos appellat, contingit esse sentientes: sed sæpius vtraq; patiuntur: & talem affectum vo-
cant apoplexiam. Est autem & hæc alia quidem debilis, alia vero fortis: atq; ideo dixit, Soluere
apoplexiam fortem impossibile, debilem vero non facile. Videtur aũt nunc fortis apoplexiæ in-
dicium apposuisse, quod stertere dixit, quod etiam profunde dormientibus accidit, quo ad dispo-
sitionis similitudinem, secundum diuersum quidem vtrisq; modum. nihilominus, quatenus ali-
quid habent cõmune, vt stertant, consequitur. Est autẽ commune ambobus, eius, quę fit per ner-
uos, operationis debilitas: & dictũ est de his amplius in ea, quæ de locis affectis inscribitur, tracta-
tione. Nunc vero, quantum ad expositionẽ aphorismi sufficiet, diceт à nobis. Quibus sanis dolor
in capite repente aduenerit, causam referre oportet in primis ad spiritum flatuosum: interdum ve-
ro & ad influentis vniuersim materiæ multitudinem: quam & nunc ad cerebrum fuisse delatam
indicant casus, qui post dolorem superuenerunt, per quos, & q; sit quædam materia pituitosa, cõ-
monstratur: atq; idcirco febris superueniens soluit dispositionem, vt quæ calefaciat, extenuet, atq;
resoluat spiritum flatuosum, & pituitosos humores. Fit autem hoc non nunquam tribus diebus
aut quatuor, non nunquam vero pluribus, nõ tamen vltra dies septem, quia pars est principalis:

tales

A tales vero partes non diu tolerant fortes simul ac diuturnas passiones: vt sæpius ostendimus.

52 *Oportet vero & considerare oculorum in dormientibus suspectiones. Nā si quid albū commissis palpebris subinspicitur, neq; ex alui profluuio, aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & letale valde.*

Aut ob palpebrarum siccitatem, aut propter potentiæ ipsas mouentis imbecillitatem, aliquid subinspicitur, cum oculi integre claudi non possint. Ob hoc igitur ipsum in alui profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid subinspicitur, quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & vires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem siccitas in palpebris innotescit, quoniam sunt natura siccæ. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur: eodem modo similes corporis partes. Et quidem, quód potentia existēte imbecilli, non possint exquisite oculos claudere, sed neq; os, vnde hiantes dormiūt: liquet vnicuiq; rei naturam diligentius animaduertere volenti.

53 *Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores: quæ vero cum studio, periculosiores.*

Nulla quidem desipientia secura est, minus vero periculosæ, quæ cum risu fiunt: sicuti temera-B riæ, vt ipse nominat, omnium periculosissimæ: in medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt. Fiunt autem omnes patiente cerebro, siue primo et per seipsum, siue per compatiendi rationem: differunt autem inuicem per causas ipsas efficientes. Quæcunq; enim ex sola fiunt caliditate sine humore vitioso, similes quodam modo sunt eis, quæ ex ebrietate contingunt. Quæcunq; vero ex flaua bile, cum studio perficiuntur: ipsa vero multum exusta, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, sunt insaniæ satis furiosæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea, quæ in alijs locis de atra bile præfiniuimus, q̄ quædā ex flaua bile superassata gignitur, quæ omnino molestissima est. Quæ vero ex sanguinis (quispiam dixerit) limo ac fæce, crassior quidem est illa secundum substantiā, sed plurimū differens prauitate qualitatis. Dictum aūt est, q̄ eā, quæ est veluti fæx sanguinis, cū volumus exq̄site loqui, nondū atram bilē noiamus, sed humorē melācholicū. Noibus vero abutētes, & atrā bilem aliqn̄ vocamus, qm̄, si non prius euacuetur, paulopost atra futura est

54 *In acutis passionibus, quæ cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.*

Infantes sæpe videntur, quo tempore plorant, inspirare inspiratione interrupta, stante interim thorace, deinde rursus id, quod deest, adijciente: quod ipse in Epidemijs in hunc modū explicuit. C Duplex introreuocatio, veluti superinspirantibus. Et accidit hoc non nunq̄ potentia fatigata, non nunq̄ ex duritie instrumentorum, non nūq̄ vero ambabus causis simul conuenientibus, sed & aliqn̄ propter aliquam musculorum pectoris similem conuulsioni dispositionem. Nam & vis imbecillis, qn̄ nequiuerit thoracem vno impetu tm̄ attollere, quantum animali est necessariū, in media primum consistit operatione, deinde cum impetu iterum se effert. Et durum instrumentū cum non prompte sequatur potentiam attollentem, ab ipsa vibratum violenter attollitur. De dispositione autem simili cōuulsioni, quid oportet dicere, q̄ talem faciat respirationem? Nam si frigus vel musculos thoracis apprehenderit, vel neruos: durities quędam instrumentis adueniet, & motus conuulsioni similis, quam febris sua est apta natura sanare, & calida auxilia. Febre vero cū his existente, nō possumus causari musculorū thoracis siue neruorū frigiditatē, sed vel duritiem quæ facta est, vel virium imbecillitatem, vel conuulsioni similem dispositionem. Quicquid vero horum in causa sit, non est bonū vt in morbo acuto contingat. Si igitur de sola prædicta motione instrumentorum respirationi obseruientium, luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit, iam ad finem expositio peruenit: Sin aūt & cum aliquo tali sonitu vult dictam contingere respirationē, qualis flentibus accidit: vltra dictas causas quandam ostendet dolorosam dispositionem, ex qua, veluti D flentes, vel gementes, vel aliquem mistum ex vtrisq; sonum edentes, in hunc modum respirant.

55 *Dolores podagrici vere & autumno magna ex parte mouentur.*

Podagricæ passiones, sicuti & omnes aliæ articulares, vere augentur, atq; ideo ipse superius in enumeratione morborum vernalium, etiam articularium cōmeminit, in quibus etiam podagrici continentur. Excitantur quidem aliqn̄ & autumno ijs, quibus per æstatem tempore, quo fructus maturantur, vin ipsi aliqui humores fuerint coaceruati. Ostensum enim à nobis est in cōmētarijs de potentijs naturalibus, q̄ singulis partibus, sicuti aliæ potentiæ, ita & illa inest, quæ materias infestas excernit. Infestant autē aliquæ sua multitudine aggrauantes, aliæ vero extranea qualitate. Secundum vtrunq; igitur ijs, qui hiberno tempore in victu deliquerint, postmodum verno diuturnæ passiones excitantur, fusis humoribus & mox à fortibus ad loca debilia detrusis: secundum alterum vero, tantummodo autumnali.

56 *In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus, apoplexiam corporis, vel cōuulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant.*

Fiunt quidem & propter pituitosum humorem apoplexiæ, conuulsiones, & cæcitates oculorum:

rum: Fiunt & propter melancholicum: quoniam communis vtrisq; est harũ quæuis passio. Non E
tamen furor est passio communis. Nunquam enim hic ex pituitoso humore ortum habet, cũ ad
eius generationem humor irritans ac mordens exigatur. Talis autem est semper quidem flaua bi-
lis: melancholicus autem humor non semper, sed cum supra modum exultus, aut putrefactus, ma-
lignam induxerit acrimoniam.

Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadragesimo anno vsq; ad sexagesimum. 57

Non omnem apoplexiam, sed nuper dictam tantummodo (quæ ex atra sola fit bile) contingit
aduenire ijs, qui dictam agunt ætatem, quoniam in his maxime abundat atræ bilis humor, quem
admodum etiam in autumno. Quòd si volumus simpliciter pronuntiare, plures senes laborant
apoplexia. Si igitur sermo debeat esse verus, iungendus est cum priore aphorismo, ac si ita dicere-
tur: In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus apoplexiã corporis, quæ homines occu-
pat à quadragesimo anno vsq; ad sexagesimum.

Si omentum excidat, necessario putrescit. 58

Propter breuitatẽ falsus eẽ videbit̃ hic aphorismus ijs, q nõ recte ipsum inaudierint. Quod.n. F
dr̃, huiusmodi est: Qñ exciderit, hoc est, qñ nudatũ fuerit, & extra peritonæon, id est mẽbranã ab-
dominis interiorẽ, omentũ exierit, non cõtingit ipsum ad locũ proprium restitutũ, sanũ & saluũ
fieri, sicuti si aliud aliquid extra promeretur, veluti intestinũ, aut aliqua visceris fibra. Illa etenim,
nisi longo tpe frigefiant, qñ vulnus in abdomine factũ, ad cicatricẽ perductũ fuerit, pristinã reci-
piunt temperaturã. Omentũ vero, ẽt si minimo nudetur tpe, reductum putrescit: quã ob causam
medici partẽ illam, q̃ fuerit nudata, solent resecare. Hanc igitur sentẽtiam habet aphorismus, licet
confusius in verbis dictis proponatur. Siquis vero dicat se aliqñ vidisse omẽtum, quod paruo tẽ-
pore extra prodierat, deinde ad suum locum reductum, nõ putruisse: perpetuam is quidem non
esse probabit Hippocratis enunciationem: illud tamen non tollet, quod magna ex parte solet acci-
dere. commune siquidem est huic aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, vt perpetuũ quid-
dam ex figura dictionis ostendatur, quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed, li-
cet raro, interdum etiam aliter accidant.

*Quibuscunque à coxendicum dolore {diuturno} molestatis excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores super-
ueniunt.* 59

G

Sæpe in articulis humor pituitosus aceruat̃, quẽ mucorẽ appellant: à quo madefacta dearticula-
tionis ligamenta, laxiora reddũtur: atq; ideo facile à cauitate articulus excidit, & rursus nõ cũ diffi-
cultate incidit, quæ nunc ait accidere ijs, qui ita morbo laborant coxendicum. Qñ aũt coxam ait
excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quo modo etiam in libro de articulis dicebat, Hu-
merum autem vno modo noui lubricare. ac si dixisset articulum humeri.

Quibuscũq; à coxendicũ dolore molestatis diuturno excidit coxa: ijs crus tabescit, & claudicãt, si nõ vrãtur. 60

Hunc aphorismum non debemus à superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita vnum
sermonem intelligere. Vult enim dicere, q̃ à coxendicum morbo molestatis, quibus propter
mucoris multitudinem articulus excidit, & rursum incidit, necessariũ est processu temporis crus
contabescere, nisi prius vrendo mucorem exiccemus: quod in libro de articulis consulit fieri in
brachio iugiter excidente. nam & nunc eadem est sermonis vis, cum ipse suadeat aduri coxam, si-
cut in libro de articulis docebat: vt & id, quod mucosum est, absumatur, & laxitas cutis, ad quam
articulus lubricat, magis ex adustione cõtracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi. Quòd si
ob multitudinem mucoris extra suum locũ diu coxa steterit, (est enim hoc quidem claudicatio) H
necessario crus contabescet: vt etiam alijs omnibus solet accidere, si priuata motibus fuerint, qui
illis secundum naturam insunt.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SEPTIMVS.

Omnes ferè, qui antea scripserunt, expositores aphorismorum, circa initia quidem vltra id,
quod est vtile, sermonem extendunt: in processu vero ita remittunt, vt primo quidem, quo ad
vtile fuerit, tantum progrediantur, deinde vero infra id etiam subsistant, & postremo vsq; adeo
contrahant expositiones, vt nec animaduertant plures aphorismos esse nothos, atque planè fal-
sos. Verum, vt, qui sunt in disputationibus fatigati, prompte ad omnia annuunt: sic & ipsi omnes
admittunt, quoscunq; scriptos inuenerint aphorismos, & ad vltimam suis in expositionibus bre-
uitatem deueniunt, prioris loquacitatis obliti. Nos sanè cum alias eorum absurditates conati su-

mus

A mus euitare, tũ omnes ex æquo studuimus facere expositiones, q̃ & veritatẽ, & vtilitatẽ àrtis intenderent, & interpretando neq; se ad extremam breuitatem contraherent, (hoc.n. libro conuenit, non cõmentario) neq; ad tantam prolixitatẽ effunderent, quantam ipsi in principio expositionum instituerũt. id autem, quod optimũ est in oĩbus sermonibus, quod quidem seruat mediocritatem in vnaquaq; tractatione, à principio vsq; in finem seruare studuimus.

1 *IN morbis acutis frigus partium extremarum, malum.*

In morbis diuturnis, qui præsertim sunt sine febre, & hyeme, & ætate senili, partes extremas corporis, veluti nares, aures, pedes, et extremas manus frigidas fieri nihil absurdum. Nõ tamen in acutis est mediocre malũ, sed casus satis exitialis: quod vehemẽtissimis accidit viscerum inflammatiõibus. Acutos autem ipse ait vocari morbos, quorũ febres maxima ex parte cõtinuæ sunt: in quibus, cum fuerint sine magna inflammatione, nedũ extrema frigescere, sed exuri contingit. Cũ vero inflammationis calor adeo vehemens fuerit, vt ad se trahat per modũ cucurbitulæ ex toto corpore
B sanguinem: ijs, qui ita se habent, viscera peturuntur, extremæ autem partes frigescunt propter defectum sanguinis ad viscera se recipientis: & eorum pleriq; neq; tegumenta tolerant propter incendium, quod in visceribus sentiunt.

2 *In osse ægrotante caro liuida, malum est.*

Non.n. in mediocribus ossium læsionibus, sed fortibus putrilaginibus talis species coloris circunstantibus aduenit carnibus, extincto in eis scilicet calore natiuo.

3 *A vomitu singultus & oculorum rubor, malum.*

Qualis passio est cõuulsio musculis, talis est singultus stomacho: q humoribus infestãtibus conuenit nõ nunq̃ totũ ventriculũ, nõ nunq̃ os eius, & gulã: quos per vomitiones abijciens, statim à singultu liberatur. qui si neq; per istas cessauerit, duorũ alterũ ostendit, vel cerebrũ neruorũ principium, vel ventriculũ pati nõ mediocrẽ inflãmationẽ. Rubor vero oculorũ vtrãq; sequitur dispositionem, sed præcipue illam, quæ in cerebro existit similis inflammationi.

4 C *A sudore horror, non bonum.*

Quód iudicatoria, quæ non iudicant, partim mortalia, partim male iudicantia sunt, ab ipso dictum est: quoniam natura in huiuscemodi dispositionibus morbo succumbit.

5 *A furore difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum.*

Difficultatẽ quidẽ intestinorũ, vel aquam inter cutẽ transmutationis rõne esse furoris sanationẽ, nõ est extra rõnẽ, cũ à capite noxij humores transferant ad inferiora. Mentis aũt alienatio, tm̃ abest, vt sit furoris solutio, vt quispiam potius dicat esse incrementũ. Ac profecto, si modo re vera Hippocrates continuũ atq; vehementẽ furorẽ, alienationẽ mentis noĩauit: quendam nouimus à furore mediocri, quo prius detinebat, fuisse liberatum: vnde ratiocinãdo perpendimus ex vehementi motu causarum efficientium furorem, solutionẽ fuisse subsecutã: quemadmodũ in morbis acutis vehementissimi casus solent aliquando bonas crises operari.

6 *In morbo diuturno fastidium cibi, & deiectiones sinceræ, malum.*

Fastidiũ cibi per seipsum prauũ est signũ in morbis diuturnis. Nã in ijs, q à talibus morbis sunt
D euasuri, cõtrarius affectus solet accidere, vehemens.s. ciborũ appetentia. Quare cibi fastidiũ haud quaq̃ bonũ est signũ: multo vero magis, quãdo fuerit ẽt prauæ deiectiões. Sinceras vero deiectiones noĩauit impermistas aquosę humiditati, qm̃ solus humor euacuatus deijcitur, siue sit biliosus, siue melãcholicus, siue porri colorẽ præ se ferens, siue bilis, quæ æruginosa noĩatur. Nã deiectiões huiuscemodi exustã esse omnẽ natiuam humiditatẽ à calore febrili demonstrant.

7 *Ex multa potatione, rigor & desipientia, malum.*

Quòd quidẽ multa potatio, nõ aquæ, sed vini potionẽ significet, vnicuiq; manifestũ. Desipiũt aũt ex talibus potiõibus aliqui, capite oppleto plurimo sanguine, ac spiritu calido. Ob hãc ipsam vero causam & calidiores reddunt, p̃cipue qdẽ caput, sed & corpus vniuersum. Pauci.n. ex ipsis sunt, q cũ desipiẽtia rigeant, in qbus calor natiuus nõ accẽditur, sed ob multitudinẽ extinguitur, sicuti ignis lignorũ multitudine supiniecta, & lucernæ flãma oleo vniuersim superfuso.

8 *A tuberculi intus ruptione, exolutio, vomitio, aut animi defectio fit.*

Tuberculum (græce *φῦμα*) nominauit, quod in alijs ipse solitus est vocare suppurationẽ (græce *ἐμπύημα*.) Intus vero ipsius ruptionem, ad vẽtriculũ dicit. ad hãc.n. cõsequitur vomitus, sicuti

tuberculorum

tuberculorum in thorace atq; pulmone ruptio, non vomitiones, sed ex necessitate quidem tussim B excitat, sæpius etiam strangulat: quemadmodum suppurationum ad intestina ruptiones, puris faciunt deiectionem. Commune autem omnium ruptionum est exolutio, & animi defectus, ꝓpter vitalis spiritus excretionem, vt alibi est demonstratum.

A profluuio sanguinis, desipientia, ac conuulsio, malum. 9

Hic aphorismus magnã nobis affert vtilitatẽ ad credẽdũ, ꝙ aliqñ fiat desipiẽtia ex defectu, quo manuũ ac pedũ tremores. Nam & hæc membra propter potentiæ ipsa mouentis imbecillitatẽ, infirmas habent motiones, & cerebrum vacillantes: quapropter neq; vehemens est hoc desipientię genus, sed mediocre, atq;, vt quispiam diceret, delirans. Ipse siquidem solet mediocrem insaniam, delirium nominare. Si ergo conuulsio aliqñ tali desipientiæ coniungatur, omnino salus est desperata. Quædam igitur exemplaria, cum/&/copulatiua cõiunctione, scripta sunt: q̃dam autem/vel/ disiunctiuã quam vocant, habent, ſm quam desipientia non bonus est casus post sanguinis fluxũ, etiam si sola contigerit: multo aũt magis conuulsio, ẽt si absq; desipientia facta fuerit. Maximum vero malum est ambarum conuentus, cũ vel sola conuulsio ex immoderata euacuatione, casus sit admodum exitialis, nam desipientia minus malum est. F

Ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel conuulsio, malum. 10

In ileis nihil descendit ad inferiora, & hoc est proprium inseparabile passionis. Vomitus autẽ non semper adest, sed quando exitiales sunt: et, si vehementius distorqueantur, stercus eis ascẽdit, atq; singultiunt. Quidam vero desipiunt & conuelluntur, compariente neruorũ principio stomachi passiõi. Hæc vero mihi fieri videnť ab intestinis, in quibus passio talis existit, a se expellere stercus appetentibus, qñ in longitudine temporis cœpit molestare, & nõ potentibus se exonerare ꝑ eam, quæ facta est in partibus inferioribus, obstructionem, sed coactis contra naturam violenter moueri, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere.

A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. 11

In pluribus quidẽ exẽplaribus in fine aphorismi adiectũ est/malũ/: in quibusdã vero ita simpliciter scribitur: A morbo laterali inflãmatio pulmonis. volẽtibus illis, ꝙ in hũc modũ scribũt, nõ ꝙ sit bonũ vel malũ, pulmonis inflãmatio morbo laterali superueniẽs, nũc ipsum docere, sed simpliciter hoc vnũ tantummodo, ꝙ morbus lateralis soleat in pulmonis inflãmationẽ transmutari, vel G morbo laterali pulmonis inflãmatio superueniẽte. Transmutatur igitur morbus, qñ priore cessante, aduenit alter: Superuenit aũt, qñ altero adhuc manente, alter adijcitur. Verũ hoc in loco videť Hippocrates de superueniẽtibus agere, qbus statim hoc inest, ꝙ mala sint, adeo vt, etiamsi hoc verbum/malũ/non adijciatur: vel subaudiendum sit secundum modũ à cõi dictũ, vel potentia ostendi existimandum. Omnis. n. huiuscemodi superuenientium consistentia, neq; paruos, neq; mites insequitur morbos, sed magnos atq; malignos. Exẽpli gratia statim in dictis in aphorismo passionibus, qñ non põt is, qui morbũ facit lateralem, in costis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur. Ad inflãmationem quidem pulmonis morbus lateralis non admodũ consequi solet: qm̃, si mitis fuerit inflãmatio, omnis humor noxius per sputũ expurgatur: in pernitiosis vero, anteq̃ costæ compatiantur, strangulat ægrum.

A pulmonis inflammatione phrenitis, malum. 12

Quando à calido humore fit inflammatio pulmonis, quæ multos vapores trãsmittit ad caput: cerebrum implet vaporibus, & facit phrenitidem. Alia autem cõmunia sunt ad prius dictũ aphorismum non huic solum, sed etiam sequentibus. H

Ab æstibus fortibus conuulsio aut distentio, malum. 13

Multi expositores ita scribi hũc aphorismũ cognouerũt: Marinus vero, A vulneribus, scribit, et sequẽtẽ aphorismũ sibi ait astipulari. Verũq; sanè est, ꝙ à vulneribus fortibus hũt inflãmatiões, ac cõuulsiones. Sed, cũ oẽs ferè expositores et pcipue vetustissimi, illã norint scripturam, q̃ habet, Ab æstibus fortibus: melius est, vt & nos ẽt eãdẽ exponamus. Quidã igitur pro æstibus, febres intellexerunt: nõ nulli vero aeris ambientis feruorẽ ita nolari dixerunt: alij pro cauterijs & escharis: & oẽs verum dicunt. Superueniunt. n. his oĩbus haudquaq̃ ad bonum distentiones ac conuulsiones, propter neruorũ siccitatẽ, quas diximus esse difficillimas.

A capitis ictu obstupescentia & desipientia, malum. 14

Desipientia quidem agnoscitur loquentibus agentibus've nihil consentaneum rationi: Obstupescentia vero (græce ἐκπλήξις,) qñ neq; aliquid dicunt, neq; agunt, sed apertis oculis quieti manent, similes ijs, qui ex timore sunt attoniti. Quòd vero hęc oĩa huiuscemodi fiant cerebro patiente, manifestum. ostensum. n. est in eo esse aiæ principatum. Si igitur in fine aphorismi scriptũ sit/malum/

A ſit/malũ/liquet, ꝙ recte dictũ fuit. indicio.n.ſunt, ꝙ ictus itra ad cerebrũ penetrauerit. Si vero nõ ſcribaẽ, nos nihilominus poſſumus ſubaudire, ſicuti antea diximus, à cõi. Poſſumus aũt, & ꝗa huiuſcemodi caſus vnà indicant cerebri læſionẽ, magnitudinẽ paſſionis conſiderare.

15 *A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.*

Quòd omnis hæc enumeratio ſit eorũ, quæ proprie ſuperuenientia vocantur (de quibus Praxagoras vnum volumen ſcripſit haud paruum) manifeſtũ eẽ arbitror & ex ipſo aphoriſmo. Neq; enim omne ſputum ſanguinis, ſequens habent ſputũ putulentum: ſed tantũmodo, quod malignũ exiſtit. tale autem eſt ómnino ex pulmone.

16 *A puris ſputo phthiſis & fluxus: cum vero ſputum retinetur, moriuntur.*

Quam proprie Græci, & præſertim Athenienſes phthoen noĩant, hãc nũc Hippocrates phthiſin appellauit, ob pulmonis vlcera inſanabilia, totius corporis cũ febre parua extenuationẽ. Fluxum autem vel de capillorũ defluuio, vel de humida deiectione protulit. ambo.n. conſueuerunt euenire, cum tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex ſiccitate, altera ex potentiæ debi-
B litate. Quod vero in fine ſcribitur, Si aũt ſputum retineaẽ, moriuntur. modũ mortis oſtendit illorum, qui ex phthoe moriuntur. Euſq;.n. extenuati viuũt, donec extuſſire, & per ea, quę expuũt, poſſunt pulmonem expurgare. Cum vero intus manent, obſeratur quidem viæ ſpiritus, patientes vero ſuffocantur.

17 *In hepatis inflammatione ſingultus, malum.*

Dixi & antea, ꝙ oẽs hi ſeriatim ſcripti aphoriſmi de caſibus docẽt, qui paſſionibus auctis & iã deterioribus factis ſuperueniunt. Hoc mõ igitur & nũc ſingultus hepati inflãmationẽ patienti dẽ ſuperuenire, nõ ſemper, neq; quomodolibet patiente, ſed qñ ad magnitudinem attollitur, feruente inflãmatione: in quo feruore ſtomachus ad cõpaſſionem trahitur, non nunq̃ communium neruorum rõne, qui ſunt (vt ipſe docuit in ſecundo Epidemiorum) breuiſſimi. Quare tunc ſolũ compaſſio fit ſtomacho ad hepar, qñ inflammatio & maxima & peſſima fuerit. Saneq; bile ſatis calida & multa in huius viſceris inflammationibus genita, ac confluente ad inteſtinorum principium, atq; ita ſuperfluitante, atq; ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atq; ideo ſingultire. Non nulli vero arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere ac ſingul-
C tum facere, non habente exitum ſpiritu, quemadmodum inquiunt.

18 *In vigilia, conuulſio, vel deſipientia.*

Quidam & hoc loco/malum/ſubiũgũt. Nos vero & prius diximus, ꝙ, etiãſi nõ ſubiungaẽ, potentia contineẽ. Cur vero ĩmoderatis vigilijs cõuulſio ſuccedat, aut deſipiẽtia, manifeſtum eſt ei, qui priorũ meminerit. Nam dictum eſt ab ipſo Hippocrate cõuulſionẽ, vt à repletione, ſic ab euacuatione fieri. Ex ijs aũt, quæ maxime euacuant & exiccant, vigiliæ ſunt: atq; ideo conuulſionem ex ſiccitate faciunt, ac deſipientiam, ĩmodicæ ſiccitatis rõne: ac præterea, q̃m in longis vigilijs bilioſior redditur ſanguis. In quibuſdam tñ exemplaribus, & quidẽ diligentiſſime ſcriptis, hic aphoriſmus ſcriptus eſt ſine verbo/deſipientia/hoc modo: In vigilia conuulſio. quia, vt arbitror, peſſima, quæ ſuperueniunt, ab Hippocrate ſcribuntur hoc loco.

19 *In oſſiu exutione, eryſipelas.*

Hoc in loco maxime oportet ſubaudire, malum. Neq; enim hoc dicit, ꝙ ſemper, aut magna ex parte exutis oſſibus eryſipelas ſuperueniat (nam potius contrarium verum eſt, ꝙ ita patientibus
D oſſibus, raro ſuperuenit eryſipelas) ſed ꝙ caſus prauus eſt oſſe nudato carnem circunſtantem videri ab eryſipelate apprehenſam.

20 *Ab eryſipelate, putredo aut ſuppuratio.*

Clarum eſt & in hoc ſermone, quòd malignis eryſipelatis hæc ſuperueniunt.

21 *A forti in vlceribus pulſu, profluuium ſanguinis.*

In vlceribus inflammatis pulſus fit non ferente carne incumbente arterijs, illarum motum, ſe dolente, quando ſe attollentes exciderint. Eſt enim huiuſmodi pulſus, ſenſus quidam cum dolore ex arteriarum motione factus, quas neq; ab initio ſentiebamus, cum membra ſe haberent ſecũdum naturam, tum quia eorum ad hæſus noneſt moleſtus, tum quia in ſpatio laxiore mouentur. Membris vero inflammatis, & loci anguſtatio, & diſpoſitio dolorifica, triſtem afferunt laborantibus ſenſum ex motu arteriarum: quem non ſolum medici, ſed oẽs homines pulſum appellant. Videtur autem & hic arteriarum motus augeri in talibus diſpoſitionibus. Oſtẽſum ſiquidem eſt in cõmentarijs de potentijs naturalibus, ꝙ eſt quædam in ipſis ẽt vis aliena excernens, quę & ſudores iudicatorios facit, & profluuia ſanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quęcũq; alia huiuſce

modi

modi. Secūdū hāc igitur vim nō nunquam vehemētius natura operās, magnū et violētū arteriarū effi B cit motū, appetens illa, quæ molestāt, expellere: atque ita profluuium sanguinis facit.

A ventris dolore diuturno, suppuratio. 22

Siue frigus, siue omnino aliqua inæqualis intemperatura circa ventrem fuerit, siue ventus flatuosus, siue acritudo quædam mordax, fieri non potest, vt in longum extendatur, si omnia circa ægrum opportune fiant: hoc enim in omnibus sermonibus talibus subaudire oportet. Relinquitur igitur, quod adhuc dolor perduret propter inflāmationē: quæ temporis processu procul dubio suppurabit, nisi hominem morte præripiat. nam & hoc subaudire oportet in omnibus sermonibus talibus.

A deiectione sincera difficultas intestinorum, malum. 23

Deiectiones sinceras solet (vt dixi) Hippocrates nominare impermistas aquosæ humiditati, quæ solum habēt sincerum illum, qui infra deijcitur humor, siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igitur mirum, si in talibus deiectionibus aliquod intestinum exedatur.

In ossis præcisione, desipientia, si in vacuum apprehenderit. F 24

Osse, quod in capite videlicet est, præciso, nō simpliciter, neque vtcunque contigerit, sed vsque ad interiorem superficiem, quam vacuus excipit locus, qui cerebrū continet, desipiētia fit. nā passio proxima tūc existit membranis & cerebro. Marinus aūt, nescio quo modo, legendū seorsum existimat: In ossis præcisione desipientia. & rursus seorsum facit principium aphorismi secūdum: Si vacuum apprehenderit. adijciens ipsi, Ex potu medicamenti cōuulsio, mortale. ita vt totus aphorismus talis fiat: Si vacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulsio, mortale. Rōnabiliter enim inquit hoc dici: semper. n. factam ex euacuatione conuulsionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, quod propter immodicam euacuationem facta conuulsio est exitialis: sic igitur & facta ex potione medicamenti est exitialis. Verum non animaduertit, quod sermonem priorem falsum ostendit: nā aperte falsum est, quod in ossis præcisione desipientia fiat. Neque enim ex alicuius ossis alterius, neque eius, quod cerebrum tegit, præcisione, demētia sequit̄, antequam ad membranas passio perueniat.

Ex medicamenti potione conuulsio, letalis est. 25

Medicamenti potiones, & medicationes, cōsueuit Hippocrates proprie noiare eas tm̄, quæ eū pur- G gantibus fiunt medicamentis. Quòd vero cōuulsio, quæ fit istis supra modū euacuātibus, letalis existat, si quis eorum meminit, quæ sæpius à nobis sunt dicta, nōn ignorat.

In forti dolore ventris, partium extremarum frigiditas, malum. 26

Fit quidem (sicut & supra dictū est) ob magnitudinem inflammationis in visceribus partium extremarum frigiditas: fit etiam propter animæ defectum, vel quia calor natiuus extinguatur, vel quia propter multitudinem suffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit: Fit insuper & propter dolorem vehemētem medias corporis partes occupantē, ob quē natura in seipsam cōtrahit̄, & ad eā cōsequitur sanguis, non solum extremas corporis partes derelinquens, veluti pedes, & manus, & caput, sed & cutim vniuersam. Causam igitur quandam particularē dixit Hippocrates hoc in sermone partiū extremarum frigiditatis, sicut & in pluribus alijs sermonibus hoc ipsum fecisse ostendimus. Sed mirandum non est illum, qui primus multa adinuenit, non omnium simul, sed singulorum particulatim fecisse mentionem.

Mulieri vero gerenti si tenesmus superuenerit, facit abortum. H 27

Circa intestinum, quod rectum noiatur, tentio (græce tenesmos) fit, eandem habens causam ac dispositionem, quā in difficultatibus intestinorum suscipit aliquod ex superiacētibus intestinis. Hæc aūt passio nomē accipit (vt inquiūt) ab illa, quæ fit in ea, tentione: ob quam cum cacare vehementer appetant; continue exurgunt. Ob talem igitur tentionem atque molestiam, & totum aliud corpus laborat, sed præ cæteris matrix, quæ cognata est recto intestino. Nihil aūt mirū, si propter vehemētes atque frequentes exurrectiones, conceptus aboritur, quando & ex alijs omnibus fortibus motibus atque doloribus mulieres grauidæ solent abortum facere.

Quando os, aut chartilago, aut neruus abscinditur in corpore, non augetur. 28

Et hic aphorismus iam scriptus est antea, his verbis: Quādo discissum fuerit os, vel chartilago, vel neruus, vel maxilla tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coalescit. & nos in sexto cōmentario ipsum exposuimus.

Qui alba pituita detinetur, si fortis ventris fluxus superuenerit, à morbo liberatur. 29

Consueuere & alij medici quādam aquæ inter cutem speciē, leucophlegmatian. i. albā pituitā,

nominare,

A nominare, vel ꝙ ſit ẽt aliqua pituita liuida, vel ꝙ ſui quidem ratione ſit ſemper alba, ſed ꝑꝑ miſtionem quorũdã aliorũ humorũ verũ mutet colorẽ. Poteſt ẽt, ſicut in libro de articulis ſcripſit, Vertebræ, quæ i ſpina ſunt. nõ tanꝗ ſint alibi, diſtinguẽs, ſed ſimplici viẽs adiectione: ſic & hoc i loco abſq; diſtinctiõe, albi feciſſe adiectionẽ. Hoc aũt, qđ ſubiecit, ex forti alui profluuio, vel diuturno (vtrũq;. n. ſcribit) ſolui albæ pituitæ ſuperabũdantiã, cõe eſt ad multa alia, quę ita ab eo dicta ſunt.

30 *Quibus in alui profluuijs excrementa ſpumoſa ſunt: ijs ex capite pituita defluit.*

Hoc indiſtincte dictum eſt. Fiunt enim aliqñ alui excremẽta ſpumoſa ſpirituoſo humore ex capite ad ventriculũ defluente. Fiunt & vaſis, quæ ad ipſum perueniunt, illum effundẽtibus. Fieret etiã aliqñ in ipſo ventriculo vnam habẽtia, vt quiſpiam diceret, cauſam cõtentiuam, quõcũq; excernãtur aut fiãt, antecedentes vero plures. Eſt aũt huius pituitæ cauſa cõtentiua flatuoſus ſpiritus, dum humori cõmiſcetur, vehementẽ habens motũ, & inæqualem ita, vt & ipſe dirũpatur & pituitã frangat in multas ac paruas partes. Talis vero motus ipſius cauſa eſt, & propria natura, & caloris non nunꝗ multitudo. Sic & in ijs, quæ elixantur, apparet ſpuma, maximeq; cum tenacẽ habuerint naturam: & in mari violẽtis ventis agitato. Qui vero arbitrantur per pulmonem
B ad ventriculum pituitam deueniſſe, atq; ideo ipſam videri ſpumoſam, neſcio, quid inquiet de ijs, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifeſte. Oportebat ſiquidem in his alui excrementa eſſe ſpumoſa: verum hi neq; ſpumoſa per ſedem excernunt, neq; cum tuſſi expuunt, & tñ ſæpius manifeſte aſperę pulmonis arteriæ ſunt eo, qui à capite fluxit, humore completæ, qui concoctus puri quidẽ eſt ſimilis, ſpumoſus aũt nequaquã. Sed neq; ſemper ex pulmone ſpumoſum ſanguinem expuunt. Videtur itaq;, cum ex propria ſubſtãtia viſceris ſimul quicquã effertur, ſanguis eſſe ſpumoſus. Sanè, & qui morbo laterali laborant, aliqñ ſpumoſum expuunt, ſed raro. Hi vero ẽt rarius, qui inflãmationem pulmonis patiũtur, calore ſcilicet, vt mihi videtur, intemperato atq; igneo in patientibus partibus aggregato. Si vero, quod à capite defluit ad aſperas pulmonis arterias, vt non nulli volunt, permeat ad inferiora: primum ad vẽtriculos cordis ipſum peruenire oportebit: poſt hoc duorum alterum eueniet, aut primum per cauam venam ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad inteſtinorum inuolucra: aut primum quidem ad magnam arteriam, deinde ſic ad illam, quæ eſt in meſenterio. Sed quomodo adhuc ſpumoſum remaneret, & ſanguini commiſtum, & tot cum eo venas pertranſiens?

31 C *Quibuſcunq; febricitantibus, in vrinis fiunt ſedimina, veluti farina craſſior, longam ægritudinẽ fore ſignificat.*

Et hic ſermo adhibita diſtinctione verus eſt & ab experientia comprobatus, nam tales vrinæ exitiales ſunt, ſicut etiam in Prognoſtico dictũ eſt: plurimiq; morte pręripiuntur, antequã ægritudo diutius protrahatur: et, quicunq; ex ipſis ſunt liberati, ijs omnibus in lõgum producta eſt ęgritudo, cum diſpoſitio multam requireret coctionem, in qua talis vrina mingitur. Dictum autẽ eſt à nobis in libro de Criſibus, plenius de vrinis omnibus. In Epidemijs autem (ſufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem) in primo quidem libro de Sileno, ſecundo loco conſcripto poſt tres conſtitutiones: de quo in ſua enarratione ſic inquit: Minxit totum ſimul, ſubcraſſum: ſedimẽ inſtar farinæ craſſioris, album: extrema rurſus frigida: vndecima mortuus eſt. In tertio aũt de ægro, qui ordine tertius eſt, de quo ipſe ita ſcripſit in ſuæ enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis. deinde paulo infra: Vrinę tenues, variæ, habentes ſublimamenta parua inſtar farinæ craſſioris. Hunc autem dicit quadrageſimo die fuiſſe iudicatum. Liquet igitur & ex his exemplis, ꝙ, quicunq; mingunt vrinam ſimilem farinæ craſſiori, ſi ſaluari debeãt, tarde liberantur. Quicunq; vero exitialiter ſe habent, contingit hos quàm cito interire.

32 D *Quibus autem biliosa ſedimina ſupra tenuia, acutum morbum ſignificant.*

Bilioſum quidẽ ſemper acutos morbos operatur. Dictũ enim à nobis eſt, ꝙ amaræ bilis humorem ita medici priſci conſueuere appellare, ſicuti melancholicum ſemper cum adiectione dicunt, non ſimpliciter bilem proferentes, ſicuti flauam, ſed atram bilẽ nominantes. Quod aũt ſequit̃, ſupra tenuia, hoc eſt aquoſa: (ſic enim conſueuit vti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictum videretur. Vrina ſiquidem aquoſa, cruda eſt & diuturna. Equidẽ nũquam vidi vrinam, cuius ſedimen bilioſum eſſet, pars vero ſuperfluitãs aquoſa. Non abſq; ratione igitur nõ nulli expoſitores dixere aduerbium /ſupra/ non locum, ſed tempus hoc in loco ſignificare, ac ſi ita diceretur: Vrinarum ſedimina, qñ ab initio tenuia ſunt, poſtea vero bilioſa fiunt, acutũ morbum ſignificãt.

33 *Quibuſcunq; vrinæ diſtantes ſunt, ijs turbatio vehemens in corpore fit.*

Si verbum /diſtantes/ in propria ſignificatione accipiatur, rem impoſſibilem oſtendet. Vrina ſiquidem ſemper eſt ſibijpſi continua, nullum ſpatium vacuum habens interiectum. Si vero per id ſubſtantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, recte dixit vehementem ſignificari perturbationem. nam ſuperante natura, omnia æqualiter vnita ſunt. ægris vero cauſis tumultuantibus, ac renitentibus ei, illud, quod ſuperatur atq; concoquitur, aliam habet formam: renitens vero atque tumultuans,

tumultuans,aliam:&,quando plura huiuſcemodi fuerint,variam magis oſtendunt vrinarum in- E
æqualitatem,& eius cauſam,perturbationem.

Quibus in vrinis bullæ inſident,morbum renalem & longum ſignificant. 34

Bullæ fiunt,circumextento humore ſpiritui flatuoſo. Solet autem hoc magis accidere,qñ hu-
mor aliquid tenacitatis habet:tunc autem & bullæ ipſæ ſunt ſtabiles,& difficulter ſolubiles.Cum
igitur ſpiritus flatuoſus vnà cum vrinis excernitur,ſignum eſt frigidæ ægritudinis renum. Hæc
enim aggregat ſpiritum flatuoſum:atque ideo aiunt ægritudinem fore longam. Frigidum.n.om
ne eſt difficulter ſolubile,& vix coctionem admittit,atq; ideo diu durat. Non nulli etiam aiũt ab
acrimonia vrinarum aperiri ora arteriarum,quæ ſunt in renibus, atq; ita excerni ſpiritum aliquẽ,
qui cum vrinis exit,& bullas facit.

Quibus inſidens pingue,ac ſimul totum,ijs renum vitium acutum ſignificatur. 35

Siue alui excrementum,ſiue vrina pinguis fuerit, colliquatione adipis fit non magis in reni-
bus,quàm in toto corpore,exiſtentis. quare neque oīno morbi renalis eſt ſignum, ſed commune
omnis adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendum eſt,tanquam in ijs, de quo- F
rum vitio renali non ambigitur,non paſſionis genus, ſed acutiem dignoſcat ac prædicat in hoc
aphoriſmo Hippocrates: vel pro verbo/nephritica/quod ſignificat vitium renum, ſcribendum
eſt,phrenitica: ſicuti quidam ſcripſerunt expoſitores. Quanquam neq; hoc ſolius phrenitidis ſi-
gnũ exiſtit,neq; ſimplicis,neq; incendentis,ſed cuiuſcunq; febris colliquantis. Quod vero totum
ſimul ſermoni adiectum eſt, poteſt & breuitatem tẽporis ſignificare, poteſt nihilominus & loci
ſpatium.Quod.n.aſtrictum eſt,& in ſeipſum cõtractum, ſimul totum(græce ἀθρόον)nominamus,
contrarium exiſtens diſtracto atq; diſperſo.Hæc itaq; à noſtris etiam præceptoribus huc vſq; fue-
re interpretata.Quid autem ego ſentiam,nunc explicabo./Simul totum/ſermoni adiectum,mihi
videtur de tempore dictum,atq; ideo adipis renum oſtendere colliquationem.In alijs enim parti-
bus corporis adipes colliquati,paulatim,& non vniuerſim cum vrina exeunt,primũ colliquatio-
ne participata à venis illi vicinis,deinde ab ijs,quæ cõtinuantur,& rurſus ab alijs, donec ad renes
perueniatur.Adipis vero circa renes colliquati tranſſumptio ad vrinas celerrima eſt, & non pau-
latim,ſed ſimul tota fit,atque ideo in renibus ipſis diſpoſitionem eſſe monſtratur: cui rei & expe-
rientiam inuenies,ſi diligentius animaduerteris,conſentientem.Cum vero duplex extet ſcriptu-
ra,nam in quibuſdam exemplaribus inſidẽs,in quibuſdam ſubſidens ſcribitur: primam dicimus G
eſſe veriorem.Inſidet enim ſemper,quod pingue eſt,et non ſubſidet.Saneq; prioris aphoriſmi di
ctioni magis conſonat illa ſcriptura.In illa enim Hippocrates dixit:Quibuſcunq; autem in vrinis
bullæ inſident,morbum renalem,& longum ſignificant.Conſentaneum igitur ei,quod dixit/inſi
dent/quod deinceps dictum eſt, Quibus inſidens pingue,& ſimul totum, ijs renum vitium, &
morbum eſſe acutum ſignificatur.

*Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna,doloresq; circa ſpinæ muſculos fiunt, ſi quidẽ
circa loca exteriora fiant:abſceſſus quoq; exterius futuros expecta. ſi vero dolores magis circa loca interiora fiant:
etiam abſceſſus expecta futuros interius.* 36

In prioribus qdẽ aphoriſmis ſigna docuit,per quę renũ vitia poſſemus dignoſcere:in hoc vero
de ijs docet,quos longo tpe ſcimus morbo renali laboraſſe,inquiẽs in ipſis futurũ abſceſſum labo
re,hoc eſt dolore, cũ ſignis prædictis prægreſſo circa muſculos ſpinales,quos græce rhachiæus &
rhachitas medici noiant.Duplex aũt eſt horũ muſculorũ genus:vnũ quidem retro ſub cute, totã
ſpinã vtrinq; cõplectens:alterum vero in partibus anterioribus,nõ per totã ſpinam extẽtum, ſed
ſolũ per partes ad lumbos attinẽtes.In vtris aũt horũ ſe firmauerit dolor,illic quoq; abſceſſum fu- H
turũ expecta.Nunquid vero renibus ipſis ſuppuratis,aut ſolis muſculis,aut aliqñ vtriſq;, nondũ
præfiniuit:experientia vero hæc oia fieri oſtendit. nam & muſculi ſoli non nunq̃ hoc patiuntur
vel interiores,& anteriores,vel poſteriores,& exteriores:& ſine muſculis renes,non nunq̃ intror
ſum,non nunq; extrorſum vergente in ipſis abſceſſu.

*Quicunque euomunt ſanguinem,ſi ſine febre quidem,ſalutare: ſi vero cum febre, malum. Curare vero acerbis,
& refrigerantibus.* 32

Quæ vomimus quidem,ẽ gula & ventriculo: quæ vero extuſſimus, ex aſpera arteria & pul-
mone feruntur. Quidam vero huius libri expoſitores aiunt ſub verbo/euomunt/comprehenſos
eſſe & illos,qui ex aſpera arteria atque pulmone ſanguinem educunt. Atqui ſalutarem eſſe hanc
paſſionem,hoc eſt curari poſſe,qñ ægri non febricitauerint, haudquaq; eſt verum. Siquis enim
abſque febre vel prorſus ex pulmone cum tuſſi ſanguinem emiſerit,periculum imminet, ne cura
tio fiat:&, ſi perdurauerit caſus,omnino poſtea febres ſuccedent. Ob hoc igitur melius eſt, vt ac-
cipiamus verbum/euomunt/in proprio ſignificato: cõſideremusq; deinceps atq; diſtinguamus,
& quid periculo vacet in ipſo,& quid cum periculo ſit ex febris præſentia,vel abſentia. nam illis,

qui

A qui febre vacăt,liquet nullã adeſſe iflãmationẽ i loco, vnde emittiť ſanguis. Quare vel alicuius vaſis ore adapto fit ſanguis vomitus,vel cũ vlcere qdẽ,ſed ſine inflãmatiõe. Curanť aũt, q̃ ſunt abſq; inflãmatiõe vlcera facile acerbis. Quæcũq; vero cũ inflãmatiõe ſunt ac febribus,nõ ſolũ curari nõ poſſunt,ſed neq; in eadẽ pñt magnitudine ꝑmanere.ſemp.n.maiora fiũt,ac maligniora.

38 *Diſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.*

Ventrem ſuperiorem nunc nominat,qui à thorace præfinitur,quem pulmo obtinet, atq; ideo in ipſum à capite diſtillatio ferť ꝑ aſperam arteriã. Suppurať aũt magna ex parte in viginti diebus, & nõ(vt multi ſcribũt)in vno et vigeſimo. Semper.n. Hippocrates diẽ vigeſimũ iudicatoriũ facit, nõ vigeſimũprimum,quemadmodũ in libris de diebus iudicatorijs oſtendi.

39 *Siquis ſanguinem minxerit & grumos,& ſtillicidio vrinæ laboret,& dolor inciderit in femur,& imum ventrem pectinemq;:quæ circa veſicam,male ſe habere ſignificatur.*

In oĩbus fere exẽplaribus hic aphoriſmus ſcriptus eſt:eximere aũt ipſum oportet ꝑꝑ alterũ, qui prius eſt dictus,quẽ nos expoſuimus in quarto horũ cõmentariorũ per hęc verba ſcriptũ: Si ſan-
B guinẽ mingat ac grumos,& vrinæ ſtillicidio laboret,& dolor inciderit in imũ vẽtrem & pectinẽ: quæ ſunt circa veſicã,male ſe habẽt. In propoſito aũt aphoriſmo eſt vltima ſcriptura duplex,vna, quæ antea ſcripta fuit:altera talis, Veſicam male ſe habere ſignificatur.

40 *Si lingua repente incontinens fiat,aut aliqua pars corporis ſtupore elanguit,tale eſt melancholicum.*

Incõtinẽtem quidẽ noiat linguã,quæ aut infirma eſt,ita vt nõ poſſit integre dearticulare vocẽ, aut imobilis,& oino reſoluta:ſtupore aũt elanguẽtẽ(gręce ἀπόπληκτον)aliquã corporis partẽ,q̃ reſoluta eſt. Cur vero hæc repente facta,dicat eſſe melãcholica,ignoro. Melãcholię.n.in cuius noĩe oẽs Græci cõſentiũt,recte ab ipſo talia indicia ſunt prodita:Si timor atq; mœſtitia lõgo tpe perſeueret,ex eo melãcholia ſignificať. Aliter aũt,melãcholicas dicimus eſſe paſſiones,cancros, elephãtes,ſcabies,lepras,& vitiligines nigras. Sed neq; taliũ paſſionũ aliquã,neq; illã,quæ ab oĩbus noĩatur,melancholiã,linguæ incõtinẽtiã videmus antecedere,ſicuti neq; alicuius partis ſtuporẽ. Quare ſupereſt,vt dicamus,ꝙ,quẽadmodũ quartani circuitus cauſa eſt humor melãcholicus, ſic & dictarũ paſſionũ,& linguę incontinentię,& partis reſolutionis:fieriq; poſſe,vt ꝑꝑ humoris craſſitudinẽ tales paſſiones cõſequãtur,quales ex craſſa & lenta eueniunt pituita. Nõ igitur dicemus ſim-
C pliciter vtrũq; dictorũ eſſe melancholicũ,ſicuti neq; pituitoſum ſimpliciter,ſed pituitoſum ſimul & melancholicũ. Additũ aũt eſt ſermoni aduerbiũ/repente/propter mala,quæ paulatim fiunt, ex inflãmatione duritiẽ retinente,& intemperatura difficulter ſolubili.

41 *Si ſenioribus ſupra modum purgatis,ſingultus ſuperuenerit,non bonum.*

Cõis eſt hic ſermo ſm vtrunq;,& quatenus oĩbus ſupra modum purgatis nõ eſt bonus ſingultus,& quatenus ſenioribus oĩa mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

42 *Si febris non ex bile habeat,multa aqua calida capiti ſuperinfuſa,ſolutio fit febris.*

Ex hoc ſermone maniſeſte declarat nõ oẽs febres ex bile fieri. Oſtẽditq; etiã, ꝙ reliquæ oẽs exceptis ijs,quæ ex bile factæ ſunt,aqua multa capiti ſuperinfuſa ſoluuntur. Secũdum hunc ſermonẽ igitur in primo libro Epidemiorũ de Melitõne ſcripſit: Balneis vſus ſupra caput. Febres ſiquidem,quæ ab exuſtione ac frigiditate factæ ſunt,à talibus balneis vtilitatẽ ſentiũt,nec minus,quæ ex laſſitudinibus fiũt,& quæ propter foraminũ anguſtationẽ,ſiue propter obſtructionẽ, ſiue ob clauſurã fuerint anguſtata. Reſpirare ſiquidẽ per ipſa oportet & diſſolui calorem febrilẽ. Non tñ,
D vbi inflãmatio aliqua,aut abſq; inflãmatione humoris putredo igneũ calorem accenderit,balneæ vtiles ſunt,anteq̃ noxij humores euacuẽtur aut cõcoquãtur. Verum tales morbos aut laterũ inflãmatiões,aut pulmonis,aut hepatis,aut lienis, antiqui nominabãt, volentes febrẽ non eſſe morbũ ipſum,ſed caſum morbi. In quibus aũt ſine partis inflãmatione,putreſcentes in venis humores, febrẽ accendũt:in illis ſolis dicebant hoiem à febre moleſtari,& ipſum à febre haberi. Atq; in ipſis febriũ ſcripſere differẽtias,Hepialon,& Lipyriam, Eloden,& Typhoden, peſtilentẽ, & ardorem nominãtes. Hepaticã aũt febrem,vel lienoſam,aut pulmoniam,aut lateralem nemo dixit,adeo vt nũc ſermo ab Hippocrate habeať de per ſe febribus,quę ſunt abſq; partium inflãmatione. In pluribus aũt exẽplaribus nõ aqua,ſed ſudor ſcribiť,talem habẽte ſcriptura intellectũ: Si febris nõ ex bile ortum habeat,multus ſudor à capite defluens febrẽ ſoluit. non ex ſolo capite ſudorem fundi dicẽte Hippocrate,ſed à prima parte,quæ ſubijcitur oculis,de toto monſtrãte corpore. Quantum igitur ad hãc ſcripturam attinet,ij,qui ex bile febricitãt,à talibus ſudoribus nihil iuuabuntur. Atq; ſępius maniſeſte ſoluũtur cũ aliæ plurimæ febres,tum in quibus flaua bilis plurima eſt, Tertianę, & Ardores. Melior igitur eſt prima ſcriptura,quæ veram docet curationẽ earum febrium,quæ ex dicto genere ſunt,quæ videlicet vel ob laſſitudines, vel exuſtiones, vel refrigerationes, vel oĩno cutis fiunt anguſtationes. Quod aũt à bile dicitur,& de pallida,& de atra bile intelligi poteſt:non

* Al. Metone. hic eſt ęgrotus, ſeptimus Libri primi Epidemiorum.

tũ in his solis ostẽdebamus, sed & ob pituitã putrescẽtẽ fieri febrẽ. & in hac sola videbit aphorismus nõ eẽ verus, nisi qs existimauerit pituitæ putrefactionẽ in humorẽ biliosum cõuerti. E

Mulier ambidextera non fit. 43

Ambidexterũ Euripides noiat ferrũ vtrinq; incidẽs: circũdextrũ autem Homerus Asteropæũ ambabus manibus similiter vtentẽ: ac si vtrinq; dextrũ dixisset. Eodẽ mõ ambilæuũ Aristophanes in Tegenitis, vtrinq; sinistrũ. Hipponax ambidextrũ dixit in hoc versu: Ambidexter.n. sum, & nõ aberrans. Hoies itaq;, qui ambabus manibus pro dextris vtũtur, sæpe visi sunt: mulier vero nulla ad hũc vsq; diẽ, ob naturæ imbecillitatẽ. Si.n. ambabus manibus ob neruorũ robur ac musculorũ quidã viri vtuntur, rõnabiliter nulla mulier vtet: cũ satis ipsi esse debeat, si sola dextra mediocriter vtatur. Amazonidas qdẽ ipse inquit mãmã dextram exurere, vt plurimo alimẽto ad manum vicinã proueniẽte, maior ei vigor adsit, vt quæ & ipsa sit natura debilis. Quidã tñ aiunt ambidextram dictam eẽ, quæ parte vteri dextra genita sit. quibus adhuc magis à ratione deuiãt, qui de hermaphroditis inquiunt Hippocratẽ fuisse locutum, dixisseq; mari quidẽ muliebre pudẽdũ adnasci, mulieri aũt virile nequaquam.

Quicunq; suppurati vruntur vel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si vero subcruentum & faeculentum ac foetidum, pereunt. F 44

Suppurationes cõsueuit noiare, nõ eas tm̃, quæ sunt in thorace, sed in quauis alia parte ad pus alterata tubercula. pcipue vero suppuratos illos fere solos noiat, qbus inter thoracẽ atq; pulmonẽ aceruatũ est pus: quos vrere cõsuetos eẽ veteres, discere licet ex ijs, quæ dixit Plato comicus de Cinesia, hisce verbis: Post hęc Euagoræ filius Cinesias è morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerẽs crura, tabis nũcius, plurimis escharis corpus inustus ab Euriphõte in concionẽ prodijt. Quod quidẽ pus albũ, bonũ lit: fęculẽtũ vero & foetidũ, malũ, nemo ignorat.

Quorum hepar suppuratum aduritur, si pus purum fluxerit, & album, euadunt. in tunica.n. his pus continetur: si vero, qualis amurca, fluat, pereunt. 45

Ipse causam dixit, ob quã nõ nulli peunt, qui ita se habẽt, nõ nulli vero euadunt. Quibus.n. in tunica est pus, nihil pariẽte substantia hepatis, saluanť oẽs: quibus vero vsq; ad carnẽ hepatis corruptio ptingit, non absq; rõne moriũtur. Quòd aũt amurcam oẽs nominẽt fęcẽ olei, & ꝗ talẽ par est esse incoctam putredinem hepatis, liquet vnicuiq;. G

Dolores oculorum, post meri potionem, & aquæ calidæ balneum, venæ sectione curato. 46

Hic aphorismus mihi vr̃ ex ijs vnus eẽ, qui fuere interiecti, cũ nõ cõsentiat vni ex illis, q̃ antea scripti fuerunt, huic scilicet: Dolorẽ oculorũ meri potio, balneũ, vel fomentũ, vel venæ sectio, aut medicamentũ soluit. quẽ sanè aphorismũ in sexto exposui cõmẽtario, ostẽsis dispõnibus, in qbus oporteat singula remedia in vsum deducere. Propositus vero aphorismus in vna vult dispõne tribus vti remedijs. Siquis igitur nos sciat docere dispõnẽ, in qua tria hæc remedia cõueniãt, ei habebimus gratias. Quousq; vero exposuerint qdẽ hũc aphorismũ, quasi legitimũ, nos vero nõ docuerint, quænã sit ea dispositio, eorũ expositionibus nullã præstabimus fidẽ. Quæ igitur dicunt, q oĩno aliqd conantur dicere, etsi mediocrẽ habẽt probabilitatem, sunt huiuscemodi. In qbus sanguis crassus superabundat, atq; ideo euacuatione indiget, melius putant ipsum fundere prius, deinde secare venã. Fusile aũt fiet, si ægri merum biberint, & se balneauerint. Sed eos, q hęc dicunt, nunq̃ exquisitæ experiẽtia nouisse illa, quę dicunt, sciunt in artis operibus exercitati. Nam neq; vinum, neq; balneũ tolerat plethorica dispositio absq; maximo detrimẽto. Verũ hæc auxilia sunt sanguinis crassi in aliqua parte cõpacti sine totius corporis repletione. Sic.n. Asclepiades vtit vino post totius corporis euacuationem pro remedio extẽtionum. Si vero adsit in toto corpore plenitudo, prius disrumpẽtur oculorum tunicæ inter bibẽdum atq; lauandũ. Quare, si absq; multitudine dolor fiat propter obstructionẽ ac compactionẽ crassi sanguinis, rectè quidẽ lauabunt, & vinũ dabunt, non rectè aũt secabunt venam. Si vero multitudo fuerit, rectè quidẽ venæ vtẽtur sectione, non rectè aũt lauabunt & vinum dabunt. H

Aqua inter cutem laborans, si à tussi habeatur, desperatus est. 47

Et hoc prius dictum est ab ipso in hoc aphorismo: Aqua inter cutem laborantibus si tussis superueniat, malum.

Vrinæ stillicidium, & mingendi difficultatem, vini potio, & venæ sectio soluit. incidere autem interiores. 48

Quòd vrinæ stillicidium significet vrinæ stillatim exeuntis emissionẽ, nomen ipsum ostendit. Mingẽdi vero difficultas potest, & quæ cũ dolore fit, mictio dici: potest & quę cũ difficultate aliqua, adeo vt vix vesica operur. Vrinę stillicidiũ, ipsius vrinæ acrimonia facit, & potẽtiæ retẽtiuæ in vesica imbecillitas, quæ ob intẽperaturã fit, præsertim frigidã. Vrinæ vero difficultatẽ, si quidẽ

A cum dolore fuerit,inflãmatio,& abſceſſus,& vlceratio, & inæqualis intẽperatura,& ſpiritus flatuoſus.Sin motus quidã difficilis,vel potentiæ imbecillitas,vel tumor cõtra naturã.Ex oĩbus aũt hiſce diſpoſitionibus frigiditatẽ quidẽ ſoluit thorexis,hoc eſt vel ſimpliciter vini potio,vel meracioris:atq; eam etiã inflãmationem,quę ꝑpter obſtructionẽ ſanguinis craſſioris citra multitudinẽ facta fuit.Illam vero,quæ cum multitudine fit,inflammationem,adhuc aũt & aliam, quæ ſine defectu eſt,& cum potentiæ robore,venæ ſectio ſanat.De eo autem,quod dicitur incidere venas interiores,dictum eſt à me & in libro præcedente,in quo hũc aphoriſmũ expoſui : Vrinæ ſtillicidiũ venæ ſectio ſoluit:incidere autem interiores.

49 *Ab angina habito tumor & rubor in pectore ſuperueniens,bonum:extra enim vertitur morbus.*

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt per hæc verba:Ab angina habito tumorẽ fieri in parte colli anteriore,bonum.Expoſui autem ipſum in quarto horum cõmẽtariorum. Hic igitur videt̃ fuiſſe interiectus,volente aliquo adiungere:Extra enim conuertitur morbus.

50 *Quibus cerebrũ ſphacelatũ.i.corruptum eſt,in tribus diebus pereunt:ſi vero hos euaſerint,ſani fiunt.*

B Sphacelare ſępius in libro de fracturis & articulis,ꝑ corrũpere,vſus eſt.Hic vero nõ cõtingit cerebri corruptionẽ intelligere,cũ adiectum ſit:Si vero hos effugerint,ſani fiunt. Si.n.ſphacelus eſt corruptio ſubſtãtię vniuſcuiuſq; partis,q̃ ſphacelari dr̃,nõ cõtingit hunc,qui ita ægrotet,ꝑſanari. Nũquid igit̃ aliqñ abutũtur hoc verbo ad ſignificãdũ huius diſpõnis inceptionem, quę tñ nondũ exacte cõpleta ſit? Tale.n.quiddã carnoſis ẽr partibus accidit, quas gangrænã pati dicimus,cum paſſio ob magnitudinẽ inflãmationis inſenſibilitatẽ,nigritiẽ,aut oĩno morticiniũ quendã colorẽ intulit,& cum in hãc diſpõnem tendere particula patiens incipit. Sicuti igit̃ gangrænã ita iam cõpletam,vt pars ſit intermortua,ſanare eſt impoſſibile,dum vero adhuc fit,poſſibile: ſic & ſphacelũ. Saneq; partis carnoſæ interitũ ex magnitudine inflãmationis, quẽ ꝓprie medici gangrænam noĩant,Græci ſphacelũ ẽt appellabant. Sic igitur mihi vr̃ & Herodotus dixiſſe coxã Cãbyſis ſphacelari.cerebrumq; ita quiſpiã diceret ſphacelari tãtummodo. Iam vero, ꝑꝑ quid velox in eo mors ſit,manifeſtũ eſt,nimirũ quia & morbus grauiſſimus & pars pricipalis maxime ſit. Quòd ſi æger mori tribus primis diebus nõ anticipauerit,ſed ad diem quartũ ꝑueniat, ſperãdũ eſt & morbũ declinare,& vires fortes ita eſſe,vt morbum omnino ſuperare poſſint.

51 C *Sternutamentum fit ex capite,calefacto cerebro,aut humectato eo,quod in capite inani. Aer enim intus cõtentus extra erumpit.Sonat autem,quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus.*

Tales ſermones duo ſignificant , vnũ,quod de omni re propoſita vniuerſaliter dr̃,velut hoc in loco de ſternutamentis:alterũ,quod particulatim de quibuſdã tm̃,velut hic de ſternutamentis ex cerebro factis . Primus igit̃ ſermo talis erit:Omne ſternutamentũ fit ex capite cerebro calefacto, vel humectato eo,quod eſt in capite inani.Secũdus vero:Sternutamentũ ex capite eueniens , fit cerebro calefacto,vel humectato capitis inani . quod verius exiſtit. Non.n.oĩs ſternutatio fit calefacto cerebro,vel humectato in capite inani.Pennis.n.quidã nares irritantes ſternutant . & cũ tuſſi ſpiritus deſubter veniens ad naris meatus,cauſa fit ſternutamẽti.Præterea opinari ſolũ aerẽ, qui ex capite excernitur,eſſe,quod ſonat,eſt manifeſte falſum. Nam liquido apparet deſubter ex pulmone elatus aer vniuerſim ſe cõprimente thorace . Sed & antecedente inſpiratione fieri ſternutamentũ,natura aggregante aeris copiã ad ſternutamẽti generationẽ,ijs,quæ dicta ſunt,aſtipulatur.Solum itaq; illud ſternutamentum, quod habet ſuæ generationis principium,naturã appetẽtem excernere flatuoſum ſpiritũ ex capite,hoc modo fit, quem docere aggreditur aphoriſmus, neq; forte hũc omnẽ.nam, quod ait, humectato,ſuperfluum eſt ad ſternutamenti generationem.

D Nam,& ſi aliquis humor in capite ſuperabundat,nõ facit tñ ſternutamentũ, niſi in ventum conuertatur.& hoc manifeſte vr̃ in multis,qui,licet copiã humoris per nares excernant,non tamẽ ꝓpterea neceſſario ſæpe ſternutant.Soli.n.ex his ita affectis illi ſternutãt, q̃bus mordax eſt ea, quæ è capite fluit,humiditas,ceu & ſiq̃d mordax naribus imponas.ſicut.n.tuſſis caſus quidã naturalis eſt ad expurgandas eas,quæ ſunt in pulmone,aſperas arterias , ſic & ſternutamentũ manifeſte vr̃ expurgare nariũ meatus.Duplici aũt in ipſis exiſtente perforatione,lata q̃dẽ ad os:ꝑ meatus vero tenuiores,ad cerebrũ:quę quidẽ eſt ad os perforatio,ab eo,qui deſubter,ſpiritu effert̃:qui vero ad cerebrũ meatus pertingunt,ab illo, qui ab ipſo prodit,expurgãtur. Atq;, ſi diligenter aduerteris, videbis ſternutamenta,quæ ex capite motus initium habent,leuare caput. Fiunt.n.& rarefactis ijs,qui ſunt in capite,humoribus,& naturæ impetu excretis.Rarefieri vero ipſis accidit concalefactis.Calefiũt aũt natiuo calore excitato,ob cuius imbecillitatem prius erãt ſuperfluitates aggregatæ.Cum igitur ait/Calefacto eo,quod eſt in capite,inani/maxime quidẽ intelligendũ eſt de eo, quod eſt in ventriculis cerebri:adhuc autem & de illo,quod ipſum ambit exterius.facile eſt enim & illi per cerebrum primo quidem ipſos ventriculos,inde vero nares ſubire. Quia vero repente totus ſimul erumpit,ſonitum edi Hippocrates inquit.Eſt autem commune hoc,vndecunq; venerit,ſiue ex pulmone elatus,ſiue ex capite delatus.

Quicunq; hepar circundolent, ijs febris superueniens soluit dolorem. E 52

Verbum/superueniens/indicio est, ꝙ prius, cum circũdolebant ipsi, nõ febricitabant. Si igitur
hepar vehementer dolebat, vel ꝑꝑ fortem inflammationem dolebat, vel ꝑꝑ spiritum flatuosum,
tumq́; non aderat ipsis inflammatio, alioqui oĩno febricitassent: par igitur est, ꝙ flatuosus spiritus
sit causa doloris in ipsis. Doler etiam hepar ꝑꝑ obstructionem, verum mediocriter, & cum quodã
ponderis sensu potius, q̃ vehementis doloris. Dolor autem vehemens propter flatuosum spiritũ,
vel inflammationem, maximam scilicet aut suppuratam, accidit.

Quibus à venis sanguinem mittere confert, ijs vere venam oportet secare. 55

Hic aphorismus pars est eius, qui prius dictus fuit in hæc verba: Quibus medicamentũ epotũ,
vel venæ sectio cõfert, ijs vere secare venã, vel purgare medicamento opus est. Atq; ideo in qui-
busdam exẽplaribus non est ascriptus oĩno: id quidam libri huius expositores sciunt, bisq́; ipsum
scribunt: nõ nulli vero neq; mentionẽ eius oĩno fecere. Non admirari vero illos non possis, qui
non mõ bis eundẽ scribunt aphorismum, verum ẽt in eisdem cõmentarijs eum exponunt, nulla
facta significatione, ꝙ ijs, qui antea scripti fuerunt, quidã sunt ex toto ijdem, quidam vero ex par- F
te, cuiusmodi hic est. Quidnam igitur visum fuit vel ijs, qui hos adiecere aphorismos circa finẽ li-
bri, vel ipsi Hippocrati, vt bis de eisdem faceret mẽtionẽ, vel quibusdã expositoribus, q vnũ apho
rismũ bis exposuerunt; Deos testor me non posse coniectari. Nã neq; scriptorẽ ipsum aphorismo
rum credibile est tantarum rerum obliuione fuisse correptum, præsertim talis cum fuerit, qualem
in oĩbus fuisse Hippocratẽ nouimus: neq; illorũ, qui apposuerunt, aut obliuionem, aut malignita
tem tantam cogitare possumus, vt propterea bis eadem ascribere voluerint. Adhuc autem magis
illos decet expositores admirari, qui, cũ bis eosdem exposuerint aphorismos, ne hoc quidẽ ipsum
adiecerunt, secundam se expositionẽ facere: multoq́; adhuc magis illos, qui de eisdem differentes
scripsere expositiones in ijs, quæ circa finem, ab illis, quę per initia dixerant.

Quibus inter ventriculum & septum pituita reposita est, & dolorem affert non habens exitum neq; ad alterũ 54
ventrem: ijs per venas ad vesicam pituita versa, soluitur morbus.

Non absq; ratione mihi vr̃ dubitare Marinus, impossibile existimans inter septũ & ventriculũ
pituitam constitui. Defluet enim deorsum vsq; ad ossa pubis. Neq; etiam fieri posse arbitratur, vt
in venas trãjciatur, sicuti in aqua inter cutẽ, tenuis & aquosus humor transsumptus excernit̃ per G
vrinas. Quare accipiendum esse inquit, inter septũ & ventriculum, pro eo, quod est inter propriũ
septi corpus, quod carnosum est, & peritonæi, hoc est interioris membranę abdominis, verticem.
Verum, & si ita intellexerimus ò Marine, transsumptionem ad venas, similiter tñ dubitabimus.
Nam, si pituitam hinc ad renes ꝑ venas ire est possibile, neq; ex eo spatio, quod est sub membrana
abdominis interiore, est impossibile. Adde, ꝙ oĩno impropria foret vẽtriculi appellatiõis abusio.
Nihil. n. est simile vẽtriculo & mẽbranę abdominis interiori, cuius gratia eandẽ participẽt appel-
lationẽ. Melius est igit̃ ita intelligere, sicut oẽs intellexerunt, illud spatium ab eo dici, quod est q-
dem infra septũ, sed intra eã mẽbranæ abdominis interioris partẽ, quæ ad epigastriũ attinet: Et cõ
siderare, an possibile sit illud, quod dicit, cũ sciamus, ꝙ viã semꝑ materiebus inuenire naturã Hip-
pocrates opinat̃, qñ valida fuerit, etiãsi quã maxime sint crassæ, & ꝑ angusta foramina debeãt per-
meare: qñ & in ossibus fiãt, inqt abscessus. Videmus aũt & humorẽ illũ, q est inter thoracẽ atque
pulmonem, in suppuratis expui cũ tussi: nõ nunq̃ vero & per cutẽ sanã existẽtẽ excidere sangui-
nẽ in ossibus, q̃ fracta occalluerũt. Nõ igitur neq; in ea, de qua nũc Hippocrates dixit, pituita im-
possibile prorsus oporter arbitrari ad vrinæ vias fieri transsumptionem. Verũ & hoc ipsum agi à
natura contingit paulatim pituitam extenuante, quemadmodum pus in suppuratis. H

Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, ijs venter aqua repletur, & moriuntur. 55

Aptissimũ hepar est vesicas quasdã aqua plenas, hydatidas græce appellatas, in ea, quæ ipsum
ambit exterius, mẽbrana generare. Vr̃ itaq; & ĩ iugulatis aĩalibus hepar his aliqñ plenũ. Siqñ igit̃
cõtigat eas vesicas rũpi, effundit̃ aqua ad locũ mẽbranę abdominis interioris, epigastrio, id est par
ti supra ventrẽ positę, rñdentem, in quo ẽt aqua hydropicorũ congregatur. in omentũ aũt nõ põt
aqua effluere, nisi aliquo modo ipsum exedatur. est. n. solidũ & firmũ vndequaq;, ita vt nihil ĩ ip-
sum ex aliqua parte possit incidere, nisi ex vẽtriculo, colo, ac liene, illisq́; partibus, vnde ipm̃ ena-
scitur. Vel igit̃ vult omẽtũ exedi, qua parte vicinũ est hepati, hoc est dextra: vel in omentũ intelli-
gere oportet, hoc est ad ipsius locũ. Ventrẽ aũt aqua ĩpleri, nõ de illo vẽtre dictũ est, in quo cibi re
cipiũtur, sed de tota cauitate, quæ est infra thoracẽ: secũdũ quod significatum, vẽtrosi noĩantur, &
mulieres dicũtur gestare ventrẽ. Mori aũt eos, qbus hoc in loco aqua colligitur, cõsiderandum, an
perpetuo sit verum, an magna ex parte. Seruantur igitur aliqui aqua inter cutem laborantes, nec,
quamuis hic locus ipsis aqua repleatur, impossibile est, sicut in illis per medicamenta aquositates
purgantia, & per epithemata, hoc est impositiones, eorum, quæ vim habent ciendi vrinam, & in

A vapores ſoluendi humorem talem, ſic & in his fieri curationem.

56 *Alyce, id eſt anxietudo, oſcitatio, horror: vinum æquale æquali potum ſoluit ægritudinem.*

Solœcophanes viſa eſt quibuſdā rationabiliter figura ſermonis, atq; ideo nō nulli caſu accuſatiuo ſcripſere: Anxietudinē, oſcitationē, horrorē, vinum æquale ęquali potū ſoluit. Nihil aūt refert ad pręſens, vtrauis ſcriptura aphoriſmus exponatur. Primum.n. illud ſcire nos oportet, ꝙ alycen nominauit, quam multi Græci halen appellant: deinde, quæ ſit faciens hunc caſum diſpoſitio. anxios igitur illos ſanos dicunt, q ſemper pſentibus moleſtantur, & ab vno negocio atq; actione ad aliam tranſeunt. Eodem mō & ægros illos, anxios eſſe, qui accubitū nō ferentes, iacendi figuram euariant, quia ſemper præſens aggrauat eos. Hoc vero præcipue illis euenire cōſueuit, qbus i ore ventriculi (quod abutētes vocabulo, ſæpe ſolent ſtomachum nominare) certa quædam humoris qualitas cōtinetur, ventriculo moleſta, quæ neq; multa eſt, neq; in ventriculi fluitat cauitate, ſed eā ipſæ imbibere tunicæ. Sed & oſcitare, ſicuti & pandiculari, contēta aliqua in muſculis (p quos voluntarij quoq; fiunt motus) vel humiditate flatuoſa, vel ſpiritu vaporoſo fieri eſt à nobis demōſtratum. Horror aūt prauis humoribus per cutē currētibus accidit. Liquet aūt, ꝙ nunc à nobis hſ B ſermo de horrore, q ex corpore prouenit inſalubri, non de illo, qui cauſam extrinſecus habet. Singula igitur hæc, quę dicta ſunt, potus vini meracioris ſanat. Moderatam aūt temperaturam ipſe monſtrauit inquiens: Vinum æquale æquali potum. Vult.n. æqua portione aquæ vinum tēperari, vt partim quidē pellat ei euacuet ex materia infeſtante, quicquid ceſſerit vini motui cum impetu lati, partim aūt, quod reliquū fuerit, temperet. Calefacit.n. vinum, vt nouimus, corpus totum, citoq; mouetur in oēs partes, & cum hoc oēs humores optimos reddit.

57 *Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt, ijs ſuppuratione facta & eruptione, ſoluitur dolor.*

Et hūc aphoriſmū i pcedētibus Hippocrates ſcripſit, noſq; ipſum expoſuimus i hæc verba ſcriptū: Quibus in vrinaria fiſtula tubercula naſcūtur, ijs ſuppuratiōe facta & eruptiōe, ſolutio.

58 *Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri.*

Etiam in hoc aphoriſmo in quibuſdā exēplaribus poſſumus inuenire verbū/mutos/ſcriptum numero plurali, caſu accuſatiuo: in quibuſdam vero/mutum/numero ſingulari, p modū figurę ſolœcophanis. Sed neq; hoc loco quicq̄ ad præſentia refert, modo nouerimus ſæpe conſueuiſſe Hip C pocratem ab vno accidente notiſſimo, vocis amiſſione, nominare et oſtendere illos, qui neq; vllū alium motum ſeruant ſecundum electionem, neq; quicq̄ oino ſentiūt, ſed iacent eodem mō, quo apoplectici, ſine ſenſu pariter & motu. Fit aūt hoc & pp alias cauſas: nunc vero concuſſionis cerebri Hippocrates meminit, ipſamq; talem ait totius corporis diſpoſitionē ſequi. Concuti aūt hoc modo cerebrū cōtingit propter aliquē caſum totius corporis violentū ex locis altioribus factum. Tales.n. caſus ſolent & in ſpinæ vertebris facere cōcuſſionē, qn̄ ipſarū coagmentationes fuerint cōmotæ, & ſpinalis medulla, quæ in earū cauitate cōtinetur, laborauerit, valdeq; cōcuſſa periculū adduxerit, ne aliqs neruus eorū, q ab ipſa naſcuntur, abrūpatur: id quod nō minus in ipo quoque fit cerebro, & tāto magis, quāto plus vacui loca habēt, quæ ipſum circūſtāt: magiſq; etiā in ſenioribus, quēadmodū in diſſectorijs tractationibus diximus. Contrahit autē ſe vis aialis in ſeſe talibus diſpōnibus, à motu periculoſo moleſtata, atq; idcirco quieſcit. Proceſſuū vero nō nulli qdē ſufficienter tēduntur, qdā vero aliqua ex parte diſtrahuntur. atq; interim, donec ſe rurſus vis aialis collegerit, mutum atq; imobile totū iacet, quod ita afficitur, animal. Si vero cerebrum auelli contigerit, aut aliquam eius partem conuelli: qui ita patiuntur, non amplius reſtituuntur.

59 D *Corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere conuenit. fames enim corpora ſiccat.*

Quòd omnia, quæ exiccant, ſint paſſionum humidarum remedia, manifeſtum eſt: ſiquidem contraria contrariorum remedia ſunt. Quòd autem & fames ex accidenti corpora exiccet, non eſt dubium. Siquid.n. defluat à corpore, ſicuti & antea {dixi} nec inſuper ab alimento ſuppleatur id, quod fuerit euacuatū, neceſſarium eſt corpus effici ſiccius. Liquet.n. ꝙ in cuiuſq; animalis corpore prius illæ partes abſumuntur, quæ ſunt humidiores, qn̄ & ipſe defluxus idcirco fiat, quia corpus extenuatur, atq; in vapores reſoluitur. idq; duplici de cauſa, extrinſecus quidem ab aere ambiente: intus vero à calore natiuo. Quæ autem per hyemem latent animalia, cum neque extrinſecus calefiant, & neq; intrinſecus, vel nihil prorſus vel parū oino diſſoluuntur: atq; ideo non nulla eorum ne alimento quidem vllo penitus egent, non nulla vero minimo prorſus. Poſt præſcriptos aphoriſmos alij duo ferè in oibus exemplaribus inueniuntur, quorū huius libri expoſitores ferè omnes meminere: quidā etiam ipſos expoſuere, ſed aliter, atq; prius fecerāt, ne hoc qdē ſolum adijcientes, ꝙ ijdem aphoriſmi ſuperius ſint ſcripti. Nos vero in quarto commentario illos expoſuimus, parum verbis ab iſtis differentes. Alter.n. eorum, q nunc ſcripti ſunt, ſuperfluo adiectum habet, Vt deuorare nō poſſit, niſi vix. Alter vero cōtra nō habet verbū/vix/: vt prior qdē ſit talis: ¶ *Si à febre habito, tumore non exiſtente in faucibus ſtrangulatio repente ſuperueniat, & non poſſit deuorare, niſi*

uix, letale. Secundus vero sic. ¶ *Si à febre habito collum conuertatur, & deuorare non possit: tumore nõ existente in collo, letale.* E Priores vero, quos dixi in quarto horum cõmentariorum fuisse expositos, ita se habebant: Si à febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repẽte superueniat, letale. Deinde, qui deinceps sequitur: Si à febre habito collũ conuertatur, & vix possit deuorare: tumore nõ existente in collo, letale. Quod igitur in priore aphorismo dictum est superfluere, nũc consideremus. Etenim id fieri vidimus, vbi ægri omnino exitialiter à morbo haberentur. Quare, siue nullo modo possint deuorare, siue vix, nõ existẽte tumore in faucibus: (nam hoc licet perspicuò cognoscere, si plurimum os aperiatur, & lingua versus mandibulam inferiorem prematur) in tali, inquam, cõstitutione, ꝙ difficulter deuoreĩ, causam esse suspicandũ cõionem tunicæ, quæ subnata est ex partibus gulæ & gutturis interioribus. Nam ostensum est hãc cibo os permeante, ipsam quidem trahi inferius, guttur vero totũ retrahi superius. Tumescente igitur in gutture inflammatione, non nunq̃ quidem nullo modo, quãdoq; vero vix ventriculum sequitur attrahentem, atq; ob hanc causam vel nullo modo deuorant, vel vix.

Vbi in toto corpore mutationes, & corpus refrigeratur, & rursus calefit, aut colorem alium ex alio commutat, longitudo morbi significatur. 60

F

Et hunc aphorismum in quarto cõmentariorum exposuimus, ijsdem ferè verbis scriptũ, quibus & hic. Est enim scriptura talis: Et vbi in toto corpore mutationes, & si corpus frigescat, vel rursus calescat, & si alius ex alio color fiat, morbi longitudo significatur.

Sudor multus calidus, vel frigidus semper fluẽs, humorẽ abduci, robusto quidẽ supra, debili vero infra, significat. 61

Antea alium aphorismum in quarto horũ cõmentariorum exposuimus hoc modo scriptum: Sudor multus calidus vel frigidus semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat. Et taliũ sudorum diximus esse dispositionẽ, multitudinẽ humiditatis, quæ in ægri corpore cõtinetur. Propterea igitur, qui nũc proponiĩ aphorismus, abduci præcipit superfluum humorem, robustis quidẽ supra, hoc est per vomitus: debilibus aũt infra, quod & ipsum significat ꝑ alui subductionem. Quod quidẽ igitur semper sit necessarium superfluas corporis humiditates euacuare, planè est manifestũ. An vero robustis supra tm̃, debilibus vero infra, mihi dignũ videtur animaduersione. nam fortè melius est, non hac ratione distinguere remediorum vsum, sed vt in tractatione curatiua de talibus oĩbus fuit à nobis distinctum. Quare & hunc aphorismum arbitror fuisse ascriptũ. Post suprascriptos aphorismos, alij tres inueniunĩ in pluribus exẽplaribus, G qui pariter & ab expositoribus scripti sunt, & parum verbis euariant ab illis, qui in quarto horũ cõmentariorum habẽtur. Scribunt aũt eos hoc modo: ¶ *Febres, quæcunq; non intermittentes, tertia die fortiores fiunt, periculosæ: quocunq; autem modo intermiserint, significant, quòd nõ sunt periculosæ.* ¶ *Quibuscunq; febres longæ, ijs vel tubercula, vel ad articulos dolores detinebunt.* ¶ *Quibuscunq; tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decũbunt, ij cibo pleniore vtuntur.* Liquet ãt, ꝙ hi interiecti fuerũt, à prioribus nihil aut parũ admodũ verbis differẽtes: nos vero ipsos exposuimus in quarto horũ cõmẽtariorũ.

Siquis cibum febricitanti dederit: vt sano robur, sic laboranti morbus. 62

Scribitur aũt & sic aphorismus: Siquis febricitanti cibum dederit, sano quidẽ cibus est, laborãti vero morbus. Vtraq; vero locutio ab ea interpretatione, quæ ſm naturam est, ad eã, quam cacozelon nominant, recessit: nescio quid sibi volẽtibus illis, qui ita libri finẽ tam varijs modis disposuerunt, nõ nulla quidem eisdem verbis scribẽtes, quibus ipse antea vsus erat, nõ nulla vero paululũ cõmutãtes, aliqua vero tota interponẽtes, veluti hunc propositũ aphorismũ, qui neq; prope accedit ad Hippocratis interpretationẽ. Ipse siquidẽ prius dixit: Non pura corpora quanto magis nutries, magis lædes. Et, si ex morbo cibũ assumens aliqs non corroboratur, significat corpus pluri H vti alimẽto: Si vero cibũ nõ assumẽte hoc fiat, significat, ꝙ euacuatione indiget. & quædã alia huiuscemodi, quæ germanã natiuamq; habẽt interpretationẽ. Qui vero propositũ apposuit aphorismũ, male æmulãdo, in cibo dixit: Qui sano robur, hic laborãti morbus. Vult. n. dicere cibum robur q̃dẽ in sanis efficere, nocere aũt ęgris: vel, ꝑ louẽ, sanis q̃dẽ augere robur, morbũ vero laborantibus. Absurde autem id interpretatus est, inquiens, cibum ipsum robur esse sanis, morbum vero laborantibus: qui neque robur est, sed roboris effectiuus: neq; morbus, sed morbi effectiuus, vel, quod rectius diceretur, auctificus.

Quæ per vesicam excernuntur, inspicere oportet, si talia, qualia sanis, excernuntur. Quæ igitur minime similia sunt his, hæc morbosiora: Quæ vero sunt sanis similia, hæc minime morbosa. 63

Omnia, quæ sunt sanis similia in toto corpore, dictum est ab Hippocrate & in Prognosticis & in omnibus alijs libris bonũ aliquod significare: quæ vero dissimilia, contrarium. Hoc igitur nũc conatur dicere, qui hunc cõposuit aphorismum. Suspicor. n. neq; hunc esse Hippocratis, coniectans ex ipsa elocutione, quæ nõ habet eãdem cum Hippocratica formam, & ex dictis ipsis, quæ nõ ęque sunt, vt ipsius auctoris alia, exquisita. Cum igitur ĩngt, Quæ minime similia sunt his, hæc

A morbosiora: quis non reprehenderet ipsum dicẽtem illa morbosiora, pro eo quod morbosissima? Nam verbum/minime/cum quadam exuperantia dicitur, & multam significat ad id, quod est pręter naturam, euersionem. Vnumquodq; enim, quod præter naturam est, quantum recessit ab eo, quod secundum naturã, tm̃ habet prauitatis. Quæ igitur minime sunt ijs, quæ secũdum naturam se habent, similia: sunt ijs, quæ sunt secundum naturam, maxime contraria, & ideo morbosissima.

64 *Et quibus deiectiones si stare permiseris, & non moueris, veluti strigmenta subsistunt: & si pauca, paucus est morbus: & si multa, multus: ijs confert alui purgatio. quòd si aluo non purgata dederis sorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.*

Per aluũ exeũtia solet Hippocrates deiectiones ac subductiones (græce *ὑποχωρήματα* & *διαχωρήματα*) nominare: & propterea quidã hoc loco acceperunt eius sermonem esse de ijs, quæ per aluum euacuãtur. Verũ his aduersãt̃ verba illa, quæ in sermone proponũtur/si stare permiseris, & non moueris/. Hoc.n. proprie cõuenit humidis, atq; ideo alij rursus de vrinis eũdem accepere sermonem. Vtriq; vero rursus diuisi: aliqui scribunt, insistũt: aliqui vero, subsistũt. Neutrũ autẽ horum verborũ vrinis repugnat, quia & per ea, quæ subsistunt, & per ea, quæ insistunt, cosueuimus B & præsentium, & futurorũ etiam aliquid cognoscere. In alui autẽ excrementis, verbum insistere, competit quodã modo magis. Neq;.n. sicut in vrinis prompta est atq; expedita subsistentium cognitio, sic & in alui contingit excrementis. In vrinis etenim & ipsum vas ex vitro factum ostẽdit eorum, quæ subsistunt, naturã: &, si in alio vase etiam continerentur, possumus id, quod supernatat, abijcientes, sola subsistentia relinquere: In alui autem excrementis, neutrum probabile. Rursus id, quod deinceps dicitur/veluti strigmenta/ijs, quæ per aluum excernunt̃, congruit: illis vero, quæ quouis modo vrinæ inferuntur, siue superius, siue inferius, non congruit. Nam quædam strigmentis similia per aluum sæpius excernuntur: & ita ea nõ modo Hippocrates, sed etiã alij medici nominare consueuerũt, non tñ in vrinis. Hic igitur tam nominum, q̃ verborum vsus improprius ostẽdit præsentem aphorismum interiectũ fuisse. Adhuc aũt magis, cũ dicit his cõferre alui purgationem. neq; enim simpliciter, neq; quouis modo illi, cuius strigmẽtis similia alui excremẽta sunt, confert aluũ purgate: sicuti neq; ij, qui ita affecti sunt, necessario læduntur in aliquo, si cibum acceperint. Videmus siquidem, cum alui inferioris excrementa biliosa fiunt, quædã similia strigmentis per aluum excerni, in q̃bus neq; oẽs læduntur, sorbitiones accipientes, neq; prius eos purgare est necessarium, modo iam, quicquid bilis inest, fuerit euacuatum. Adhuc autẽ magis, si C vrinis aliquid inferatur, quod sit veluti strigmenta, purgare non cõuenit. Accedit ad hoc, q̃ difficile est formã agnoscere, qualẽ esse velit eorum, quæ veluti strigmenta inferuntur vrinis. Verum, qui hos aphorismos interposuerunt, mihi videntur ad hunc finem eos composuisse, vt sermo cõfunderetur, tanq̃ ænigma quoddam, & multa indigeret inquisitione, in qua seipsos eorũ, quæ dicũtur, expositores cõstituẽtes, apud adolescẽtes laudẽ assequerẽtur. Quòd aũt oẽs obscuri sermones dent sophistis garrulitatis occasionem, fiet tibi in hoc ipso aphorismo manifestũ. Quidã enim eorum, qui eum exposuere, aiunt non vetare Hippocratẽ, quin dentur sorbitiones hoc modo affectis, sed plures sorbitiones, cũ dicat, Quanto plura dederis, magis lædes. quasi non etiã alij, quicũque indigent sorbitionibus, non lędantur à pluribus, vel quasi non consequatur ad illum, qui dicit, Quanto plura dederis, magis nocebis: putare ex paucioribus minorem fore læsionẽ. Verũtamen propter malum interpretationis modum, sophistis datur facultas inueniendi solutiones, & magis, quando licuerit addere aliquid vel adimere, et scribendo transponere, quod in obscuris sermonibus facere consueuerunt. Statim enim in hoc aphorismo quidam ipsum exponentes, coniunctionem/&/adijcientes, quod alij sequentis aphorismi fecere principium, id huius finem constituunt, vt sermo ita se habeat: Si vero aluo non purgata dederis sorbitionem, quanto plures de- D deris, tanto magis nocebis, & q̃bus infra cruda deijciuntur, quanto videlicet plura dederis, magis lædes. deinde aliud initium facientes scribũt, q̃, vbi atra bilis inest, si plus, maior est morbus: si minus, minor. Plures vero expositores aliter exponunt, & scribunt eo modo, quo subscriptum est: ¶ *Quibuscunq; cruda infra deijciuntur, atra bilis inest. si plura, maior: si pauciora, minor est morbus.* Dictũ autẽ est antea, q̃ & aliæ quædã scripturæ sunt. licitũ est.n. in obscuris vnicuiq; pro arbitrio scribere, cũ nulla lex sit transcribentibus posita. Sæpius autem non propter obscuritatem, sed propter sermonis falsitatem coguntur aliquid addere prius inuentis, aut adimere, aut scripturam transponere: veluti exempli gratia in hoc aphorismo, cuius verba primi expositores aphorismorũ, sicuti Herophilus Bacchius, & Heraclides ac Zeuxis empirici, in hunc modum scripserunt: Quibuscunque inferius cruda deijciuntur, atræ bilis sunt; si plura, pluris: si pauciora, paucioris. Quia vero hic sermo particulare quiddam explicat, dictus autem est tanquam vniuersalis, ideo præbuit dubitandi occasionem: Sed id, quod dicitur, quantum ad verba attinet, nullam habet quęstionem, cum eorũ scriptor velit ostẽdere, quibus cruda deijciuntur, in eorum instrumentis, quæ concoquendi vim habent, esse atrambilem, ex qua refrigerata deterius concoquũt: modus incoctionis est, qui à cruditate fit: cui flaua bilis contrarium agit. nam, quæ propter eam incocta remanent, nidorosa fiunt. Quidam vero & hunc sermonem etiam de vrinis dictum arbitrantur.

Excreationes in febribus nō intermittentibus liuidæ, ſanguineæ, biliofæ, & fœtidæ, omnes malæ. Cum vero bene excernuntur, bonum eſt, & per veſicam: &, vbi aliquid ſecedens ſteterit non purgatum, malum. E 65

Et hic aphoriſmus ſupra ſcriptus eſt, hoc modo: Excreationes in febribus nō intermittentibus liuidæ, ſanguineæ, fœtidæ, omnes malæ: ſed, ſi bene excernuntur, bonum eſt, & per aluum inferiorem, & per vrinas: Si vero aliquid per hæc loca excernitur, quod non conducat, malum. Nos vero ipſum expoſuimus in quarto horum commentariorum.

Corpora oportet, vbi quis purgare voluerit, fluida facere: & ſi ſupra, ſi ſiſtere aluū: ſi vero infra, humectare. 66

Et huius ſermonis pars prior fuit in præcedentibus ſcripta, non adiecto verbo/ſupra/& ſequētibus, quæ quiſpiam volens adijcere hoc in loco, rurſus ſcripſit aphoriſmum cum expoſitione, per quam verus eſſet. Quòd autem ſit altera expoſitio verior, quam nos multa experientia inueſtigauimus, dictum eſt ſuperius in ſecundo commentariorum.

Somnus, vigiliæ, vtraq; modum excedentia, morbus. 67

Et hic aphoriſmus in q̄buſdā exēplaribus fuit interlectus, q̄ prius dictus eſt totus eiſdē verbis, F
preterq̄ in fine. hic. n. morbus, illic aūt malū ſcribitur, quæ ſcriptura eſt longe melior.

In febribus non intermittentibus ſi exteriora frigent, interiora vruntur, & febris habeat, letale. 68

Et hic aphoriſmus imprudenter ſcriptus eſt, cum melius ſupra dicatur ſine verbis illis/et febris habeat/. Nam, cum in principio dixerit, in febribus non intermittentibus, vana eſt rurſus in fine ſermonis adiectio, & febris habeat.

In febre non intermittente ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium peruertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & iam debilis ſit: quicquid horum fuerit, mors propè eſt. 69

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt, his verbis: In febre non intermittente, ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium peruertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & iam debilis ſit: quicquid horum fuerit, mors propè eſt.

A pituita alba, aqua inter cutem ſuperuenit. 70

Quod dr̄, tale eſt: Quibus in vaſis & in totius corporis habitu multa pituita alba fuerit aceruata, G
ijs aqua inter cutē (quæ leucophlegmatias ab alba pituita nomen habet) ſuperuenit.

Ab alui profluuio, difficultas inteſtinorum. 71

A cōmuni videlicet ſubaudire oportet, ſuperuenit, abraſis paulatim inteſtinis, deinde in p̄fundum malo ſubeunte, atq; ita vlceratis. Prius vero in aphoriſmo legitimo melior ſcriptura eſt hoc modo: A ſincera deiectione, difficultas inteſtinorum. & nos hūc aphoriſmū expoſuimus in ſexto horum commentariorum.

A difficultate inteſtinorum, lænitas inteſtinorum ſuperuenit. 72

Et hic aphoriſmus eſt pars prius dicti, p̄ hęc verba: Qui lienoſi à difficultate inteſtinorū corripiunt, ijs ſuperueniente longa difficultate inteſtinorū, aqua inter cutē ſuperuenit, aut lęuitas inteſtinorum, & pereunt. Nos vero ipſum expoſuimus in ſexto horum cōmentariorum.

A corruptione, abſceſſus oſſis. 73

A communi hic quoque ſubaudiendum eſt, ſuperuenit. Vtrum vero ad oſſis corruptionem H
ipſius oſſis ſequatur abſceſſus, vel carnis circunſtantis, non manifeſtauit. Vtrūque autem poteſt eſſe verum.

A ſanguinis vomitu, tabes, & puris purgatio ſupra. In tabe, fluxio ex capite: in fluxione, alui profluuium: in alui profluuio, aſtrictio purgationis ſuperiorū: in aſtrictione mors. 74

In pluribus exemplaribus, & apud plures expoſitores ſcriptum eſt: In ſanguinis vomitu corruptio. In quibuſdam tamen exemplaribus hæc habetur ſcriptura: In vomitu ſanguinis, tabes. Videntur autem & hæc ex pluribus Hippocraticis enunciationibus fuiſſe collecta, & corrupte compoſita, ab illis præcipue aphoriſmis: In ſputo ſanguinis, puris ſputum & fluxus: cum vero ſputum retinetur moriuntur.

Qualia fuerint veſicæ aut alui excremēta, & ex carnibus, & ſicubi alibi à natura corpus exierit, ſi parum, paucus eſt morbus: ſi multum, multus: ſi valde multum, letale eſt. 75

Hic vltimus aphoriſmus in multis exemplaribus ſcriptus eſt, in quibuſdam vero & alij adiecti ſunt eodem modo, quo & illi omnes, quos decurrimus ex legitimis ita fraudolenter concinnati, vt

A nati, vt non nulli eisdem verbis scribantur, non nulli parum euarient, non nulli parua facta adiectione similes sint ijs, quos scripsit Hippocrates: quare ne ipsos quidem duximus adijciendos. nam neq; hic nunc propositus aliquid plus nobis ostendit ijs, quæ sæpius Hippocrates manifestauit. Sed & modus explicandi haudquaquam Hippocrati conuenit. Nam, qualia vesicæ fuerint aut alui excrementa, redditione indigent. Summa tamen (vt dixi) vera est. nam, si paruus sit à natura exitus in quauis parte, minorem morbum: si vero plus, maiorem: si vero ad modum multus sit à natura recessus, mortalem debemus morbum iudicare.

SVbscriptus aphorismus est in antiquis codicibus græcis: & in tralatione veteri adest expositio Galeni, quam hic posuimus.

APHORISMVS.

B *In lethargo tremor, malum.*

GALENI EXPLANATIO.

Lethargia est apostema in puppi cerebri ex materia phlegmatica generatũ. Tremor igitur in ea malum est: significat.n. materiam propter incontinẽtiam sui ad neruos motiuos deuenisse, qui à parte posteriori sunt magis, vt dictũ est alibi: ex cuius infusione nerui sunt remolliti: vt spiritu non omnino sed aliqualiter deficiẽte, nec neruis, vt in paralysi, omnino remollitis, virtute regitiua membra sursum ferantur. &, quia nerui remolliti nõ sufficiunt dare membris sufficientem & firmã sedẽ & stabilẽ, iterum sua grauedine descẽdunt: ex quibus motibus contrarijs fit tremor. Vel in lethargia fit tremor, quia materia vẽtositatis resoluta, meningas & neruos, qui ab eis oriũtur, mouet & concutit: vnde tremor fit.

PHILOTHEI EXPLANATIO.

Lethargus passio est in cerebro consistẽs, ex humida frigidaq; materia generationem habens, ex qua etiam difficilis expergiscentia vnà cum spiritus animalis imbecillitate prouenit. Cæterũ
C cum febre debili passio hęc fit. Si igitur in lethargo tremor appareat, malum est, vel etiam periculosum. indicat.n. tãtam esse frigidam materiam, vt & dorsalis medulla particeps ipsius fiat: indeq; neruosum genus ob repletionem spasmo corripiatur. Alius quidam aphorismorum explanator tremorem in lethargo malum esse dicebat, propterea q; immodicam siccitatem significet.

ET infrascriptum aphorismum vna cum explanatione (quæ, quamuis ad Galenũ referatur, minime tamen ipsi tribuenda est) in antiquo codice græco in fine istius septimæ particulæ inuentum, ubi traduximus. idem aphorismus in sexto epidemiorum sectione quarta habetur, & a Galeno exponitur.

APHORISMVS.

Aquæ potio & vigilia, vorax.

EXPLANATIO.

Hic vltimus omnium aphorismus scriptus est. inueniuntur tñ in alijs libris alij quoque aphorismi post hunc scripti, qui Hippocratis'ne, an Polybi, an alterius cuiusdam viri sint, haud scio: scri
D buntur certe. Exponendum autem est, quid & hic aphorismus dicat. Ait.n. q; aquæ potio & vigilia βορὸν & λαιμαργὸν. i. vorax & edax est. Scribitur autem non his tantum verbis, in alijs codicibus, sed & alio etiam modo. Aqua vorax, vigilia vorax. Sciendum autem est aquam nutrimẽtum esse non proprie, sed per accidens. *Βορὸν.n. proprie dicitur ipsum nutrimentum: aqua autem, frigida cũ sit, tum calidam intemperiem in stomacho existentem, tum inappetentiam ab illa intemperie prouenientem expugnat. nam aqua oblata stomachum refrigerat: dum autem ipse refrigeratur, contrahitur: dumq; contrahitur ac veluti inspissatur, alimentum requirit: moxq;, dum appetit, cibaria ingerimus, quæ postea alterata ac in chylum redacta, per venas meseraicas in iecur asportãtur: illicq; sanguinis naturam nacta, in totum deinceps distribuuntur corpus, à vena, quam à caudicis similitudine stelechiæan nominant, nutritum. Nutrimentum autem est eius, quod iam dissipatũ ac deperditum est, restitutio. At vero etiam aqua post vigiliam sumpta nutrimẽtum est primaria ratione. Nam vigilia corpus exiccat ac calefacit: frigidum autẽ & humidum siccitati & caliditati cõtrarium est. epota ergo aqua corpus nutrit: nam, cum à siccitate & caliditate asportetur et facile attrahatur, nutrimentum fit.

* Videtur hic βορὸν accipi p. comestibili.

Galeni

GALENI ADVERSVS LYCVM, QVOD NIHIL IN EO APHORISMO HIPPOCRATES PECCET, CVIVS INITIVM, QVI CRESCVNT PLVRIMVM HABENT CALORIS INNATI.

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

Lycum non recte laudare, aut redarguere Hippocratem potuisse, quòd ne elementa quidem artis ipsius tenuerit. CAP. I.

CVm in Hippocratem nulla in se conflata hominum inuidia scripserit Lycus, tum cuicunq; collibitum hoc est, longe adhuc minore eos onerandos inuidia existimo, si qui, quæ perperam in illum cõguntur crimina, diluere valẽs, veluti apud vtrorũq; libros in iudicio lecturos, defensionem paret, præsertim cum, qui accusat, ante q̃ ea, quę dicunt, discẽdo percipiat, audacius agit, q vero defendit, in veteris magistri placitis exercitatus sit. Cõmentarios itaq; scripsit quidem Lycus Hippocra- G
tis aphorismos exponentes, vtrobiq; autem hominis placita male accipit, & cum reprehendere, & cũ eorũ, quæ ab illo dicũtur, nõ nulla laudare se putat, nec minus, in quibus contradictionem molitur: nam, nec quæ ab eo laudantur, inter Hippocratis placita ponuntur, verum Lyci cõmenta sunt, & per quæ contradicit aperte seipsum prodit, Hippocraticæ artis ne elementa quidem tenere: cui vero elemẽtorum scientia non adsit, multo is sane minus artis illius, aut eorum, quæ ab illa veniunt, tanq̃ syllabas nouerit. Itaq;, si primus ego, aut vnus demum essem, qui cẽsere Hippocratem dicerem ex calido frigido, humido ac sicco animantium constare corpora, minus fortasse audacter Lycum accusarem, q, ante q̃ Hippocraticæ artis elemẽta teneret, librorum ipsius scribere enarrationes aggrederetur: neq; enim aut eos, qui alienis placitis nomen dedere, aut ne principia quidem artis vtilia agnoscunt, explanare aphorismos decet, sed quod ab ineunte ætate didicere, eius rursus probant, aut dãnant placita. Lycus aũt Hippocraticæ artis ignarus adeo est, vt, cum primas cõmentariorũ eius in aphorismos expositiones perlegissem, Deos testor oẽs non potuisse me reliquæ libri parti percurrendæ aĩum adhibere, adeo mihi visus est à veteris magistri sententia aberrare. Cum vero amicorum cuidam visum fuisset, vt ijs, q̃ ab illo in aphorismo, in quo ait, Quæ augentur plurimũ H
habent caloris innati, scripta sunt, aures accõmodarẽ, deinde alij ẽt quàm plurimi me hortarẽtur, vt eius obiectionibus responderem, hac ductus necessitate scribere ista aggressus sum.

Hypotheses pro multiplici corporum caliditate asseueranda. CAP. 2.

SEd, quò facilius, quæ ab illo dicuntur, & à nobis dicenda aduersus ea sunt, intelligant, qui ferre de re hac sententiam debent, præfari pauca quædam oportet. Calorem inesse nobis in aperto apud oẽs est, vtrum aũt ex cordis, atq; arteriarum motu generetur is, an vero, quemadmodum cõnatus cordi motus est, ad eundem ẽt modum se habeat calor, diuersa de his sensere medici. Cæterum, si quis est, qui perdiscere scientifice cupiat aĩantium cunctorum generationis primordia calidum esse & frigidum, et siccũ, & humidũ, vnũ his cõscriptum à nobis librum habet, in quo, qd de hoc Hippocrates sentiat, explicamus demonstramusq;, cui quidem titulum fecimus de elemẽtis secundum Hippocratem. ab hoc deinceps libri de temperaturis habentur, in quibus, quæ nam corpora maiorẽ calidi elementi portionem, quæ ve minorem adepta sint, ostendimus, vtq; hanc ipsam ob causam calidiora hæc, illa frigidiora natura facta sint. nam, cum vniuersis nobis calidum insit elementum à prima statim origine innatum, quam sortiti ex semine ac sanguine mẽstruo sumus,

A mus, distamus tamen inuicem, q magis minusq; alius alio calidior reperiatur: sunt tamen latitudini huic quidam tanquam termini præfixi, quos vltra si tẽperamentum progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire necesse sit. vt enim plus iusto refrigerati morbos contrahimus frigidos, sic, cum extra sanitatis campum excalfacti fuerimus, febrem incidimus. quinetiam febrium ipsarum quædam exacte siccæ habentur, sicuti exquisiti ardores: quædam vero summe humidæ, qđ genus illæ sunt, quas græci τυφώδεις vel ἠλώδεις appellant. Quod si alicui vocabula hæc non admodum placent, aut res alias istiusmodi nomenclaturis notare consueuit, huic ego clarum oratione faciam, quales esse humidas febres dicam. cũ s prima statim die ægrotantes sudant, sudoreq; ipso aut parum, aut nihil leuantur, has ego humidas appello febres: siccas è diuerso eas voco, in quibus sitis vrget vehemẽs, ac scabra visitur lingua, durataq;, tanq̃ corium, cutis, plurimusq; in vniuerso adest corpore squallor. Sunt & aliæ quædam febres totius corporis transpiratione tangentibus infesta, vt & pungi, & morderi videantur, quod ipsum etiam dupliciter fit. nam, quod sentimus aereum, siccum interdum nobis, interdum humidum, veluti vapor quidam, apparet, nec iam aliæ in sanis reperiũtur temperaturarum inter se differentiæ, quas s tecta declũtate tempei ie dicimus, quarumq; naturalem, quantum fieri à nobis potest, intemperiem corrigimus: quæ non postrema

B est sanitatem tuentis artis pars. Quæcũque vero temperata natura corpora instituit, in his nihil se huiusmodi tangentibus offert, quippe quæ exquisita temperie constent, vt nec caloris defectum sentiant, quod senibus, refrigeratisq; accidit, neq; vero excessum, quod his euenit, qui labore vsi sunt nimio, aut æstiuo se soli diutius exposuere: ac multo sanè minus mordacitatis, aut molestiæ quicq; horum obtinet calor. Verum, vt, quæ dicuntur, apertius intelligantur, optime à nobis fiet, si in memoriam balnea reuocabimus, in quibus, vna cum sit temperatorum formula, multæ visuntur intemperies. vna enim balnei intẽperies ea est, cũ plus, q̃ vsus postulat, repertum id frigidum fuerit: altera, cum ad molestiam vsq; excalfactum sit: tertia, cũ nec frigiditatem eius, nec caliditatem damnantes, vapore tum repletum esse dicimus, hocq; illud nomine culpamus. Quis enim est, qui nesciat, qui modo homo sit, temperatam sæpius non solum aquam reperiri, sed ad eũdem etiam modum aerem, atq; vaporem: sic etiam temperatus in ipsis balneis lapis est, in quo nec caliditate nimia, nec frigiditate, nec ariditate, nec iam humoris redundantia culpata, volutari possumus. Igitur, quemadmodum in aqua, lapide, aere, eodem modo in vapore temperata inest caliditas. Qui quoties balneum temperie hac prẹditus repleuerit, qui lauantur, balneum quidem huiusmodi damnant, deq; eo queruntur, non tamen frigidius id, aut calidius appellant. Quod si

C huiusmodi etiam aliquid accesserit, duplici balneum culpa notant, frigidum id esse dicentes vaporisq; plenum, quemadmodum rursus nimio cum vapore immoderate calidũ. non tradamus itaq; hæc obliuioni, neq; præ nimia, quam non nulli ostẽtant, sapientia, quæ vniuersim hominibus cũctis aperta sunt, destruamus. Verum, quoties dicentem de animali audiemus aliquem, q huius tẽperatus calor sit, intemperatus illius, balneorum recordati cum erimus, non erit ad diuersum qppiam dirigenda cogitatio, sed illuc, quò, quicunque communes notiones integras seruant, quotidie cum in alijs permultis, tum vero in his, de quibus mentionem iam fecimus, balneis dirigunt, transferenda. calidum itaq; balneum esse inquiũt, ac frigidum: vaporis item plenum, siccum ve, atq; aridum, singulis his nominibus propriam rem aliquam significantes. Est igitur præter hæc, quæ retulimus, aliud quoddam balneum fumo plenum, & eo numerosissimarum specierum: siquidem alius ex roboreis lignis, ex ficulneis alius, oleaginis ve constat, ac pro vnaquaque arbore alius, atque alius. sed his particulatim differentijs in præsentia non egemus: satis nunc sit, si vniuerso genere hoc vnica nomenclatura atque intelligentia comprehenso fumidum esse balnei aerem dixero, nihil hic nec calore illius, nec frigore damnato, aut etiam (si forte ita cõtingat) vtrobique culpato, & q calidum balneum, & q fumidum sit. verum omissis iam balneis, age eorum,

D quæ quotidie domi nobis accidunt, recordare, quoties ædium, in quibus degimus, nunc humiditatem, nunc vero frigiditatem nimiam, aut caliditatem culpamus. Num igitur ad eundem modum domus aerem in magnis sub Cane caloribus damnamus, & cum repletus is fumo fuerit, an potius hic quoq;, quemadmodum in balneis, non nunquam calore inter se nihil quidem distant: est autem horum alter hoc tantum vnum, nempe calidus aer alter præter id fumidus etiam: ac calidus quidem aer lachrymas nunquam ciet, cum tamen fumidus, etiam si modice calidus sit, id semper faciat. Quam ob rem planum hoc in loco aperte factum esse arbitror mordacem caliditatem, non q magis excalfaciat, verum alia quadam re, differre. Quocirca sæpenumero, cum ad flãmam, quæ fumo careat, maximam proxime accesserimus, adeo calescimus, prope vt aduramur, nullus tamen, quod euenire in fumo solet, morsum sentit, nec lachrymas oculis mittit. miremur igitur siquis sit, qui hanc in fumo quidem, ac flamma differentiam deprehendat, in corporibus vero nostris interdum quidem vehementissimam caliditatem non persentiat, qualis est flammæ, interdum autem, qualis est fumi, mordacem infestamq;: nec sane minore admiratione prosequamur, siquis animantium caloris intemperies, ijs, quæ in balneis, domibusq; reperiuntur, proportione respondere non concedat. Ergo, quemadmodum alius domus aer est fumidæ, alius calidæ solummodo, ad eundem, opinor, aperte modum diuersus ab his est, in quo accensa-

rum

rum lucernarum multitudo sit, aut facis, quæ fuliginem mittat: quo fit, vt fumidum alterum vo- E
cemus aerem, alterum fuliginosum, nimirum eum, qui ex materia ad plenum perusta venit: siqui
dem, cum vtrunq; flammæ excrementum sit, hoc est inter fuliginem, ac fumum discrimen, q̃ fu
ligo terreæ est materiæ ad plenum perustæ exhalatio, fumus neq; ex perusta, aut terrea, verum ex
semiusta, exq; humida terreaq; substantia composita materia fit. Quicunque igitur in Hippocra-
tis placitis legitime versatus fuerit, is demum didicit eius, quam medici omnes vsitato iam voca-
bulo sensum latentem trãspirationem appellant, qua difflãtur corpora, aliam quidem talem esse,
qualis vapor est, aliam autem qualis aer siccus, atque aliud esse, cum, quæ videri possunt, exeunt
humiditates. *Desiderantur quædam.*

Lycum, dum calorum differentiam non agnoscit, artium omnium constitutionem, quam Plato & reliqui Philosophi docuerunt, euertere. CAP. 4.

HÆc sunt, quę attulit Lycus verba, dum probare nititur nihil alium ab alio differre calorem:
quæ iam nõ quidem, dum à nobis refellantur, expectant, cum ipsa sponte sua corruãt. quid
enim tandem ait? Calor, qua calor intelligitur, nullam obtinet cum calore alio differentiã. si igitur F
nihil orationi appositum significat hoc, qua calor intelligitur, subtrahamus inde penitus id: sin ali
quid notat, aperte calorem à calore secundum quidem hoc minime, sed secundũ aliud tamen ali-
quid distare mõstrat. nam, si nulla ratione differt, quorsum attinuit verbum/qua/addere? sin alia
quidem ex parte differt, nã hoc differt, sm id, quod differt, drīæ intelligantur. si nanq;, sm quod
vnumquodq; dicitur, tãtummodo cõsideretur, iam rerum omniũ discrimina tollas, licet. animal,
quatenus animal est, nihil ab alio distat animali: plãta, quatenus plãta, nihil ab alia distat plãta: ar-
bor, quatenus arbor, nihil ab alia differt arbore. num propterea animalium drīæ non sunt volati-
le, pedestre, natatile, aquanile, terrestre, aereum, aut mortale & immortale, aut rationale & irratio-
nale, aut domesticum & syluestre, aut timidum & audax, aut aliorum, quæ scimus, discriminum
vnũquodq;? nam quid attinet plura referre? Sic ẽt inter plantas arbor aliud est, aliud frutex, aliud
spina, herba aliud, suffrutex etiã aliud. an potius, cũ aĩalia omnia, quatenus aĩalia, nihil inter se di-
stent, tñ has, quas modo retuli, vniuersas, ac præter eas permultas ẽt alias aĩalis esse differẽtias ve-
re quis dixerit? nec iam aliter dicendum de plantis. neq; enim planta à planta eo distat, q̃ hęc qui-
dem rationalis sit, illa irrationalis, neq; q̃ volatilis hæc, pedestris illa sit, neq; vero sm aliquam ea-
rum, quas modo enumerauimus, differentiam. quemadmodum sanè nec animal ab aĩali differt, q̃ G
hoc quidem frutex sit, illud spina, hoc arbor, illud herba, hoc suffrutex, illud cedrus, verum planta
rum potius generi huiusmodi attribuitur sectio. Quinetiam morborũ drīas Lycus ipse plurimas
colligit. atq; morbus à morbo, quatenus morbus, nihil differt, sicuti nec symptoma à symptomate,
quatenus symptoma. horum tñ nihilominus drīas scribere aggreditur Lycus, sicuti lateralis etiã
doloris, ac aliorum morborum omnium. atqui laterum dolor, qua dolor laterum, à laterali dolo-
re alio minime distat: cum tñ inter hos alius sit, qui dolorem ad iugulum vsq;, alius, qui ad pręcor-
dia extendat. ad eundem modum alius est, in quo infectum colore aliquo sputum visitur, alius
huic oppositus, in quo nihil expuitur, qui ἄπτυστος à non nullis vocatur. i. sputo carens, alięq; præ-
terea differentiæ plurimæ sunt, sm quarum diuersitatem diuersam ẽt esse curationem contingit:
quas tamen ipsas, ac febrium præterea ipsarum differentias nobis nititur Lycus tradere. atqui, si-
ue illæ ob caloris redundantiam, siue ob qualitatis mordacitatem fiant, febris cum febre, qua qui-
dem febris est, nulla constituetur differẽtia. Quamobrem orationem ineruditam adeo perquirit
Lycus, vt non sentiat artes se inde planè omnes euertere. siquidem in rei vniuscuiusque differen-
tijs noscendis artes consistunt. de quo Plato etiam in Philebo prolixius inter ipsa statim libri ini-
tia disseruit, nec ab illius discesserũt opinione Aristoteles, Theophrastus, & Chrysippus, & Mne- H
sitheus, ac nullus quidem est, qui non eadem in opere de arte disserat de hac oratione. verba por-
rò, quæ primum de artium constitutione Plato attulit, ad hunc se habent modum. Socrates. Vna
quidem, quæ ore egreditur, in nobis vox est, ac multitudine rursus infinita tum omnium, tum
vniuscuiusque. Protarchus. Quid ni? Soc. atque ex horum neutro sapientes reddimur, neque eo
q̃ infinitum illius sciamus: neq; vero, q̃ vnum, verum quòd, quot qualiaq; ea sint, nouerimus, id
est demum, quod nostrum vnumquenq; grammaticum reddat. Prot. verissime dicis. Soc. nec iã
musicum quod faciat, diuersum ab hoc est. Prot. quonam modo? Soc. vox vtique, quòd ad artem
illam attinet, vna in ea est. Prot. quid ni? Soc. ponamus autem duo, graue, & acutum, ac tertium
præter hæc æquitonum, an aliter tibi videtur? Prot. ita censeo. Soc. non tamen propterea edo-
ctus adhuc probe musicam fueris, cum hæc sola sciueris, nec, nisi ad plenum (vt ita dicam) ea te-
neas, quicquam egeris. Prot. non sanè. Soc. verum id tum amice assequere, cum vocis, quod qui-
dem ad eius spectat grauitatem, acumenq;, quot sint numero interualla, ac qualia, & interuallo-
rum terminos apprehenderis, tum quæcunq; ex his ipsis factæ compositiones fuerint, quas, cum,
qui ante nos fuere, perspexissent, nobis, qui illos sequimur, vocandas reliquere harmonias. Nec
minus in corporis rursus motionibus alias inesse huiusmodi affectiones censent, quas ipsas nu-

meris

A metis dimensas oportere aiunt rythmos, mensurasq; appellare, simul etiam illud intelligendum ad hunc esse modum in re omni de vno ac multis insimul considerãdum. cum enim hæc ipsa hoc apprehenderis pacto, tunc sapiens euasisti: cumq; rem quancunq; aliam hoc modo consideratam tenueris, sic demum in hoc factus prudens es. Ac sanę quidem mentis auditoribus satis hæc fuerat ex Platone audijsse pro artium vniuersarum constitutionis indicatione. neque enim fieri potest, vt vel solius rei artifex quis sit, nisi rerum prius differentias teneat: non tamen ab re fuerit, si, quemadmodum Plato non contentus sola sermonis summa, in exemplum præter hæc claritatis gratia addidit grammaticam ac musicam, ita nos exemplum quoque afferamus vnum, artis quidem pictorię, sed cui subiecta colorum materia sit. nempe enim hoc etiam in loco, affirmemus, licet, inter colorem & colorem, qua color est, nullum esse discrimen, exq; hoc vniuersas eorum differentias tollamus, id quod Plato etiam tandem ipse in Philebi notauit principio. cum enim voluptates distinxisset Socrates, nec eas, qui cũ eo disserebat, inter se distare omnes concederet, quatenus voluptates sunt, simillimasq; esse illas diceret: huic istius rationi verbis his obuiam ait Socrates: Etenim inter colorem etiam & colorem ò vir diuine, secundum hoc nihil distat, quatenus quidem color horum vnusquisq; est, omnes tamen albo nigrum præter id, quòd diuersum ab eo B sit, etiam contrarijssimum esse scimus. quin etiam figura omnis cum alia secundum idem genere vna est, illius tamen partium quædam oppositissimæ sibi inuicem sunt, quædam diuersitatem inter se obtinent infinitam: ac permulta etiam alia sic se habere comperiemus. quare noli fidem rationi huic adhibere, quæ vnũ contrarijssima omnia faciat. hæc sunt fermè eius de coloribus, ac figuris verba. in quibus vero de voluptate disputat, sic habent: Voluptate quidem affici dicimus & proteruientem, & modestum, nimirum hoc isto quòd modeste agit: voluptatem etiam sentire insanum dicimus, insanarumq; opinionum, ac spei plenum, ac prudenter agẽtem, eo ipso ꝙ prudẽter agat: nec sanè merito pro insano habeatur, si quis voluptates has similes inter se esse vtrasq; dixerit. Cæterum, quemadmodum voluptatum differentias verbis his Plato breuibus demõstrauit, plenius autem eas per vniuersum librum exposuit, sic artium in duobus libris discrimina explicuit, Sophista, ac Politico. Quid igitur? Scientiarum ac voluptatum differentiæ erunt plurimę, ac colorum præter hæc, figurarumq;, vocisq; tonorum, tum etiam ætatum, horarum, regionum, morborum, rerum deniq; aliarum omnium, in solis vero calidis, aut nullę omnino erunt, aut quę cognosci ab hominibus non possint? Cęterum Lyci ratio hęc vnius (vt ipse quidem existimat) caloris, re autem vera rerum aliarum omnium differẽtias tollit, siquidem rationis vis huius eodem C omnibus modo conuenire potest. eadem enim de humoribus quoque ipsis deinceps dicam, nimirum nihil eos distare inter se, quatenus humores sunt. in quo vero insigniter pręter alia peccat, hoc est, quòd artes etiam vniuersas de medio tollit, quippe quæ ex specierum constituantur differentijs. & Plato quidem, cum prius de artium constitutione in summa dixisset, exemplo deinceps rationem aperuit, dum ostendit, quemadmodum cognitis demum constituatur vocum differentijs grammatica ars. at Lyci ratio tum hanc, tum cum illa pariter musicam tollit, aliasq; præterea omnes, dum videlicet vocis huius, quatenus hoc aliquid intelligitur, vnicam censet esse differentiam. videto igitur, quo modo prius quidem grammaticam artem, deinde vero alias quoque omnes ratio ipsius tollat. Impossibile videtur mihi, ac nulla fieri ratione posse, vocem hanc, quatenus intelligitur, consideranti, vt cum alia voce secundum quidem pronunciationem ipsam, differentiam habeat, cum tamen proprietate quadam differat, nempe qualitate, quæ in pronunciatione ponitur. Quæ sanè ratio eadem vndecũq; est, atque illa, quæ inter prima Lyci verba scripta est, ijsq; ipsis illius verbis omnibus constat, vno tantum caloris vocabulo in vocis nomen mutato, vt si valida illa futura, hæc quoq; sit: at valida hæc non est: neq; igitur illa erit: nisi forte Lyci populares vocem ε, non iam diuersam ab η esse existimauerint, nec vocẽ ο, ab ω differre. sin has quo-D que ipsas diuersas inter se esse fatebimur, præterq; has, α, ι, υ, tum reliquas quascunque literas, hæ quidem quatuor & viginti erunt. quæ vero illarum differentias nouit ars, est grammatice: sicuti musica quoq; ipsa vocum acumẽ, ac grauitatem callet, quas tamen ipsas quoq; nihilo sanè minus Lyci ratio tollit. vox enim, quatenus vox est, à voce nõ discrepat, cum vocis tamen mediæ sonus, sicuti extentę, mediarum tono acutior, ita eius, quæ prope mediam est, tono grauior sit: ac rursus inter has ipsas vocis extentæ sonus tono subprincipalis mediarum acutior, eius vero, quæ prope mediam est, grauior sonus hemitonio tertiæ diuisarum, horumq; deinceps acutiores alij, alij grauiores, atq; alij deinceps, quousq; ad acutissimum omnium, grauissimumq; sonũ perueniamus. Quæ sanè omnia non animaduertit à se optimus Lycus tolli, dum dicit, Impossibile mihi, nec vlla ratione fieri posse videtur, calorem hac certe ratione consideranti, qua intelligitur, nempe secundum calefactionem, vti ab alio item calido differat. mirum vero, ni, dum inter colorem quoque, qua color est, differentiam esse vllam negat, pingendi artem de medio tollat, quæ rubrum, album, nigrum, flauum, atque alios id genus colores sub oculos ponit. magis scilicet persuadebit, quæ de coloribus affertur ratio, ꝙ quæ dicta est de calido. calidum enim à calido distare quidem, non tamen alterum alteri contrarium esse dicimus: colorem vero à colore nõ distare solum, sed etiam albo oppositissimum esse nigrum.

De colorum & humorum differentijs aduersus Lycum. CAP. 4. E

DIcet hic Lycus,quonam tandem fieri modo potest,vt color,qua color intelligitur,colori cõ-
trarius sit:& vere quidem(ita me Dij ament) existimabit colorem, quod quidem ad colo-
rem attinet,colori contrarium nullum esse.verumtamẽ,quemadmodum verum hoc est,sic etiam
illud,nempe nigro album non solum differre,sed hactenus etiam differre,vt contrarijssimum illi
sit. Et quonam tãdem pacto fieri potest,dicent fortasse ij,qui Lyco omnia deferunt,vt idem vnũ
simul ac contrarijssimum sit,sicuti in nigro & albo:quibus hoc saltem dicemus,vt,si quidem im-
possibile eis videtur idem simul cum nigro album esse,simul etiam illi contrarium, alterum horũ
eligant.Nam Plato,quemadmodum sane & Arist.& Theoph.fieri posse existimat,alterius ab al-
tero cum genere idem sit,tantam tamen haberi speciei differentiam, vt cõtrarijssimum ei sit.at ij,
si non sermonem verum esse vtrunq; censent,manifestiorem eligant.porrò manifestius est,quan-
to id etiam magis apud omnes in confesso est,nigro cõtrarium esse album.q si verum hoc est,ve-
rum autem sermonem vtrunque esse posse negant illi, & qui nigro contrarium esse album dicit,
& qui idem non sanè recte existimant,cum à nigro quatenus color est,nihil differre album dicũt.
Atque is quidem,qui in Platonis libro cum Socrate vna disputat,venia fortasse dignus sit, dum à
dissecanda in differentias voluptate Socratem prohibet.nusq̃ enim istiusmodi adhuc inuenieba- F
tur liber,qui fieri posse doceret,vt,tametsi multa multis genere eadem essent,eousque tamen dif-
ferent,vt contrarijssimam sibi inuicem speciem,naturamq; obtinerent.cum vero scriptus aliquã-
do à Platone Philebus sit,in quo rei docet veritatem,si quidem librum hunc Lycus nunq̃ in ma-
nus legendum sumpsit,hominis doctrinam suspicio:sin,cum legisset,non intellexit,tamen inge-
nij perspicacitatem demiror. q si,postq̃ intellexisset,persuasus inde non fuit,fœlix eius iudicium
agnosco.Pro deum immortalem,reperietur aliquis, qui dialectica ipsa ne à limine quidem saluta
ta sermones interroget:Græcũ tu aliquem inuenias medicum,grãmaticum,rhetorẽ,philosophũ,
aliũ omnino quẽpiam,qui modo literis incũbat,qui Platonis non legerit Philebum:q̃q̃ quid Phi
lebum dico:neq; enim in eo solum propositam rationẽ edocuit Plato,sed in libris multis etiã alijs
mentionem de hoc fecit:ex quibus vnũ saltem oportuerat optimum Lycum euoluisse,eũ, qui ser
mones perquirere scientificos studebat:cum turpe sit eũ,qui Hippocratẽ redarguere conatur, &
sermones interrogat,(vt ipse,quidẽ existimat) quod volunt, perficiẽtes, videri ne prima quidem
tenere eorum,quæ inter philosophos tractantur.Cęterũ admirandũ sanè de humoribus exemplũ
attulit.hoc est enim,quod vult,quatenus humores oẽs sunt,nihil eos inter se distare:secundum q
autem ij quidem acidi sunt,illi vero acerbi,ij salsi,dulces illi,fm hoc differre, in quibus suam ipse G
vocem ignorat.cum enim,qua humores differunt, dicat, arbitratur inde se nullum esse in his di-
scrimen probare, frustraq; horum differentiam Hippocratem attulisse, frustra etiam vniuersum
de succis opus conscripsisse Theophrastum.atqui vocabulum quoque hoc succus humoris diffe
rentiam quandam præsefert:quæ item,tametsi humoris differentia quędã sit,nihilominus in plu-
res secari potest differentias alias. Verum nihil sanè admiratione dignum sit Lycum,qui eousque
rerum ignarus est,vt putet astringentem in aceto inesse qualitatem, hanc aduersus Hippocratem
ausum fuisse contradictionem scribere.quæ enim tam sunt manifesta,Anazarbeus quoque Dio-
scorides nouit,tum quicunque de materia commentarios scriptos nobis reliquere,in quibus alia
quidem salsa appellãt,alia salsilaginosa,alia amara,alia dulcia,alia austera,alia acerba, alia adstrin-
gentia,alia acria,alia acida.at eminentissimus Lycus,aut quod inter acidam astringentemq; qua-
litatem discrimen sit,penitus ignorat,aut gustandi amisit vim, prorsus vt nullam humorum diffe
rentiam percipiat.apparet enim eum non alium ex aceto,quàm ex pyro, aut mespilo aliquo, aut
pomo,aut cydonio sensum capere.atqui omnes homines ex pomis quædam acida vocant, quæ-
dam astringentia, non nulla dulcia,sicuti mala quoq; punica,opinor,tum acida,tum adstringen-
tia,tum vero dulcia appellant.at in vinis adstringẽs qualitas ab acida separata, vt bonitas à vitio, H
est,quorum,quæ adstringenti qualitate prædita sunt,generosa sunt, acidum vero secundum na-
turam nullum:quin, si quid his vel parum acoris accesserit,continuo vt in acetum mutentur,fore
suspicamur. fortassis igitur neq; oxylapathum neq; oxalida Lycus à lapatho & lactuca distinxe-
rit,quibus vt astringẽtis qualitatis ne minimum quidem,sic acidę plurimum certe vtrisque inest.
Mirum igitur profecto sit,si,cum ab acida qualitate denominata ista sint,nihil illius acetum parti
cipet, quod ὄξος Græcis dicitur.ita fit, vt,qui ne communes quidem sensus integros seruat,Hip-
pocratem accusare Lycus audeat. itaque multo ante quæstionem nouit, qua naturales de hu-
morum numero tractant. secundum enim hoc nihil videtur inter humorem, & humorem di-
scriminis esse, quatenus quidem humor est. scirem igitur perlibenter,cuinam tandem rei diffe-
rentiæ conueniant hæ, dulcis, acidi, acris, amari, salsilaginosi, salsi, acerbi, austeri, astringen-
tis, pinguis. nam,si humorum differentiæ non sunt, erunt fortasse aut vocum, aut colorum,
aut odorum, aut tactu notæ hæ nobis fient, cum præter hos sensus teneamus alios nullos, sed
quinque in vniuersum sint,gustus,auditus,visus, olfactus, tactus, &,vt res alias sensibiles sen-
sibus alijs, sic humores gustu dignoscamus. porrò, sicuti in humoribus differentiæ insunt mul-
tæ,sic etiam in sensibus:qui tamen, qua sensus sunt, nihil discrepant. verum Lycus egregie sci-

A licet in dialectica instructus, non permittet, vt aut humorum, quas diximus, differentias colliga-
mus, aut sensuum, quas tamē nouere omnes, aut etiam colorum, nempe album, nigrum, fuscum,
flauum, fuluum, rubrum, puniceum, cœruleum: quando nec color à colore, quatenus quidem co-
lor est, distat. Delirant itaq; medici pariter ac philosophi omnes, qui putant colorum quidem eas
esse differētias, quas diximus, humorum autem acidum, amarum, acre, tum quascunq; paulo an-
te retuli, sicuti ipsorum quoq; sensuum: cum nec color à colore, quatenus color, neq; à sensu sen-
sus, neque ab humore humor discrepet, quo sanè pacto nec à febre febris differt, quippe nec à ca-
lore calor distat. Ergo planè desipiunt medici, quicunq; febrium differentias tradidere multas, ar-
dentem, lipyriam, hepialam, typhodem, pestilentem, hemitritæam, quotidianam, tertianā, quar-
tanam. Quin Lycus etiam ipse febrium alibi differentias scribit, sicuti aliarum quoque rerum fe-
re omnium.

De flammæ differentijs. CAP. 5.

QVid igitur in mentem illi venit, vt nunc dissectionis in proprias cuiusq; differentias obli-
uisceretur, adeo vt nec in succenso ex paleis igne, cuiusmodi ad fabrefaciēdum aurum vti
solemus, vllam inesse differentiam existimet, qui tamen ab ijs, qui materias diuersas for-
B tiuntur, differt: nam, tametsi ab igne, ignis duntaxat, qua ignis est, nihil differat, maioris tamen ac
minoris ratione differt: cum fieri possit, vt alius alio vehementior, infirmiorq; ignis sit, & eum q-
dem, qui ex paleis consit, esse inualidissimum arbitratur, ad aurumq; conflandum appositum ait:
liquefieri enim ac diffluere, si vehementiorem experiatur flammam. Enimuero optime Lyce, di-
xerit fortasse ei quispiam: si, quo modo flammę generentur, naturales philosophos quęrentes au-
dijsses, earum, opinor, differētias intellexisses. itaq; nos, q̄ poterimus breuissime, pręcisum sermo
nem tibi de his nō paruum explicabimus. Vidisti, opinor, materiæ, quæ comburitur, extra latio-
nem fieri quandam particulis inter se dispersis, quas inter aer quidam interceptus necessario qui
dem concalescit, non tamen exiguam obtinet secundum magis minusq; differētiam: tum corpo-
rum, quæ sursum feruntur, non in vnaquaque flamma æqualia visuntur spatia, quo etiam modo
exhalationis natura ipsius diuersa est. verum tam magnitudine & paruitate inter se differūt, quæ
ex combusta materia exiliunt particulæ, q̄ densitate etiam, ac raritate, tum q semustæ hæ sint, illæ
vero ad plenum adustæ, tum vero in vniuersum, q hæc magis, minus illa correpta igne sint. Cum
igitur tanta in his differētia appareat, tum vero, qui illa excepit aer, interdū magis, interdum etiā
minus concalescat, arbitror diuersitatem necessario ingentem, ac non paruam esse flammæ diffe-
C rentiam: tam mistionis inæqualitas est, quæ differentiarum faciat multitudinem.

Quæ de triplici calore attulerit Lycus aduersus Hippocratem. CAP. 6.

CÆterum, quemadmodum temere de igne pronunciauit Lycus, ad eūdem etiā, opinor, mo-
dum aberrat, cum, postq̄ tripliciter calidum multum accipi dixisset, vnumquodq; significa-
torum enarrat. Etenim aliter calidum, inquit, multum secūdum substantiam, aliter secundū qua-
litatis intensionem accipitur, atq; aliter sm functionis propriæ robur. sed nec sm substātiam mul-
tum inesse in his, qui crescunt, calidi, vtpote in exigua corporis mole: neq; sm qualitatis incremē-
tum, quando calidius, q̄ quod in vigentibus ætate sit, haudquaquam appareat: in solo tamen fun-
ctionum propriarum robore eorum, qui crescunt, excedere calidum concedit, improprie tamē di
ci. Sunt porrò, quibus hæc ostendit plurima eius verba: verum ego more meo facturus videor, si,
quod in superioribus feci, nunc quoque faciam: nam & illa complura cum essent, non omnia ad-
scripsi, sed opportunissima quæquę elegi. Ad eundem igitur modum nunc quoque faciamus, ac,
quæcunq; ex illis ad propositum maxime conferre videbuntur, exaremus hic. Et alterum quidē
sermonem hoc concludamus fine. Nunc ad reliquum transeamus, etenim meminisse debetis du-
plicem me statim ab initio proposuisse quæstionem, alteram, an recte Hippocrates verbum inna
D tum addiderit, alteram, an recte dictum ab eo sit, plurimum inesse in ijs, qui crescunt, caloris. atq;
alteram quidem quæstionem cum absoluerimus, ad eam, quæ restat, veniamus, incipiamusq; di-
squirere, an dictum recte sit, plurimum in ijs, qui crescunt, caloris inesse. Itaque in comparatione
alterius calidi cum altero tria sunt, quæ in disquisitionem veniant, plurimumq; inter se distantia.
primum quid sit, plus aliud alio calidum esse: alterum quid, aliud alio calidius: tertium quid, aliud
alio calidum validius. Si quis igitur à nobis quærat, cuiusmodi sit, quod plus, aliud alio calidū est,
quod tale proportione sit, respondere debemus, quomodo etiam interroganti, qualenā sit, quod
alterum altero plus humidum est, respondebimus. nam, quemadmodum hic interrogatio pri-
mum in id, quòd dictum est, tendit, par est, vt nihil respondeamus aliud, quàm hoc vnum, nempe
id, quod substantia superet, siquidem plus humoris amphoram dimidio cōtinere dicimus: ad eū-
dem etiam in calido modum, si quis hac eadem iterrogatione perquirat quale nam sit, quod plus
altero calidum est, nihil sanè aliud respondere conueniet, q̄ quod substantia plus sit, nimirum eo
q plus in eo substantiæ sit, & maiorem capiat locum: ac nihil sanè prohibet, vt in eodem & plus
insit calidi, & minus tamen caloris, æque ac humidum, quod plus substantia est, minus tn̄ esse dif-
fusum potest. Ergo ad interrogationem hanc recte hoc pacto respondebimus. Rursus, cum hoc
quæritur, cuiusmodi sit, quod alterum altero calidius est, recte dicemus, quod intensiore calidi-

tate

tate est, etiamsi in minore substãtia reperiatur. Quemadmodum enim, cum qs interrogat, quale E
nam sit, quod alterum altero candidius est, nõ sanè perperam respondemus, cum, quod qualitate
candida intensiore sit, dicimus: quo sanè modo, niuẽ, etiãsi exigua eius sit quãtitas, quocunq; alio
albo candidiorẽ esse affirmamus. sicuti quoq; ad interrogantẽ, qualenã sit, quod altero humidius
est, recte rñdemus, quod fusum magis sit: vti aqua melle ac pice humidior, etiãsi exigua admodũ
aquæ substantia sit, mel aũt & pix longe vincant: sic ẽt de calido interrogati, quale sit, quod alterũ
altero calidius sit, recte respondemus, quod caliditate intẽsiore sit: cuiusmodi ignis habetur, licet
in exigua id substantia cõsideretur, alterũ autẽ, quod cum hoc comparatum tepidius calidum est,
maiorem, ꝗ hoc, sortitum substantiam sit. & hoc quidem pacto ad hæc respondemus. ei vero, qui
quærit, qualenam sit alterum altero validius calidum, non eadẽ erit, sicuti prius, parata responsio,
cum neq;, quod caliditate intensiore sit, neq; quod in substantia spectetur maiore respondere de-
beamus, sed quod operis perfectione excellat. Cæterum, quod dico, ad hunc se habet modũ. mul-
ta visuntur caloris opera, quippe qui alia fundat, alia congreget, ac valde plurima transmutet,
atq; (vt priuatim dicamus) in corporibus nostris alimentum in ventriculo concoquit, atq; intesti-
nis, confectũq; id in corpus deducit, ad ipsumq; ĩmutat, nostrisq; inolescere id corporibus facit,
concoctione nimirum, atq; augmento. Ergo alterum altero validius dicetur calidum, quod ista F
præstare magis poterit, atque hoc non id semper est, quod aut qualitate intensiore sit, aut substan-
tiæ plus habeat. sæpius nanq; minore præditum substantia, ac caliditate minore perficiendo ope-
ri efficacissimum reperitur. sicuti enim antea dicebamus, nõ quod intentũ maxime, sed quod ma
xime commensuratum sit, vt proprium nobis opus præstet, validius est: quando, quod insigniter
calidum fuerit, interdum etiam nocumẽtum operi inferat: cuius rei satis esse argumẽto possunt,
quæ prius de calidi proprietate exposui. Cum hæc ita se habeant, sintq; tria, sicut prius diximus,
quæ in comparatione alicrius calidi cum altero, in disquisitionem trahantur, hocq; in loco Hip-
pocrates, quę crescũt, plurimum habere calidi innati dicat, de tribus vnum fateamur, necesse est.
aut enim proprie voce hac vsus falsi aliquid dixit: aut simul & male voce hac vtitur, & falsi aliqd
dicit: aut, vt verum aliquid dixerit, voce tamen vsus falsa sit, necesse est. Nam, si plurimũ in ijs, qui
augẽtur, secundum substantiam inesse calidi dicat, veluti siquis plus, ꝗ amphora, continere humi
di dixerit, quod duplo maius vas sit, voce vsus quidem probe erit, verum falsi eum quippiã om-
nino protulisse necesse fuerit, siquidem in ijs, qui crescũt, plus secundum substantiam calidi non
inest, cum nec maior horum corporis moles sit, ꝗ ætate florentium, senumq;. at innatus calor ad
vniuersi corporis molem distributus est. Sin eo, ꝙ intensior horum caliditas sit, plus inesse in ijs, G
qui crescũt, caloris dicat, quemadmodum siquis, cum niuem albam aliqua re alia cãdidiorem af-
firmare volens, non illam quidem esse candidiorem, aut candidam magis, sed in ea plus inesse cã-
doris dicat, videri poterit vtrobique aberrasse Hippocrates, dum nec voce recte vtitur, & alioqui
falsi aliquid pronunciat. & praue quidem voce vsum eum fuisse videri hinc poterit, cum voce
hac, qua in maiore substantia explicanda vtimur, abusus ipse fuerit, dum intensiorem quandam
caloris qualitatem ostendere nititur: falsum autem ꝙ dixerit, hinc videbitur, ꝙ, cum in ijs, qui cre-
scunt, intensiore non sit qualitate calor, non sanè recte calidiorem esse ætatis huius, ꝗ aliarum, ca-
lorem dicemus, cum hunc ille in ijs, qui crescũt, esse intensiorem affirmet. Quòd autem minime
verum sit magis esse in ijs, qui crescũt, intensum calorem, facile vnusquisq; discat, licet, cum calo-
ris in ijs, qui crescunt, maiore secundum excalfactionem intensione præditi inuentum signum
nullum sit. Nam, quod ab eo in libro de natura humana, quòd plurimum in ijs, qui crescunt, calo-
ris insit, signi affertur, stultum penitus est: etenim calidiorem esse ętate priore hominem pronun-
ciat, coniecturam ex eo, quod nunc maxime viget, incremento faciens. neque enim vi, inquit, ac
præter naturam, dum augetur corpus, in contrarium grauitati suæ locum raperetur alimentum,
nisi validum aliquid esset, quod cogeret. nam hoc, non ꝙ magis secundum excalfactionem cali- H
dum intendatur, sed ꝙ validius sit, signi est. porrò autem validius, sicuti antea diximus, non id est,
quod intensiore caliditate præditum est, sed quod ad perficiendum opus temperatum maxime
sit. Quamobrem, cum hæc ita se habeant, si quidem hoc pacto Hippocrates ea, quæ crescunt, plu-
rimum habere caloris innati dicat, dupliciter errat, partim quòd nõ recte voce vtitur ipsa, partim
etiam, ꝙ falsi non nihil alioqui pronunciat: sin autem, quemadmodum tertio loco dicebam, plu-
rimum esse in ijs, qui crescunt, calidi ad hunc modum intelligat, vt validissimum ad opus perficiẽ
dum sit, quod ex eo, quod temperatum maxime sit, prouenit, non quod aut maiore substan-
tia, aut caliditate intensiore notetur, voce ille quidem videbitur non recte vsus, propterea quòd,
cum validissimum debuisset calorem esse dicere, plurimum dixit. sed tamen, quod dictum ab
eo est, recte dictum videri poterit, nam ad hunc modum augmentum ab innato calore fit. er-
go, quemadmodum dictat ratio, quin is in ijs, qui crescunt, validissimus sit, fieri nullo pacto po-
test: ac mihi sanè recte de hoc dictum placebit, quod in libro de natura humana dicitur. neces-
se enim est, quod augetur, atque ita vi procedit corpus, calorem validissimum obtineat. Cuius-
modi tandem sunt hæc Lyci verba: plurima illa quidem, sed quæ nihil præter ea, quæ nos ante
diximus, explicẽt. si nanque substantiæ commensurata mole plus esse in ijs, qui crescunt, calidi

Hippocrates

A Hippocrates ait, falli eum opinatur, propterea ꝙ manifesto minus in pueris spectetur corpus. ꝙ si id dicat, quod calore intensiore sit, huic rursus appatentia obstare ait: sin, quod opus validius præstat, vere quidem hoc dici concedit, voce tñ illum non recte vsum fuisse affirmat. non enim plus oportuisse, sed validius ad opus perficiendum dicere eorum, qui crescunt, calidum.

Aduersus ea, quæ à Lyco dicta sunt de triplici calore, ac quæ sit propria caloris innati substantia. CAP. 7.

VErum videto optime Lyce (dicet hic fortasse aliquis calũniæ eius in Hippocratẽ apologiam meditans) ne vana, quæ dicuntur, sint. Iam primũ enim calidum, quod secundum substantiã est, non absolute ita corporis vniuersi mole dijudicatur, verum, quẽadmodum ipsemet aliquãdo Lycus alibi dixit, maximum esse hominis cerebrum affirmans, non quidem accepta absolute magnitudine, sed habita potius animalis cũ animali proportione. Ergo, sicuti paruulum adeo puerũ maius habere elephante maximo cerebrum affirmat, non sola habita corporis magnitudinis consideratione, sed adhibita præterea proportione, sic etiam fecisse illum in calido corpore oportuit, examinatione antea facta corporum, quæ in nobis sunt, quodnam innatum sit. i. primo genitum, quod ἐγχύγον vocant, siquidem ipse etiam nomen hoc scit & in Hippocratis libris scriptum repe B riri, & pro eo accipi corpore, quod primitus generandis adsit, id est ex quo primam formuntur generationem: quod quid aliud quæso sit, ꝙ sanguis menstruus semenq;? Ego certe nihil noui præter hæc tertium. Quoniam autem corporis in ijs, quæ generantur, substantia ex his constat principijs, quæ prima exacte fuerit constitutio, non ex pluribus ijs, quæ diximus, sed ex solis corporibus constabit: quanquam cur primam exacte dico? Si nanq;, qualis ab Hippocrate exposita sit dierum sex genitura, recordabimur, innatũ adhuc in illa corpus permanere, aperte dignoscemus, cũ, antequam aliqua ossis, aut venæ, aut arteriæ, aut nerui, aut chartilaginis, aut ligamenti in fœtu natura appareat, vnũ ei corpus calidum innatũ adsit. Sanguinis enim grummo persimilis, mollisq; caro, ac effigie carens, primum fœtus excipit effigiationem, tanquam sanguinis vibices, vt Hippo

* crates nominat, continentem, ex seminis substantia ipsa, cũ candor ei adsit. fiunt deinde ob multã; & quæ assidue sit, mutationem ossis lineamenta quædam ac chartilaginis, & ligamenti, & nerui, & arteriæ, & venæ, quo quidem tempore innatus adhuc perseuerans calor fœtus ipsius corpus est. verum, quo magis magisq; crescit fœtus, eo sanè minus redditur calidum illi innatum corpus,

* quod nihil, ꝙ sanguis semenq; aliud est. Corporum vero acquisititiorum varietas accedit quædã, cum eorum, quæ enumerauimus, innatum animãtibus nullum sit, sed acquisititia omnia habean-

C tur. Quòd si fieri posset, vt totum aliquando animal ex ossibus; aut neruis constaret, hoc sanè modo innatus deperderetur calor. Nunc fieri quidem hoc non potest, vt tñ maior ossium, chartilaginum, ligamentorum, neruorum, arteriarumq; substantia sit, fieri potest. Quam etiam ob rem, quę extremam senectutem agunt animalia, cum sanguineæ naturæ minimum obtineant, tota ferè ex solis ossibus, neruis, membranis, ligamentis, arterijs, venis, chartilaginibusq; constant. nam inter animantis partes sola est caro, quæ sanguinea sit, quam, quæ consenuere corpora, minimam in sè continent, & eam tum sanguine præditam exiguo, tum duriorem, aliarum vero partium, quæ sanguinea sit, nulla est. Connati igitur corporis, quod ab efficacissima, quæ in eo est, qualitate innatũ calidum appellatum fuit, non absolute ita metiri magnitudinem oportet, sed facta potius cum nõ innatis comparatione, eorum inter se inspicere proportionem debemus. Quemadmodum enim in balneo vaporem, siue fumum malis, multum, aut huiusmodi esse aliquid dicimus, non ita absolute ad domus referentes magnitudinem, sed ad proprium potius balnei aerem: Ad eundem etiã in homine modum, aut multam, aut paucam esse innati caloris substantiam dicemus, facta cũ non innatis corporibus comparatione. vt enim cuncta in infantibus sanguinolentissima reperiuntur, adeo, vt in ossibus quoq; non nihil huiusmodi appareat, cõtra in senibus fit, vt exanguia maxime

D cuncta sint, vsqueadeo, vt caro quoq; huiusmodi sit, quam ẽt ipsam minimo præditam sanguine obtinent. corpus porrò calidum innatum sanguis erat. Quare ex his colligitur & ijs, qui crescunt plurimum inesse corporis calidi innati, & ijs, qui consenuere, minimum: sic etiam semen, quod ex serosa humiditate, ac spiritu, qui in ea est, constat, in his quidem, qui cõsenuere, exiguum admodũ est, at in horum, qui crescũt, corporibus plurimum, atq; inter ipsos in his potissimum, qui nati nuperrime sunt, quemadmodum in commentarijs de semine demonstrauimus. Num igitur ambiges, an eorũ, qui crescunt facile absumatur, atq; diffluat corpus? atqui in cæteris non te sani fugit aquam calidam, aut oleum, aut siquis est alius id genus humor, exiguo tẽporis interuallo per halitum digeri totum, id quod neq; in terra notari, neq; in lapide potest, nec iam in alijs, siqua frigida & sicca natura sunt. nam, vt duæ sunt in vniuersa rerum natura, quæ per halitum facillime digerantur, qualitates, caliditas, atq; humiditas, sic è diuersò, quæ perdurent, duæ, siccitas, ac frigiditas. Quamobrẽ nihil videri mirũ debet, si quidẽ puerorũ ob humiditatẽ & caliditatẽ facile difflantur corpora: senum vero nõ facile, vt qui à frigiditate & siccitate coagmentatã substantiam obtineãt. Quare, quæ in te dici rectius possent, alteri obijcis Lyce optime. Certe principale documentum quoddam, quod nullus, qui modo legitime introductus in disciplinas sit, nescit, visus es ignorare. nam multam substantiam, quæ simplex sit, corporis quidem diiudicat moles: at, quæ ex diuersis

componitur,eorum,quæ immista sunt,proportio,sicuti cerebrum etiam,aut aliarum partium ali- E
quam.ad quem sanè modum ij quoq;,qui vinũ aqua bibendi causa miscẽt,aut vini, aut aquæ esse
plus,aut horum neutrum superare dicunt,cum forte cõmista ita temperate ea fuerint. Tam vero
obstupidus nullus est,vt, cũ ad vini doliũ aquæ heminam addiderit,plus esse in dolio aquę dicat,
q̃ in paruo poculo sit,cũ verbi gratia ex tribus,qui in eo cõtinentur,cyathis vnus aquę,reliqui aũt
duo vini fuerint.Lycus porrò ipse medicamentũ quoq; , quod tetrapharmacũ appellant,ex cera,
adipe,pice,ac resina,æqua omniũ portione cõstans,non plus continere,opinor,picis dicet, siquis
duplam illam iniecerit: Verum hic quoq; iubebit nos animaduertere , vtrũ tetrapharmaco medi-
camento plenum dolium totũ sit,an vero paruum aliquod vasculũ,ac deinde plus in dolio inesse
picis dicet,q̃ in vasculo,etiam si in altero æqua oĩa portione insint,in vasculo autẽ picis ad alia du
plum sit. Q₂ si igitur omnia huiuscemodi errata,cum cætera non possint , secũdum proportionẽ
ac misturam multum discernit,ac quod simpliciter ita,fm communem mẽsurandi modũ dicitur,
non sanè ad eum se res modum habet,quemadmodũ Hippocratem Lycus reprehendit.nam tam
est in ijs,qui crescũt,caloris innati substantiæ plurimũ ad aliorum videlicet proportionem , q̃ etiã
vnà cum hac,qualitatis,siquidem à substantijs separari propriæ qualitates nequeunt , vti sanè nec
facultates.atq; ad hũc modum,si in tetrapharmaco plus iniectum,facta ad alia proportione , picis F
fuerit,non eius tm̃ substantię,sed etiam qualitatis,facultatisq; plus inesse dices,ob idq; humorem
etiam,quicunq; is picis sit,auctum esse. Itaq; planum factum est,secundũ tria,quæ Lycus scripsit,
multi significata tã in tetrapharmaco plus inesse picis,dici posse,q̃ caloris innati in animantibus.
Atq; hoc in his,in quibus , quæ admiscentur , tota inter se non contemperantur , manifestius fit,
nempe secundum tres,quos Lycus retulit,modos,plus alterum altero esse dici , sicuti sanè in hoc,
quod inter vsitatissima est,medicamento ex iride,aristolochia,orobi farina,ac thure, æquo omniũ
pondere confecto,poterit quis,cæteris æquis ex his vnum aliquod triplicatum immiscere, vt ari-
stolochiam verbi gratia:in qua mistura dici vere poterit aristolochiam & substantia , & qualitate,
& efficacia,reliqua exuperare,atq; huius inesse plus. Id ipsum de balneo quoq; pronunciare licet,
in quo nũc solũ contemperatus insit aer,sed ẽt fumi,vaporisq; aliquid accedat,ex quibus interdũ
fumi,interdũ vaporis plus esse cõtinget,quo modo ẽt naturalis nõ nunq̃ balnei aeris plus : porrò
absolute ita pronunciatum, plus,fm substantiæ intelligimus exuperantiam,cum qua vnà qualita
tem,& quæ ab hac fit,efficaciã augeri necesse est. Supponamus igitur maiorẽ reliquis duobus fu-
mi substantiã reperiri,rectè hic fumi ipsius qualitatem ẽt, ac efficaciam maiorẽ esse dicemus , cum
tm̃ in confesso sit qualitatẽ qualitate maiorem non effici,sed vehementiorẽ,sicuti nec minorẽ , sed G
imbecilliorem.verum is vocabulorũ vsus tam in vniuersa vita,q̃ in artibus oĩbus frequentissime
vsurpatur. Qua in re quid attinet aliorũ mentionẽ facere?cum manifestũ orationi nostræ à febri-
bus ẽt ipsis sumere testimonium possimus,quas nunc maiores,nunc ẽt minores factas esse dicen-
tes quotidie audire omnes licet:& alium alio aliqñ.plus,aliqñ minus febricitare, atq; de eodem ẽt
heri,q̃ hodie. Ad hunc igitur modum cum supponatur secũdum qualitatem multum dici,nihil
videri mirum debet,si,in quo balneo maior inest fumi substantia, in eo maiorem etiam factã esse
qualitatem dicamus:vti efficaciam quoq;,si quidẽ proprio vtemur vocabulo,validam,vehemen-
tioremq;,sin eo abutemur,maiorem,copiosioremq; nominabimus. quippe mordicus oculos fu-
mus vellicabit,quo magis eius adaucta substantia fuerit.quapropter,cum substantijs vnà proprię
etiam earum qualitates excrescant atq; efficaciæ,non perperam quis in huiuscemodi balneo plu-
rimum inesse fumi dixerit. Rursus,vt dicebamus,vaporis quidem ac fumi æquæ supponãtur por
tiones,plurimum autem propriæ aeris substantiæ inesse,quæ innato animantium calori propor-
tione respondet,ac generatur:hic sanè in balneo caloris proprij plurimum inesse dicetur. Num igi
tur dissimile huic est,quod in animantium humoribus inspicitur, ex quibus in vaporem resolu-
resultans calor extrinsecus tangentes ferit?etenim alius sanguinis accensus calor est,pituitę alius, H
vt in flaua,atq; atra bile alius. Ergo in pueris plurima sanguinis inest substantia , nimirum secun-
dum misturæ proportionem,(nam in hoc veluti ob lethargum dormitantes identidem excitandi
sunt,qui talia effutiunt,qualia Lycus scripsit)& quæ præterea cum ea vnà increscit qualitas huius
modi,qua mitem se ac tangentibus amicam , non iam aduersam mordacemq; præbeat , nec non
etiam efficacia, secundum quam nequaquam nidorosæ concoctiones fiunt,neq; vero, vti in pitui
ta,acidæ. Omnibus igitur,Lyce optime,modis plurimum ijs,qui crescunt,caloris innati inest,quo
circa nihil iam deliquit Hippocrates,at te potius ipsum conuiciatorem esse deprehendimus. pla-
num enim ex ijs,quæ scripsisti,fecimus,vt à nullis introductus præceptoribus fueris,quo Hippo-
cratis dogma aliquod percipere potueris,vtq; manifesto,quæ prorsus ignoras,ipse reprehendas,
tum contradictionem moliri ignorantiæ plenam declaratus es eam,qua artis vniuscuiusq; consti-
tutionem demoliẽdam aggrediebaris,cumq; eorum,quæ de his sæpenumero scripsit Plato, nihil
teneas,tibi ipsi pugnantia sæpe affers,in adolescentium detrimentum, quicunq; ratiocinatiuæ, si-
cuti tu,scientiæ ignari veram à falsa distinguere orationem nequeunt:postremo audacissimus prę
ter hæc,ac nihili visus es,dum prius,q̃ ea planè didiceris,eorum,quæ ab Hippocrate dicuntur,ex-
positiones conscribere aggrederis.

GALENI CONTRA EA, QVAE A IVLIANO IN HIPPOCRATIS APHORISMOS DICTA SVNT.

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

Quòd sæpe medici spontaneas naturæ vacuationes imitentur. CAP. I.

CONsultius quidem esset, si, quemadmodum statutum legibus est, vt eadem, qua reus, poena, si damnatus fuisset, puniat is, qui falso accusarit, ita digna in eos erratorum poena animaduerteretur, qui ijs, quæ ignorant, falso cōtradicunt. Sed, quoniã nescio quo pacto iniurias persequi iudicio licet, lex autem falso contradicentibus statuta nulla est, arbitror non immerito in optimos viros impurissimum quenq; inuehi audere. Siquidem, sicuti in Ægypto olim artium inuentum vnũquodq; à com muni eruditorum consessu probatũ columnis inscribebatur quibusdã in sacris locis positis: eodem modo factum apud nos oportuit collegiũ
C proborum simul doctorumq; hominum, qui examinatis recentiorum scriptis, in publicum, quæ bona sint, exponãt, mala vero quæcunq; fuerint, perdant: satius autem esset, si ne scribentis quidem ab his nomen reciperetur, quẽadmodum antiquitus ne in Ægypto quidem: hoc enim pacto nimiæ gloriæ contentioni apud istius cupidos obuiam maxime iretur. Nunc, cum & passim scribere omnibus liceat, & vnicuiq; sententiam ferre apud vulgus, audacissimus quisq; maxime commendatur: quemadmodum Thessalus ex ijs, quæ cōtumeliose aduersus Hippocratem scripsit: cum tñ librum is composuerit, in quo, dum aphorismos damnare se putat, aperte seipsum prodit ne minimam quidem Hippocraticæ artis partem didicisse. Atqui æquum fuerat, cum prius hanc ipsam edoctus fuisset, ita demum contradictionem moliri. An hoc fortasse non à me recte dictum est? neq; enim (si quidem eam probe nosset) tam fuisset audax, vt se veris opponeret, nisi si ex illis esset, qui omnem funditus pudorem exuerunt, cuiusmodi nunc etiam Alexandriæ repertus est Iulianus, cuius quadraginta octo esse libri dicuntur contra Hippocratis aphorismos scripti, in quorum secundum nuper incidi, in quo aphorismum ipse quidem hunc esse falsum existimat, In ventris perturbationibus, & ijs, qui sponte sua fiunt, vomitibus, si qualia
" purgari debent, purgentur, prodest, & leuiter ferunt, sin minus cōtrarium: sic vasorum quoq; exi-
" D nanitio, si quidem qualis fieri debet, fiat, prodest, & leuiter ferunt, sin minus, contrarium. & Dijs
" quidem gratia, q̃ is nobis primum sese obtulit legendus liber, ne frustra consumptum mihi tempus fuisset legendis in longum ijs, quæ contra aphorismum primum scripsit, qui cæterorum deinceps proœmium est. fortassis enim, cum coactus aduersus ea scripsissem, nihil fecisse magnum videri possem, propterea quòd ad medicam considerationem nondum accedit sermo ille, ac prædictus aphorismus non sanè de minima artis parte disputat, medicum admonens, cum per superiorem inferioremúe ventrem spontaneæ fiunt euacuationes, vt eas, quæ iuuent, imitetur, tum, quæ illæ sint docet, ac quemadmodum dignoscendæ, non minus, q̃ eas, quæ lædunt, suis notatas indicijs. Quòd si artem Iulianus ab Hippocraticis magistris percepisset, non sanè ausus esset veritati contradicere, sed, cũ neq; ipse, nec tam is, qui talis tantæq; stoliditatis auctor ei extitit, Thessalus artem nouerint Asclepiadarum, mirum non sit, si ea isti ignorant, quæ ne hi quidem nesciunt, qui repudiata ratione mederi se profitent. quippe licet eos dicẽtes audire incrementum ex imitatrice maxime experientia suscepisse artem. nam, quæcunq; casu facta ægris profuere, ea nos, inquiunt, sæpenumero secuti constituimus, diuisisq; his naturalia appellant, quorum de corpore causa prouenit, quorum autem extrinsecus, à fortuna, vt iam non solum naturæ, sed etiam fortunæ imitator medicus sit. Ac multa sanè allata ab illis exempla sunt eorum, quæ à fortuna profue-

re,vtq; inter alia is,cui,cũ cecidiſſet,diſrupta in fronte vena fuit,quod in ſimiliter affecto non ſunt E
veriti facere,vt eandam ſecarent venam,nimirum eiuſdem,aiunt,ſucceſſus ſpe: Quinetiã phleg-
mone laborantes oculi,à ſatiſq; abunde cita aluo adiuti maxime nos ad id imitandum excitarunt.
ad eundem modum morbo regio affectis profuſa bilioſorum excrementorum copia viſa eſt ſæ-
pius contuliſſe:vt aqua inter cutem laborantibus,aquoſorum:vtq; ijs,qui morbum, quẽ elephan
ta vocant,patiuntur,nigricantium humorum confert inanitio.vnde argumentari aperte licet de-
bere medicum imitatorem eſſe.Quid autem attinet euacuationes ſpontaneas referre, cum præ-
ceptorum quoq; facta ſecuti artem addiſcamus?an,ſi clyſteri quocunq; ventrem ſubducens Theſ
ſalus ægrotantem curet,imitari hunc diſcipuli debeant: ſi ſponte is fluat, non debeant: an,cum
ſuppreſſa menſtrua fuerint, ſanguiniſq; vomitus mulierem inuaſerit, tunc,ſi prouocata purga-
tione,vena'ue ſecta affectum hunc ſanet Theſſalus,non ſanè delinquant diſcipuli magiſtrum imi
tati,ſponte autem profuſis menſtruis ſi leuetur ægra, hoc non iam imitari eos conueniet? Atqui
nihil intereſt ad hoc,vt vtrunque imitemur, ſi,vel cum obſtetrix euocauerit menſtrua, vel cum
Theſſalus,vel cum horum neuter,at ſponte fluentibus ipſis leuetur ægra, quando ab euacuatio-
ne,non vnde hæc ſit,vtilitas prouenit,hocq; ipſum Hippocrates docens aphoriſmum aliquando
illum inſcripſit, Mulieri ſanguinem vomenti prorumpentibus menſtruis, ſolutio. quomodo- F
cunq; prorumpant menſtrua,ſoluetur,inquit, affectus, ſiue naturaliter id, ſiue à nobis fiat: non
enim,quæ hoc facit cauſa,ſed quod factum eſt,ægros iuuat,vnum modo menſtruis adſit, nempe
confertim effluere,quod voce illa prorumpentibus Hippocrates notauit, ſolitus largiores eua-
cuationes nomine illo appellaſſe,æque ac ſi verbis vſus eſſet huiuſmodi, Mulieri ſanguinem vo-
menti menſtruis confertim profuſis ſolutio. Dies me certe deficiet, ſi,quæcunque ſponte facta
imitentur homines,referre velim: nec ſanè de hoc alius ambigit quiſpiam, ſed tanquam commu-
nem notionem agnoſcunt omnes,ſoli ſunt,qui dubitent,perditi ſophiſtę,quicunq; tandem,quan
tum quidem ad artis opera attinet, vulgo quoque ipſo deteriores ſunt, at abiecto pudore texen-
dis aduerſus optimos medicos prolixis nugis exercitati. cuiuſmodi nuper extitit Iulianus is, quẽ
in artis operibus nunquam verſatum eſſe,nullo autem pudore contumelijs veteres inceſſere me-
dicos nouere omnes.

Galeni excuſatio,quòd aduerſus Iulianum ſcripſerit. CAP. 2.

EA igitur,quę cõtra paulo ante dictum aphoriſmum ſcribere auſus eſt, ne dici quidem poteſt,
quantum præſeferant,ignorantiæ dicam,an impudentiæ,an audaciæ,an potius(ſiquidem di-
cendum verum ſit)cuncta hæc ſimul,atq; his longe plura conueniunt? Quapropter commodius G
fortaſſe factum fuiſſet,ſi ne digna quidem ea iudicaſſemus,quibus ſcribendo contradicatur, & in
quæ aliquid abſumatur operis: Verum,cum complures à me amici ſtudioſe exegiſſent, vt,quæ-
cunq; poſt allatum ad nos librum,in quo aphoriſmum prædictum Iulianus reprehendere aggre- *
ditur,diſputaſſem,deſcripta in commentarijs eis traderem, ſubij & hoc non ſanè exiguum certa-
men,ac longe quidem maius,(ſiquidem fateri verum licet,)ꝙ cum extemporalibus ſermonibus
vſi ſumus,quos per dies ſex,aut his etiam plures fecimus, dum nugarum conamur oſtendere co-
piam,quarum plenus ſermo eſt is,quem ſcriptum in libro reliquit. etenim in hunc iſtud optime
dictum quadrat,quod vulgo dicitur,homine hoc loquacius inuenias nihil. vnus olim Therſites
plus iuſto loquax fuiſſe dictus,at id huic quanto,quàm Therſitæ,conueniet magis,facile omnes,
quotquot vnquam fuere,loquacitate ſuperanti? quapropter, qui ſermonibus his interfuere,cum
illos legerent,duobus hominẽ nominibus notarunt,loquendi immodicitate, atq; infinitate.itaq;
Vlyſſe potius quodam opus illi fuerit,qui eum ſceptro aſſidere iubeat,me autem,vt eum pruden
tia inſtruam,minime.tam enim obſtupidum prudentem reddere ne muſarũ quidem chorus poſ-
ſit.Cum igitur inuitus adductus ſim,vt iſta ſcriberẽ, ne forte ab ijs,qui hæc lecturi ſunt,reprehen
derer,præfari hæc volui.Cum enim futurum ſit,vt hominem reprehendam indoctum,ſtolidum, H
opinione ſua ſapientem,nugis inter ineruditos adoleſcentes verſatũ in vniuerſa vita,apud quos,
quo nomine veteribus maledicebat,aliquis tandem eſſe viſus eſt, hoc cum peragere neceſſe ha-
beam,quæſo,liceat mihi verbis huius ignorantiam caſtigare aſperioribus, quibus ego vti alioqui
non ſoleo.Iniquum quippe foret,ſi quidem huic in optimum quenq; veterum congerere male-
dicta liceat,nobis non liceat eius ignorantiam demonſtrationibus detegere manifeſtis, quæ tan-
tum ſuſcepit incrementum,vt, vnde nam ordiatur quiſpiam, non ſit facile inuenire.

Quæ Iulianus pro Methodicis attulerit. CAP. 3.

AC in libri quidem principio is prætermiſſo Hippocrate, longa in Sabinum oratione inue-
hitur,id quod in vniuerſo opere factitaſſe videtur, cui tamen titulus præſcribitur, non iam
in Sabini expoſitiones,ſed in Hippocratis aphoriſmos:deinde,quemadmodum conſueuit, mul-
ta inconſiderate profert collectis immanifeſtis quibuſdam,inanibuſq; verbis: quorum ſiquis re-
prehendere aliqua conetur,maximum prius is librum confecerit, ꝙ rem attingere ipſam videri *
poſſit,etiam vt non omnia dicantur. Hæc igitur perdifficile eſt ſcribentem diſponere, ac potius
ſumme arduum,nos tamen in extemporalibus ſermonibus, quos apud eruditos viros ſæpenu-
mero fecimus,facultatem oſtendimus quandam ex ſimilitudine expoſitionum in veteres inuen-

tam,

A tam. nam quemadmodum eorum in publicis disputationibus propositum librum explicamus.

Desunt non nulla.

Quòd si dissimulata naturæ perscrutatione methodicus nec elatus, nec magnifice de se loquens, neq; vero superiorem latentis dogmatis radicem in medium proferens duos esse dicat corporis affectus. secundum naturam enim constituto duas veluti insidiari aduersarias inter se obuersiones, atq; immutationes, dum aut plus satis clausum, aut infusum est, videri sanè poterit, intelligibilia dicere, non quidem naturam scrutantibus philosophis, ac de rerum omnium materia disceptantibus, sed tamen medicis naturalibus. Et hæc quidem ex mirabilibus Iuliani sermonibus verborum series vna est. Quibus ab ijs recedens, quæ Asclepiades, & Themison, & Thessalus elementa posuere, in prædictos tendit philosophos, qui ex mundo hoc vacuum funditus sustulerunt. Alteram autem deinceps subdit ad hunc modum. Neque vero linguæ vlterius imperare possum, quin dicam. quid enim mihi id: vt propterea, quòd huiusmodi conuersiones quemadmodum elementorum sequitur generatio, sic calidi etiam natura, & frigidi, & humidi, & sicci. ab his enim veluti parentibus fieri postremo hæc quoq; opera possunt. Vide, quàm in altissimis
B thronis, ac valde sublimibus sedens latuit methodus, quam, cum præ humiditate modestiaq; delitescere cuperem, cœlo ostendi, vnusq;, atq; idem primus detexi, obductam illi nebulam discutiens, soluensq;. Hæc sunt, quæ Iulianus dicat, atq; ab his deinceps. Ego repudiatis eius elementis cum Epicuro non sentio non vnam faciente substantiam. in libro itaq; de methodo hæc, multaq; præterea alia scripta sunt à Iuliano, qui totus inscriptus ab eo est Philon. at in alio, vbi de animæ corporisq; affectionibus institutus illi sermo est, in hunc rursus modum scribit. Igitur contractionis diffusionisq; moderatum statum, commensuratumq; statuentes in humanis coagmentis, sanitatis illum nomine appellamus. isti porrò mediocritati cum insidiæ à morbis tenduntur; necessario fit, vt patiantur corpora contracta ac dura, sicciora'ue, aut diffusa, molliaq; facta, atq; humida.

Platonem, Stoicos, & Peripateticos dissensisse à Iuliano de elementis & causis morborum. CAP. 4.

HÆc sunt igitur eminentissimi sophistæ verba methodicos medicos affirmantis Platonem sequi, vna cum Zenóne, atque Aristotele. nos contra admonebimus ipsos horum vnumquenq; philosophorum, plurimosq; præterea, qui post illos viguere, sanitatem esse existimare
C calidi, frigidi, humidi, siccíq; temperiem. horum autem singulorum tum excessu, tum defectu morbos gigni eos, qui in victus consistant ratione. inesse porrò in corporibus humores etiam, qui morbis proportione respondeant, hos quidem facultate sua humidos siccos'ue, illos calidos, aut frigidos. sic Plato cum sectatoribus vna suis, sic Aristoteles censuit, quiq; illum secuti sunt, Peripatetici: sic etiam Zeno, Chrysippusq;, alijq; præterea Stoici. At Iulianus ne librum quidem legit vllum virorum, quos retulimus, nec prorsus, quid consequens, sibiq; pugnans sit, intelligit. non enim cum fugisset, quemadmodum sectæ, quæ vacuum tollit, hæc conueniunt: ita alteri, quæ hoc ponat, conuenire illa, nempe in meatuum symmetria quadam sanitatē consistere, sicuti in fluxu; clausuq; rerum, quæ per id feruntur secundum victus rationem, morbos. Quid igitur faciam? Aristotelis'ne ac Chrysippi, cæterorumq; Peripateticorum omnium, ac Stoicorum deinceps verba subijciam, in quibus bilem, pituitamq; causantur, primosq; morbos esse quatuor affirmant, non aliter sanè, quàm elementa, calidum esse & frigidum, & humidum & siccum: an hoc, cum nō duo tantum libri compleri inde possint, sed tres etiam, & quatuor, atq; his plures, prætermittendum à nobis est, abundeq; nobis esse existimādum, quæ à Platone tantum dicta sunt? Cum igitur ita facere consultius sit, ne per omnia cum nugaci sophista diutius nugemur, finem de his faciam,
D si prius hoc solum de Peripateticis, Stoicisq; philosophis dixero. neq; Aristotelis, nec iam Theophrasti librum vsquam inuenias, in quo, siquid de morbis necessario dicendum illis sit, omissa calidi, frigidi, humidi, sicci mentione orationē absoluant. Quin cum horum, tum vero vtriusq; non raro bilis mentionem faciunt, nigræ simul ac flauæ, sæpius etiam pituitæ, quippe qui huiusce explicent discrimina. & hanc quidem aridam, salsam illam, salsilaginosam'ue, aliam autem dulcem appellant. Neq; vero aliter sentit Chrysippus, semperq; ad eundem modum, tum de morbis, tum de humoribus disputat. Horum igitur trium tantummodo siquis verba colligat, non sanè paucos is conficiat libros, præsertim si quantum Iuliano Alexandriæ supererat, tantum etiam hu ic ocij supersit. q; si, quæ ab alijs tam Stoicis, quàm Peripateticis dicta sunt, colligere vniuersa velit, iustam is etiam bibliothecam expleat. At nobis, sicuti iam diximus, satis erit, omissis his, vnius Platonis verba referre, nusquam ab Hippocratis placitis discedentis. Neq; vero ex omnibus vndiq; libris ea deligam, qui plurimi certe habeantur, sed vno contentus Timæo hæc inde transumpta subijciam. Sanè, quemadmodum morbi cōsistant, id nemini obscurum. cum enim, ex quibus corpus conflatum nostrum est, genera quatuor sint, terræ, aquæ, ignis, aeris, horum præter naturam excessus, defectusq;, propriæq; sedis cum aliena commutatio, tum ignis, atq; ēt ceterorum vnumquodq; (quando plura vno genera hæc habeantur,) quod sibi conuenit, non suscipiens, omniaq;

huiuſmodi, perturbationes, morbosq́; afferunt. cum enim à natura horum vnumquodque rece- E
dit, commutaturq́;, quæcunque prius frigida erant, nunc concaleſcunt, atq; antea ſicca, humecta
impoſterum fiunt nec non lenia grauiaq́;, atq; omnimodas prorſus tranſmutationes ſuſcipiunt.
Hoc in loco, quantum ad elementa prima ſpectat, eorumq́; qualitates, aperte Hippocratem ſequi
tur Plato. deinceps vero morborum cauſas in humores quoque deriuans ad hunc modum ſcri-
bit: Albida autem pituita ob bullarum ſpiritum intus detenta ſæuit: ſumpto vero extra corpus ſpi
ramine mitior illa quidem, varie nihilominus corpus pingit, vitiliginum in eo ſpecies, leucas, al-
phosq́;, atque id genus morbos procreans. at, cum atræ miſta bili in capitis diuiniſſimos orbes di-
labitur, hosq́; ipſos infeſtat, vt in ſomno mitior, ſic cum vigilantes inuaſerit, diutius vrget. qui ſa-
nè morbus ſacratioris naturæ cùm ſit, ſacer meritiſſimo appelletur. Hisq́; deinceps verbis alia ad-
dit. Hæc porrò ſalſa aridaq́; pituita morborum omnium eorum, qui cum fluxu vnà fiunt, caput
eſt, à locorum, in quæ fluit, diuerſitate multimodas quoq; appellationes ſortita. In hunc modum
de pituita, atraq́; vnà bile ſenſit Plato. cæterum, quæ de flaua diſſerat, poſt hæc attende. In corpore
vero, quæcunque eo, quòd ardeant vranturq́;, inflammata dicuntur, cuncta à bile fiunt. accepto
itaq; hæc reſpiramine omnimodos tumores foras feruens emittit: at incluſa intus morbos gignit
perurentes plurimos, huncqúe maximum, quoties ſanguine commiſta puro fibrarum genus F
ex proprio ordine deturbauerit, quæ ea gratia diſtributæ in ſanguinem ſunt, vt nec tenuis ni-
mis, nec craſſus nimis eſſet, neque iam ob caliditatem, quippe qui humidus foret, ex raro cor-
pore defluat, neque rurſus nimia denſitate motioni ineptus, vix ſe in venis conuertat. Hanc
vtique vtilitatem fibræ naturæ generationi largiuntur, quas ſiquis emortuo ſanguine, refrigera-
toq́; inter ſe colligat, quod reliquum eſt ſanguinis, vniuerſum diffluit. quòd ſi derelinquantur,
quàm primum vnà cum ambiente frigore congelantur. Hac cum præditæ facultate ſint in ſan-
guine fibræ, bilis, quæ natura vetus facta eſt ſanguis, cum rurſus ex carne in hunc eliquata mit-
titur calida, humidaqúe, ſenſim primo inuecta ob fibrarum vim gelaſcens coit, gelataq́;, ac re-
ſtincto illius violenter feruore tempeſtates intus, tremoremq́; excitat. at, ſi maiore ſe vi inferat,
euictis à caliditate propria fibris, confuſoq́; earum ordine efferueſcens victrix euaſit. ac, ſi ad ex-
tremum vſque perdurare validior poteſt, ad medullas vſque penetrans perurensq́; animæ ibi-
dem diſſoluit quædam tanquam retinacula, hancq́; ipſam liberat. at, cum minor huius copia eſt,
corpusq́; ei liqueſcens reluctatur, deuicta, aut per vniuerſum corpus excidit, aut in inferiorem ſu-
perioremúe ventrem per venas expulſa, deq́; corpore veluti ex diſcordi ciuitate electa inteſtino-
rum læuitatem difficultatemq́;, cæteraq́; huiuſmodi mala affert. Hæc ſunt, quæ Hippocratem ſe- G
cutus Plato in Timæo tantum ſcripſit. at, ſiquis, quæ in reliquis eius libris reperiuntur, vniuerſa
colligat, videri is poterit, quod quidem ad ſermonis attinet prolixitatem, Iulianum imitatus, mul
toq́; etiam magis, ſi, quæ de calido, frigido, humido & ſicco, bile, pituita, ſanitate ac morbo ſcripſe
re Theoph. Ariſtot. Chryſip. Peripatetici, Stoiciq́; omnes, adſcribat ſingula. & quidem nunc ali-
quos eſſe arbitror, qui noſtræ huius in obſtupidi ſophiſtæ redargutionem compoſitæ orationis
longitudinem reprehendat. Qui enim (pro Iuppiter Deiq́;) Platonem quidem & Ariſtotelem
& Zenonem horumq́; ipſorum ſectatores veritus non ſit laudibus efferre, quæ vero de corpo-
ris elementis dicta ab Hippocrate ſunt, refellere, an hunc cenſes in reliquis omnibus verecunde
quicquam dicturum? A

Neq; ex ignoratione, neq; ex diſcordia philoſophorum in nomine naturæ prohiberi, quin naturaliter ſe aut præter naturam homines habere affirmemus. CAP. 5.

OMittantur tamen hæc, notentur, quæ deinceps ſcribit, dum ne naturæ quidem, vt videtur,
vocabulum cõſiderandum permittit, vtitur autem verborum hoc initio. Non hercle nobis
hi perſuaſerint, neq; vero ſibi ipſis, modo verum fateantur, non ignorare ſe, quid natura ſit, quam H
in omnem partem vexant, magnifica vbicunq; verba ſonantes, aut ſimplex calidum, aut attempe
ratum, miſtumq́;, aut frigidi ſpiritusq́; ſubſtantiam. Hisq́; deinceps multa addit, naturæ eos noſſe
ſubſtantiam concedens, quaſi vero in propoſito nobis nunc aphoriſmo naturæ adſcripſerit no-
men Hippocrates, ac non potius de ſponte factis euacuationibus loquatur: vnde igitur in men-
tem illi venit naturæ vocabulũ? Vnde quæſo magis, q̃ ex Iuliani nugandi conſuetudine, vt lon-
gioris ſibi ſermonis anſam arriperet? quem ſiquis explicet, facile is eius deprehendat nugas. Cum
igitur medici oẽs has quidem à natura, illas vero caſu fieri affirment, vt oſtendant eorũ interdum
cauſam ex ægrorũ oriri corpore, interdum extrinſecus accedere, occaſionẽ nactus hanc eſt, vt ali-
quid de naturæ vocabulo nugari poſſet. Eſt porrò, quod dicere nititur (vt in ſumma dicam) eiuſ-
modi: Nõ par eſt eos, qui naturã, quæ ſit, ignorent, naturales euacuationes in ore habere. At eadẽ
ratione, ſophiſta audaciſſime, nobis, neq; vt animam teneamus, neq; ſenſum, neq; vero mentem,
aut rationẽ, aut memoriã, cognoſcere licebit: quippe quorũ omnium nõ facile dignoſcat̃ eſſentia,
quod minime mirum ſit. Nam, cũ Solem etiam ipſum, quem tñ apertiſſime videmus, quanam ſit
eſſentia, nõ exacte ſatis ſcimus, exiſtimabimus. ſ. nos de natura, de aïa, aut memoria, aut reliquis id
genus rebus poſſe audacter decidere? Verũ, quẽadmodũ recte iſta diximus, ſic, cũ horũ vniuſcu-

iuſq;

A iusq; notionẽ,substantiæq; dignotionem tenemus manifestam,adijcienda ea oratione est, à natura enim planta omnis regitur,at animal omne à natura simul & anima. siquidem nutritionis, atq; augmenti,effectuumq; huiusmodi causam naturam appellamus oẽs, vt sane aiam, qua sentimus, mouemurq;. Quo fit,vt nec falsa naturæ opera proferat nostrum quisq̃, nec iam,si illa nouerit aliquis,statim hunc necesse sit eius quoq; essentiam nosse, quemadmodum nec Solis,quem vt orientem manifesto,sic etiam occidentem videmus, lociq; interuallum vtriusq; præfinito tempore ordinatim percurrentem,huius tñ quæ nam sit essentia,per ocium quærimus. Quòd si igitur fieri nõ posset, vt,naturales quoties fierẽt excretiones,sciremus,nisi prius has ipsas facientis naturæ substantiam cognosceremus,non ille quidem immerito,cum hanc incognitam esse ostendisset,simul etiã harum ipsarum dempsisset cognitionem. nunc cum liceat, etiam si quis illam ignoret,has tñ ipsas scire,superuacanea sunt,quę nugatur. & hęc quidem omnia optimus Iulianus. At nos,quoties alicui nullo sumpto purgante medicamento vomitus accidit,aut multa cõtingit inferior euacuatio, siue ea per intestina,siue per vterum fiat mulieris,huiusmodi omnia natura facta esse dicimus, vel à natura,vel naturaliter(nihil enim refert)eaq; ipsa cum manifesto ægrorum emolumento imitamur. Videtur autem Iulianus neq; id scire,quod quotidie in ore oium est, vulgoq; non nescitur,
B nempe secundum naturam se habere sanos,ægros vero præter naturam. nam, si prius, q̃ naturæ essentiam nouerimus,nullis nobis huiuscemodi nominibus vti licuerit, neq; sm naturam sanos, neq; vero præter naturam ægros se habere dicendũ nobis erit. Demus tñ illi,si placet,hoc ex abundanti ratione,concedamusq; fieri non posse,nisi prius ex calido,frigido,humido, & sicco corpora nostra constare sciuerimus,bona,quæ à natura vel casu fiunt,vt imitemur. Quid igitur obstat,quo minus hoc ipsum sciamus,dum & placiti huius demonstrationem afferre possumus, & optimus quisq; philosophorum,qui tibi quoq; ipsi admirabiles sunt,cum Hippocrate vnà,atq; inter se etiam consentiunt? Nisi vero discordiam aliquis satis esse argumenti putet ad monstrandam placiti huius ignorantiam,de stoico repente ambiguus quidam factus. Nam, si sermoni huic persuasus credis,affirmanti eorum nihil,de quibus philosophi inter se digladiantur omnes, in cognitionem cadere humanam posse,cur non multo etiam magis,q̃ alijs oibus tuis illis pulchris cõitatibus, quas in coelis habitans methodus generauit,fidem abrogas? at has aliorum medicorum nullus obscure,quin aperte potius nouit,sicuti quidem existimat Thessalus,quodq; hoc maius sit. cum enim has Thessalus gloriosissimo medicorum,qui circa ipsum sunt,choro sibi visas ostenderit, nemini tñ inter illos conuenit. quinimmo maius ad hanc vsq; diem bellum inter se exercent, q̃ cum vnà
C cum cõdiscipulis suis altercabatur Thessalus. Quòd si ex dissensione rerum ignorationis signum sumitur,profecto ante omnia Thessali cõitatibus,quanto etiam magis de his ambigitur, abroganda fides est. Enimuero de corporis nostri natura,quam vel ex aere,& igne,& aqua,& terra,vel humido & sicco,calido ac frigido temperate sibijnuicem mistis constare dicunt, dubitatum quidem olim est,sed non adeo tñ,vt de Thessali cõitatibus,cum et Plato,& Zeno,& Aristoteles,& Theophrastus, & Eudemus,& Cleãthes,& Chrysippus,alijq; præterea philosophi quàm plurimi, qui se partim Stoicos,partim Peripateticos,partim etiam Platonicos noiari voluerunt, eadem de illis sentiant. At à Thessalo prolatæ cõitates,tantum abest,vt cęteris probentur medicis,vt ij etiam diuersa de his sentiãt,qui re vera amethodi cum sint,glorioso tñ methodi vocabulo quodã tanq̃ prætextu vtuntur. neq;.n. Hippocrati,neq; Diocli,neq; Plisthonico,neq; Praxagoræ, nec Mnesitheo, nec Philotimo,nec Erasistrato,nec Herophilo,neq; medicorum alicui logico, empirico ue Thessali placuere communitates. Q̃ si conferendæ inter se discordiæ sint,eam,quæ de Thessali cõitatibus est,longe alteram superãtem inuenies. cum.n. tres sint genere(vt illi dicunt)in medicina sectæ, Thessaliq; cõitates tam qui se empiricos,q̃ qui dogmaticos profitentur,tollant,non sanè exiguam censendum est discordiam hanc esse,imensamq; adeo,vt vinci non posit: quippe cum eas,
D neq; qui harum habitus est parens Themison,neq; alius ab eo quispiam,at nec amethodorũ Thessaliorum vllus obseruet. Itaq; non facile quẽquam inuenias,qui non illis aut addiderit, aut detraxerit aliquid,aut aliqua saltem ex parte mutarit,neq; tñ,etiam si ipsi inter se oẽs consentirent, parua esset eorum cum alijs dissensio. cum vero de his omnibus ipsi quoq; inuicem dissideant, solus hic relinquitur Thessalus,eumq; præter Iulianum istum secutus nemo est, & is verbo tantum, nam re apertum fecimus,quàm illi maxime aduersetur: quorum si quis fidem sumere certã velit, nostros is de secta methodica cõmentarios adeat. Porrò Thessalus, etiam si solus pro veritate contendentibus dicat eorũ,quæ alijs visa sunt,consensum,demõstrationẽ esse quandã, ac iudiciũ, illũ nemo dãnauerit,& postea Thessalum,qui ab oibus dissidet alijs,non damnabimus? Hippocrati, cui præter optimos medicos,philosophorum etiam optimi consentiunt,fidem non adhibebimus ob vnam dissensionem? quis hoc tandem ferre posit? quis tot tantasq; toleret nugas? quis nõ potius doleat, cum tẽpus contradicendo absumat hoi,qui nec,quæ dixerit,recordetur,nec, quæ scripserit,intelligat,ac tantummodo(vt in prouerbio est)quicquid in buccam venerit,effutiat?

Aduersus Iulianum & Asclepiadem, quòd plenitudo sit causa continens quorundam morborum. CAP. 6.

VErum omissis iam ijs,quæ deinceps dicat, audiamus, ac primum cum præsentis aphorismi principium esse ait ac caput, nempe quòd morborum continens causa humorum

sit

sit plenitudo. Rectius autem fecerimus, si hoc quoque in loco verba ipsa, vt habent, omnia adscri- B
pserimus. proditum igitur ab eo est statim in hunc ferme modũ (tempus est enim iam, vt recta ad
contradictionem veniamus.) In perturbationibus ventris, sic vt, quod reliquũ est aphorismi, prin-
cipium habeat, ac caput, nimirum ex humorum plenitudine, vt à causa continente, morbifica af-
fici corpora. Quapropter demonstratum cum sit affectuum non esse causam humores, (hęc enim
explosa iam est opinio) simul etiam aphorismi detectum est exitium, vt qui obscuro, falsoq; innita
tur fundamento. Hæc sunt eius verba. optimum autem factu foret, si theatro constituto, plenoq;
non quidem quale Thessalus instituit, dum seipsum in suis illis garrulis libris coronat, sed erudi-
torum potius hominum pleno percunctaremur ab ipso, quanam tandem demonstratiua metho-
do duce sermonem existimet verum esse à se dictum, qui sanè, si quidem recte illum quispiam in-
terpretetur, ad hunc se fermè modum habebit; Qui vacuationibus iuuari ægros aiunt, necesse
est hos existimare continentem morborum causam esse plenitudinem. Quòd si verus sermo is
est, lubens sanè inter doctorum hominum cœtum Iulianum interrogarem, vt ex eorum multitu-
dine stoliditatem aliquando agnosceret suam. nam ex ijs, quæ dicuntur, fieri non potest, vt agno-
scat, huiusmodi cum sit.

Desiderantur pauca. F

Seipsum detegit in libris. at in theatro, quẽadmodum recte ista tractentur, nũc exponam. Mul-
tis ex ijs, qui febre laborant, sanguinẽ mittit Thessaliorum asellorum grex. si quidẽ hoc faciũt, cen
sentes nocumento eos ex euacuatione affici, non recte faciunt, sin iuuari credunt, causam suppo-
nant hi, necesse est, continẽtem esse plenitudinem, quod tamen negant. Dicat hic mihi horum for
tasse aliquis, quæ tandem necessitas est, vt iuuante euacuatione continens sit causa plenitudo? cui
ego facile ita respondere possum: necessitas quidẽ nulla est, de grege tñ vestro is est, qui ista dicat.
Iulianumq; monstrabo, simulq; æquum esse dicam, vt suarum ille nugarum rationem reddat, &
hoc quidem modo in theatro cum eo egerit quis, nunc vero (neq; enim theatrum habemus) pau-
cis huiusmodi datur occasio. Quum omnes, quęcunque collibitum, effundunt, seu vera ea, siue aper-
te falsa sint, id quod Iulianus semper facit, sine delectu, quicquid in mẽtem venerit, scribẽs, nihilq;
vnquam veritatem curans. Ego autem in vniuersa vita mea cum nihil ęque studuerim, q; demon
strandi prius scientiam tenere, deinde summo hanc studio exercere, frustra laborasse videor. nam,
quicunq; demonstrationẽ, quid sit, percipiunt, spes est hos re cognita. Iuliani fortasse abijcere nu-
gas posse: at, qui gregarius illius est, is ne eorum quidẽ, quæ dicuntur, quicquam intelligit. Quam
ob rem dictum antea quoq; à me est, non exiguum imponi mihi certamen hoc ab amicis, quorum G
grana scientificos tracturus sum sermones. Enimuero nõ solum oportuit Iulianum causarum dif-
ferentię cõuenientia proferre vocabula, sed etiam eorum obseruare significata. nunc autem (hoc
enim habet methodicorum omnium stoliditas commune) ad nomenclaturas vsq; continentium
causarum progreditur ille quidẽ, at, quo ab antecedẽtibus modo differant, non intelligit. neq;.n.
latuisset eos morborum ab antecedentibus causis augmentum fieri. quæ enim principio morbos
facere consueuerunt, necesse est hæc, donec simile quippiam agunt, eosdem adaugeant. vt medica
mentum, exempli causa, acre adeo, vt vlcus facere possit, cuti hora impositum tantummodo vna
cuticulam vulnerabit solam, ἐπιδερμίδα Græci appellant: longioris vero temporis tractu adhæ-
rens opus peraget euidentius, cute primum ipsa, deinde subiecta quoq; carne correpta, quo mo-
do etiam, quæ putrefacientia noiamus, ad ossa vsq;, tegente hæc ipsa carne exusta, descendunt in-
terdum. Hac igitur prędite natura cum sint antecedentes causæ, fieri non potest, vt, si quidem illæ
remaneant, quod factum est morbi, persanetur. cum enim, sicuti monstrauimus, maior subinde
morbus fiat, non sanè, anteq;, quod facit, tollatur, perfecte sanabitur. sunt igitur causæ anteceden-
tes, cuiusmodi quoq; plenitudo est. Supponamus.n. ante alia hoc in sermone, antecedentẽ nisi qs
absciderit prius causam, fieri non posse, vt, qui factus est, affectus curetur. ob idq; ipsum Asclepia- H
des morbos à plenitudine incipere existimat, ægrisq; adiumento huius esse euacuationem ait, pe-
tiq; curationẽ à medicis perfici, nõ morbos, quos plenitudo faciebat, soluẽtibus, sed, ne adaugeã-
tur, prohibentibus. supponatur tñ causam morborũ continẽtem interdum esse plenitudinem, ne-
cesse statim est, vt huius euacuatione tollatur morbus. Atqui, vt Asclepiades ait, nunquã causa est
continens. satius.n. fuerit, relicto hoc in loco garrulo Iuliano, cum Asclepiade sermonem confer-
re, qui, vt cætera desint, legitime certe sophistam agit. oratione enim vti vir consueuit, cui credi
maxime possit, non illepide fucata, quod sophistæ, vt arbitror, officium est, non dissimilem tamen
huic sermonem protulit Iulianus, eum, quem deinceps scripsit, nõ me hercle facultate in hoc vsus
sua (tales enim vbique scripsisset) sed eorum, quæ Asclepiades dixerat, recordatus. q; si ex proprijs
esset Iuliani sermonibus, non aliter, quàm superiores, nugatorius videretur. Itaq; ait Asclepiades,
Si continens morborum causa esset plenitudo, factis non nunq; largis inter morbi initia euacua-
tionibus, fore, vt nocumentum statim à se oẽ æger depellat: nunc contra visi sæpius sunt, purgata
plenitudine, morbi tamen ipsi augeri. satis est ratio hęc probabilis, propriaq; ob id eget solutione,
neq; tamẽ ad ea, quę in Hippocratis aphorismo dicuntur, accedit. nam illa ex communi potius hõ
minum oium ratione, qua empiricos quoq; vti diximus, quàm ex dogmate vllo, fidem sumpsere.

ideoq;

A ideoq́ꝫ Asclepiadis rationẽ diluemus ipsam, non sanè tanq̃ ad ea, quę in aphorismo dicuntur, pertinentem, sed ꝙ consultius existimemus esse, postq̃ Iulianum hucusq; garrientẽ ꝑtulimus, propius ad hoiem accedere, sophista qui sit, quicum dialecticorum aliqñ more exercitatio istituatur, Cum igitur plenitudinem nominabit Asclepiades, interrogetur, vtrum dicat eam'ne, quæ ex facultate, an eam, quæ ex vasorum capacitate æstimatur, quam etiam κατὰ τὸ ἔγχυμα noiare solent, atq; vtrũ eam, quæ in toto corpore, an potiùs, quæ in sola eius parte consistat. Ea porrò, quę ex facultate est, ne noiari quidem ab ipso potest, vt qui facultates fere omnes, quibus gubernatur animal, sustulerit: quæ vero ex vasorum capacitate, duplex illa quidem etiamnum est: aut enim ad mensuram refertur, quæ sm naturam sit, aut hoc vno, nudoq́ꝫ intelligitur, nempe ꝙ non intra vasa capiatur, potestq́ꝫ horum vtrunque, aut in toto consistere corpore, aut in vna, pluribus ue eius partibus. ostensumq́ꝫ à nobis est in his commentarijs, in quibus symptomatum causas enarrauimus, atq; vbi tumores præter naturam tractauimus, conuulsionem interdum, tremoremq́ꝫ, ac in vniuersum phlegmonen, & erysipelas, idq́ꝫ, quod à recentioribus medicis œdema vocatur, aliosq́ꝫ praeterea affectus, plenitudinis inniti hypothesi, tum, si plenitudinem euacuet quis, ad naturalem quàm primũ statum redire mẽbrum. Diximus porrò alibi quoq; de continentibus causis, vbi ostendimus tam
B nomen ipsum, q̃ rem, cui impositum nomen sit, ex Stoica esse secta, neq; rectè recentiores medicos genus hoc totum aut noiasse, aut tractasse: nosq́ꝫ, ne de noibus contendere videamur, sm eorũ sæpius sententiam causæ quædam vt sic noientur, concedere, non mehercle quæ ex ijs, quæ absolute esse dicuntur, sint, sed quæ in generatione ipsa essentiam habeant, in quo sophismatis cõsistit explicatio. Cæterum, quæcunq; Iulianus garrit, in hunc transferre locum nostri non est muneris, quin potius ad aliam quæstionem veniamus, quæ cõis in vniuersum est. Causarum, quæ in humoribus consistunt, duplex habetur genus, alterum ex plenitudine, ex corruptela alterum, facilemq́ꝫ vtriusq; aiunt esse curationem, cum momento temporis liceat, & quod ex redũdanti superuacuũ est, emittere, & quod corruptum sit, vniuersum inanire sic, vt nunq̃ perduret morbus. quam sanè
« rationem dilucidam simul ac breuem Iulianus obscure prolixeq́ꝫ verbis his scripsit, In ipso statim
« aphorismo indemonstratum lemma extortum esse, nempe ꝙ morbos humoris faciat plenitudo,
« aut in impropriam qualitatem transmutatio, quam spẽm oẽm, corruptelam medici vocant. quare
« eo, quod morbum faciebat, eductio, insigne opinatur iuuamentum futurum. sic sine controuersia,
« anteq̃ appareat humoris alicuius in corpore contenti indicium, plenitudinem morbi causam esse
« existimat, aut, si minus hanc, transmutationẽ certe, quod nec intelligi potest, nec sanè ad veritatem
« C proxime accedit. Sic. n. existimemus, licet, facile morbos tolli vniuersos posse, nec iam diuturnus vl
« lus foret, atq; vnius esset rationis curatio ois, nullam in se operosiorem difficultatem continens.
« simplex. n. ac promptum, atq; adeo in ipsis manibus esset, quod morbum facit, exinanire, in ipsoq́ꝫ
« statim principio, primaq́ꝫ eius consistentia morbũ soluere, vt iam nullo alio, q̃ euacuatiuo auxilio
« indigeat, atq; huius, qualicunq; tandẽ accidat tpe, accõmodari vsus possit, ac, si in causa sanguis sit,
« sola contenti erimus venæ sectione, si pituita, quæ pituitã educant, dabimus, si bilis, quæ bilem.

De curanda vtraque plenitudine & humorum corruptione aduersus Iulianum. CAP. 7.

HÆc sunt Iuliani verba, quorum omnium, vt dicebam, ratio ita se habet: Si, quæ morbos faciunt, causæ humores sunt, fieri põt, vt exinanitis quàm primũ ijs, nullum diutius consistere permittamus morbum. atqui multi, etiam si inter initia satis inane reddamus corpus, diutius tñ ꝑdurant. non sunt igitur humores causæ. Quæ sanè ratio, si quidem de corporis vniuersi plenitudine accipiatur ea, quæ ad vasorum capacitatem referĩ, vera est. nã, si in morbi ipsius principio, quod superuacuum est, inanire volumus, vniuersum exinanibimus plethoricum affectum: sin plenitudinem accipias, cum parte aliqua plenior collecta redundantia est, falsa, cum ostensum à nobis sit non semper fieri posse, vt huiusmodi plenitudo subito euacuetur. Sic etiam, si de corruptela ratio
D interrogetur, hæc solui facile potest, quippe quam nõ statim euacuare possis, perinde ac si vase aliquo contineretur, aut dolio, ex quibus tñ cum prauum euacuauerimus humorẽ oẽm, non statim, nisi deterso prius, elotoq́ꝫ diligenter vase meliorem infundimus. Num igitur fieri potest, vt ex humano corpore corruptum euacuemus sanguinem, eius aũt loco meliorem quàm primũ eius addamus partibus? Quo nam igitur modo (inquiunt) exinaniri statim corruptio potest? sic. n. hoc, vt alia omnia, facile pronunciant, nullo rerum respectu, neq; vllam in consideranda re vniuersa adhibentes diligentiorem examinationem. enimuero, quẽadmodũ, cum bilis vis multa in corpore cõtinetur, sæpius facile sit, dum febris absit, eam ipsam euacuare, sic, cum ante acuta correptus febre homo fuerit, difficillimum id redditur. neq; enim licuerit absq; periculo, purgante tunc vti medicamẽto: ad eundẽ modum de pituita, deq́ꝫ serosis excrementis existimãdum. Dictum sanè à nobis de his omnibus est in alijs libris, opusq́ꝫ est, qui scire ista exacte voluerit, inde sibi discenda hæc petat. Morbus igitur plethoricus vt sit phlegmone, non in ipsis solum vasis plenitudine detecta, sed etiam vniuersos occupãte musculorum sinus, ex eo potissimum libro discas licet, in quo de tumoribus præter naturam scripsimus. ꝙ vero subito curari phlegmone omnis non possit, diximus in libris de curandi ratione, sm eam potissimum operis partẽ, in qua curandorũ pręter naturã tumorum via instituitur. fit. n. interdum, vt tam valide tamq́ꝫ tenaciter adhæreant carni viscidi, crassiq́ꝫ

humores,

humores,periculum vt ſit,ne,cū diutius perſeuerauerint,ſequatur ſcirrhus. at ij,qui nihil horum E
ſciunt,dum potiſſimam artis partem ignorant,damnant Hippocratem. atqui é diuerſo quis, cum
ſolidum corpus refrigeratum,aut excalfactum aliquod fuerit,promptum fore illi ad naturam re-
curſum dicet,quo modo etiam,cum denſius,rarius'ue redditum fuerit. neque enim refrigeratum
excalfacere,excalfactumq; refrigerare,denſiusq; rarefacere,ac rarum dēſare laborioſum fuerit: at
pertinaciter adhærentem parti carnoſæ humorem,aut craſſum,aut glutinoſum educere, laborio-
ſiſsimum.nam,cum ex vaſis ēt laxis ijs haud prōptum ſit ſordes expurgare,facile id. ſ. in carnoſis
exiſtimabitur.Quare ſumme deprauata ratio ea eſt,quæ cauſas in humoribus cōtentas contrarias
ſemper magis eſſe dicit ijs,quæ in ſolidioribus partibus ſunt.Nam,ſi in vniuerſa corporis habitu-
dine abſolute plenitudo inſit contenta in vaſis,quam proprie plenitudinem nominamus, non ſa-
nè difficile factu fuerit,& primo quoq; tempore hanc ipſam exinanire, & ob ipſum ſymptomatis
ægrum liberare.contra,cū vitioſus ſuccus aliquis,aut corruptela adſit, fieri non poteſt, vt abunde
facta euacuatione ſanitati homo reſtituatur.Nec ſanè alio ſe modo res habet ipſa.plures.n.inuenti
ſunt,quibus cum degrauaretur corpus,tenſionisq; accederet ſenſus, venæ quàm primum ſectio-
ne ſymptomatis his ſoluti ſint: non nullis contra per totum menſem corruptionis nocumentum
permanſit,dum nec deprauatum ſanguinem potuimus vbertim exinanire, nec meliorem alium F
reponere.nam,vt ex cibarijs recte in corpore cōfectis bonus generatur ſanguis,ſic periculum eſt,
ne,dum idonea concedimus alimenta,cum prauo,qui prius inerat,bonus vnà corrūpatur.Quam
etiam ob rem non omnem ſe pollicētur corruptionem ſanaturos,ſed illam vnam, in qua validum
adhuc corpus ſit,viresq; robuſtæ,non cum æruginoſus penitus factus ſanguis fuerit, & qui indi-
tum alimentum trahere ſecum in corruptelam poſsit, ſed qui potius ab hoc ipſo contemperari
queat.ſed nec,cum ad vires æſtimata plenitudo fuerit,ſanari continuo æger poteſt,eo q cum ina-
nitione vnà ipſa diſſoluantur interdum vires.Diximus de huiuſmodi affectu in opere de meden-
di methodo.Ergo raro inanitione hominem continuo ſanum reddes.continget tamen quandoq;
hoc,quemadmodum apparet.& huius ſanè rationis veritatem clare oſtendit experientia.quidam
enim ab euacuationibus ſtatim ipſis omni liberantur moleſtia: ſed nec hoſce affectus noſſe medi-
co cuiuis promptū eſt,nec,vt eos norint,ſtatim etiam dignoſcere eos valent.Ii ſunt igitur, qui ma
xime nugētur,inter quos,vt verum fateamur,primas obtinet Iulianus,qui,cum nullum vnquam
cum artis operibus commercium habuerit,ex his tamen,quæ ipſe nouit,audaculus reperitur. Cę-
terum nos ſæpius inter ipſa artis opera poſt vtriuſq; plenitudinis inanitionem homines ſanitati
continuo reſtitutos oſtendimus,vtranq; dico,& quam ex vaſorum æſtimamus capacitate,cui ple- G
thoræ nomen eſt,& quam ex viribus metimur,quæ inanitione non diſſoluatur.atq; hæc,cum pri-
mum ægros quis viſere inceperit,vnà cum ijs,qui ſanare nouerint,percipiet omnia.

Aduerſus Theſſalum & Iulianum de humoribus, qui à purgantibus pharmacis trahuntur. CAP. 8.

VIdeamus ea,quæ deinceps dicuntur,in quibus Aſclepiadæ rationem tractandam ſuſcipit Iu
lianus peruulgatam illam,qua perſuadetur non proprios trahi à purgantibus medicamen-
tis humores,ſed ab his generari.Sanè pauca quædam de re hac diximus in calce libri de elemen-
tis ſecundum Hippocratem,ſicuti in primo quoque de naturalibus facultatibus. poſtremo ſocijs
ita rogantibus librum etiam de hoc ſcripſimus vnum, cui titulus de purgantium medicamento-
rum facultate.quare vniuerſum de his ſermonem,qui ſcire voluerit,inde ſibi petat: nos hoc in lo-
co ijs,quę à Theſſalo dicuntur,reſiſtemus.prius tamen eius verba adſcribam:Athletam,quem vo »
lent,capiamus bona præditum habitudine,naturaliterq; ſe habentem: huic bona in corpore cum »
inſit materia, firmaq;, medicamentum exhibemus, quæq; excernuntur,ſumme corrupta oſten- »
dimus,vnde colligimus,nemine,qui ijs contradicere queat,reperto,cum,quæ nunc excernuntur »
acerrima ſimul ac corrupta, antequam medicamentum exhiberetur, talia athletæ non adeſſent H »
(bona enim is habitudine erat) nihil aliud nobis reſtare dicendum,quàm vtraque hæc à medica- »
mento fieri: primum quidem materiam ab eo in corruptelam verti,deinde etiam excerni,ſiue per »
vomitum id, ſiue per aluum fiat. Hæc ſunt Theſſali verba.audiſtis autem priuatim à me, quòd
in bonæ habitudinis aliquo humores purgentur omnes,id non magis,quòd nunc illi generentur,
declarare,quàm quòd antea contineantur.fruſtra igitur iſta attulit,neutrā neceſſario,aut compro-
bans,aut demoliens ſectam.quòd ſi aluum ſubducens aliquid exhibeat,non tamen medicamen-
toſum hoc illis eſt.Neq; vero inuerecundi Therſitæ more exhibemus, & oſtendimus,dicere de-
buit,cum neque exhibuerit id,neq; oſtenderit vnquam,nec iam exhibentem alium,aut oſtenden
tem viderit.At nos ij certe non ſumus,qui ea,quæ minime præſtamus,dicere, aut ſcribere audea-
mus,ſed oſtenſa operibus prius ipſis veritate, tum demum rerum explicamus artem:id quod ex
his quoq;,qui de Theſſali grege ſunt,audias licet,partim quot ex ijs,qui aqua inter cutem labora-
bant,medicamento dato,quod aquam educeret,ventrem quàm primum ad ęqualitatem reduxe-
rimus,partim etiam quot ictericos ſanitati continuo reſtituerimus,bilem trahente medicamento
exhibito. Verum neq; hæc,neq; aliud huiuſmodi quicquam vidit vnquam Iulianus.athletis pur-
gās, inquit, exhibeo medicamētum,& oſtendo.veriſimile videlicet eſt,vt tanta pręditus amentia

athletas

A athletas quem bonis præditos succis purget, aqua inter cutem laborantes non purget, non atra
percitos bile, non eum, qui morbo, quem elephanta vocant, correptus sit, non cancro affectum,
non quem phagedæna, aut erysipelas, aut alius quispiam, qui ex malo generetur succo, morbus
infestet. satis nobis de his ipsius nugis dictum sit: nam, si, quæ audire dignus est Iulianus, dicere
omnia institerit aliquis, huic non iam vno aut altero, sed longe pluribus libris opus fuerit. Verun-
« tamen eorum, quæ deinceps dicit, aliqua audiamus, hoc modo scribens: Aliud affero validissi-
« mum, quo maxime inspecto resipiscere eos æquum fuerat, non atra omnino bile agi: cum enim
« subesse bilem arbitramur, pituitam purgans medicamentum damus, nec iam pituita, sed bilis ex-
« cernitur: cum vero pituitam, hanc ipsam educente medicamento dato non pituita, sed bilis vtro-
« bique deijcitur: hydropicis aquam ducens medicamentum damus, tuncq́; cum manifesto in hy-
« dropicis aqua contineatur, præter omnium maxime opinionem exire aqua non videbitur: par
« enim esset, vt, cum bilem trahens medicamentum exhiberemus, bilis, cum pituitam, pituita edu-
« ceretur. Hæc sunt, quæ dicat, in quo admiratione dignum est, quod primum dixit, non oportere
ab atra omnino bile agi: nimirum nos atra percitos bile dicit, quicunq; Hippocratem laudamus.
Quòd sanè lepidum sermonis genus illis potius conueniebat, quibus atrabilarios ab atra infesta-
B ri bile placet. porrò fabuloso Æsopi asino simillimus esse Iulianus reperitur, qui, cum vnà Ari-
stosito domino accubantem melitensem quendam catellum vidisset, circumq́; ipsum saltitan-
tem, ac delitiose ludentem, mota subinde cauda, iucundam præterea quandam emittentem vo-
cem, ob quæ læti conuiuæ erant, ipsumq́; exosculabantur omnes, nihil moratus sit, quin in sel-
lam confestim insiliens ruderet, ac sese, caudam identidem quassans, verteret. Huic perquam si-
milis Iulianus cum sit, cauillose in nos inuehitur, obiecta nobis per iocum melancholia, quæ ab
atra, vt ipse ait, bile fit. Sine igitur, in te nos de atra bile dicamus, qui, cum arte minus etiam quàm
pueruli medici valeas, in Hippocratem inueheris. qua quæ nam maior inueniri melancholia po-
test? quæ manifestior ignorantia? quæ tandem petulantior audacia? His nos iocose incessis Iu-
liane, indoctisq́; ea sermonibus complicas, vt iam ne puerum quidem latere possit, quàm ab-
surda hæc sint. Nam, cum Hippocrates dixerit nullam neque ætatem, neque anni tempus, neque
aliud omnino inueniri tempus vllum posse, in quo ex corpore nostro humor aliquis totus pe-
reat, vt quos semper nobis inesse dicat, sintq́; nimirum ij, sanguis, pituita, atque vtraque bilis, quos
in omnibus inesse omnes existimat, incrementum autem suscipere in alia temperatura, natu-
raq́; corporis, ætate, tempore, regione, morbo, ipsius te demoliri rationem putas, si bilioso
C pituitam ducens medicamentum cum dederis, hæc quidem euacuetur, ipsa bilis non euacuetur.
Age vero, demus hoc manifesto fieri, vt non semper proprium sibi humorem euacuet me-
dicamentum, num falsum propterea videri debet Hippocratis dogma? si nanque humores om-
nes æqualiter attrahit purgans medicamentum vnumquodq;, ipsos autem in propriam speciem
* quandam mutare solet, nihil erit inter venæ sectionem, ac purgationem discriminis. Quòd si hæc
ita habent, haud sanè difficulter experientia possumus dogma ipsum probare, duobusq́; pro-
positis hydrope laborantibus hominibus, quibus eadem adsit magnitudo, idem corporis habi-
tus, ætas eadem, alteri eorum aliquod, quod aquam trahat, medicamentum dandum, alterius se-
canda vena, considerandumq́; deinde, vtri eorum profuerit id, aut nocuerit. par autem fuerat,
vt idem in vtroque fieret euacuationis modus, ac tot mitterentur sanguinis heminæ, quot essent
euacuatæ (vt ij quidem existimant) aquæ à medicamento purgante. Verum demus etiam hoc
illis, & in altero quidem, qui purgatur, aquæ heminæ euacuentur, verbi gratia, quindecim, in al-
tero autem, cui secta vena est, duæ tantum, videamus nunc, vter horum iugulatus sit (nam quid
aliud, quæso, dicendum sit de hydropico, cui missus sanguis fuerit?) atque vter adiutus maxime.
Quid mihi hic dices ò bone vir? num similiter atque ad eundem nos modum refellimus, quemad-
D modum paulo ante tu faciebas? bilem purgans medicamentum alicui detur, inquit, qui aqua
intercute laboret, bilem hoc etiam ò bone vir euacuabit, verum modicam, omneq́; citra emolu-
mentum. Bilioso, quod aquosam detrahat materiam, detur, hoc quidem aquosa euacuabit, sed mo
dica, nec sine detrimento: è diuerso, quod aquam trahat, ascite laboranti detur, quod bilem icteri-
co, hic & plurimum euacuabitur homo, & maximo præterea cum iuuamento. Hæc, si apud me-
dicorum aliquem scripta nondum legit Iulianus, hominis admiror diligentiam: sin, cum ista le-
gisset, ausus est quæcunque scripsit, scribere, par est, vt illius prudentiam admiratione prosequa-
mur. Ego enim eorum, qui ista audierunt, offendi aures puto. Iulianus autem, cum de his scribit,
insanire nos arbitratur. Respondeat itaque ijs, quos laudauit, philosophis in memoriam reuo-
catis, à quo nam ipsorum demonstrandi legem huiusmodi acceperit, cuiusmodi vsus ipse est. si
enim, inquit, bilem trahens medicamentum, animantis natum est bilem expurgare, non ipsam
generare, in pituitosis non sanè bilis euacuaretur. quàm vero mire id, quod consequens est, nouit?
O præclaram sophistæ huius dialecticam. Quidnam tam vnquam prudenter Chrysippus, Ari-
stoteles, Plato dixit? Qui, si de ijs proposita illis foret consideratio, cum nulla penitus continere-
tur in corpore bilis, id prorsus sequi affirmarent, nullam quoque omnino à bilem trahentibus
medicamentis exinaniri, cum vero modica inesset, quæ ab ijs traheretur, modicam quoque futu-

ram

ram esse dicerent, quemadmodum sane plurimam, cum plurima contineretur. At nouę huius dia- E
lecticæ sophista Iulianus, cum modica quandoq; in corpore bilis insit, nullam prorsus bilem, hanc
ipsam ducentia medicamenta sequi censet, & postea nos quidem insanire dicit, quicunq; aqua in-
tercute laborantibus aquam ducens medicamentum damus, seipsum vero prudenter agere, cu-
ius placitis consentanea est venæ in his sectio. simillimum his ipsius sermonibus est, quod in se-
quentibus verbis his affert: & quod magna ex parte vicissim intenditur, ac remittitur, indetermi- »
nata sanitas similis aliquis factus quantum ad nos, secundum omne continuitatis, quantũ ad nos, *
in eo, quod raranter, nec sæpenumero fit. Per hæc Iulianus opinionem refellit existimantium cor- *
poreos semper esse passionum affectus intensionibus, ac remissionibus in testimonium adductis,
idq; facit, ratus se in hoc methodicorum opinioni consentire, à veteris autem magistri placitis dis-
sentire, cum tamen diuersissimum hoc sit. Nam, qui in solidis animantis partibus insunt affectus,
obsirmati insunt ac durabiles: at quæcunq; humida sunt, præterquam quòd in alias animantis par-
ticulas subinde decumbunt, par est etiam, vt partim in halitum tenuefacta digerãtur, partim etiam
per meatus sensui patentes excernantur, & nunc quidem à gubernatrice animãtium natura con-
cocta, meliora, nunc à febrili immutata calore, deteriora fiant: ac quædam ob calorem hunc distilen-
tur, quædam rursus bonis admista alimentis meliora euadant, non nulla autem à prauis illis con- F
fluentibus corrumpantur, siue ea prius etiam, quàm assumerentur, praua fuerint, siue non recte
ea ventriculus concoxerit.

Desunt quædam.

Accensas vero ob putrefactos humores febres, nihil sanè mirum sit, si, prout collecti ij per loca
fuerint, putrefactiq;, atque exinaniti, ita generationes, ac declinationes sortiuntur. verum hoc il-
los fortasse quispiam dicentes ferat. at, quod deinceps Iulianus scribit, non iam cum alijs commu-
ne, sed ipsi proprium hoc nunc referam. satius autem visum mihi fuit vniuersa illius verba, quan-
quam prolixiora, adscribere, ad hunc modum habentia. Quod vero intelligi non potest, cum in »
plenitudinem, aut corruptelam pro eo, quod præsens poni debet, morbi refertur causa; quisnam *
quæso exactissime aliquid dignoscet: affectu de toto corpore abeunte necesse est, omnia in omni »
parte, particulaq; redundare fateamur. vnà enim cum affectu perderet, opus est, continens causa. »
per totum autem eunt affectus, quales febres sunt, & quamplurima alia, in quibus in toto inesse »
plenitudinem oportet, plurimamq;, cum plurimus morbus fuerit, atque ita concessum dicere. G
Quòd si vero * * quod contradicit humoris plenitudo. atqui Iuliano non placet mor-
borum, qui in vniuerso consistunt corpore, continentem causam in vno consistere loco, sed, si
quis fluxum etiam in bubone continentem esse supponat, febris cum sit, in tantam incidet sermo »
dubitationem. nam dissoluto bubone, nec permanere illam, nec crescere possibile est, cum manen-
te quidem necesse sit, vt & febris soluatur: soluta autem continentem suspius causam bubonem
habeat, oportet: exq; hoc præclari huius defensoris subuerti rationem necesse est, qua ait fieri non
posse, vt morbi, vniuerso in corpore qui sit, causa vnico consistat loco, cum tamen nullam aliam
continentis causæ afferre rationem possit, quàm quòd ab ea aliquid fiat, ac cum ea pariter cesset,
nisi forte hoc etiam in loco, quemadmodum in alijs quoq; facere consueuit, repente se
Stoicum rursus profiteatur. verum cum hoc fecerit, non modo morbi, sed
ipsius etiam sanitatis causam afferet aliquam, et, quod minimè vult,
calidum esse morbum aliquem, & frigidum, & siccum, & hu-
midum dicere cogetur. Quamobrem desinat ita
tres has nugas afferre, neq; * modum;
verum alia excogitet, dum laudibus H
quidem nunc Stoicos extollit,
nunc ipsorum etiam
placita tollit.

GALENI LINGVARVM HOC EST OBSOLETARVM HIPPOCRATIS VOCVM EXPLANATIO,

Mario Nizolio Brixellenſi interprete:

Nunc ab eodem recognita.

CVm voluerís ô Teuthra linguas, hoc eſt voces obſoletas, quæ apud Hippocratem reperiuntur, quàm breuiſſime fieri poſſet, à nobis exponi, libenter & prompte tibi paruimus, huiuſmodi ſtudijs pulcherrime morem gerere, pulcherrimum exiſtimãtes. Erit autem, vt ipſe iuſſiſti, ordo orationis noſtræ ex ordine literarum, à quibus ipſæ linguæ initium capiunt, ſi prius tamen illud definierimus, inter expoſitionem omnium verborum Hippocratis & ſolarum ipſius linguarum, quid interſit. Quæcunque igitur voces antiquis temporibus erant in vſu, nũc autem non amplius ſunt, huiuſcemodi voces linguas vocant, & ad has
C exponendas accedimus. Alias vero omnes, quæcunque inquiſitionem quidem non minorem deſiderant, vſitatæ tamen in hunc vſque diem ſunt, in ipſorum librorum expoſitionibus ſuper his inſpicere commodius fuerit. Quid enim iudicium, & quid diuinum, & quid integre, & quis in ſummo bonus habitus, & omnia, quæ talia ſunt, oratione quidem longiſſima ad explanandum indigent, in communi tamẽ vſu verſantur nihilominus, quam vita, & breuis & ars, & longa, & opportunitas temporis, & velox, quanquam & harum vocum non nullæ expoſitionis egent. Ex quo mihi in mentem venit admirari eos, qui omnia Hippocratis verba ſe expoſituros pollicentur, ſi quidem non intelligunt plura ſe præterire, quàm docere. Dioſcorides quidem, non Herophilius ille cognomento Phacas, ſed iunior quidam patrum noſtrorum memoria multis libris ſcriptis non modo dimidiam, ſed ne tertiam quidem aut quartam partem omnium verborum Hippocratis exponit. Ac præter alia multa cumulus etiam accedit horum duorum, quæ ab eodem in toto opere peccantur. primum quia de manifeſtiſſimis nominibus mentionem facit, ad quæ intelligenda non modo multa, ſed ne minima quidem explanatione opus eſt. Deinde quod hoc ipſum non ſemel tantum, ſed ſæpiſſime facit. Hæc igitur nos contempſimus & præter hæc etiam omiſimus exponere formam vniuſcuiuſque arboris &
D herbæ, & eorum, quæ ex metallicis fodinis eruuntur, tum autem & piſcium & animalium omnium, de quibus frequenter mentionem facit Hippocrates. Quæ quidem Dioſcorides is, de quo loquor, non erubeſcit tranſcribere ex libris Nigri, & Pamphili, & Dioſcoridæ Anazarbæi, atque ante hos Crateuæ, & Theophraſti, & Heraclidæ Tarentini, & aliorum innumerorum. Idem quoque notiſſimarum vrbium nomina exponit, ſimiliterq; Aſtrorum manifeſtiſſimorum, quæ ne puer quidem ignorare poſſet. Atque in his exponendis non hic ſolus, ſed etiam alij complures peccant. Hæc igitur omnia ſi quis amputet, linguas explanauerit ſolas, vt Herophilus fecit, & Bacchius, cui Ariſtarchus grammaticus multitudinem exemplorum congeſſit, vt aiunt. nos autem (vt ſcis) plura etiam, quàm illi, excerpſimus, eaq; in commentarijs habemus. Quæ celeriter & ipſa, ſi volueris, latiore enarratione colligemus tibi. Nunc autem, quod iudicatum eſt, & longioribus illis commentarijs demonſtratum, roganti tibi, vt per capita habeas, præſens liber compoſitus eſt, complectẽs non ſolum omnia nomina, quæ cum ab alijs antiquis vſurpata fuerint, nunc amplius in vſu non ſunt, ſed etiam quæcunq; ipſe Hippocrates proprio aliquo modo ſibi fecit, vel transferens à conſuetudine, vel figuram accommodans aliam, vel ſignificationem mutans. nanque antiquos multa ſibi nomina feciſſe, oſtenſum quidem ſatis eſt ab Eratoſthene in libris de antiqua comœdia, ſed ego quoque idem tibi paucis per exempla

possum demonstrare, cum pauci admodum facultatem habeant euidentius discernendi, quid E
nam lingua sit, & quid linguæ simile ab antiquo aliquo factum. Puto autem tibi Aristophanis
exempla ex Detaleis abunde satisfactura, quæ ferè ad hunc modum habent. Ad hæc tu dic Ho-
mere, qua nam lingua vocant κόρυμβα. In illa enim fabula senex quidam ex Detaleis proponit
procaci filio primum, κόρυμβα quid sint, vt exponat, postea vero, qui vocent ἀμενηνὰ κάρηνα: Et ille
quidem vicissim proponit linguam, quæ in tabulis Solonis est ad causas differentes hoc modo.
Tuus quidem, meus autem hic frater dicat, quid vocent, ἰδυῖοι. Deinceps proponit, quid
nam sit bene facere. ex quibus manifestum est linguam antiquum esse nomen, quod ex consue-
tudine decidit. Quod autem vnusquilibet eorum, qui in studijs doctrinæ versabantur, putabat
licere sibi facere noua vocabula, satis indicat & Antiphon, qui, quomodo ea facienda sunt, edo-
cet. Indicat etiam & ipse Aristophanes in eadem fabula his verbis. ἄλις ἐρ... καὶ μύρον καὶ ταινίαι.
Postea senex irridens, ... istud est ab Lysistrato. Rursus autem, cum procax filius dixis-
set, fortasse à nobis non perterreberis tempore. & hoc filij dictum senex irridens, ait, hoc perter-
reberis à rethoribus est. tum rursus, cum ille dixisset, quò tandem tibi hæc verba euadent. Rursus
senex & hoc, euadent, tanquam ab Alcibiade sumptum carpit, ac filius quidem nondum desinẽs
neque reuerens senem, quid coniectas? etiam malos viros diceres eos, qui exercent probitatem. F
Postea senex, ò Trasymache, quis horum patronorum te liberat? Manifestum igitur puto ex his
tibi factum esse, vt dixi, esse modum linguarum, cum nomen commune omnibus à consuetudine
superante cecidit, vel factum ab aliquo antiquorum non omnino receptum fuit in consuetudi-
nem. Sic igitur & Hippocrates ex nominibus, quæ vsitata non sunt, aliqua assumit, aliqua ipse
facit, aliqua autem nouis adiunctis sententijs mutat, quorum vnumquodque vnà cum linguis ex-
ponendum censemus, cum ex consuetudine, quæ nunc est, cecidisse videbitur. Sic igitur, si cuius
etiam stirpis nomen vel animalis vel vrbis valde obscurum fuerit, hoc tibi inter ipsas linguas ex-
ponemus. & omnino hoc spectabimus, vt non tibi soli, sed etiam alijs, qui modo primas literas
attigerint, liber hic vtilis existat. si vero quispiam nescit, quid sit ἀναρρήσομαι & ἐπὶ πρόσω & ἀμφω
ἀμφιονα, & alia, quæcunque talia sunt, ad Dioscoridem eum & ad illius similes remittemus, vt ad eos,
qui talia docere non indignum putant. Cum igitur aperte definitum sit à nobis, quid nam sit lin-
gua, quid vox vsitata, & cum dictum sit existimasse nos idipsum, quod iudicatum est à nobis &
demonstratum in alijs libris, hic tibi solum sine demonstatione esse scribendum, ad explanatio-
nem iam ipsarum linguarum accedamus, eligentes ipsas ex omnibus libris non solum vere
Hippocraticis, sed etiam ex ijs, qui Hippocrati quoquo modo sunt inscripti. Quòd autẽ G
multæ à Bacchio prætermissæ linguæ hic scriptæ sunt, quodque nullam nos
prætermisimus, ipse liber docebit, quemadmodum & illud,
quod, prout videtur oratio postulare, aliquãdo quidem
interpretamur ipsam locutionem, qua cum expo-
suimus linguam. in plurimis autem id fa-
cere negligimus, cum sine interpre-
tatione speramus ipsam ex-
planationem fore
manifestam.

INITIVM VERBORVM

LITERÆ A.

† quasi dicas ansulatũ, vel annulatũ, ea forma qua ἁλυσιδωτὸν catenatũ, & chiridoton, manicatũ dicimus.
† quo medici vulnera, vel vlcera ptentant.
* vulgo spicas vocãt.

† Ἀγκυλιδωτόν. Ansulam vel annulum hñs, dictum est autem de curru.
† ἀγκυρομήλη. Specium siue specillum hamatũ.
* ἀγγλίθες. Partes capitis allij.
ἀγρίη κολοκύνθη. Colocynthis.i.agrestis cucurbita, vt Crateuas & Dioscorides & Pãphilus.
ἄγροφον. Montanum, syluestre.
ἄγυια. Imbecillia, quasi membris carentia.
ἀγχόμενος. Qui suffocatur.
ἀδαξᾶσθαι. Morderi cum pruritu.
ἀδηνέως. Negligenter, sine cura.
B ἀέτωμα. Pars tecti in sublime erecta, vt triangulus.
ἀπολύεται. Remittitur, resoluitur.
ἀθήρ. Et tuberculi, quod in palpebra oculi natũ à similitudine hordei Crithe dicĩ, pars acuta est, vt in secundo de morbis minore, & eius partis summum, quæ in cuspide sagittæ πώγων, hoc est barba appellatur, vt in quinto de morbis popularibus.
ἀθώρηκτος. Qui non ebrius est.
ἀγλίη. In oculis albicans cicatrix, vt in maiori de prædictione, & albescentes humores concreti, vt in Coacis prænotionibus.
αἰγοκέρας. Quod & βούκερας, & τῆλις.i.fœnugræcum.
C αἰγύπτιον ἔλαιον. Ægyptium oleũ, quod ipsi vocant cicinum. veteres quidem ex ricino ricininum.
αἰγύπτιον ἔλαιον λευκόν. Ægyptium oleum albũ, quod ex lilijs conficitur, & lilinum & susinũ nominatum est.
αἰγύπτιον μύρον λευκόν. Ægyptium vnguentum album, quod & mẽdesium nominatum est, cõfectum ex lilijs & odoribus, propterea & vnguentum non oleum vocatur, idemq; liliunguentũ & susinum vnguentum appellatum est.
αἰγύπτιον μύρον. Ægyptium vnguentum ex flore ægyptiæ spinæ, quod & metopium nominatum est.
D αἰγυπτίην στυπτηρίην. Ægyptium alumen, quod et scissile & triscissile nominamus.
αἰεί. Significat aliqñ, apud Hippocratem etiam donec, & apud multos alios antiquos.
αἰθάλη. Idem quod fumus vel fuligo.
αἰθιοπικόν. Subaudiendum est cuminum.
αἰθόλικες. In summa cute circuli, similes circulis rubris, q ab igne excitanĩ, ab αἴθειν, quod est vrere noĩati, & αἰθολικώδεα. videlicet his circulis similia, quæ multi vocant αἱμάλωπας.
αἱματοφλεβοσιεύσης. Sic enim Dioscorides scribit, compressiones supertumescentis sanguinis existimans significari. Quoniam & alibi ait, in inflammatis sanguinis effusionibus retentio opportuna. plures tñ scribunt αἱματοφλεβοσιεύσης, & venas inflatas sanguinis plenas ex nomine significari putant.
αἱμοκέρχνα. In sanguinis effusione asperitatẽ inducentia, hoc autẽ est morsus quidam subasper irritans in aspera arteria.
αἰνείτης. Ab Ænea ciuitate Thraciæ, quẽ eundem & αἰνεστικόν aliquando vocat.
αἰόλλεσθαι. Quasi vagari & errare.
αἰών: Vita.
ἀκαλήφη. Quæ quidem & vrtica.
ἀκεστά. Curabilia, nam ἄκη, medicamenta sunt.
ἀκήρατος. Incorruptibilis.
ἀκίς. Sic nominatur ferrum sagittæ.
ἀκόνην. In adiunctis libro de ratione victus sic noĩauit mortarium, similiterq; Theophrastus in libro de stirpibus octauo.
ἄκυστα. Repleta.
ἀγελείη. Filia fœmina, Minerua, Venus.
ἀκρέσπερον. Summa vespera, hoc est prima & incipiente.
ἄκρητον. Impermistum. sic.n. nominatur omne quod cum altero mistum non est, & puram suam seruat naturam.
ἀκρητοχόλους. Puram contrahentes bilem.
ἄπειρον πέλαγος. Velut immensum spatium, dictũ est autem ĩ libro de hebdomade, de eo, quod est extra mundũ vel infinito vel inani, quod cogitatione informari non potest.
ἀκρόπλοα. Superne & tanq̃ in summo nauigantia, sic & ἀκρόπλοοι, in summo nauigantes.
ἀκροσαφής. Lingua sic dicta est ĩ septimo de morbis popularibus, tanq̃ sua ipsius extrema nõ informans, hoc est inarticulata propter motus difficultatem.
ἀκροσαπής. In superficie mutatum.
ἀκρόψιλον. In summo glabrum, hoc est nudũ.
ἀλαία φθίσις. Incomprehensibilis corruptio. Sic nominata est in libro de locis ĩ homine, tanquam cæca & inuisibilis.
ἀλάπτης. Qui est ex Alaptis, Alapta enim oppidum est Thraciæ.
ἀλάστορες. Et ipsi homines qui talia perpetrant, ob quæ cruciari mereantur, & vindices dei, qui eos persequuntur.
ἀλγήματα. Ægrotationes, nam sæpe & de ipsa ægrotatione nomen inducit, & τὸ ἀλγεῖν similiter pro ægrotare, & aliquid pati, & alia ab ipso.
ἀλεάζειν. Calefacere.
ἀλέον ὕδωρ. Aqua cõferto imbre congregata.
ἀλέον. Congregatum, confertum.
ἀλεξητήρια. Remedia & auxilia, quæ malis arcendis adhibentur, nam & ἀλέξασθαι auxiliari est.
ἀλείνουσι. Congregant.
ἄλειφα. Oleum vel adeps.
ἀλέας. Collectim.
ἀλέστατα. Congregationem.
ἀλήσωσι. Decipiant, imponãt, dictum est autẽ & in errore.

ἀλθεῖν. Curare, sanare.
ἄλθεξις. Curatio, sanatio.
ἀλθίσκειν. Curare, sanare.
ἄλκαρ. Remedium, Auxilium.
ἀλλογνοεῖν. Desipiens, & tanquam alia percipiens, quam quæ sunt, sic & ἀλλοφρονήσας dictũ est ab ipso, de eo, qui mente alienata est.
ἀλλοιοτροπεῖται. Vertitur varie.
ἀλλόκοτον. Obscurum & incognitum.
ἀλλοφάσσοντες. Desipientes, insanientes.
ἀλαοί. Cæci, quod & ἀλαός cæcus est.
ἁλυκόν. Salsum.
ἀκρητόχολον. Sic nominat eum, quem & ἀκρόχολον, hoc est, qui puram congregat bilem.
ἀλύζει. fluctuat, iactatur. sic & ἀλύξει in futuro dictum est.
ἀλυσμόν. Quod & fluctuationem quandam & hæsitationem, quin & agitationem vocant, & ἀλύκη hoc idem.
ἄλφιτα. Non solum ex hordeis farinæ sic vocantur. nam in primo de morbis mulierum, ἄλφιτα πυρινά, hoc est farinæ triticeæ dictum est. in secundo autem de morbis maiore, & lentium, & eruorum siccatorum. Omnis igitur moliti grani mediocri magnitudine fragmentum ἄλφιτα appellant, nam maiora fragmenta, κρίμνα, hoc est crassiores farinę, minora autem ἄλευρα, hoc est tenuiores farinæ nominantur.
ἄλφιτα προκώνια. Quæ ante coni siue metæ constructionem fiunt, hoc est ex recẽtibus & teneris hordeis, conus enim quidam i areis ẽt nunc erigitur, & maxime in pluuiosis regionibus, lignũ rectum, circa quod componũtur fructus in coni vel metæ formam.
ἀμαλδύνεται. Ipsi vsitatũ est, quasi offuscatur, & quasi obscuratur, vt in secũdo de morbis mulierum, oculi offuscantur.
ἀμαλῶς. Et molliter, quod idem valet, quod nõ valde, vt in libro de purulentis. Hoc aũt molliter vitãt, & facile: vt i primo de morbis maiore, & oculis non facile videbat, & in secundo maiore, & cibos non facile recipit.
ἀμαμηλίδες. Genus quoddam mespili, plurimum in Italia nascens, vt Dioscorides ait, q̃dam autem ἐπιμηλίδας aiunt esse poma parua syluestria.
ἄμβη. Altior eminentia.
ἀμβλυωσμός. Scilicet abortio, ab eo quod est, abortare, sed & ἀμβλυωπία, hebetudo visus, vt in maiori de prædictione.
ἀμβλυωπώτερα. Obtusius vidẽtia, hoc est obscurius.
ἀμέρων. Auferens & accipiens.
ἀμενηνόν. Inualidum.
ἄμη. Quodam modo, ex aliqua parte, mediocriter.
ἀμύξας. Qui elisit & laniauit.
ἀμοιή. Sic in libro de ijs, quæ ad chirurgiam pertinent, Dioscorides scribit, Mediocri compressu vicissim declinent ad augmentum, & E
reformationem carnium faciant. Cæteri aũt scribunt ἀλθοίη, Ait autẽ Dioscorides ἀμοιή, mediocria esse, sed testimonium nullum apponit.
ἀμυσί. Totum simul, sine clausione labrorum.
ἀμφιβραγχίων. Locorum, quæ sic vocantur, circa tonsillas.
ἀμφίδιον. Oris vuluæ rotũda extremitas, quæ labris cucurbitulæ similis est, per metaphorã à mulierũ armillis nominata, quæ & ipsæ ἀμφίδεα vocantur ab eo, quod est comprehendere circulariter & tanquam circũligare.
ἀμφιδέξιος. Tanquam vtrinque dextra. hoc est vtrisque manibus vt dextra vtens. talis. n. est & apud
poetam ambidexter, sic Hipponax dicebat, F
ambidexter enim sum, & non pecco. Quidã ἀμφιδέξιον intelligunt, nõ recte, eam, quæ in dextris partibus vuluæ concepit.
ἀμφιμήτρων σημεῖον. Sic nominauit in secundo de morbis popularibus, quod affectionum vuluæ significatiuum est.
ἀμῶς. Quodã modo, ex quadam parte, mediocriter, ἄμη, de quo supra dictum est.
ἀναγνῶναι. Sententiam mutare, veteribus dediscendis noua discere.
ἀνάκαρ. In superiorem partem, vt ἐπίκαρ, in inferiorem partem ex montibus.
ἀνακηκίουσιν. Resiliunt.
ἀνακῶς. Caute vel apte ad custodiendum.
ἀνακωχή. Intermissio, dilatio. G
ἀναλδής. Quod non alitur, quod non augetur.
ἀνάλμυροι. Insulsi vel non salsi, Dioscorides sic, Multi diuidentes legunt.
ἄναλτον. Sine salibus, & non salsum.
ἀναπλάσεις. Illiniriones, Inunctiones.
ἀνατετρῆσαι. Forare, perforare.
ἀνάρρινον. Per nares retro versum iens. Quidam diuidunt, ἀνὰ ῥινῶν. vt sit per eutem.
ἄναυδος. Qui bene & apte verba facere nequit. ἄφωνος autem, qui omnino vocem emittere non potest. In tertio morborum populariũ deinceps inuicẽ de Pythione dicta sunt. sic habet & illud apud poetã de equo. Loquentem autem fecerat Dea alba vlnas Iuno.
ἀναφέρων. Significat interdum & subsingultire H
respirantem, vt in primo de morbis minore, & ἀναφέρων, vt pueri cubantes flentesque & in nares retrahẽtes spiritũ. hoc idem est, cum spiritus in aliqd impingẽs, dũ extra fertur, retro duplici reuocatione atque intro recipitur.
ἀναχαίνεται. Suscitatur.
ἀνδρογένειαν. Per viros successio generis. nam per mulieres successio tale aliud nullum nomen habet simile.
ἀνεβήξατο. Cum tussi expuit.
ἀνειλήματα. Tormina, στρόφους.
ἀνειλισθῶσιν. Sursum verterint, conuoluerint.
ἀναρυσθῶσιν. Euulsi fuerint.
ἀνάντες. In sublime maxime sursum pendens,

compositum

A compositum est ex sursum & profectus.
ἀνεμοῦται. Inflatur.
ἀνηρίκτων, Inconcussorum.
ἀνεστραμμένα. Perturbata, dictum est de vrinis.
ἄνεως. Mutus, & mente perculsus.
ἀνώδυνος. Carens molestia, & illæsus.
ἀνηρίκτῳ. Non diuiso in minuta, sed ex vltimis farinæ crassioribus partibus composito.
ἄνθη. Flores non solum hos ad coronas, sed ad alia omnia sic nominat. ac semina similiter aliquādo vocat, vt in secundo de morbis mulierum. sed & rubores vt in Coacis. & sputa ἀνθηρὰ rubra & subcruenta dicit in sexto de morbis popularibus.
ἀνθινὸν οἶνον. Hoc est, florulentum quod ita nomi-
B natur, vel ex floribus grato odore præditū. Quemadmodū & κυκεῶνα ἀνθινόν, hoc est potionem quandam floribus conditam nominauit in secundo de morbis maiore.
ἀνθινὸν ἔλαιον. Lilinum vel irinū dicitur, quod ipsum etiam susinum vocatur.
ἀνθινὸν μύρον. Quod & susinum vnguētum & lilinum vnguētū. Differt aūt à florato oleo ante scripto varietate odoramentorum.
ἀνίθυνται. Videlicet sursum direxerunt.
ἀνοργισμένον. Quod est & remollitum, quoniam μαλάξαι est mollire, & tanquam subactum et emollitum, vt in secundo de morbis maiore.
ἀνταπώσιος. Reuerberationis eius, quæ remo fit. Quod & σκίμπωσιν vocatur.
C ἀντίῤῥινα. Herba quædam, quam bucranion & lychnida agrestem vocant.
ἄορτρον. Pulmonis pars separata ex vtraq; parte, vt in libro de morbis maiore. præterea & ἄορτρον, hoc idem aliqn̄ appellat, vt Dioscorides arbitratur. sed hoc non satis constat.
ἀπαρτίως. Perfecte & exacte. Dioscorides autē ait hoc verbum totum contrarium significare, vt in libro de ratione victus acutorū, vbi ait, & plerunq; perfecte in talibus temporibus transeunt ad sorbitiones. Mihi autē & hoc loco videtur perfecte & exacte significare, atq; hoc modo Attici hoc nomine vtuntur, cuius plurima exēpla in paruis commentarijs habere possis.
D ἀπεβράσατο. In quinto de morbis popularibus sic scribit Dioscorides, & ait ipse hoc ἀπεβράσατο verbo significari & ἀπεβήσατο, cū alij fere omnes ἀπεβήσετο, hoc est euenit scribant. Dioscorides enim & Artemidorus cognomine Capito, ex eo quod alijs vsitatum erat, nomina multa transmutauerunt nihil diuersum ab antiqua scriptura indicantia, quorum nobis quoque necesse est meminisse.
ἀπειλήθη. Exclusus fuit, ἴλλειν enim claudere.
ἀπείρχθη. Exclusus est.
ἀπόγονα. Fœcunda, quidam intellexerunt infœcunda.
ἀποκεκαρπωκός. Quod oī fructu exhaustū est.
Extra ord.

ἀποκεκριμένοισι. Separatis.
ἀπακηδέστερον. Negligentius.
ἀποσυραίειν. Maxime quidē abradere, sed & corrumpere & extenuare.
ἀπομυλλήνας. Protendens labra compressim.
ἀπονενοημένως. Sine reuersione siue irreuertibiliter, vt ita dicam.
ἀποπαλλήσιος. Expulsionis, hinc & expelletur, aliquando quidem actiuum expellere significat, vt in primo de morbis mulierum, aliqn̄ & passiuum expelletur, vt in libro de natura hominis.
ἀπορέγει. Porrigit.
ἀποσβείς. Extinctus.
ἀποσιτικά. Quę fastidium cibi & inappetentiā faciunt.
ἀποσχάσιες. Scarificationes siue venarū sectiones, vt in primo de morbis maiore.
ἀποσκληρύνει. Exiccat, indurat.
ἀποσπαρθάζουσιν. Palpitant, vel saliunt, vt in secundo de morbis.
ἀπόσφαγμα. Fœculenta colatura, quod & ὑπόσφαγμα dicitur.
ἀπτίστων. Integrorum, in integras farinas diuisorum, imperfecte fractorum, parte furfuracea non secreta.
ἀπυρομήλῃ. Acumen non habenti, hoc est, auriculario specillo.
ἀρακίδες. Triticea legumina minuta. legumen enim est aracos.
ἀρβύλαι. Calcei alti.
ἄργης. Serpens quidam sic nominatus.
ἄρδας. Sordes quædam & spurciria, & ἀρδαλῶσαι. Fœdare.
ἄρθμιον. Articulis accommodatum.
ἀρικύμων. Quæ cito prægnans fit.
ἄρις. Non solum instrumentum, sed etiam herba quædam sic nominatur.
ἀρκτιος. A septentrione spirans, quidam autem ἄρκτιον omnino scribunt.
ἁρμοί. Suturæ in capite.
ἁρμοῖ. Statim, Dorica vox.
ἀῤῥοίας. Suppressiones menstruorum.
ἀρτίζωα. Paruo tempore viuentia.
ἀρτίσωμα. Vndecunq; plana, æqualia.
ἀσκαρίδες. Vermes tenues & longi in recto intestino geniti.
ἀσκούς. Figlinas ollas, quas & πυριάτας & φακοὺς nominant.
ἀσᾶται. Et ignescit, vt in primo de morbis mulierum, & fastidiosa satietate ac grauiter affectus est, vt in secundo de morbis maiore.
ἀτέραμνα. Difficilia ad conficiendum & dura.
ἄτρακτον. Non solum eum, qui ad lanificiū vtilis est, hoc est fusum, significat, sed etiā lignū sagittæ.
ἀττικὸν ἀγγεῖον. Atticam ollā, aliquando quoq; echinum appellatam.
αὐανταί, vel αὐαντή. Quidam desiccans morbus.
αὐτίτην. Vinum huius anni, præsentis anni.

αὐτίδρομον. Quod per se mouetur, vt in libro de Hebdomadibus.
αὖτως. Stulte.
ἀφαί. Vincula, ab eo quod est vincire.
ἀφασσόμενα. Fricata, & ἀφασσαμένη, quæ fricauit, vel contrectauit.
ἀφράζει. Desipit, intelligendi expers est.
ἀφροῦντα. Spumantia, bullæ modo tumescentia.
ἀφύει. Dealbatur, & tanquam aphyes colorem habet, sic & ἀφυώδης vocat aphyæ colore simile.
ἀχιλληίδας κριθάς. Bene nutrita hordea & magna, à quodam Achille nominata vt aiunt, agricola Babronij.
ἀψίῤῥοον. Retro fluens.
ἀψυχεῖ. Animo deficit, & ἀψυχίη animi defectus.

β

βάκχαρις. Lydium quoddam vnguentum.
βαλβίς. Concauitas oblonga.
βαλαιός. Qui ex Valœa vrbe Macedoniæ.
βδέλλα. In maiori de prædictione, & secundo, vt quidam inscribũt, varicosam venam ait sic nominari Dioscorides. mihi autem videtur proprie dici nomen de ipso animali. etenim astui olim cum hoc diceretur in eo libro, & dubitantibus multis de his quæ fierent, solus ego ex scripto aggrediens præcognoui veritatem.
βικίοις. Ouibus.
βησσικά. Ex bessis in Thracia.
βλακεύειν. Paruipendere.
βλαδαραί. Humidæ, mucosæ.
βληχρόν. Legumen quoddam, quod & βλήχιον scribitur.
βούφθαλμον. Bouis oculus, quod idem chrysanthemon nominatur.
βόλβιον. Quale ipsum est Hippocrates docet in libro de morbis mulierum. male igitur quidam bulbi nomine narcissum significari putauerunt.
βολβιτίνη. Quę à multis βομβύλια appellantur, genus autem est hoc paruorum polypodum.
βόλιτον. Stereus boum.
βομβύλιον. Poculum quoddam angustum os habens, vel potio siue poculum à resonando dictum.
βοὸς θαλασσίου. Bouis marini, chartilaginosus est hic piscis.
βουβάλιος. Cucumer agrestis.
βούκερας. Fœnum gręcum, Menitheus in appellationibus medicamentorum, & anagallidẽ sic appellari ait.
βούπρηστις. Et animal cantharidi simile, est & quoddam olus agreste, cuius mentionẽ facit Dioscorides in primo de sanitate tuenda, & in libro de oleribus.

βρῦγμα. Quod cum tussi expuitur, in primo de morbis maiore, & βρύσσειν cum tussi expuere, quidam hæc sine litera rho scribunt. E
βρόγχοι. Charthilagineæ arteriæ.
βετράχον. Romæ dicit, quidam autem omnino βετράχου scribunt.
βρυγμός. Stridor, qui ex dentibus collisis efficit, & βρύχειν sic stridere.
βύζην. Cumulate, vel dense.

γ

γαλιάγκωνες. Qui paruum & gracile habẽt brachium, partes autem circa cubitum turgidiores, vt mustellæ. qui autem aiunt γαλῆν brachium nominari, & hoc positum esse nomine, fortassis videri possint male intelligere, nõ eni γαλιάγκωνες, sed γαλεοβραχίονες oportebat ipsos nominari. F
γαμψοῖς. Curuaturas habentes quasdam.
γαυσός. Curuatus in partem exteriorem.
γιγγλύματα. Cõtrario modo ineunt inter se vt in ianuis cardines.
γῆ σμηκτίδι. Cimoliæ. i. albæ cretæ.
γῆ κεραμίτιδι. Argillæ.
γῆ χαλκίτιδι. Nihil plus significat, quam chalcitis lapis.
γήχυτον. Exterior pars terræ, quæ mollis est, & minime lapidea.
γλαμυροί. Aquosi & humidi.
γλαυκίζειν. Cõniuẽtes versare oculos, & γλαυκιώδας per similitudinem, dormitãtes, vt eo vtar vocabulo, dicebant. G
γλυκύμης βοτάνης. Glycyrrhizæ, vel dulcis radicis appellatæ.
γόγγρων. Tumorem gulę, ab eminentijs rotundis, quæ in truncis arborum nascuntur, vt Theophrastus in primo de stirpibus, sic inquiens, non nullæ autem gongros à quibusdam vocatos habent, vel quod pro arboris natura respondeat, vt olea.
γογγύλιον. Rotundum, & γογγυλίδια, parui globuli, vt pilulæ.
γριφώμενα. Quæ inuoluuntur, dictum à gripho quod est rete piscatorium.
H

δ

δακτύλιος. Circulus, Rotula, in libro de sterilibus.
δαΐδες. Magnæ lampades ardentesque vocantur, abutentibus autem aliquando significat etiam allij caput, eo quod ex multis spicis cõpositum colligatur vt lampades.
δίηδρος. Transparens. In secundo de morbis maiore.
δυσανίη. Idẽ quod mœrore afficit, quod ipsum & δυσανιαίη dicitur.
διαπεπλιγμένα. Multũ circa crurũ exortũ diuaricata, πλιχὰς enim quod inter exortum crurum,

A crurum inter est.

διάσμημα. Tanquam lanis similem corporum ipsorum compositionem.

διαστομωτρίδα. Specillum dilatans.

διαφλύξιες. Effusiones.

διαφλυχθεῖσα. Perfusa, humectata.

διαφλυχθέν. Humectatum.

διαφλύοντα. Humectantia.

διάφρος. Spumans.

διὰ χωρίου. Ex interuallo.

διδύμη. Radix herbæ, quæ & ὄρχις nominatur.

διεβλήθησαν. Decepri fuerunt.

διῆσαι. Concutere, in secundo de morbis mulierum significat transcolare & diuidere.

B διίδρος. Humida, exudans.

δίκλαδος. Bipartitus, vt possit iferiore pte clausa superpositam aperire.

δίκρουν. Tanquam biceps, quod & bifidum dicitur, quod ipsum etiam δίκροον significat.

δίοπος. Templi curator, à dispiciendo & curando, quæ sunt in ipso.

διυγρώδεος. In serosum & aquosum mutationis.

δίωτον. Foramen paruum eorum, quæ ad vacua perforata sunt, & tanquam duobus oribus respirant.

δόρπων. Cœnæ.

δρυπτά. Dilacerata.

C δυσανίης. Critias in libro de natura amoris, vel virtutum, sic exponit nomen, δυσανίης autem est quicunq; propter parua tristatur, & propter magna magis quàm alij homines vel diutius.

δυσήνιος. Qui non facile tristatur, est autem & difficulter frenabilis, & morosissimus.

ε

ἐβλημάσθη. Mollificatus est, molle factum est.

ἐγγαστρίμυθοι. Qui clauso ore loquūtur, quia videtur ex ventre loqui.

ἐγκάμψαι. Innixu, & ἐγκεκαμμένοι inflexi, innitentes, incumbentes've, & adunci, dictū est autem de vnguibus.

D ἐγγενής. Congenitum, proprium.

ἐγκάς. In profundo.

ἐγχαλίνωται. Frenis velut circundatus est.

ἐγλαυκωμένος. Qui subterrestris & subliuidus ē, qui desiit albus esse.

ἔγρησις. Vigilantia.

ἕρχαται. Constringunt.

ἔθρασσεν. Pungebat, stimulabat.

ἐκβράσσει. † Eijcit, expellit.

† al. ἐκβράττει.

ἔκδεξιν. Successionem.

ἐκκαλύψας. Qui corticem detraxit.

ἐκλούεσθαι. Significat aliquando & inundetur, vt in libro de sterilibus, & in adiunctis libro de vulneribus capitis.

Extra ord.

ἔκμαγμα. Et subacta massa, & crocomagma, vt in libro de sterilibus.

ἐκμάξαι. Et formare, aliquando etiam aliud facere, & mutare, vt in libro de sterilibus, digito formare, hoc est tanquā rotulā effingere, sed & exprimere, vt in libro de morbis prio maiore, de spongia, & mercuriali herba, & sambuci folijs.

ἐκματεῦσθαι. Inuestigare.

ἐκμήνται. Emundat semen.

ἐκνεφίας ὄμβρος. Imber cum sole factus.

ἐκνεφίας πυρετός. Humida simul & inflammata febris, quemadmodum & sol, cū quo simul imber fit.

ἔκνυζεν. Strepebat, nomen formatum est à strepitu.

ἐκπετῆ. Explicata, explanata.

ἐκπεπληγμένον. Detortum.

ἐκρήγμασιν. Scissuris pannorum.

ἐκσυριγγοῦνται. Aperiuntur.

ἐκτόμου. Veratri nigri.

ἐκτρέψιν. Ad viscera mutationem.

ἐκφλυνδάνει. Erumpit, sic autem & ebullit.

ἐκχύμωσις. Effusio humorum.

ἔλαιον ῥάδινον. Oleum tosatū, quod aromatibus conditum non est.

ἐλατήριον. Non solum ex agresti cucumere factum, sed etiam omne, quod deorsum vētrē purgat.

ἔλεα. Agrestia.

εἱληθερές. Tanquam à sole calidum.

εἱληθερεῖσθαι. Insoletur.

ἐλινύειν. Quiescere.

ἐλεσχηνευσάμην. Plurimum disserui.

ἐλκυστῆρι. Instrumento quodam ad infantem ex vtero extrahendum.

ἔλυτρα. Velamenta.

ἐμβάφιον. Acetabulum.

ἔμεσμα. Vomitus, Atticum nomen.

ἔμπλην. Propé.

ἐμπινέους μοτοὺς. Linamenta concerpta, quæ circūuoluuntur, & vulneribus induntur, ad saniem purgandam, vel lemniscos.

ἐμυκώθη. Dioscorides quidem ait, conclusit, plurimi autem, adnascentias habuit humidas, vt & fungi.

ἐμαλώθη. Induruit.

ἐμυλώθη. Contabuit.

ἐνθλάσσει. Infringit.

ἐνθράσσει. Vrgens pungit.

ἐξαλείπτης. Illitor, vnctor.

ἐξαλίζοιτο. Exinaniretur.

ἐξάρτιος. Sanus.

ἐξάραγμα. Confractio, collisio.

ἐξαρύεται. Euacuatur, exprimitur. Quidam vero, hostiliter aggreditur, minas facit.

ἐξάρυσις. Exhaustio.

ἐξάστιες. Quidam lina exurgentia à summis linteis scissis, & à pannis vilibus fila, mihi autē etiam ante quàm scindātur extantia eodem

modo videtur appellare.

ἐξηκριασμένον. Panno tenui colatum, est autem ἤτριον tenuis quidam & agrestis pannus.

ἐξέρα. Euacuat.

ἔξουρα. In angustum contracta, quæ & μύουρα nominant.

ἐπάκρα. In angustum desinentia, quæ & ἔξουρα.

ἐπαλύνων. Spargens. apponitur autem & ad magis.

ἐπικέρας. Fœnū græcum, quidam aliam quandā herbam sic nominatam.

ἐπικτένιον. In mulieribus pubes, quæ vocatur, nam supra pectinem est, in stuppa autem vel lino pectini insidētem puluerem in opificio.

ἐπιμηλίδα. Dioscorides quidē in primo de materia, genus Mespili σητάνιον etiam appellatum, quidam aūt parua syluestria, quę & ἀμαμηλίδες nominantur.

ἐπιμυλίδα. Os, ceu conchula quædam genu tegens, latum & rotundum, quo genuum commissura obtegitur, vulgo patellam vocant.

ἐπισκληροῖς. Induratis.

ἐπίσχμος. Cunctatrix, cogitabunda, hæsitans.

ἐπίχνουν. Humorem concretum lanuginosum.

ἐπορηξάμεναι. Extensæ, in longum porrectæ.

ἐπόσχιον. Palmes, ex quo natum est quippiam, vt ex colocynthide.

ἐπώδης. Fœtens, & tanquam male olens.

† al. ἐποξυτέρα. ἐπαξισίρα†. Aceto multo vtens.

ἐρυγάνει. Abijcit, repudiat.

ἐρυγή. Ructus, eiectio.

ἐρικίδες. In crassiores partes diuisa hordea, quidam bifariam diuisa, nam & ἐρεγμόν, hoc est legumen fresum ab eo, quod est bifariam diuidi, aiunt nominatum esse. mihi autem eo, quod scinduntur omnia talia, videt̄ nomen factum esse, quod nō bifariam diuidere est, sed frangere simpliciter, vnde placenta etiā ipsa ex sesamo & melle ἐρίκιον nominat̄, qm̄ facile frangitur.

ἔριξ. Dicitur quidem & de iecinore, scriptū est in plurimis θρίξ, significat autem partem hepatis superiorem qua iecinoris fibræ à se mutuo diuiduntur.

ἐρυγματώδης. Ructuum effectiuus, morbus flatuosus.

ἐρυθροῦν στέαρ. Sanguinolentus adeps.

ἐσαφάσσας. Ad interiorem partem molliens vel aperiens, vt μασᾶσθαι quod est quæratur.

ἐσφηκωμένα. Colligata, constricta.

ἐσχάρα. Significat & propè.

ἔτνος. Omne ex legumine fracto decoctum.

εὐάνθεμον. Quod & ἄνθεμις dicitur, & chamæmelum.

εὐθενίην. Ingenitum corporis habitum, quemadmodum alicubi & annus εὐθενίης vocatur, qui fertilitatem efficit. E

εὐκάρδιον. Stomacho vtile.

εὐνή. Non solum significat lectum, sed & coitū, vt in secundo de morbis mulierū, & offenditur vehementissime coitu.

εὐοργητοτέρα. Moratior, ὀργαὶ enim mores sunt.

ἔφλυσαν. Depressi fuerunt.

ἐχέτρωσις. Alba Bryonia.

ἕψημα. Quod & σίραιον, hoc est mustum ad tertiam partem decoctum, id est sapa.

ἐψηλόν autem genus piscium.

ζ

ζειᾶς. Farris. F

η

ἠγκίστρωται. Implicatus est.

ἠγκυροβόληται. Intus adhæsit vt in anchora.

ἠδέ. Insuper.

ἠδέλφισαι. Amicus familiaris et tanquam frater factus est.

ἡδυνθεῖν πίσσαν. Odoribus conditā picē, coquit̄ autem cum aqua & aromatibus.

ἡδυνθὲν στέαρ. Adeps in aqua & aromatibus coctus, & aromata & vnguenta odorifera.

ἡμίσεον. Dimidium.

ἡμιτύβιον. Lintei crassioris pars.

ἦναι. Percutere, & ἠνίων, percutientium. G

ἠοίας. Matutinas horas.

ἠραχνίωκεν. Tenuibus simul & multis venulis, cuiusmodi sunt aranearum telæ, implicauit.

ἠρμῶσθαι. Firmatum esse, innixū esse, vel aptatū esse.

ἤσας. Consueuisti.

θ

θαλερόν. Calidum vt à sole, nam ab eo, quod est θέρεσθαι, hoc est calefieri, nomen factū est.

θέριστρον. Locus ad commorationem æstatis idoneus, quidam θέατρον scribunt.

θημῶν. Aceruus.

θηρίον. Lumbricum, & sæuum vlcus, vt in libro de locis hominis. sæuum vlcus in corpus aduenit propter hoc, & cum aduenerit sanies defluens, putrefacit & tumefacit, cum in libro de humoribus, vnde curatur ante dixisset. Postea in alijs cum θηρίον dixerit, animalia in intestinis consistentia significat, lumbricos scilicet, & ascaridas, quemadmodum & cum dixerit autumnorum τὰ θηριώδης ab aliquo dictorum nominat. videtur autem & aliquando φλυώδης sic appellare. H

θλάσαν. Fœtus infractorem, quod & † πίεστρον vocatur, nomen in primo de morbis mulierum. † al. ἐμπίεστρον.

θλασπιδίοις. Pro Thlaspis sic appellatæ herbæ.

θράνον

A θρᾶνον. Sedem vtrinq; peruiam.
θολερὸν πνεῦμα. Spiritus magnus & impellens.
θράσσεται. Pungitur, stimulatur.
θρὶξ. Scribitur & τρὶξ, Pilos vocant sacerdotes, cum apparuerit in simo iecinoris in dextra pinnula venula angusta, recta, nigra.
θύα. Suffitus, Odoramenta.
θύματα. Suffimenta.
θυμβραῖον. Sic nominat satureiam.
θύμον. Ex Thymis, gens autem est hæc ex Thracia.
θώρηξις. Vinolentia vel ebrietas.

ι

B ἰδνοῦται. Obliquatur, in se residet.
ἰθαγενής. Ingenuum, vt ait sapiens, sed me ęque atq; ingenuos honorabat.
ἄγχι. Propè apud Atticos: Apud Hippocratem vero in secundo de morbis mulierum, mulieris testiculus vocatur.
ἰλλαίνειν. Distorquere vel circumagere oculos.
ἱμερωθεῖσαι. Cum viro mistæ,
† al. ἰνδικόν. ἰνδικά†. Qui scripserũt nomina medicinarum, vt Mnestheus & Andreas Chrysaris & Xenocrates & Dioscorides Alexandrinus indicum nominant zingiberi, decepti ex eo, quod quidam putãt ipsum piperis radicem esse, sed Dioscorides Anazarbeus aperte distinxit & definiuit de zingibere & pipere.
C Dioscorides igitur iunior, qui linguas scripsit, stirpem esse ait in India similem stirpi piperis, cuius fructus appellatur Myrtidanũ, quia myrto similis est.
ἰνᾷ. Euacuat, & ἴνημα. Euacuatio, & ἰνᾶται. Euacuatur.
ἰξάλην. Perfectæ capræ corium.
ἰξίαι. Varices.
ἰξὺν. Rectum progressum, vel accessum.
ἰξίον. Folium albi Chamæleontis.
ἰξύες. Pars, quæ est inter vertebras coxarum & lumbum.
ἴνος. Potio in curatione ossis luxati.
ἱππόφεως. Hoc non solum lappago nominatur, sed & carduus & stybum.
D ἰσώνυσαι. Adæquantes, mediæ ætatis existentes.
ἰξάλην. Pellem capræ, corium.
ἰσχαλέαι. Tenues, & ἰσχαλέον, tenue.
ἰχθυήματα. Squamulæ corticum.
ἰχθύην. Squatinæ marinæ pellem aridam. potest etiam ferreum vnguem significare, quo in extractione vel sectione infantis immaturi adhuc in vtero existentis vtimur, propter squamarum piscis similitudinem.

κ

καθαπτόμενοι. Sentientes vehementer.
καθετῆρι. Tortili linamento vulnerario, ab eo, Extra ord. q; demittatur in vulnus, in secundo de morbis mulierum, in vulnus indere tortile linamentum ex linteis factum.
κακαγγελίη. Maledicentia, procacitas.
κακοήθεα. Maligna.
κακοστομώτατα. Nocentissima.
καλλίφυτον. Quod & capillus veneris & adiantum nominatur.
καλλιώνυμον. Piscis cuiusdam sic vocati.
κάμμορον. Et animal paruæ scillæ simile, & aconitum, ab eo quod illius radices sunt huius animalis similes, sed neutrum horum intelligi potest in libro de locis hominis inflammatis assumpto cammoro, vnde Erotianus nõ solum ipsum animal cammoron, sed adhærentem ipsi muscum sic vocari ait: Zeno autem Herophilius cicutam: Zeuxis autem medicinam refrigerantem.
κανόνιαι. Qui rectis & promissis vẽtribus sunt.
καρυκόν. Edulium quoddam ex nucibus sic nominat, cuius & confectionem scribit in primo libro de vlceribus.
καρυκοειδέα. Sanguinea, vocant autem id proprie medici.
καρύκη. Lydium edulium varium ex sanguine confectum.
καρχήσιον. In summo velo habens rotulam, & καρχήσια in ipso funes extenti nominati.
καταβλακεύουσι. Paruipendunt.
κατάβλημα. Indumentum data opera factum ad tegendum subiectas partes.
καταγυιοῖ. Ad extremum inutilitatis vel imbecillitatis ducit.
κατακορέα. Vocat sic & nimis biliosa excrementa, & pectora κατακορέα, talis humoris generatiua. quidam pilosa intellexerunt, sed & κατακορέας ἀνθρώπους similiter nominat. pharmacum quidem κατακορὴς vel propter euacuatum ab ipso humorem, vel propter proprium colorem. appellat autẽ & sitim quodam in loco κατακορέα, quæ. s. propter talẽ humorem facta est vehementior, vel ad summum intẽsam, sic igitur & eneruate κατακορεῖν.
κατακούρην. Nouaculæ tonsuram, sic melius est scribere inquit Dioscorides, non in vertice puellarem tonsurã, & tondere hinc, & apud Theophrastum tonsa abies pro secta.
καταχρώσειν. Diffringere vel discindere.
καταλείφειν. Illinere vel iungere.
καταμάσσας. Qui demisit causa quærendi. facta enim est vox à quærendo, quemadmodum & qui quæritur.
καταναισιμοῦται. Consumitur.
κατάστημα. Confirmatio & animaduersio in secundo de morbis popularibus, & καταστῆσαι animaduertere.
καταφρονέοντα. Remisse sentientem, in maiori de prædictione.
κατάχλοα. Valde virentia.

κατειλημέναι. Colligatæ.

κατενόει. Resipiscebat, quasi expergiscebatur.

κατεναρκώσατο. Stupidus factus est.

κατηβολῇσι. Circularibus initijs paroxysmorū.

κατήρτυτο. Placidum & temperantem reddebat.

κατ' ἰητρεῖον. Ad chirurgiam pertinens.

κατοπτῆρι. Eo instrumento, quod ἑδροδιαστόλην vocant, vt & Dioptra mulierum διαστολεύς.

κατωμοσιεδίω. Subaudiendum est vici, vt κατωμοσιελίω.

καυλός. Radix quidem herbæ Silphium proprie vocatur, Caulis autem & succus, vt aliorum. Scribit igitur ipse in libro de ratione victus acutorum, vel Silphiū, vel caulis, vel succus.

καύσωμα. Inflammationem, in primo de morbis minore.

καυτῆρα. Æreum Calamulum quendam perforatum in fundo, per quem cauteriolū apparens demissum vrere potest.

κάγχρυος ῥίζαν. Thureæ radicem. cum autem pluraliter dixerit τὰς κάγχρυς, tosta hordea intelligenda sunt.

κέδματα. Ex fluxu diuturnas affectiones vel in omnibus articulis, vel præcipue circa vertebrum coxarum. proprie autē tibi hoc exposuimus, sicut & alia quædam verba.

κεκωμῶσθαι. In somno esse, vel veterno.

κεγχραλέων. Asperitatis effectiuum. sic & asperitas nominaī gutturis, & in pulmone strepitus, & asperum, & asperari, & asperatiōes similiter significant.

κεφαλοειδοῦς. Caput habentis.

κιγκλισμός. Breuis, continuata motio, à Cinclo animali.

κιθαρόν. Pectus.

κίων. Bestiolarum congregatio, quæ triticum comedunt, quarum vnaquæq; cion nominatur, in fine secundi de morbis mulierum nomen est.

κληῖθρον. In gula locus sub tonsillis.

κλιμακτηρίων. Transuersi in scalis ligni. quidam autem κλιμακίων scribunt, sine ι. & per climaciū altera quædam talis.

κλιντηρόν. Lectum, in secundo de morbis mulierum.

κνημαῖον. Cruralis, si ita dici posset.

κνήματα. Rasuræ, & κνῆσαι radere.

κνῆστρον. Idem quod κνίστρον, instrumentum scalptorium.

κνήστρῳ. Cultello quodam, est autē cultellus quo raditur caseus.

κνιδώσιες. Puncturæ quædam vellicationis modo, quales ab vrtica herba fiunt.

κνισμότητα. Vellicationē. quidam autem ariditatem oculorum intellexerūt.

κνύμα. Factum nomen est ad imitationem strepitus. Sed & leniter suspirans, κνυζώμενος dicitur ab eodem, & in canibus mugitus, κνυζηθμός. i. gānitus. E

κόγχον κεραμίδα. Hoc est figlinū vas, nihil plus significat, quàm κέραμος, id est Figlinum vas.

κόγχον. Concham hiatulam.

κόκκαλον. Plurimi nucleum nucis pineę. Dioscorides autem cnidium coccum diminutiue.

κόκκωνα. Coccum cōmuniter appellatum, non cnidium, quod ipsum aliquando coccum sine additione nominat.

κόλλικας. Rotulas, & illud in Acharnensibus, Rotuliuora Bœotiæ, in paruis panibus dictum est.

κολοκύνθην ἀγρίην. Colocynthidem. F

κοπρίων. Fauorum. plurimi autem scribunt κηρίων. Significat autem expressorum.

κορίῳ. Herbam, quæ hypericon nominatur. habet autem fructum κορίῳ similem.

κοροῖς. Ex ramis adnascentias, nouas germinationes.

κορυφαίδων. Orarum contractionis ad vmbilicum.

κορίδι. Neruo ceruicis, cerebello.

κότινον. Syluestrem oleam, siue oleastrum.

κοτυλίδα. Concauitatem vertebri coxæ, & in adiunctis libro de curandis luxatis, & in secundo de morbis maiore.

κοτυληδόνα. Ora vasorum in vuluas descendētium, vt in libris de Hippocratis Anatome G demonstratum est.

κοχώνην. Iuncturam in vertebris coxarum ad sedem, propter quam omnis locus circa sedē sic vocatur.

κλάδοι. Fici rami maiores.

κραίνουσι. Desinunt.

κραμβίῳ. Crambes decocto.

κρίκαν. Nomen factum est, odiosum sonum, in secundo de morbis maiori.

κρήγυον. Bonum.

κρημνοί. Labra vlcerum, vt in libro de locis hominis. & partes quædam pudendi muliebris, vt alæ.

κρησέρα. Farinæ tritici, euolatio quam vocant, & sacculus quidam lineus. H

κριμνά. Crassiores farinas. cum autem dixerit, κριμνὰ ἀλφίτου ἁδρὰ crassissimas farinas significat.

κρότωνας. In pulmone chartilagineæ concauitates. In primo de morbis.

κρότωνος ῥίζα. Crotonis radix. hoc Ægyptij cicion nominant.

κυάμου καρπόν. Fabæ fructum. Dioscorides ait ipsum hyoscyami dicere. sic enim in primo de morbis mulierum. Quidam autem Ægyptij intelligunt.

κύαρ. Acus foramen.

κύβιτον. Os cubiti, qui & cubitus. Dioscorides autem nodum brachij sic nominari ait.

Α'κύκλοι προσώπου. Malæ, in primo de morbis maiori.
κυλιχνίδα. Et paruum calicem, & vasculum medicinale.
κυρβασίην. Pileum acutum, quem & Tiaram.
κυρήβια. Paleæ, significat & furfures, & hordei purgamenta.
κυρίοισιν. Diebus quibus ad talia iudicanda creditur.
κύρσιον. Podicem.
κύστιγγα. Vesicam paruam.
κώδυες. Capita papaueris.
κωλεός. Concauum in vulnere, aliter membrum in vulnere, καὶ βέλτιον ἐξαυχήσας.
κῶμα. Somni vehementis impetus. scriptus est
B autem vt scis à nobis de hoc libellus.
κωνίτην. Vinum picatum. iniicitur cum cortice piceæ semihemina in vas figlinum. & aliqui quidem excolant, postquam ebulliuit, alij vero prætermittunt.
κωφοί. Languidi, inualidi, κωφοῖ vero verbũ tertiæ personæ tertiæ coniugationis, languefacit & retundit significat.

λ

λαβή. Initium accessiōis febris, maxime autem ex circuitione.
λαγνεία. Significat aliquando etiam ipsum semen, vt in libro de natura puerorum, Sic &
C τὸ λάγνευμα, id est semen.
tal. λαγώπυρος. λάμπυρος†. Lagonate appellata herba.
λαμπτήρ. Quem multi φανόν, hoc est pharum vel lampadē nominant, In secundo de morbis maiore. Apud alios, & maxime atticos, in quo ligna comburebantur præbentia lumen. sed & fax et lucerna aliquādo λαμπτὴρ nominatur.
λαπαχθῆναι. Proprie quidem euacuari, propter hoc autem & μαλαχθῆναι, id est mollire.
λαμπυρή. Spumosa, splendet enim spuma.
λέντιον. Sindon, Linteum.
λεβηρίδα. Serpentis exuuium. Quidam autem concham vacuam.
D λέγνα. Extremitates oris vuluæ ex translatione. sic enim vocantur ab extremitatibus indumentorum. nominat & alibi extremitates has ἀμφίδια.
λίκυδον. Quod est intra lentis corticem.
λεπάδες. Petris adhærentes conchæ.
λεπτά. Sic aliquando vocat rara, vt in libro de locis hominis.
λευκὴν ῥίζαν. Albam radicem dracunculi.
λευκοΐου καρπόν. Albæ violæ semen sic vocari ait Dioscorides.
λιῶς, Omnino, omnia.
λιβανωτοῦ καρπόν. Ipsum forte appellatum sic thus, quoniā semen thuris arboris in vsum venire nescimus.

λιβηρῷ. Humido.
λίβος. Destillatio quædam oculorum fluida, facta est autem vox ab eo quod est stillare, quod proprie videtur significare guttatim cadere.
λιγνυώδης. Denigrans, λιγνὺς enim nigra.
λίθον μύλακα. Quem & molarem vocant, cochlacem.
λειμακώδεες. Humidi & berbacei.
λίπα. Oleum. In secūdo de morbis mulierum.
λείριον. Lilium, Oleum autem ex eo aliqui λύρινον, cum litera .υ. scribunt, aliqui vero sine .υ. λίριον. Vocatur autem non solum κρίνινον, id est, lilinum, sed susinum & anethinum. De hoc supra dictum est in litera ἀνθίνου vñ hic legēdū puto ἀνθινὸν nō autē anethinū.
λοῦν. Nō solum lauare sed & humectare. Sic & λοῦσθαι. i. lauari duo significat apud ipsum. & alia similia.
λυπρά. Nuda & arida loca.
λύσιες. Interualla quibus articuli inter se disiuncti sunt.
λυσσώδης. Insaniens.

μ

μαγίδα. Et velut offam & massam, & magnam magdaliam.
μακρόπνους. Scilicet valde spirans, vel diutius spirans.
μαλακείοισιν. Sic vocantur quæcunque aquatilium spinam non habent, vt polypus, & loligo, & sepia, & vrtica. hæc enim & sanguine & visceribus carent.
μαλθώδεα. Molliētia, & velut cerea, μάλθη enim cera est, & maxime mollita.
μαρίλη. Quam multi cinerem calidum vocant.
μάρθλης. Caloris.
μάσσειν. Non solum miscere & subigere, sed etiam exprimere, vt in primo de morbis maiori.
μᾶσσον. Plus, in maiori de prædictione.
μάτης. Quæstio, & inquirere ματεῖσθαι.
μαχαιρίδι ὀξυβελεῖ. Cultello acuto, phlebotomo.
μαχαιρίδι κοιλοειδεῖ. Scalpello medico ventroso.
μέλαινα. Dicitur & morbus sic ex nigra bile cōstans.
μελαίνας ῥίζαν. Aspalathi aromatici appellati radicem.
μηλαίνης. Cum accentu circunflexo Dioscorides legendum putat, μηλαῖνις capra, μηλαῖνις vacca, & significari ait ex Melænis. Vrbs autem ipsa ad Crisæum campum sita ante Criphium, pascua bona habet, & bonum lac gignentia, vt inquit Dioscorides.
μελάνιον. Quod est in Prognostico. Quidam coniunctim

coniunctim legunt, vt sit denigrãs. quidam autem distinguunt, viride vel nigrum ἰὸν, pro eo quod est existens.

μέλανι φαρμάκῳ. Nigro medicamento. hoc quo modo paretur, in libro de hulceribus ipse docuit.

μέλαν τὸ κύπριον. Cyprium cinerem, quo ad oculos vtimur.

μελεδαίνοντι. Curam habenti, curanti, & μελεδὼν cura, non vt apud Homerum tristiria.

μελιηδέα. Non solum suauem, sed & cum melle mistum, vt in primo de morbis maiori, in eodem autem & μελίχροον nominat huiusmodi vinum.

μεμύρκων. Conuoluit, à lanis, quæ nentur.

μεμιασμένον. Fœdatum, vt est apud poetam.

μεμωλυσμένους. Quidam refrigeratos, quidam autem induratos, & lapideos putauerunt.

μεμωρωμένα. Carentia sensu.

μεσόδμη. Obstaculum trabis ligneæ separans in vna domo in duas partes diuisa, tanquam columna quædam in medio posita, quidam autem & superpositum rectum μεσόδμην vocant.

† al. μεσόβλημα. μεσάβλημα.† Vt si, μεσοῦντα, dixisset.

μετακέρας. In libro de ratione victus acutorũ, lactea commistio.

μηκώνιον. Peplum vocatum, quem & succum papaueris nominat.

μήλην διαστομωτρίδα. Specillum ad diducendum adaperiendumq; idoneum.

μήλην ἐξωτίδα. Specillum auricularium.

μήλην ἰσχυράν. Specillum vulnerarium.

μήλῃ πλατείῃ. Specillo lato in modum rudiculæ.

μήλης τῷ πλάτει. Cyathulo ocularis specilli.

μῆλα. Ouiculæ.

μηλιάς. Ex Mele insula.

μηλιάδος ὠμῆς. Chalcitidis vel aluminis ex Melo.

μηλιάδα. In primo de morbis minore, μηλιάδι inquit à Melo insula.

μίτρη. Tegmen & tanquam inuolucrũ quoddam ἐπιδιδυμὶς nominata. est autem varicosus quidam tumor in summo imminens didymo.

μυάαν. Mandere, edere.

μύκη. Præclusio, suffocatio.

μυριοχάνη. Epitheton hiantis, Si autem μυριοχαύνη scribatur, in millibus fuerit hians.

μύῤῥαν. Apud Æoles σμύρναν, id est myrrham, duplici ρ scribitur.

μυρτίδανον. Plurimi quidem piper, Dioscorides autem Anazarbeus in primo de materia, adnascentiam inequalem & tumidam circa myrti ramum. Atq; Hippocrates fructum sic nominat ex arbore quam ipse ait ab alijs appellari piper.

μύτιν. Vocatur quidem sic & in ore sepiæ atramentum, & piscis quidam ab Hippocrate significatur. E

μυττωτόν. Intritum Dioscorides esse ait alliorũ vel ceparum.

μώλυζα. Allium simplex caput habens, & non diuisum in spicas. quidam autem moly herbam.

μωλυνόμενα. Paulatim extabescentia.

ν

ναυσιώσης. Effusiones sanguinis, quas & ἐκχυμώσης appellat. translatum est autem nomen ab ijs, qui in nausea sanguinem vomunt. F

νῦν. Nuper, vel nouum.

νεόμενον. Natantem, aduenientem, ab eo quod est νέεσθαι, hoc est venire, in primo de morbis mulierum, vtrunq; alterum in loco, alterum in partu imperfecto.

νηπίλα†. Impotens est. † al. νηπίλαι

νυκτάλωπες. Per noctem non videntes.

ξ

ξηρῷ σπασμώδει. Videlicet cancro, vel aliquo hoc generaliori morbo.

ξύμη. Quod vocatur pruritus.

ο

ὄα. Quæ à multis οὖα vocantur, id est sorba. G

οἰναρίῳ. Viti.

οἰναρίδων. Palmitum vitis.

οἴσυπη αἰγός. Sordes inter pilos capræ nascens, & maxime in eis, qui circa sedem sunt, consistens.

οἰσοφάγος. Ventris stomachus, tanquam guttur quoddam existens.

οἰσυπίδες. Ouis sordem, hoc est lanam sordidam.

οἰσυπίς. Ouis sordes conglobatæ, significat & lanæ sordidæ vellus.

ὄκρις. Eminentia oblonga.

ὀλερόν. Male olens, vel nigrum, à sepiarum atramento. H

ὀλισθρέξοντα. Labentem.

ὀλοκανίτης. Herba quædam agrestis oleracea.

ὄλον. Atramentum sepiæ.

ὀλώδεα. Turbida vel nigra.

ὀλοφλυκτίδες. Pustulæ quæ subito erumpunt.

ὀνίσθαι. Per axium † conuersionem extendere, ὄνοι enim & ὀνίσκοι ἄξονες, scribitur & κατονίσθαι. † forte axẽ legendum.

ὅπλα. Funes ex stuppa, vel lino, vel canabe.

ὀπός. Succus silphij per excellentiam, quemadmodum & thyrsus. vocat autem silphium radicem solam.

ὀποῦ

A ὀποῦ καρπόν. Silphij semen, quod & folium singulariter, & magydaris à quibusdam vocatur.
ὀργάσασθαι. Commiscere, contemperare.
ὀρθοσπίον. Cibo, quantum in diem satis sit.
ὀρεοκωνιτίδιον. Alia scriptura, ὁλοκωνίτιδος. de qua ante dictum est. ait autem Dioscorides i mōte natam ὀροκωνίτιδα nominari.
ὀῤῥωδίων. Vsq; ad caudam extensorum.
ὀῤῥός. Sacri ossis extremitas, quod etiam ὀῤῥοπύγιον vocatur.
ὄσχεα. Sacculus testiculorum.
ὀσχίον. Circa os vuluæ flexuosa extuberantia ὄσχος enim & μόσχος, palmites & clauiculæ, idem autem, & ἀμφίδιον & λίγνα, nomi-
B nat.
ὀτίδος. Auis, Aristoteles ὠτίδα per, ω, vocat, Xenophon autem in primo Cyri expeditionis ὀτίδα per ο, scribit.

π

παλίνστροφα. A sole auersa.
παλῦναι. Inspergere.
παράλαμψις. In nigro oculorum splendens cicatrix, eo q aliquanto crassior sit ægide.
παράλιον. Species tithymalli, vocatur autem & quædam brassicula παράλιον marina.
παραστάτας. Quædam vasa spermatica, in libro de venis, qui adiectus est libro de curandis
C luxatis.
παραφάσαι. Aberrante manu attingere, cum deceptione, vt & ἐπαφᾶσθαι iniĳcientem manum attingere, hinc & occulta loca iuxta muliebre pudendum παραφάσιας nominant.
παραφάσσειν. Desipere, vt & ἀλλοφάσσειν, tumultuari, cum tenui autem legendū est, non vt quod est ante ipm παραφᾶσαι, inest enim in eo tactus nomen.
παρθένιον. Millefolium, vocatur autem παρθένιον & anthemis, & helxine, & mercurialis, & amaracum, sed & Dioscorides nunquam ait intelligēda est vel helxines vel mercurialis species parua habens folia.
D πασπαλίτης. Panis vel farina milĳ subtilis, πασπάλη vel πάσπαλος enim milium est.
πασσαλίσκῳ. Paruo palo, diminutiue.
παφλάζοντα. Nomen fecit, errantes, & resumentes in differendo significare volens.
πέζαι. In secundo de morbis mulierum sic scriptum est, & pedes tumescunt pueri maxime. Zenodotus quidem in gentium vocabulis πέζαν ait pedē vocare Arcades & Dores. Hippocrates autem videtur vel planitiē appellatam pedis sic nominasse, vel talos pedum.
πέλλα. Liuores subfului, hæc eadem & πελιρὰ vocat. Zenodotus autem in vocabulis gentium Sicyonios ait giluum πέλλον nominare.
πεμφιγώδεις. Vel humore & humiditate pleni, vel ventosi.
πέπλιον. Quod & peplis & portulaca agrestis.
πέπλος. Idem, & humilis ficus, & papauer spumeum, & succus papaueris.
περητηρίῳ. Terebro recto & acuto, est enim & aliud choenicis.
περιεστέλλετο. Indumentis seipsum tegebat.
περικεκλασμένοι. Inflexi, adunci, & curuati.
περινήματα. Circuminundationes.
περινήματος. Circuminundationis.
περινεῖ. Circuminundat, circumnatat.
περινῷ. Perineo†, est autem locus inter scrotum & anum, vbi vesicæ collum est. † vel perineo.
περιξύσας. Qui circūlacerauit.
περιπόδιον. Circulariter sub pedibus existentē, & infra.
περιῤῥῶδες. Perfractum vtrinq;.
περκναί. Nigricantes & liuentes.
περόνην. Aliquando quidem os totum culi, aliquando quidem adnascentiam ossis, aliquādo adnascentiæ tumorem.
περυσινάς. Anni præteriti vinum, tanquam περυσινάς, hoc est anni præteriti quoddā existēs, vt αὐτίτην nominat eiusdem anni.
πήρινα. Perineum, in libro autē de hæmorrhoidibus & fistulis, & sedem dicere videtur.
πήστρῳ. Instrumento, quod foetus imperfecti infractorem vocant.
πικέριον. Butyrum.
πιτυΐδι. Picea resina.
πιτύλοις. Remigationibus vel remis.
πλαταμών. Eminens in mari petra læuis & humilis, circa quam dilatantur fluctus.
πλεκτανῶν. Cirrhorum, apprehensionum circū plicantium.
πλεννηραί. Mucosæ & πλέννα mucus.
πλευμονᾶ. Pulmonarius fit, & tabescit.
πλεῦμος. Corruptio, vel pulmonaris affectio.
πλήμνην. Modiolus rotæ.
πλήστιγγας. Ferulas, ab eo quod est percutere.
πνευματώδης. Et inflatus, & difficulter spirans, vocat enim sæpe & ipsam difficultatem spirandi spiritum.
πυΐα. Primæ lactis partes per se ipsis coagulatę.
ποίαν. Quæ habet folium simile viti natura, vt cissampeli appellatæ species.
πολυγρέω. Multum comedo, καὶ γένος αἰρῶν deuorauit curatorē. Callimachus pro eo quod est deuorauit.
πολύκαρπον. Cratæogonon appellatum, genus herbæ.
πομφοί. Pustulæ cutis tumentes, simul & liuidę & rubentes.
πόσῳ. Modico.
ποταίνια. Recentia, Dores.
ποτέ. Aliquando.
πρός. Præterea autem.
πράμνιος. Vinum quoddam sic appellatur, ni-

grum

grum & austerum.
πρηνές. Ad terram pronum.
πρῆσμα. Inflatio, & πρηστικῶς, inflationis, & πρηστικώτατον maxime inflatiuum.
προκυξίαι. Morbos quosdam sic nominat, qui in prouectis ætate fiunt, nam & ipsos sic aliquando vocat ætate prouectos.
πρόκα. Repente.
προκώνια. Ex nouis hordeis farinas. quidã autẽ ex non siccatis solas.
al. προκοίῳ μαχαιρίδι. προκιδιμαχαιριδίῳ†. Phlebotomo.
προμυλλαίνει. Procidit, prominet in anteriorem partem.
προμυλλαίνας. Protendens extra labra.
προσέχει ἡ νοῦσος. Pro eo, quod est pmanet morbus, in secundo de morbis maiore.
προστρέπεσθαι. Mutari.
προσωδέστερον. Graueolentius sine iota, cum iota autem προσῳδέστερον à tumore facto tumidius significat, vt in secundo de morbis maiori.
προτεινόμενοι. Protendentes.
πρόφυσιν. Germinationem.
πυθμενόθεν. Non omnino. factum est autem nomen à fundo vasorum, tanquam si, integre, diceret, vel perfecte, vel plane, vel ab initio, vel omnino.
πυρίας. Feruentes panes, vel fragmenta accensa ex scoria ferri.
πυρῆνας. Grana, dictum est de Thure.
πυρὸς ἄγριον. Erysipelatus.

ρ

ῥαγεῖσα. Significat aliquando collectim impetũ faciens, vt in secundo de morbis maiore & αἱμοῤῥαγία ipsa, hoc est sanguinis effusio, ab hoc composita est.
ῥαιβοειδέα. Retortum.
ῥᾷον. Paratius, & facilius, non nulli quidem feracius, copiosius've intellexerunt.
ῥαφίῳ. Subula, qua perforantes artifices talium commodos vsus lini traiectioni faciunt.
ῥέγχειν καὶ ῥέγκος. Ronchus, nomina facta sunt ab eo strepitu, qui in stertendo fit, vt & stertere.
ῥέμβει. Errat.
ῥέμβον. Errationẽ & quædã alia, ab eo quod est ῥέμβεσθαι, hoc est circumagi.
ῥηγῶσι. Scissuris, Fracturis.
ῥηνίων. Agnis.
ῥήνεσιν. Agnis.
ῥηνικάς. Pelles agninas.
ῥηνός. Agni.
ῥηχίησι. Tanquam inundationibus. nam ῥηχίη tanquam inundatio quædam est.
ῥίζα. Sic vocatur herbula quædam sine caule &, sine flore & sine fructu, habens tria folia ex omni parte oblonga humi iacẽtia duorum digitorum magnitudine, similia folijs anchusæ, radicem autem tenuem leuiter purgantem. E
ῥίζαν λευκήν. Radicem dracunculi.
ῥικνόν. Rugosum.
ῥοικά. Retorta.
ῥοφήματος. Liquoris ad sorbendum, vel actus ipsius sorbendi, hoc est sorbitionis.
ῥόα. Ex moro mora immatura & siccata & contusa vt oculis inspergãtur, vt & proprie appellatus rhus, vt Dioscorides ĩ primo de materia inquit.
ῥόφων. Sorbitionum, vel omnium, quę quoquo modo sorbentur.
ῥύματα. Ab eo quod est seruare, remedia.
ῥωγματίης. Fractum aliquid intus habens, quẽ & ῥωγματίαν nominat. F

σ

σαρέωπους. Quæ distractos & distantes habet digitos pedum.
σαρκάζειν. Proprie quidem per labrorum morsum subsannare. Hippocrates autem & summis labris contractis vellere aliquid.
σατυρισμοί. Circum aures prolixi tumores durarum concretionum carnis in seipsam conuolutæ. Quidam autem pudendorum intẽsiones intellexerunt.
σαυρίδιον. Nasturtium herba à figuræ similitudine, eadem & cardamum vocatur. G
σελάχιον. Sic vocantur omnes pisces, qui squamas non habent, & animal pariunt.
σιμός. Deflexum & plurimum distans labris, quod & ἀνεστηλυγμένον nominatur.
σηραγγώδη. Laxa, rara, multis foraminibus diuisa, hęc enim foramina σήραγγες & σήραγγες vocantur, & tale corpus σηραγγῶδες & σηραγγώδες, hoc est foraminosum.
σησαμίς. Sesamidis appellatæ.
σητανίου. Præsentis anni tritico, hoc est, vere sato.
σητανίδι. Vel ex præsentis anni frumentis, vel ex excussis & tenuibus farinis, hoc est purgatis.
σιάλου δαιδὸς καὶ σιάλου αἰγός. Pinguis conuiuij & pinguis capræ. H
σιαλώδεα. Pinguia, opimata.
σιδιοειδέας. Luteas † vt cortex mali granati. † vel pallidas.
σικύην ἄτμητον. Cucurbitam agrestem indiuisam.
σικυώνην. Quatuor significat apud ipsum, colocynthidem, Pyro similem cucurbitam, medicinalem cucurbitam fundo carentem, & coni similem cucurbitam.
σικυώνης σπόγγον. Colocynthidis interior pars.
σιπύδα. Pyxidem, significat etiam aliàs nomen hoc, fictile quoddam vas in quod farina inijcitur.
σινάμωρα. Quæ mali habitus sunt.

σιραῖον

A σιραῖον. Dulci decocto.
σιναρός. Malitia insidiatoria, causa occulta.
σκαφίδα. Attici quidem pastoralem mulctram ut aliquando dicunt, situlæ & mulctralia facta, quibus mulgebat. Hippocrates autẽ marinam concham prolixiorem, quam quidam mutilum vocant.
σκίβρη. Exacto.
σκολιφρός. Aridus, contractus.
* σκεπαρνηδόν. Effracte, nam σκέπαρνος ipse fascia à fabrilibus nominatus esse ascrijs videtur.
σκέψις. Cõsideratio, cõclusio, in sexto de morbis popularibus.
σκιαυγεῖ. Cæcutit.
B σκιμπτέσθω. Concludatur.
σκίμφθη. Duo significat apud ipsum, & diuisum fuit, & admotum fuit.
σκελήματι. Arefactione, contractione.
σκελιφρά. Desiccata, & ab eo omnia eadem ratione.
σκελιφρύνει. Desiccat, & σκελιφρύνεται, desiccatur.
σκορδινᾶσθαι. Extendi & maxime cum hiatu.
σκῖρος. Callus, & σκιρωθῶσι, occalluerint.
σκύμψαι. Verberare, secare, diuidere.
σκῦτα. Quæ in articulo ceruicis sunt.
σμηκτρίδα γῆν. Cretam terram albam, qua fullones vtuntur.
σμωδίκον. Ad vibices sanandas apti, ad σμώδικας, hoc est liuores, qui ex percussione fiunt,
C proficientis.
σπάδων. Conuulsio, fœmininum nomen.
σπαργᾷ. Luxuriatur, turgescit.
σπατίλη. Humidum excrementum.
σπέρμα. Significat etiam fructum.
σπερχνή. Festinans, assidua.
σπόγγοι. In faucibus tonsillæ, in quarto de morbis popularibus.
σποδίτῃ ἄρτῳ. Pane subcinericio vocato.
σποράδες. Differentes, non eiusdem generis aliæ alijs conuenientes.
σταδιεύς. Dioscorides ait, stadijs mensurans ambulationes.
σταλαγμοῦ. Destillationis à capite.
D στέαρ ἡδυντόν. Adeps in aromate & aqua coctus.
στεῖλαι. Supertegere, inungere.
στεγνῶσαι. Angustare. Quidam autem claudere humidorum exitus & siccare.
στηθοειδεῖ μαχαιρίῳ. Scalpello medico latiore.
στεατώδης. Adipe obesum.
στῖον. Calculus, lapillus, στῖαι enim sunt iuxta mare calculi, & στιώδης hinc, durum.
στιφραί. Aridæ, contractæ.
στοίβης καρπόν. Lappaginis semen.
στολιδωδέστερον. Rugosius.
στομάργον. In secundo de morbis popularibus Dioscorides sic scribit, & significari ait, loquentis furiose. Alij συμάργον scribunt, & nomen proprium intelligunt.
στόμβον. Grauisonum, grauiter sonans.
στραβλοί. Quos & strabones nominant.
στρέφει. Dolorem intestinorum præbet.
στρέφεται. Tanquam inhabitat, in libro de aeribus & locis & aqua.
στρογγύλον μάλην. Spathomelen specilli genus.
στρογγύλον. Piperis, ipse enim sic scribit, & indicum, quod vocant Persæ piper, in hoc autẽ est quiddam rotundum quod vocant mertidanum, id est piper.
στρεβλόν. Vertibilem, in libro de hæmorrhoidibus & fistulis.
στρυμάργον. Agnoscit & hanc scripturam Dioscorides non solum στομάργον. Atque hoc non vt proprium nomen exponit, sed furiose affectum circa rem veneream significari ait, dicta enim esse apud Hippocratem & alia eodem modo epithera, vt myochane, sarapos γρυπαλώπηξ vel gripalopex, sed & apud Erasistratum ait Rhinocoluros, hoc est qui mutilatis naribus est.
στυπτηρίη χαλκῖτις. Quam simpliciter vocamus chalcitim, vulgo vitriolum vocatur.
συγκομιστοί. Sordidi, quod omnes simul farinæ colliguntur, & non secernuntur.
σῦκα. Tumores carnosi in partibus palpebrarum facti.
σύκων. Ficorum aridarum decoctum.
συκῆς. In primo de morbis mulierum, & fomentum ficus à radice, ęque atq; συκέας hoc est mori, quod alibi tanquam exponens ait mori radicis.
συλλοχίας. Congregationes, translatio à congregatis in exercitibus.
σύνεγμα. Vel humor quidam concretus, vel internus tumor, vel hypostasis, vel callus, & melius in sexto de morbis popularibus dicit.
συναρθμοῦται. Coaptatur.
σύνδεσις. Significatur aliquando & tanquam densitas & astrictio.
συνδιπλοῦται. Conduplicatur.
συνεγχυμοῦν. Commiscere & contemperare sanis succis.
συνέρξει. Velut conclusione.
συνηρεφής. Obtectum, adumbratum.
συνηρμοσμένα. Coaptata, vt in libro de curandis luxatis.
συνιόντα. Coniuncta, vel coeuntia.
συρμαίη. Moderata eorum, quæ in ventre sunt, purgatio.
σύσταθμον. Par pondere.
συστροφάς. Tubera, Duritias.
σφαδάζει. Aegre fert.
σφάκελος. Corruptio omnis quocunq; fiat modo, scis autẽ & de hoc à nobis pluribus demonstratum esse.

σφάκιρος.

σφάκελος. In adiunctis libro de vulneribus capitis, dolens caput autem & sideratus si fuerit, cepæ contrarium, in plurimis autem manifeste σφακελὸς scribitur.

σφενδόνην. In libro de articulis à funda lapides iaciente appellatum, ad restitutionem membri vtile, in libro autem de sterilibus vocatum custodem. significat autem & muliebre pedum tegumentum, & quæcunque huic similia.

σπυράδες. Caprarum & ouium excrementa.

σχάσαι. Tria significat, laniare, excernere, relaxare.

σχιδιάδα. Anchusam, herbæ genus, dicit enim & sic.

σχέσει. Compressione in continendo, & detentione, & alligatione, & pressione. cum autē dixerit, differt quidem aliquid & habitu corporis, tanquam habitum significat.

σχινδυλήσει. Figura calami, sic enim videtur calamus dictus esse ab eo, quod scinditur.

σχῖνον. Non solum fruticosam stirpem, sed etiā speciem quandā scillæ, vel potius omnis scillæ bulbum.

σχοῖνον εὐώδεσμον. Iuncum odoratum.

τ

τάμισον. Coagulum.

τέγγειν. Humectare.

τιλᾶν. Consumere, vt in libro de affectionibus dicit.

τέλσον. Finem & vltimum.

τέρμινθοι. Terminthi arboris fructui similes in cute præter naturam consistentes tumores.

τέρθρον. Proprie quidem sic nominatur summitas antennæ, & τέρθριοι ipsi rudentes inde in summum velum peruenietes. Hippocrates autem in secundo de morbis mulierum, cum hic inquit, τέρθρον fuerit morbi, æque vt si diceret, summum & supremum & curationis maxime egens.

τετάρσωνται. Dilatata fuerunt, ταρσὸς enī omne dilatatum est.

τετράγωνα βέλεα. Sagittę quatuor habētes cuspides.

al. τετραμμένῳ. τετραγώνῳ †. Quidam exponunt, inuentis in stibio crustis. Quidam autem ipsum stibium.

τετρεμαίνει. Tremit.

τετρομός. Tremor cum frigore.

τέως. Donec, & tunc, & prius.

τηλέφιον. Genus herbę, quod semperuiuū agreste & portulacam agrestem vocant, Romani autem Illecebram.

τὴν ἐν τῷ ἀλεύρῳ, βοτάνην ῥοφέονται. In farina herbā sorbent, Mercurialem herbā visus est dicere. quoniam & alibi ait, Sorbiturum autē mercurialem.

τομεῖον. Incisor, sic vocatur ferreum instrumentum bilabrum, quo fabri ferrarij & ad alia multa & ad tollendos & cōmouēdos clauos vtuntur. E

τοξεύματα. Sagittæ.

τορνεύματα. Ramenta.

τροφίς. Bene nutritus, pinguis.

τροφίδεις. Habens illata quædam infixa, à τρύφισθαι, quod est infigi.

τροχοί. Cursus.

τρυχνοῦν. Domare, Attenuare.

τρώειν. Vulnerare, secare venam, vt in secundo de morbis mulierum.

τρωθῇ. Læsa fuerit, male affecta fuerit, & τρῶμα, læsio.

τρώσκεσθαι. Parere abortum. F

τρωκτοῖσιν. Crudis deuoratis, vel immaturis.

τύρσιν. Turrim & præcipue quæ est in muris.

τυφώδης. Qui mente alienatus est, ceritus.

τυφομανίη. Mistus est phrenitide & lethargo morbus.

υ

ὑβοί. Gibbosi, & ὕβωμα, gibbositas.

ὑδατουμένοισιν. Hydrope laborātibus, in aquā mutantibus sanguinem, & aquosa tollentibus purgantibus've.

ὑδατόχλοα. Vt si aquiuiridia dixisset.

ὑδατώδεας. Hydropicos.

ὑδρεῖον. Parua situla, Diminutiue. G

ὑδερῶ. Dioscorides in secundo de morbis popularibus cum accentu in vltima syllaba legit, & significari ait ὑδρωπώδη hoc est speciē hydropis præ se ferentem.

ὑπαλειπτήριον. Frustulum, quo aliquis sublinere posset oculos.

ὑπάλειπτον. Medicamentum quod illini potest.

ὑπεζύγωται. Subiectum est.

ὑπειλλυθέουσιν. In se subuoluantur.

ὑπερινός. Vltra modum vacuatus homo, & ipsa vltra modum euacuatio. sic igitur exponent quidam & vltra modum vacuatur, vel attenuatur. videtur autem longū spirans & breue spirans dupliciter sic dici. *

ὑπερτονεῖ. Vltra modum extenditur. H

ὑπέρυδρον. Valde plenum infusa aqua.

ὑπερχολώσει. Multa repletione bilis.

ὑπεκψύχει. Mediocriter remissus est à calore febrili.

ὑπνοῦσα. Somnolenter habens, somno sopita.

ὑπολείβεται. Destillat. Defluit.

ὑπόμβρον. Subhumidum, subpingue.

ὑπομύσαρα. Valde olentia, & digna quę omnes abominentur.

ὑπονενησμένη. Quæ subnatauit, quæ subiuit.

ὑπόξυρα. Subcaua, humiliora.

ὑπόξυρος. Adūcus nasum, quia humiliora sunt, quæ circuncirca sunt, quàm ipsa sublimitas.

ὑποξύρους

A ὑποσύρους. Humiliores, cõtractos, dictum est autem de ventribus in maiori de prædictione.
ὑπόσφαγμα. Totius atramenti sæpiæ tanquam Subsidens fæx.
ὑποστροφή. Non solum reuersio, sed & vicissim mutatio, vt cum dixerit, lasciuiens in mutatione per vicem.
ὑπολίφαρα. Caliginosa, subobscura.
ὑποψάφαρα. Asperiora, nam ψαφαρόν, hoc est cano situ obductum inest in nomine.
ὑπωμαίη. Subiectum sic dici posset vel inhumerali vel humero.
ὑφύδρους. Aqua inter cutem laborantes.

φ

B
φαγεδαίνῃ. Vlcere exedenti.
φαίνηται. Significat & transparens in igne fiat, vt in secundo de morbis mulierum.
φαλαρά. Rotunda cum læuitate.
φαρκιδῶδες. Rugosum.
φαύστιγγες. Proprie quidem ab igne in cruribus exorientes circuli rubri, abusiue autem & reliqui circuli.
φέρβεται. Exest, consumit.
φῆρες. Oblongæ sub auribus glandulosæ eminentiæ, quales & Satyri habent. Quidam autem & φᾶρες & θῆρες vocantur, vt sit tanquam ferine dictum.
φθίνει. Significat, colliquefit, attenuatur, minuitur, non nutritur. C
φθόας. Rotulas.
φιαρόν. Splendens ob humiditatem.
φιβάλεως. Genus fici.
* φιλεταίριος. Quam & lappam in lente nascentẽ vocant.
* φιλίσιον. Idem & hoc videtur esse quod Aparine, & philetærium id est, lappa.
φλάζουσιν. Obscure & indistincte loquuntur, factum est nomen.
φλεβοτομίην. Non solum consuetæ sectionis venæ hoc est, sed & aliam quomodocunque distinctam à venis euacuationem sanguinis significat, & φλεβοτομηθῆναι hoc est phlebotomari similiter.
D φλέγμα. Non solum humorem hunc album & frigidum, sed & inflammationem significat.
φλέγυρον. Ignitum & tanquam ardens.
φληδονώδεα. Nugacem, φληδόνες enim nugæ.
φλέων. Verbasco similis quædam est hæc & papyracea stirps, quæ texta circũponitur oleariis fictilibus.
φληνέουσα. Nugans.
φληναφώδεες. Nugaces.
φλιάς. Ligna recta è regione fixa, vt & neruorũ parastatas.
φλογιαί. Rubræ.
φλογιᾷ vel φλογοῦται. Ignitur cum rubore.
φλυδᾷ. Humectatur, putrescit.

φλυδέρην. Humidam.
φλύνται. Humectatur.
φλυζούσῃσιν. Scaturientibus.
φλυζάκια. Pustulæ genus quoddam.
φλύσιος. Eruptionis pustularum, in superabundantia existentis in corpore humidi.
φοινίκεος. A colore sic dictam esse elephantiasin suspicari vtique posset aliquis.
φοινίκιη. Morbus in Phœnice & in aliis orientalibus partibus abũdans, significari autem & hic videtur elephantiasis.
φολλικώδεα. Tanquam folliculosa & laxa.
φονᾷ. Necare cupit.
φορίνη. Pellis.
φόρος. Facilis captu.
φορύξαντες. Cum miscuissent.
φύλλα. Hortensia & herbacea viridia odoramẽta.
φύλλια. Odoramenta hortensia, quæ ementibus olera addunt, vt coriandrum, menta, ruta, apium.
φύλλια. Silphii semen, eo quod latum est, in secundo de morbis mulierum, addit autem & ipse in oratione aliquando quidem Libycũ, aliquando Æthiopicum.
φύστιγξ†. Caulium exortus qui vocatur, & maxime concauus. † al. φύστιγγα.
φυτείη. Serendi tempus.
φυτευτηρίων. Quæ in terram seruntur, panguntur've lignorum,
φωΐδες. Ab igne in cruribus exurgentes circuli rubri, de quibus dictum est.
φωνὴ τετρηχυσμένη. Vox aspera.

χ

χαλκῖτις συνάψειν. Æque valens, vt chalcitis.
χαραδρωθῶσι. Bifidum habuerint. *
χαράκτηρι. Exacerbato ob characterem.
χάσκων. In diuersum trahens Dioscorides legit, & ait sic dici vuluas ex eo, quod aperiuntur.
χειμίη. Frigus, gelu, rigor.
χειμίουσα. Infrigidata, gelu correpta.
χελίσκιον. Aridum, Diminutiue dictum est χελίσκιον parua tussicula, arida autem est, cum nihil humoris, qui excreetur, in os accedit.
χαραδραίως. Confertim, Factum est autem à torrente.
χεῦς. Qui effudit.
χηλή. Specillum bifidum in summo, dissectum vt forfex.
χήλωμα. Bifidam cauitatem sagittę, qua parte in sagittando sagittam neruo applicant.
χήμην κεραμίδα. Cauatiorem concham & maiorem.
χλωροῖσι λαχάνοις. Hortensibus odoramentis.
χλοιοῦνται. Vt si, virescunt, dixisset.

χλοῦς. Viriditas.
χλοώδης. Virens.
χλώρασμα. Viriditas clare fulgens, & ad aqueũ colorem declinans.
χολῖνον. Bilis attractiuum.
χυτλάζονται. Vt si, mundetur, dixisset.
χυτρείδιον. Ollam.
χυτρίδιον. Ollam.
χύτρινον. Ollam.
χωλώσειεν. Mutilum aliquo articulo faceret.

ψ

ψέγδας. Genus quoddam vnguenti.
ψαίρειν. Innatare, attingere.
ψεσὶν μάζαν. In melle & oleo subactam, quoniã & liba sic madefiunt.
ψαφαρόν. Fragilem.
ψεφαρά. Tenebrosa, nigricantia, ψέφος enim tenebræ.
ψόφου καθαπτόμενοι. Strepitum facile sentientes, & timentes, vt si, formidolosos, dixisset. E

ω

ὠδῆ. In malo, Arcesilao autem, & malum, sic videlicet sine iota scribitur, non cum iota, vt id quod sequitur.
ᾠδεῖ. Tumescit, manifestum autem est cum iota hoc scribi, quoniam & οἰδεῖν, hoc est tumere.
ὠμήλυσιν. Ex nõ siccatis hordeis farinæ crassiores & farinæ tenuiores, nam velut crudã farinam, proprie aiunt ὠμήλυσιν nominari, magis abusiue autem omnem aliam farinam.
ὠρευόντων. Curantium, nam & cura ὤρα. F
ὤρου. Anno.
ὤρουσαν. Impetum fecerunt.
ὠτειλάς. Non solũ cicatrices, sed etiam vlcera.
ὠχέτωσε. Effluxiones & exitus possedit.

F I N I S.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk.

Omnes sunt quaterniones, præter Ii ternionem, & Kk quinternionem.

VENETIIS, APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNTAE.